

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 3. Peccata operis

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

36. monet etiam in ceteris cavendum esse; & tantò magis, quantò debiliores spiritu sunt audientes, & verba ipsa obscæniora: hæc enim ex sua ratione venerem valde fovent, & ad eam excitant: quod S. Athanasius in verba S. Pauli ad Ephes. 5. *aut stultiloquium*, egregiè notavit, præbent, inquit, verba ad res ipsas ingressum.

242. Jam verò si verba verè sint obscænna, ut descripsimus, attendendum omnino est, quis ille animus fuerit? simplex complacentia? an verò desiderium efficax peccandi? & si hoc, circa quas personas? solutas an conjugatas &c. an ut alios ad turpia desideria circa tales & tales personas; an solùm ut ad delectationem morosam excitates? item ea coram uno tantùm, vel coram pluribus? præterea an illi alii, in quibus turpe desiderium excitare voluisti, fuerint personæ solutæ, vel ligatæ matrimonio, voto castitatis &c. Hæ enim omnes circumstantiæ specialiter sunt in Confessione exponendæ. Huc spectant etiam Cantilenæ turpes: de quibus eodem prorsus modo, quo de verbis, discurrendum est; & dicendum est, peccata esse mortalia, si fiant animo libidinoso: venialia, si alio, ut de verbis dictum. Sed enim illud hîc breviter addendum est, signum non leve esse, sub prætextu artificiosæ elegantis & suavis locutionis, delectatione ipsarum rerum seu objectorum turpium ferri illum, qui de occultis partibus corporis, vestibus, ægrotationibus ad eas partes pertinentibus libentius & frequentius, quàm de aliis rebus loquitur: aut qui metaphoris rerum turpium gaudet, & qui faciliè multa ad sensus turpes detorquet. Etsi enim hæc sæpe excusentur, vel ob inadvertentiam, vel quia

objectum, de quo agitur, non est adeo obscænnum; sæpe tamen, quia deliberatè procedunt ex affectu ad res ipsas turpes, à mortali non excusantur. Tamb. n. 2. & L. 10. c. 1. n. 11. & 13, qui priori loco refert Sælas idem docentem apud Palaum tr. 2. D. 2. p. 10. §. 1. n. 5.

ARTICULUS III.

Peccata operis.

Hoc nomine veniunt illa peccata, quæ externo aliquo actu seu factu (prout quidem istud à verbis distinguitur) consummantur: sùntque etiam ipsa contra DEUM, vel proximum, vel contra ipsum delinquentem.

§. I.

Peccata operis contra DEUM.

243. *Missam die festo sine legitimâ excusatione omisi semel.* vel: *notabilem Missam partem bis:* vel: *partem Missæ levem ter.* Nomine autem Missæ non intelligitur ea, quæ sicca dicitur, sed vera, quæ plus importat, quàm sacrificium. Istud enim consistit vel in sola consecratione utriusque speciei, vel simul etiam in ipsa specierum consecrationum sumptione; Missa verò huic immolationi superaddit plures alias ceremonias, orationes, & actiones, quæ in decursu Missæ à Sacerdote fiunt, vel dicuntur. Fagund. l. 3. c. 6. n. 2. Dicast. T. 1. in 3. p. tr. 5. D. 5. d. 1. n. 18. utrumque requiritur ad Missam, quam diebus festis Ecclesia jubet audiendam, ita ut nec ceremoniæ solæ sine consecratione, nec consecratio solæ sine prædictis ceremoniis rationem veræ Missæ contineat. Et hic est communis omnium fidelium sensus. Uade

Unde officium feriæ sextæ majoris seu sanctæ hebdomadæ propriè non est Missa, ob defectum consecrationis, nec est ulla obligatio ei assistendi, licet ea feriâ occurrat festum v. g. Annuntiationis B. Virginis. Gavant. in *Comment. ad rubric. miss. p. 3. tit. 26. n. 24.*

244. Obligatio audiendi Missam stringit quolibet die Dominico & festo Ecclesiæ, etsi dies festus ex legitima consuetudine solùm usque ad meridiem sit observandus. *Dicast. d. 4. n. 50. Henriq. l. 9. c. 25. n. 2. Suar. D. 88. S. 5. & alii multi.* Estque ex suo genere gravis sub peccato mortali. *Lugo de Euchar. D. 22. s. 1. n. 2. & alii.* Tenetque omnes fideles baptizatos cujuscunque conditionis, statûs & ordinis, rationis capaces, & legitime non impeditos, ipsos etiam Sacerdotes, si quidem ipsi non celebrent. *Fagund. c. 2. n. 2. Bonac. de sacram. D. 4. q. ult. p. 11. n. 7. Palau. rr. 22. p. 16. n. 11. & alii communiter.* Nec ab hac lege eximii sunt pueri jam doli capaces, si septennio sunt majores. Etsi enim Sotus, & quidam alii existiment, fideles præceptis Ecclesiæ non obligari prius, quam annos pubertatis saltem attrigerint: hi tamen non sunt audiendi: sed potius illi, qui communiter censent, septimo ætatis anno expleto (hoc enim tempore communiter censetur in pueris usus rationis adesse, qui sufficiat ad peccatum mortale) pueros obligari, nisi expressè excipiantur (ut excipiuntur in præcepto jejunandi, seu abstinendi à duplici refectioe, cum dies est jejunii) ad servanda præcepta Ecclesiæ, adeoque ad audiendam diebus præscriptis Missam. Unde consulendum parentibus, ut quamprimum aliquis in eorum liberis apparet usus rationis, assuefa-

R. P. Stoer Trib, Pœnit.

ciant eos sacra frequentare, etsi nondum obligentur: hoc enim Christianam pietatem decet: nisi tortassis tam parvi sint, ut neque res divinas ullo modo apprehendere, neque in templo quieti decenterque contineri possint, tunc enim præstat, eos domi manere, ne videlicet alios graviter turbent; & illos ipsos, qui eos adduxerunt, ab oratione, & pietate impediunt.

245. Est autem hæc ipsa obligatio alligata diei, atque adeo cum ipso expirat. Unde qui die festivo sacrum non audit, non tenetur postero die eum defectum supplere. *Dicast. de sacrif. Missæ. D. 5. d. 4. n. 55.* Sed nec uno die plures, quam una Missa est ex præcepto audienda, etiam in die Natalis Domini. *Fagund. l. 2. de 1. præcept. Eccles. c. 3. n. 1. Reginald. l. 19. n. 20. Bonac. n. 9. & alii;* nullum enim de hoc extat præceptum: & consuetudo, si qua forsan apud plures invaluit, non obligat; præterquam quòd nec Sacerdotes, cessante scandalo, teneantur sæpius eo die ex præcepto celebrare; & licet tenerentur, non potest à celebratione missæ argumentum desumi ad ejusdem auditionem: ad multa enim obligantur Sacerdotes, ad quæ reliqui non sunt obligati.

246. Jam verò Missa audienda est tota & integra. *Lugo n. 3. Tamb. n. 3. & alii omnes.* Sumitur ex *Cap. omnes fideles. & Cap. Missas. de consecr. dist. 1.* Excusaberis tamen à peccato mortali, si partem tantùm levem omittas. Quænam autem sit, aut censetur esse levis, postea dicetur. Interim illud moneo, quòd qui majorem Missæ partem non potest audire, ad minorem audiendam non sit obligatus. Quænam autem sit major pars, non satis convenit inter Doctores. *Lugo n. 4. vi-*

Aa

detur

detur eam habere pro majori parte, quæ
 adhuc includit consecrationem: unde qui
 Ecclesiam ingreditur, cum Sacerdos non-
 dum consecravit, tenetur reliquum, quod
 superest, audire: quia tunc pars principalis,
 & quæ potissimum intenditur, audiri
 potest; & hinc qui primum post consecra-
 tionem venit, non tenetur superstiti parti
 assistere, quia tunc deest pars principalis.
 Quod exemplo feriæ sextæ in sancta heb-
 domade confirmare possumus, in qua
 omnes dicunt, non esse, etsi dies festus oc-
 currat, obligationem assistendi rei divinæ
 tunc peragi solitæ, quia etsi adsit com-
 munitio, & alia quædam, deest tamen
 Consecratio. Possit autem is, qui post
 consecrationem accedit, ac commodare se
 sententiæ asserenti, sacrificium etiam in
 sumptione Eucharistiæ consistere, atque
 adeo judicare, se præcepto satisfacere; quia
 tunc sacrificium non omittit. Quod si au-
 tem nec consecrationi, nec sumptioni in-
 terfit, nullo modo satisfacere tenent Lu-
 go, Tamb. *l. cc.* quia tunc in omnium sen-
 tentia omittit totam substantiam sacrificii.
 Verùm Arriaga. *T. 7. D. 57. §. 1. n. 10.*
 videtur sentire, eam partem, quæ illam,
 quam paulò post modicam dicemus, ex-
 cedit, pro majori habendam esse, sive de-
 in includat consecrationem, sive non: ta-
 met si enim inter partes, quæ sacrificium
 Missæ constituunt, consecratio sit maximæ
 æstimabilitatis, atque adeò ceteris sit lon-
 gè major dignitate; nondum tamen dici
 potest major esse quantitate, cum tempus,
 quod ipsi responderet, sit respectu illius,
 quod reliquis Missæ partibus responderet,
 valde modicum: à quantitate enim tem-
 poris in hoc puncto præcipuè detumend-
 dum videtur, quid modicum sit, quid

magnum. Et ideo, licet is, qui consecra-
 tioni adesse non potest, non possit dici in-
 teresse sacrificio, adhuc tamen tenetur as-
 sistere reliquis partibus: quia Ecclesia vi-
 detur præcipere interesse non solum sacri-
 ficio in eo rigore, sed toti sacro, prout
 omnes alias ceremonias & orationes in-
 cludit. Unde qui consecrationi non inter-
 est, non peccabit mortaliter, modo reli-
 quo sacro, vel majori illius parti interfit;
 quod inde confirmari potest; quia si sacer-
 dos ex malitia consecret solum panem &
 vinum, is, qui huic consecrationi interest,
 in nulla sententiâ audit sacrum, & conse-
 quenter nec satisfacit præcepto audiendi
 Missam; quia Ecclesia non præcipit solum,
 ut consecrationi, sed insuper ut etiam ce-
 teris ceremoniis, quæ tamen in eo casu de-
 sunt, assistamus. Et hinc licet respectu Mis-
 sæ, prout est præcisè sacrificium, non sint
 quid substantiale, aut notabile, sunt tamen
 respectu præcepti Ecclesiæ materia gravis.
 Neque hinc sequitur, feriâ sextâ majoris
 hebdomadæ sub gravi obligatione audien-
 das esse eas ceremonias, si forte in eam fe-
 riam incidat dies festus; quia Ecclesia
 non præcipit eas ceremonias solitariè sum-
 ptas, sed ut sunt partes Missam verè ac
 realiter componentes: eâ autem feriâ non
 fit Missa, sed communio privata, cui nemo
 tenetur adesse. Ita Arriaga; cui assentior:
 quàm autem rectè, aliis decidendum relin-
 quo.

247. Colligo, eum, qui unam Mis-
 sæ partem v.g. ab Introitu usque ad Præ-
 fationem inclusivè ab uno; postea alte-
 ram, nempe à Præfatione usque ad finem
 ab altero Sacerdote audit, non satisfacere
 præcepto Ecclesiæ. Coninch. *de Sa-
 cram. q. 83, a. 6. dub. un. n. 288.* Tamb. *l.*

4. in Decal. c. 2. §. 1. n. 10. Fagund. 1. Eccl. prac. l. 2. c. 6. n. 12. Lugo de Evch. D. 22. f. 1. n. 8. & alii. quia illæ partes nullam inter se connexionem habent; nec una cum altera tanquam ad unum sacrificium constituendum coalescit, sed quælibet ad suum sacrificium complendum ordinatur ergo præcepto Ecclesiæ non satisfacit; hac enim præcipit unius sacræ auditionem, non duas duorum medietares; alioqui enim posset eas etiam simul audire; quod licet Bonac. D. 4. de sacrific. Miss. q. ult. p. 11. n. 13. Dian. 2. p. tr. 14. R. 18. & p. 4. tr. 4. R. 107. in fine. & p. 5. tr. 14. R. 52. §. Notatamen, & p. 8. tr. 3. R. 89. & alii, ut probabile admittant; Arriaga tamen f. 3. n. 17. Reginald. l. 19. n. 26. Coninch, n. 288. & alii merito rejiciunt tanquam absurdum. Eadem enim ratione possent à tribus, quatuor, aut plurius sacerdotibus simul celebrantibus variæ partes Missæ audiri & satisfieri: quod sanè videtur prorsus contrarium esse fidei sensui, consuetudini ac pietati, satis declaranti, aliam esse mentem Ecclesiæ, præcipientis auditionem Missæ. Jamque est Propositio hæc 53. inter prohibitas à S. D. N. Innoc. XI 2. Martij 1679.

247. Sed jam quæ pars Missæ sit parva, ut qui eam omittit, non censeatur peccare mortaliter, variant auctores. I. aliqui putant, partem levem esse, quæ est à principio Missæ usque ad Epistolam exclusivè. Suar. de Evchar. D. 88. f. 2. Bonac. n. 16. & plures. II. alii illam, quæ etiam Epistolam cum Tractu includit, Reginald. n. 24. Coninch. n. 285. Fag. n. 3. & alii. III. Nonnulli adhuc sunt liberaliores; nam intra terminos parvæ ma-

teriæ censent comprehendi etiam Evangelium. Hurrad. de Sacrif. Miss. D. 5. diff. 1. Henriq. l. 9. c. 25. n. 7. Dian. p. 5. tr. 4. R. 38. in fine. & tr. 5. & 44. quod probabile judicant, Bonac. n. 17. Lugo n. 3. Imò IV. Amalarius, quem refert Laym. l. 4. tr. 7. c. 3. n. 3. putat, totum id, quod est ab initio Missæ usque ad Offertorium esse modicum: quod licet Laym. ipse non probet, non audet tamen damnare peccati mortalis. Qui ergo ultra eam partem quam levem judicaverit, aliquid omiserit, omittit partem notabilem, & peccat mortaliter, & præcepto de audienda Missa non satisfacit. Potest autem quantitas notabilis coalescere ex plurius partibus, quæ per intervalla omittuntur, Reginald. n. 25. Navar. in Man. c. 21. n. 2. & in cap. Quando. de Consecr. dist. 1. Not. 10. n. 19.

248. Neque refert, quo loco audiat Missa. Potest ergo in quacunque Ecclesia vel loco extra propriam parochiam audiri. Lugo n. 1. Arriag. n. 8. Dicast. n. 57. Navar. c. 21. Man. n. 5. & alii communiter. quia nulla de hoc extat lex, vel si aliquando fuit fortè obligatio, audiendi sacrum in propria parochia illi tamen postea derogatum est, vel varijs Religiosorum privilegijs, vel contraria consuetudine. Concilium Trident. quod sess. 24. c. 4. de reform. ait, unumquemque teneri suæ parochiæ interesse, loquitur non de Missa, sed Concione, & quidem non aliter, nisi quantum commode fieri potest: Sed hoc præceptum, quia commode servari non potest, saltem communiter, idè receptum non est, ut universalis consuetudo Ecclesiæ ostendit. Si qui alii textus objiciantur, ij vel intel-

ligendi sunt de contemptu, aut periculo ignorandi necessaria, veluti *Cap. ut Dominicus de Parochiis*, vel indeterminatè de audienda missa in parochia aut alio loco, ut *cap. 35. si quis de Consecr. dist. 1.* Unde Marchant. *in suo candel. mystico tr. 4. c. 7.* & *in Resol. moral. c. 8.* frustra, quia sine fundamento, voluit hinc scrupulum movere, & non sine iracundia contra Regulares contendere, fideles in eorum Ecclesiis Missam audientes non satisfacere præcepto. Sed & in privatis oratoriis, qualia sunt in arcibus & ædibus nobilium, audiri potest Missa. Bonac. *p. 12. n. 4.* Palau *tr. 22. p. 16. n. 3.* & alii, quia spectato jure communi nullus locus est determinatus ad audiendam Missam: nisi fortassis ii, qui jus commune arctare possunt ad certos terminos (quales non sunt Ordinarii inferiores Juris communis Conditor Navar. *l. c.*) restringant ad certas personas; quia tunc aliarum personarum, et si ejusmodi lacris intersunt, non tamen intersunt cum effectu ad satisfaciendum præcepto.

249. Ceterum ut censeatur aliquis audire sacrum, debet eidem esse præsens: hæc autem præsentia debet I. esse corporalis; non enim satis est, si quis cum domo procul à Sacerdote existat, eidem se sola mente præsentem constituat. II. Eadem tamen præsentia physica non debet esse tanta, ut inter te & sacrificantem vel omnino nullum, vel non nisi valde modicum spatium intercedat: sufficit, si sit moralis; qualis erit, si quis eo loco assistat Missæ, ut vel ipse quid agatur, percipiat, hoc est, si quis, ut Sanchez. *l. 3. de Matrim. D. 39. n. 1. & II.* notat (loquens quidem de sola assisten-

tia Parochi ad Matrimonium; sed eadem est ratio de assistentia fidelium ad Missam) ad id, quod fit, attendat, sensu aliquo externo vel audiendo vel videndo sacrificantem, vel saltem ita aliis audientibus vel videntibus se associando, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ, etsi ipse per accidens nihil audiat, videat, vel intelligat; modo sit pars illius multitudinis, quæ præsens dicitur, & est in conspectu altaris, per moralem conjunctionem unita; id quod in templo non adeo vasto semper contingit, etiam post columnam Ecclesiæ, etiam post altare, in choro pro Religiosis vel Clericis ibi cantantibus. Et potest hæc associatio cum multitudine hominum audientium sacrum etiam in templo valde vasto, quale est S. Petri Romæ, facere, ut qui postremi sunt in ea multitudine, censeantur moraliter præsentem esse Sacerdoti celebranti. Tamb. *n. 12.* Hinc autem obiter patet, eum, qui è suis ædibus, totâ quidem plateâ, non tamen nimis v.g. pedes 30. vel non multò plures latâ, à templo dissit, audiat sacrum, præcepto satisfacere; adhuc enim moraliter censeatur esse præsens: secus, si distantia fuerit nimis magna. Lugo *f. 2. n. 21.* Tamb. *n. 14.* Dicast. *de sacrif. Missæ D. 5. d. 4. n. 59.*

250. III. Eadem præsentia debet esse humana, id est voluntaria & libera, hinc ebrius & dormiens, etsi factio sit physicè præsens, non tamen satisfacit præcepto. Imò neque si vigilans cepit interesse, & deinde obdormit; quia illi non exercent actionem humanam: iste verò interrumpit. Lugo *n. 19.* Tamb. *n. ubi*

11. ubi refert etiam Sanch. *Tr. consil. lib. 7. c. 2. dub. 33.* qui tamen ex metu, quantumvis gravi, audit sacrum, adhuc satisfacit. Sanch. *l. 1. Mor. c. 13. n. 4.* Palastr. *3. D. 1. deleg. p. 17. n. 5.* Bonac. *deleg. D. 1. q. 1. p. 10. n. 5.* & alii. Et ideo famuli, pueri, scholares, & si qui sunt alii, & qui Missam audiunt ex metu pœnæ à suis Dominis, Parentibus, Magistris &c. aliàs infligendæ, explent præceptum, si nihil aliud desit.

251. IV. Eadem præsentia debet esse religiosa & devota, juxta *cap. Dolentes, de celebr. Miss.* qualis erit, si fiat cum debita intentione & attentione. Ad intentionem quod attinet, debet illa esse talis, quâ velit audire sacrum: & sufficit, si sit implicita; qualem habet, qui vult per hunc actum suo officio satisfacere, aut facere, quod alii similem actum exercentes faciunt; sine hac enim voluntate non exercetur actus religiosus: cum nemo censeatur alterum colere per actum, nisi hunc ipsum ex eo motivo eliciat. Unde, qui manet in templo animo expectandi amicum, declinandi pluvias, aut etiam pia meditando, non audiendi sacrum; non satisfacit præcepto Missæ, etsi interim, dum adest, legatur. Lugo *n. 23.* Tamb. *n. 17.* satisfacit tamen, qui animo videntis feminam, aut vanam gloriam aucupandi, accedit ad templum cum intentione simul audiendi sacrum: quia hæc duæ intentiones se non impediunt. Tamb. Lugo. *ll. cc.* Palaus. *p. 18. n. 3.* & *tr. 22. p. 16. n. 2.* Sanch. *c. 14. n. 1.* Non est tamen necesse, ut habeat intentionem satisfaciendi præcepto, hanc enim legislatores non exigunt, contenti solius operis, quod præcipitur, positio-

ne. Et ideo si immemor, aut etiam omnino ignarus diei festi audiat sacrum, satisfacit præcepto, quia verè exequitur rem præceptam. Lugo. *n. 24.* Tamb. *n. 18.* Palaus *de leg. D. 1. p. 17. n. 8.* Sanch. *c. 13. n. 9.* Arriag. *T. 7. D. 57. f. 7. n. 42.* Bonac. *de sacrif. Miss. D. 4. q. ult. p. 11. n. 22.* Dicast. *dub. 5. n. 66.* Imò si audiat sacrum cum expressa voluntate præceptum per illud sacrum non implendi, sed per aliud postea audiendum, adhuc satisfacit præcepto, licet mutatâ voluntate postea aliud non audiat. Palaus *n. 12.* Bonac. *p. 11. n. 23.* Dicast. Tamb. Lugo. *ll. cc.* quia nemo violat præceptum omittendo id, quod non est præceptum; voluntas autem implendi præceptum, non est præcepta. Est tamen ea voluntas utique deponenda: alioqui licet non in effectu, tamen in affectu committetur peccatum.

252. Ceterum Attentio, si de jure naturali & divino sermo sit, debet esse interna, quæ nempe omnes internas voluntarias distractiones ad aliena excludit: non enim non potest non esse irreverentiæ reus, qui Divina ita distractus peragat. At si de præcepto Ecclesiastico sermo sit, valde probabile est, eum, qui sacro assistit, & interea mente per omnia aliena objecta vagatur, Ecclesiæ auditio- nem sacri præcipienti non satisfacere; probabilius tamen est, inæ fragilitati accommodatius, ac ipsius Ecclesiæ benignitati consonantius, satisfacere, ut Tamb. *n. 19.* & Dicast. *d. 8. n. 100.* & apud hunc plurimi alij docent: modò, quod Ecclesiæ omnino vult ac præcipit, externa distractiones caveantur, hoc est, actiones, quæ ex se natæ sunt internam

attentionem penitus impedire. Tamb. n. 20. Arriag. n. 38. Vide, quæ n. 106. diximus. Ex dictis autem hætenus

253. Patet I. sub sacro, etiam ex obligatione audiendo, posse penſum horarum Canonicarum, & alias preces quascunque, etiam obligatorias v. g. ex voto, pœnitentia Sacramentali &c. perſolvi; non enim recitatio impedit externam præſentiam religioſam: imò nec internam. Tamb. n. 16. Palauſ tr. 72. p. 16. n. 4. Suar. de Sacram. D. 88. ſ. 6. verſu: *ſeptimum caput. & alii communiter.*

254. Patet II. Eum, qui tempore ſacri ex præcepto audiendi confitetur, non ſatisfacere ſuæ obligationi. Lugo. ſ. 2. n. 22. Arriag. ſ. 6. n. 36. Tamb. n. 15. & alii communiter: etſi enim ea actio religioſa ſit, & ad cultum DEI ordinata, impedit tamen attentionem internam. Alioqui poſſemus etiam eodem Miſſæ tempore noſtra peccata intra vel extra Confessionale recenſere Patri ſpiritali, non animo abſolutionem ab ijs obtinendi, ſed præciſè conſilii vel auxilii accipiendi; conſulere Theologum circa caſus conſcientiæ; ſervire ægrotis &c. ſunt enim hæc actiones etiam piæ. Suppono autem poſſe vel Confessionem differri, vel certè poſtea aliud ſacrum audiri: ſi enim etiam Confefſio differri nequeat, tunc poteſt, prætermiſſo ſacro, peragi, quia lex de Confefſione faciendâ videtur eſſe majoris momenti, quàm lex de audiendo ſacro. Poſſunt tamen tales ſæpe excuſari à gravi peccato propter materiæ parvitatē: ſæpe enim brevi tempore expediuntur Confefſiones. Neque etiam à ſacro interea audiendo impeditur quiſquam, dum ad Confefſionale ſtat, & expectat. Hinc autem à fortiori.

255. Patet III. Multò minùs eum ſatisfacere præcepto Miſſæ, qui exercet tunc quandam actionem externam non piã, ſi quidem de ſe nata ſit internam attentionem penitus tollere, quales ſunt confabulari, nugari, ludere, legere nova, pingere, oculis hinc inde vagari, & alios templum ſeu ingredientes, ſeu egredientes arbitrari &c. Nec ab hac lege exemptos ſe eſſe exiſtiment Principes, Magnates & ſimiles; tenentur enim ii, perinde ut plebei, ſervare leges non tantùm naturales & divinas, ſed etiam humanas: vel, ſi putent, habere ſe aliquod exemptionis privilegium, oſtendant illud. A mortali autem peccato excuſari poſſunt omnes, qui ſolùm per modicum tempus confabulantur &c. Bonac. n. 24. multò magis ii, qui dum ſerviunt miſſæ, recedunt ab altari, ut deferant vinum, hoſtiam, thus, aut aliquid aliud ad cultum ſacrificii ſpectans: imò hi omnino non peccant; cenſentur enim, dum hæc faciunt, non abeſſe. Palauſ n. 7. Lugo. ſ. 1. n. 6. Bonac. n. 18. & alii.

256. Patet IV. Etiam cæcum, & ſurdum poſſe atque adeo etiam debere intereſſe ſacro: quia uterque moralem & humanam præſentiam exhibere poteſt. Palauſ n. 4. Bonac. n. 19. & 20. At ſi idem ſimul cæcus ſit & ſurdus? Fagund. l. 2. c. 7. n. 3. talem obligat. Sed Palauſ l. c. eum abſolvit; eò quòd non appareat, quo pacto humanam præſentiam exercere poſſit.

257. Patet V. auditionem Miſſæ non conſiſtere in eo, quòd quis verba Miſſæ intelligat; hoc enim ruſtici aliique ruſdes neſciunt; nec in eo, quòd quis videat celebrantem; hoc enim cæci nequeunt;

queunt; sed in eo, quod quis per præsentiam corporalem & religiosam celebranti assistat animo audiendi Missam. Quæ omnia ex dictis intelliguntur.

258. Verùm sũntne die festo præter Missam quædam aliæ actiones piæ ex præcepto exercendæ? Non sunt. Unde I. non est concio audienda; nullum enim de hac exstat præceptum. Palauus *tr. 9. p. 4. n. 5.* Fill. *tr. 27. c. 8. n. 132.* Suar. *T. 1. de Relig. l. 2. de festis. c. 16. n. 6.* Neque II. aliæ preces recitandæ, præter eas, quæ in Missa dicuntur, assistendo & attendendo ad illas. Constat ex usu fidelium: qui tamen possunt, si velint, tempore Missæ alias preces sive ex devotione, sive ex obligatione dicere. Extra Missas ergo fideles non tenentur aliis publicis Ecclesiæ precibus seu horis Canonicis, aut Vesperis assistere: at stant, laudandi sunt. Neque III. communio, etiam Paschalis, die festo obeunda est: extra tempus enim paschale sicut absolutè nulla est obligatio Eucharistiam sumendi, ita non est hoc potiùs, quàm alio tempore sumenda: tempore verò paschali etsi præcepta sit, perinde tamen est, quod die sumatur, ut habet recepta fidelium praxis & consuetudo, quæ proinde suffulit, quod *Canone 10. Apostolorum* de communione, inter Missarum solennia diebus festivis peragenda, constitutum est. Neque IV. Actus amoris DEI super omnia, aut contritionis eliciendus est. Palauus *n. 8. § 9.* Suar. *n. 12. § 14.* nullum enim fundamentum est hujus obligationis. Neque V. oblationes sacræ faciendæ sunt ex vi præcepti de festorum observatione: Palauus *n. 7.* Suar. *n. 11.*

ita enim consuetudo præceptum illud explicavit.

259. Hactenus de obligatione audiendi Missam. Videamus nunc, quanam causæ sint justæ, quæ possint ab ea excusare. Adferemus autem non omnes, sed præcipuas & magis obvias, quæ possunt generatim ferè ad tria capita revocari: ad impotentiam, consuetudinem, & peregrinitatem. Impotentia autem alia est absoluta, alia moralis: illa est, quæ simpliciter per vires & statum præsentem superari non potest: ista est, quæ oritur ex damno vel incommodo, saltem mediocriter notabili in bonis vitæ, fortunæ aut famæ, vel aliquâ difficultate, seu labore mediocri in audienda Missa: hæc enim est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevole Matris, & atque adeo nolentis, ut sua præcepta cum gravi, sæpe etiam mediocri incommodo & difficultate obligent; nec est necesse, ut damnum illud seu incommodum sit proprium: sufficit etiam alienum, seu proximi: imò juxta Arriagam *T. 7. D. 57. f. 5. v. 29.* in admittenda excusatione non oportet multum esse scrupulosum. Certè à peccato mortali contra præceptum de audienda Missa excusari potest is, qui bonâ fide putat, se habere justam causam, etsi à parte rei justa non sit. Hinc ergo in particulari.

260. Excusantur à præcepto audiendi Missam I. in carcerati, ægroti, lecto affixi, mari navigantes, per vim, vel etiam ob correctionem domi velut in carcere detenti, justo superioris præcepto, vel juramento ad domi remanendum obstructi. Tamb. *l. 4. in Dec. c. 2. §. 2. n. 3. § 4.* Quodsi

4. Quod si tamen hi privilegium habeant celebrandi domi vel in carcere &c. probabilius est, eos obligari ad audiendum sacrum, si vel ipsi sint Sacerdotes, vel facillè sine novo incommodo v.g. sine stipendio queant habere sacerdotem, qui faciat sacrum. Tambur. n. 4. Lugo n. 14. & alii, quia vi illius privilegii sublatum est impedimentum, & consequenter materia præcepti reddita servatu possibilis. Dixi autem: *si facillè &c.* quia aliàs manent excusati. Non enim Ecclesia, cum obligat ad Sacrum, obligat simul ad media non consueta, nec ordinaria, quale est conducere Sacerdotem. Bonac. p. ult. n. 14. Suar. cit. D. 88. s. 6. Dicast. cit. D. 5. d. 10. n. 167. Nec refert, etsi ipsimet huic impedimento dederint causam; modò positio hæc non sit nimis propinqua, nec ex animo non audiendi facium proveniat: quia vi ipsius præcepti nemo tenetur in statu, quo obligatur lege, se conservare, sed quòd perseverans in eo statu impleat obligationem; ut pluribus tradit, Dicast. D. 5. cit. d. 10. à n. 144. Quamquam hi omitendo postea sacrum non peccent, quia auditio ejusdem non est amplius in eorum libera potestate. II. Convalescentes ex morbo, quibus prodire foras certum est obesse; imò etiam si sit periculum vel dubium tantum, an is egressus sit nociturus; etsi enim relapsus ipse in pristinum morbum sit incertus, periculum tamen illius aut dubium est certum, & ideo non tenetur; imò nec potest exire. Dicast. 174. ubi rectè notat, quemlibet in tali dubio posse esse suum iudicem & assertorem, si sit ipse satis pru-

dens. III. Qui custodiunt castra, urbem, gregem, merces, domum, infantes (vel puerum, qui in templo quietus, & sine aliorum perturbatione contineri, & interea nec solus domi relinqui potest) vel ægrotis assistunt pro solatio, vel necessario auxilio ferendo, aut coquere, vel alia similia, quæ omitti non possunt, curare debent. Bonac. n. 3, 5, 7. IV. Qui Missam audire nequeunt, nisi intermittant grave negotium, quod in aliud tempus differri non potest. Hinc excusantur cursores, nautæ, iter facientes & similes, qui si in Missa audienda morerentur, magnas expensas deberent facere, aut negligere commodam occasionem itineris, v.g. socios, cum ipsi viam ignorent, vel pericula metuant. Bonac. n. 6. aliàs tenentur ad Missam ante iter, vel in itinere. Multò magis excusantur itinerantes, qui bonâ fide putant, se in aliqua Ecclesia, dum iter agunt, sacrum, quod audiant, reperturos, & postea non reperiunt. V. Quibus grave periculum imminet magnatum rixarum, reprehensionum, offensionis &c. apud maritum, parentes vel Dominos: Fill. 17. 5. n. 227. Bonac. n. 10. Suar. D. 88. de Evch. vers. quintum caput. Si tamen ferè semper fieret, aliud remedium querendum esset; imò si reprehensiones essent tantum duriusculæ, juxta eundem Bonac. & alios apud ipsum, non essent curandæ: essent tantum leve incommodum. VI. Qui domo exire non possunt ob imminens periculum, ne ab hoste invadantur, vulnerentur, veletiam occidantur, aut à satellitibus comprehendantur, in carceres abducendi. Bonac. n. 9.

VII. Qui non habent vestes statui convenientes: aut solito ac decenti comitatu carent. Bonac. n. 8. Hi tamen non excusantur, si nihilominus ad choreas, aut vana festa egrediantur. Et hinc excusantur etiam agricolæ, qui non habent ocreas aut calceos, si alii ejusdem conditionis homines Missam cum illis audire soleant.

VIII. Quæ ex occulta fornicatione gravidæ sunt, & metuunt, ne, si domo exeant, delictum propeatur. Idem est de conjugatis, quæ marito absente ex adulterio conceperunt, & timent, ne detegantur.

IX. Quæ aliàs notabile, extraordinarium nempe, lucrum amissuri essent; commutpe enim ordinarium non præbet sufficientem causam omittendi sacrum.

X. Qui longius distant ab Ecclesia, nec accedere possunt sine gravi molestia & difficultate: ubi spectanda est loci, temporis, personæ qualitas: fieri enim potest, ut qui cælo sereno non excusantur, etsi iter paulò longius, v.g. unius milliatis conficiendum sit, tempore nivis, aut magnæ pluvie excusentur. Bonac. n. 12. quæ autem distantia absolutè sufficiat ad excusandum, non determinant auctores: aliqui verò, dum hoc facere conantur, scrupulos augment, non minuunt. Existimem, salvo meliori iudicio, generatim sufficere unam dimidiam leucam etiam legalem Hispanicam, quæ apud Dicast. n. 181. continet tria millia passuum communium, cum alia vocetur usualis, quæ continet ferè quinque millia passuum, & æquat bonum milliare Germanicum.

XI. Puella, quæ, si domo exeat, credit se ab adolescente lascivo turpiter concupiscendam: sed censeo, idcirco non esse omittendum sacrum; hoc enim damnum & scandalum per accidens sequitur, nec est curandum: potest ergo puella hæc sine scrupulo templum adire, ut sacrum audiat, quia utitur suo jure, quo non est privanda ob alterius malitiam: alioqui feminae perpetuis premerentur scrupulis, incertæ, ac dubiæ, an possint exire domo, audire sacrum &c. Bonac. n. 15. & de matrim. q. 4. p. 9. n. 17. Navar. c. 14. n. 3.

261. Alterum caput, quod n. 259. dixi, excusans ab obligatione audiendi sacrum, est Consuetudo. Hæc enim ut legem inducere, ita & tollere vel moderari potest. Hoc titulo excusantur I. Viduæ, quæ mortuo marito per aliquot dies domi se continent. Idem est de filiabus, sororibus &c. II. Fæminæ, quæ post partum, habitamque salutem per aliquot dies, imò & septimanas domo non egrediuntur. III. Virgines nobiles, si prius, quàm nuptui tradantur, in publicum non prodeunt, Tamb. n. 9. Palaus n. 7. Bonac. cit. p. 9. n. 25. & 26. quod si tamen eæ eodem tempore soleant exire ad ludos, choreas, & spectacula publica, Palaus l. c. Navar. c. 21. n. 9. non excusat: excusat verò Bonac. n. 26. si sit recepta consuetudo non exeundi: sed hæc videtur potiùs corruptela & abusus; si enim ejusmodi puellæ citra noxam & periculum pudicitie, aut ne deperditè concupiscantur, adire choreas, spectacula &c. usque diu assistere, imò & choreas ipsas ducere possunt, cur non & breve tempus sacro dare possint, nihil sibi aut suæ pudicitie metuentes? Illud certius est, feminas ex solo titulo, quo menstrua patiuntur, non excusari. Palaus l. c. Bonac. n. 27.

262. Tertium caput est peregrinitas. Hoc titulo ab audienda Missa excusantur

peregrini & vagi, qui sicut festa particularia locorum, in quibus deprehenduntur, non tenentur servare, ut habet communis sententia; ita etiam opera, quæ alioquin ab incolis præstanda sunt, non tenentur, secluso tamen scandalo, præstare, adeoque nec Missam audire. Quin quod amplius est, peregrini possunt ex loco suæ habitationis, ubi festum est, exire ad locum, ubi idem festum non celebratur, etiam facti domi suæ prius non audito; modò ante tempus, quo obligatio viget, & impleri potest, egrediantur. Imò etiam tunc idem peregrini liberi sunt ab obligatione sacri audiendi, etsi festum sui domiciliæ etiam in loco sui adventus celebretur: legibus enim proprii territorii, dum extra illud sunt, non tenentur: nec loci ad quem veniunt; non enim sunt illius subditi. Aliud est, si festa sint universalia Ecclesiæ; in his enim vagos, aut quoscunque peregrinos ad sacrum audiendum, si quidem nullum alium excusationis titulum habeant, obligatos esse, extra dubitationem est. Tamb. à n. 10. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 7. Joan. Sancius in *selectis*. D. 54. n. 34.

263. *Die festo servile opus exercui, idque per notabile tempus, & sine justa causa semel.* Opera servilia vocantur, ad quorum exercitium servos etiam conductitios adhibemus, & ad artes mechanicas spectant, & ut plurimum ad corporis utilitatem & exercitium immediatè faciunt; qualia sunt arare, fodere, ferere, metere, ligna, lapidèsque cædere, fabricare. Huc ex usu & consuetudine revocantur, quæ spectant ad artem sculptoriam & chirurgiam. Liberalia sunt, quæ fiunt à liberis, & immediatè pertinent ad exco-

lendam & instruendam mentem; ut sunt dare consilium, studere, docere, scribere, imò & transcribere; choreas agere, cantare, pulsare organum &c. verbo omnia, quæ spectant ad artes liberales. Huc pertinent, venari, aucupari, pingere, si fiant sine magno apparatu & labore. Laym. l. 4. tr. 7. c. 2. n. 6. Bonac. de fest. D. 5. q. un. p. 3. n. 25. Tamb. in *Decal.* l. 4. c. 3. s. 1. n. 9. item characteres in typographia collocare, non tamen imprimere (hoc enim utique servile est; sicut & colores terere, gypso parare relas &c. Tamb. *l. c.*) item etiam distillare aquas &c. Opera media sunt, quæ nec servilia sunt, nec liberalia, ut parare cibos, lavare etiam totum corpus, vestibus se exuere, vel induere: iter facere, seu curru, seu equo, seu pedibus, seu navi; ducere jumenta sine onere; nam ducere jumenta, curru, vel navim, mercibus onusta, aut eadem etiam onerare, utique servile est.

264. Ex intentione ipsius operantis non variant prædicta opera suam naturam. Unde quæ servilia sunt, non desinunt esse talia, etsi vel bono fine fiant v.g. ad sublevandos pauperes, vitandum otium &c. reparandam Ecclesiam; vel gratis absque ulla spe lucri; sicut nec vice versâ ea, quæ liberalia sunt, desinunt esse talia, quòd fiant ob lucrum aut mercedem. Palau. tr. 9. de fest. p. 5. n. 3. Bonac. p. 2. n. 26. Suar. de fest. l. 2. c. 24. n. 3. Tamb. n. 3. Idem est, si hæc fiant ex officio, sive non. Bonac. n. 25. Tamb. *l. c.* Ad rationem operis servilis impertinens quoque est, sive fiat cum defatigatione corporis & labore, sive non; sive brevi sive longo tempore &c. nihil enim horum naturam operis immutat.

265. Jam ex operibus servilibus nullum præter ea, quæ vel jure vel consuetudine permiffa sunt, licet die feſto exercere: ita enim ab Eccleſia in *Cap. Licet. de feriis*. præſcriptum eſt, & communi conſuetudine introductum. Nihilominus tamen regulas artium mechanicarum & ſervilium diſcere, & memoriæ mandare licitum eſt, cum non ſit ſervile. Bonac. *n. 25. prope finem*. Suar. *c. 26. n. 6.*

266. Ex liberalibus autem nullum die feſto prohibitum eſt, præter pauca in jure ſpecialiter excepta, quæ & forenſia dicuntur, & ſunt I. Mercatus, quo nomine intelliguntur nundinæ non tantum publicæ & ſolennes, quæ ſemel vel sæpius intra annum in aliquo certo loco celebrantur; ſed etiam hebdomadariæ, quæ ſcilicet determinato die intra hebdomadam inſtituuntur: & præterea ipſe actus mercandi v.g. contractus emptionis, venditionis, locationis, permutationis &c. Palauſ *p. 6. n. 5.* Bonac. *n. 10.* Suar. *c. 29. n. 2.* Tamb. *c. 4. §. 1. n. 1. & alii.*

267. II. Placitum: quo nomine intelliguntur tres ſpeciales actiones ad ſtrepitum judicialem pertinentes, videlicet Citatio; Proceſſus ipſe, qui fit per cauſæ cognitionem examinando teſtes, exhibendo inſtrumenta &c. & Sententiæ prolatio. Et hæ actiones, tam in ordine ad cautas criminales, quam civiles; imò & ad ſpirituales, quales ſunt beneficiariæ & matrimoniales, non ſolum ſunt prohibitiæ, ſed etiam, ut ex *cap. ult. de feriis*, & *L. ut in die C. de feriis*. conſtat, ipſo jure irritæ, ita ut litigantes non poſſint huic annullationi cedere, utpote factæ ob finem publicum v.g. Religionis, cui fini nullus privatus derogare poteſt. Laym. *n. 7.* Pa-

lauſ *n. 7. & alii*; colligiturque expreſſè ex *cap. ult.* Et in hoc diſtinguitur Judicium à mercatu: hic enim ſolum prohibetur *cap. 1. de feriis*, factus tamen tenet. Palauſ *p. 5. n. 7.* non item Judicium. Valet verò Excommunicatio die feſto contra aliquem lata; abſolutio à cenſuris, & omnis actus Jurisdictionis voluntariæ: conſilium petere ab Advocato, aut ab eodem informari judicem &c. Denique nec appellatio die feſto eſt prohibita, vel quia non eſt actio judicialis: vel quia ſpectat ad propriam & neceſſariam ſui deſenſionem, quæ quolibet die eſt licita. Bonac. *n. 13.* Palauſ *n. 14. & alii.*

268. III. Juramentum, non tantum judiciale, quod fit coram judice; ſed etiam extrajudiciale; id quidem non omne, ſed ſolum illud, quo firmantur contractus & conventiones ſub nomine mercatus prohibitiæ. Palauſ *p. 8. n. 3.* Suar. *c. 30. n. 17.* Et idcirco, qui die feſto contractum prohibitum celebrat, eumque juramento confirmat, duplex peccatum committit, ſpecialiter in confeſſione explicandum, Palauſ *l. c.* Econtra verò, ſi judicium & contractus die feſto celebrari poſſint, etiam Juramentum licitè præſtari poteſt; conceſſo enim principali, & acceſſoria conceduntur. Palauſ *n. 4.* Suar. *l. c.*

269. Quod jam attinet ad actiones, quas ſuprà dixi medias, eæ die feſto licitè exercentur: nulla enim de iis extat prohibitio. Et idcirco cum die feſto liceat iter agere, licet quoque opera ad id neceſſaria vel inſervientia præſtare, v.g. parare equos, currui jungere, in flumine remigare &c. acceſſorium enim ſequitur naturam ſui principalis. Laym. *n. 5.* & alii. Hinc & excuſari poſſunt agalones & au-

rigæ: hi enim ut iter, quod ante diem festum ingressi sunt, continuare possunt juxta Laym. l. c. ita etiam possunt onera levare, & imponere, quantumvis alioqui hoc servile sit: quin imò quia ejusmodi actionibus plerumque modicum tempus impendi solet, iidem aurigæ & agafones sive ex officio, sive quicumque alii, non sunt damnandi peccati mortalis, etsi iter suum etiam incipiant, & nullam aliam excusationem habeant, modò, si possint, priùs audiant sacrum. Tamb. c. 3. §. 1. n. 12. Dian. p. 2. tr. 1. Miscell. R. 36.

270. Ceterùm obligatio abstinendi à prohibitis, stringit omnes fideles septennio majores & rationis capaces: estque ex suo genere gravis, nisi vel necessitas, vel consuetudo legitima, vel alia justa causa excuset, vel etiam parvitas materiae. Quæcunque autem ex ijs fiant, in ordine ad festi violationem perinde est: nec quidquam ad diversificandam speciem ejus violationis facit operis prohibiti diversitas, qualiscunque demum ea sit. Et ideo si transgressio sit gravis, sufficit dicere. *Opus prohibitum exercendo diem festum graviter (vel si levis fuit, leviter) violavimus.* Sed neq; necesse est exprimere ipsam diem festum, aut ejus qualitatem: perinde enim est, quicumque fuerit; nec mutat speciem, etsi dies paschæ fuerit, qui violatus est. Vide dicta p. 1. n. 73.

271. Potest autem à peccato mortali excusare parvitas materiae, id est, si tempus, quod prohibitis impenditur, est breve: in quo assignando alii sunt nimis laxi, qui nempe gravitatem materiae solum agnoscunt in tertia diei parte: alii nimis rigidi, qui videlicet materiam gravem putant esse spatium unius duntaxat horæ; alii

medii & benigni, qui scilicet ajunt, spatium duarum horarum esse quid notabile, atque adeò sufficiens ad peccatum mortale: alii denique mitissimi, qui tum primum putant graviter peccari contra præceptum abstinendi die festo ab operibus prohibitis, cum ijs plus quam duarum horarum spatium impenditur. Tamb. §. 2. n. 1. Dian. l. c. & p. 5. tr. 5. R. 6. Et alii, quibus assentior, si de servilibus loquamur: nam in forensibus & judicialibus quantitas materiae non ex quantitate temporis, sed qualitate operis est desumenda. Palaus p. 3. n. 5.

272. Quin & alia sunt, ob quæ obligatio abstinendi à servilibus omnino cessat. I. Est necessitas publica: ut si reficiendi sint pontes, fontes, parandum aliquid in repentinum Principis adventum, communem populi lætitiâ &c. Filliuc. tr. 27. n. 211. II. Necessitas privata: sic rusticis ob supervenientis pluviae metum licet fanum, aut fegetes colligere: vitarijs, salinarijs, coctoribus laterum in opere persistere &c. Fill. *ibid.* Ex eodem excusantur famuli & ancillæ, qui diebus festis à prandio vestes sibi reficiunt, cum id alijs diebus facere non permittantur. Imò Tann. D. 8. de Relig. q. 6. n. 8. concedit, licere die festo acu pingere, discendi, aut exereendi causâ. Similiter Diana. p. 3. tr. 5. R. 8. §. *Notandum est etiam.* & p. 4. tr. 4. R. 62. in fine concedit, & absolute excusat Domicellas die festo laborantes, si ad tugandum otium id faciant, sed Tann. Laym. l. 4. tr. 7. c. 4. n. 2. Tamb. §. 2. n. 18. aliud sentit; cum sint alii modi, quibus otium vitari possit. De agafonibus, & alijs itinerantibus jam n. 269. dixi. III. Pietas: sic licet defunctorum insignia para-

parare, tumbas & vestes funebres conficere, causas pauperum, viduarum, aliarumque personarum miserabilium decidere, ne expensis graventur. IV. Consuetudo à Prælati cognita & tolerata. Sic nundinæ etiam solennes diebus festis celebrantur, quæ licet opus servile non sint, specialiter tamen sunt prohibita: sic licitæ sunt locationes, permutationes, venditiones & emptiones rerum parvi momenti, officinis præferim clausis factæ, & à rusticis, qui alijs diebus impediuntur: item causarum civilium inter rusticos, si alijs diebus adesse nequeant, agitationes & decisiones. Sic piscari licet, etiam lucri causâ: sic opifices die festo ad vesperum parant materiam pro labore diei sequentis, rustici acuunt falces &c. V. Absentia à loco, ubi festum celebratur: ex quo si quis etiam animo laborandi exeat ad locum, ubi festus dies non agitur, potest ibidem servilia operari: nec per illam intentionem peccat, cum utatur suo jure. Tamb. n. 20. & alii. VI. Dispensatio vel Papæ, vel Episcopi, aut ejus Vicarij, vel habentis auctoritatem quasi episcopalem. Quales sunt Prælati Regulares exempti, Superiores Religionum respectu suorum subditorum; Capitulum item sede vacante. Palau. tr. 9. p. 10. n. 5. Tamb. à n. 21. & alii: imò & Parochi, non tantum cum difficilis est accessus ad Episcopum, sed etiam eodem præsentente. Tambur. n. 31. Tandem etiam ad Confessarium subinde pertinet saltem declarare, an causa excusationis justa sit, vel non. Laym. c. 2. n. 5.

273. *Toto anno nunquam celebravi, etsi nullum habuerim impedimentum.* Et si Tambur. de exped. sacrif. l. 1. c. 6. §. 2.

n. 1. Lugo. de Euchar. D. 20. f. 1. & alii probabiliter censeant, non esse gravem obligationem celebrandi, atque adeo sacerdotem, qui, secluto contemptu & scandalo, totâ vitâ nunquam celebrat, modò in paschate communicet, non peccare mortaliter; contrarium tamen videtur longè probabilius, propter verba Christi *Matth. 26. & Luc. 22.* Hoc facite in meam commemorationem: his enim verbis præceptum celebrandi impositum esse declarat Concil. Trident. *sess. 22. c. 1.* quod, cum sit grave, etiam peccatum grave erit, nunquam celebrare, nisi iusta causa excuset. Bonac. de sacrif. D. 4. q. ult. p. 7. n. 1. Navar. in *Man. c. 25. n. 88.* Coninch. q. 82. p. 2. n. 206. Reginald. l. 29. n. 46. & 166. Suar. D. 80. f. 1. & plures alii apud Bonac. satisfacit autem, qui saltem sæpius, quam quater in anno celebrat, ut colligitur ex cap. *Dolentes. de celebr. Missar.* ubi Innocentius III. reprehendit illos, qui vix quater in anno celebrant.

274. Præter hanc obligationem, omnibus sacerdotibus communem, adhuc alii tituli sunt, quibus celebrare tenentur sacerdotes, videlicet I. ratione Capellanix; & id juxta numerum in literis foundationis expressum, quem propriâ auctoritate minuire non possunt. Possunt satisfacere per alium, nisi expressum sit, ut per se faciant: quod si ratione impedimenti celebrare non possint, non tenentur alium substituere, si impedimentum sit breve, unius hebdomadæ, imò unius mensis; secus, si longum: nisi fortè stipendium tam tenue sit, ut alendo Capellano infirmo non sufficiat. Laym. lib. 5. tr. 5. c. 3. n. 7. & alii. II.

Ratione beneficii. Et ideo tenentur Parochoi celebrare, quoties parochiani ex præcepto tenentur Missam audire, vel ex consuetudine solent, v. g. in funeribus, Benedictionibus nuptiarum &c. vel etiam rationabiliter petunt. Azor. *T. l. l. 10. c. 24. q. 2.* Possunt per alium satisfacere, si sint legitime impediti: aliàs ex mente Concilii Trident. *sess. 23. c. 14. de Reform.* in propria persona celebrare debent, cum id in officijs parochialibus personalem exigit operam. III. Ratione stipendii oblatis, & quidem, ut Palaus *tr. 22. p. 14. n. 8.* docet, ex iustitia: satisfaciunt, si per alium id faciant. IV. Ratione promissionis; nam & ex hac, si acceptetur, oriri potest obligatio gravis, vel levis, prout fuerit mens obligandi. Quod si habueris animum te obligandi, sed abstrahendo, an graviter, vel leviter, Diana. *p. 2. tr. 17. R. 9.* & Sanch. de *Matrim. l. 1. D. 5. n. 25.* Leand. de *Sacram. T. 2. tr. 8. D. 4. q. 16.* docent, si promissis non stes, te tantum peccare venialiter: imò Dicast. de *sacris. tr. 5. D. 4. d. 22. n. 421.* putat, promissionem humanam, seu homini factam, præcisè ut promissio est, non obligare graviter, cum nec fidelitas, ad quam illius promissionis impletio spectat, gravem inducat obligationem. Sed habenda hic est ratio rei promissæ; & spectanda illius, qui promissionem sibi factam acceptat, mens. Et ideo licet Missa in se sit magnum quid, ejus tamen jactura, ut Sanch. notat, non solet magni fieri; & ob id pauci, qui plura sacra alijs promittunt, nec legunt, peccant mortaliter.

275. Missam celebravi duplici pro ea accepto stipendio semel. Pro sacrificio

Missæ stipendium justum, lege nempe vel consuetudine taxatum, accipi posse, certum est, non quidem in pretium fructus ex sacrificio percipiendi, aut laboris eidem sacrificio intrinseci (hæc enim clara esset Simonia) sed in sustentationem sacerdotis sub obligatione fructum sacrificii applicandi illi, qui stipendium offert: dignus est enim operarius mercede suâ *Matth. 10.* neque os bovi trituranti alligandum, *1. Corinth. 9.* Interim tamen I. non satisfacit uno sacrificio, qui duo justa stipendia, sive ab uno, sive à pluribus accipit. Palaus *tr. 22. p. 14. n. 6. ex communi:* & qui aliud docet, aut exercet in praxi, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem lætæ sententiæ, extra articulum mortis soli Papa reservatam, ut videre est in speciali constitutione ab Alexandro VII. super hac re edita. Imò neque II. satisfacit uno sacro, etsi singula stipendia sint inæqualia seu non justa: hoc ipso enim, quod sacerdos accipiat minus stipendium, remittit, quod deest; & unâ tacitè promittit, se offerentium postulato statutum, Palaus. *l. c. & alii:* & ita expressè statuit Congregatio Concilii Tridentini. Neque III. qui plura à diversis accipit stipendia, & dividit fructum sacrificii, uni applicando satisfactorium, alteri impetratorium &c. hæc enim distinctio damnata est & rejecta à dicta Congregatione. Multò minus IV. qui offerenti stipendium applicat fructum, quem vocant specialissimum: hæc enim ita proprius est sacrificanti, ut eum nulli alteri applicare possit. Et licet esset applicabilis, tamen post dictæ Congregationis decretum ab Urbano VIII. confirmatum non posset pro eo distinctum stipen-

stipendium accipi. Neque V. potest Sacerdos Missam, pro qua unus obrulit stipendium, alteri simul applicare ex liberalitate: mens enim offerentis stipendium est, rotum sacrificii fructum participare. Neque VI. qui stipendium taxato majus accepit, potest alteri Missam celebrandam committere, parte illius stipendii sibi reservatâ: id enim expressè vetuit sapius citata Congregatio. Laym. lib. 5. tr. 5. c. 1. n. 4. ni fortè detur non intuitu sacrificii, sed solius personæ, quæ danti singulariter chara est, & amica. Dian. 2. p. tr. 14. R. 10. § 13. quin & Capellanus, qui pro paucis Missis habet pingue stipendium, non tenetur plus alteri dare, quàm quod taxatum est; quia Capellano non datur stipendium pro sacrificio. Dian. R. 11. Neque VII. potest sacerdos pro Missa, quam quocunq; demum titulo obligatus est applicare ad certam intentionem, stipendium accipere, alioqui peccaret contra Justitiam, vel certè contra fidelitatem. Hinc I. Capellani tenentur Missam applicare pro fundatore, etsi in literis foundationis non exprimat: possunt tamen, si ad quotidianam Missam teneantur, aliquoties in anno v. g. quater vel sexies pro se, vel suis, vel aliqua causa occurrente (non pro aliis, accepto stipendio) celebrare; idque ex præsumpta fundatoris voluntate: si enim de expressâ contraria constaret, neque hoc possent. Tamb. de exped. sacrif. l. 3. c. 3. §. 1. n. 8. & alii. II. qui accepto stipendio tenentur legere sacrum, etiam tenentur legere juxta petentium intentionem. III. Parochi pro Missa, quam ad nullam certam intentionem, sed præcisè ratione officii pastoralis legere tenen-

tur, non possunt accipere stipendium. Barbof. de potestate Episcopi Alleg. 24. n. 23. & de Parocho. c. 11. n. 10. qui id à Congregatione Cardinalium declaratum esse testatur. Sed Lugo de Euch. D. 21. s. 1. n. 21. Dian. p. 2. tr. 14. R. 26. ajunt, de hac declaratione authenticè non constare, & ideo tradunt contrarium, quod propter auctoritatem tantorum virorum tutum est.

276. Sub celebratione Missæ levem defectum commiser. Qualis est, omittere hymnum Angelicum, Symbolum Nicænum, nomen unius aut alterius Sancti in Canone; vel ea, quæ certis temporibus interponuntur inter *Communicantes*, & *Hanc igitur*; particulam enim in formis consecrationis, Fill. tr. 5. n. 155. Dian. R. 59. § p. 5. tr. 5. R. 45. § 63. item orationes dici solitas, dum sacerdos se sacris vestibus induit: item in Missa majori Epistolam aut Evangelium à Ministris canendum: non enim in præcepto est, ea submissâ voce legere. Nec refert, quòd aliqui id faciant; multa enim sunt consuetæ, quæ non sunt præcepta. Dian. p. 2. tr. 14. R. 42. & p. 5. tr. 5. R. 46. & tr. 13. R. 95. celebrare sine cruce in altari, aut cum una tantùm candela cerea extra casum necessitatis: aut cum lumine olei vel adipis in casu necessitatis. Dian. cit. p. 2. tr. 14. R. 45. § 67. Negligere rubricas, quæ sunt minoris momenti v. g. in formandis crucibus, faciendis genuflexionibus, inclinationibus capitis, humerorum &c. elevationibus oculorum &c. Nam quæ graviores sunt, (quales sunt, quæ verè præceptivæ sunt, nec ferè aliæ, quàm quæ aliquid substantiale sacrificii continent, aut magni mysterii signi-

significativæ sunt, ut infusio aquæ in vinum) negligere, utique peccatum mortale esset: quale etiam esset, in forma calicis omittere illa verba, *Novi & æterni testamenti &c.* quæ etsi certum non sit, esse de essentia formæ, non desunt tamen, qui docent, esse: & ideo omittens illa verba exponit Sacramentum periculo nullitatis, & consequenter graviter peccat. Bonac. *D. 4. sæpius cit. q. 3. p. 2. n. 2. & alii communiter.*

277. *Ad altare privilegiatum, cum tamen obligatus essem, non feci sacrum bis.* Constat sacrum in Ecclesia vel alio loco, ac etiam profano, legitimâ auctoritate ad id deputato, legendum esse, aut legi posse. Sed id fusiùs prosequi non est modo nostri instituti. Huc spectat, si Capellanus, vel alius obligatus pro stipendio Missam celebrare in tali Ecclesia vel altari, non celebret in tali altari &c. hic enim plerumque peccat mortaliter. Fagund. *in 1. præcept. l. 3. c. 9. n. 6.* Excusantur tamen, qui ter vel quater intra unius anni spatium in destinato sacello non celebrat. At verò qui stipem accipit pro Missa in certo altari privilegiato legenda, & eam non legit, non satisfacit; etsi legat in alio altari cum numismate benedicto, existimans, se cum illo animæ profuturum: tenetur enim omnino in altari privilegiato legere Missam, & quidem *de Requiem*, aliàs indultum ipsi non suffragabitur; ut declaravit sacra Congregatio Rituum 13. Julii 1601. nisi fortè eo die occurrat festum duplex de præcepto: hoc enim die, ut eadem Congregatio declaravit 24. April. 1626. Missa *de Requiem*, legi non potest. Ceterum, qui in diverso loco celebrat,

peccat quidem, sed ad restitutionem stipendii non tenetur, nisi ratione minoris frequentiæ subtrahat defuncto aliquod suffragium, quod tenetur aliis precibus compensare. Diana *p. 2. tr. 14. R. 29.*

278. *Missam unam legi pro altera ter.* v.g. cum legenda esset de Sancto, legi de feria, vel vice versâ; vel Missam Assumptionis, aut Nativitatis B. Virginis extra suum diem. Hoc enim est peccatum veniale, si quidem sine justa causa fiat, Tannerus *T. 4. D. 5. q. 10. d. 1. n. 6.* re-latus à Diana *R. 55. & p. 4. tr. 4. R. 39.* Qui autem titulo vel stipendii, vel Capellaniam tenetur certam determinatam Missam v.g. de B. Virgine, vel pro defunctis legere, non satisfacit, legendo aliam, juxta Laym. *l. 5. tr. 5. c. 1. n. 15.* Palaus tamen *tr. 22. p. 14. n. 10.* Lugo. *D. 21. de Euch. f. 2. n. 35.* Dian. *R. 31. & p. 3. tr. 6. R. 2.* putant, satis esse, legere Missam de festo, vel die currente, ut proinde talis non peccet saltem mortaliter, nec teneatur ad restitutionem. Non debent tamen facilè legi Missæ Votivæ, aut de Requiem, maximè diebus Dominicis, maximè privilegiatis, & cum occurrunt duplicia ex præcepto. Si tamen funus deferatur ad Ecclesiam, potest etiam istis diebus Missa *de Requiem* legi, sed ab uno tantum, ita ut ceteri sacerdotes, qui ad funeris celebritatem confluunt, legant de Dominica, & festo duplici saltem primæ & secundæ classis. Ceterum causa justa commutandi Missam censetur esse major erga talem sanctum devotio petentis Missam, vel eam legentis, juxta Cap. *quidam de celebrat. Missarum.*

279. *Sub sacrificio Missa usus sum berrucâ ter.* Berrucâ usum tempore sacrificii li-

illicitum esse, duplici argumento laudari potest: tum quia subrogatum sapit naturam illius, cui subrogatur: ergo & berruca, seu capillus fictus sapit naturam veri; hunc autem tempore sacrificii non deponimus, nec est, qui possit, nisi parum sapiat, suadere deponendum esse; tum quia in hoc casu cessat causa prohibitionis, nimirum irreverentia, si capillus fictus, ut fieri potest, sit ad modestiam & decentiam clericalem compositus: certè jam passim cum ejusmodi capillo coram Cæsaribus, & Regibus sine ullius irreverentiæ notâ Magnates eorum comparere solent.

280. Nihilominus tamen omnino tenendum est, usum fictorum capillorum tempore sacrificii illicitum esse, seclusa speciali facultate, necessitate aut consuetudine legitimè introductâ. 1. Propter specialem prohibitionem *Cap. Nullus Episcopus. de consecrat. dist. 1.* ubi absque ullo discrimine prohibetur quodcumque capitis velamen non naturale, quale certè est berruca; hæc enim non est principaliter & per se inventa, & in usum deducta, ut vice capillorum verorum esset, sed potiùs, ut suppleret defectum pileoli: id quod usus aulicorum, quibus velut primis auctoribus & inventoribus debetur usus berrucæ, satis ostendit: his enim cum grave esset & molestum, totis diebus, aut tempore valde longo coram principibus adstare detecto capite, nec conveniret, uti pileolis, tegumentum ex capillis præcipuè humanis confectum, quod berrucam appellârunt, invenerunt, & usurpare ceperunt. Subsumo jam: atqui pileolum sine coma adoptiva ferre tempore sacrificii non licet; ergo nec

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

cum ea coma: habet nimirum & hîc locum tritum illum, subrogato eadem cum illo, cui subrogatur, convenire prædicata: atque adeo sicut unum, nempe pileolum, ita & alterum, quod in ejus locum successit, nempe berrucam, perditum Canonem censei esse prohibitum. 2. quia cum dicitur, subrogatum sapere naturam illius, cui subrogatur, non habet ubique locum, præcipuè in odiosis, inter quæ numerantur, quæ dispositioni juris communis adversantur, è quorum numero est usus comæ adscititiæ. Et simile quid cernitur in commutatione votorum, quæ si sint reservata, non ideo etiam materia, in quam commutantur, continuò est reservata, ut docent Sanch. l. 4. *Mor. c. 40. n. 46. & l. 8. de Matrim. D. 9. n. 20.* Suar. *de Voto. l. 6. c. 20. n. 35. Palaus de Voto. D. 2. p. 11. n. 5. Tamb. in Decal. l. 3. c. 16. §. 4. n. 34. & alii.* 3. Quia etsi ejusmodi capilli adoptivi possint ad clericalem decentiam componi, & coram Principibus absque ulla injuriæ nota ab eorum Magnatibus adhibeantur, id tamen non potest ad sacrificium transferri, cum ad altiorem potestatem, nempe Pontificiam, spectet, declarare, quid in ordine ad sacrificium speciem irreverentiæ habeat, vel non: authenticam enim legis interpretationem facere, spectat vel ad ipsum ejus conditorem, vel eo superiorem, ut notum est ex tract. de legib. Sacerdotem autem, cum celebret, nudo id capite debere facere, constitutionis est Pontificiæ, ut videre est in dicto *Can. Nullus.* & Decreto sacre Congregationis Rituum ab Urbano VIII. approbato, Missalibus novis jussu ejusdem Urbani VIII. editis, præfixo, ubi Pontifex sic loquitur:

Cc

Nemo

Nemo audeat uti pileolo in celebratione Missarum, sine expressa licentia Sedis Apostolica, non obstante quacunq[ue] contraria consuetudine. Accedit ad hæc praxis Curia Romanæ, in qua ipse etiam Pontifex non celebrat, nisi detecto capite.

281. Dixi autem 1. *secusâ speciali licentiâ*, quam hodie dat solus Pontifex, ut constat ex dicto Urbani VIII. & diversis S. Congregationis Rituum decretis apud Gavant. *ad Rubric. Missal. p. 2. rit. 2. Lit. F.* à quibus non recedendum, saltem si facilis ad Pontificem sit accessus: si enim hic sit difficilis, eandem Episcopi aut alii Prælati suis subditis etiam hodie, ut olim, dare poterunt: quod est commune aliis legibus Pontificiis. Dixi II. *Necessitate*, hæc enim si manifesta sit & evidens, præbet sufficientem causam, etiam dum Sacrum fit, utendi capillitio ficto: sic nimirum & aliæ leges Pontificiæ cessant obligare, cum in earum observatione cernitur manifesta necessitas. Ut verò dispenseretur, vel etiam declaratur, cum usum esse licitum, non debet esse necessitas valde gravis, sed sufficit, si iudicio viri prudentis & docti non sit omnino levis, sed notabilis considerationis; qualis, si Marchino apud Tambur. *de Sacrif. l. 1. c. 7. §. 4. n. 1.* credimus, est, quæ oritur ex nimia Regionis frigiditate, senectute, capitis debilitate, calvitie, vel (quod ego addo) ex alia capitis deformitate. Hac ergo necessitate existente, licitum erit, (si accedat saltem prudens declaratio) uti berrucâ sub Sacro, abique alia dispensatione: quod colligitur ex dicto decreto Urbani VIII. & *Can. Nullus*, quorum priori loco dicitur, ne-

mo audeat: posteriore nullus præsumat: non est autem præsumere, vel audere, cum necessitas urget, nec est opportunitas petendi dispensationem. Palauus *de Sacrif. tr. 22. p. 10. n. 10.* Laym. *l. c.* Dixi III. *consuetudine legitime præscripta*: hæc enim legem, quæ usum pileoli tempore sacri prohibet, abrogari posse, & in eius locum introduci usum ejusdem pileoli, commune est aliis legibus. Sic in Regno Chinensi, ubi juxta morem gentis irreverentiæ signum est caput aperire, Sacerdotes velato capite etiam totum Sacrum faciunt: quamvis ad removendum omnem scrupulum Pius V. licentiam ad id dederit, teste Præposito *de Sacrif. l. 1. c. 3. d. 6.* apud Tambur. *n. 5.*

282. Quamcunque autem usus berrucæ, ut hæctenus offensum est, tempore sacri sit illicitus, non tamen peccati venialis limites excedit, si quidem contemptus absit, & scandalum: Et ita tenet Marchinus apud Tambur. *n. 1.* idem infra *n. 4.* sentientem, quibus ex Diana *p. 2. tr. 14. R. 58.* & Marchino *de ordin. T. 1. p. 3. c. 4. n. 11.* relato à Tambur. addendi sunt Silvester, Angelus, Tabiena, Rodriq. Henricus, Grassius, Barthol. ab Angel. Miranda, Scortia, Fagund. Petrus de Ledetma, qui licet loquantur de pileolo, idem tamen sentire debent de berruca, quæ successit in locum pileoli.

283. *Sub sacrificio Missæ usus sum vestibus sacerdotalibus, aut vasis sacris, (calice nempe aut patena) aut aliis paramentis, v.g. corporali, purificatorio, satis sordidis ter.* Mortale peccatum est, celebrare cum vestibus, paramentis &c. notabiliter

tabiliter immundis: magna enim per ejusmodi sordes irreverentia fit mundissimo Sacramento. Tolet. l. 2. c. 2. Sa V. *Missa*. n. 15. Laym. n. 15. Suar. D. 81. f. 6. in fine. Bonac. de Sacrif. D. 4. q. ult. p. 9. n. 23. Sumitur ex cap. *Relinquit*. de custodia. *Evchar.* ubi Innocentius III. *Præcipimus*, inquit, ut oratoria, vasa, corporalia & vestimenta munda & nitida conserventur: nimis enim absurdum videtur, in sacris sordes negligere, quæ dederent etiam in profanis. Notent hæc sacerdotes, præcipuè rurales, qui sæpe tam immunda habent corporalia aut purificatoria, ut si locò mantiliū esse deberent, ea à communi menta cum nausea repellerent. Sacerdos tamen subditus, si de ista paramentorum sorditie moneat, & nihil proficiat, excusari potest, si ob sacrificandi necessitatem iis nihilominus utatur.

284. *Celebravi sine vestibus sacris semel.* Vestitu communi & profano sacrificare nunquam licet, nisi in casu gravissimo mortis alioqui certò inferendæ: si tamen in contemptum Religionis mors intenteretur, nisi vestitu profano celebretur, mors potiùs obeunda est. Laym. n. 17. Coninch. q. 83. a. 3. n. 250. ubi excusat eum, qui in populi, sacro alioqui carituri, concursu utitur cingulo non benedictò; pro quo tamen, sicut & pro manipulo stolam adhiberi posse tradunt. Laym. n. 18. Coninch. l. c. Navar. c. 25. n. 84. Ceterùm vel unam sacramentum vestium, præcisâ inadvertentiâ omittere, peccatum mortale esse, cum non paucis tradit Bonac. n. 27. eò quòd in re gravi usus Ecclesiæ, hæc vestes in reverentiam sacrificij introducentis, violetur. Ubi

breviter nota, hæc vestes desinere esse sacras, si ita frangantur, ut ad suum usum non sint amplius aptæ: ut si cingulum ita frangatur, ut neutra pars sufficiat ad sacerdotem cingendum; secus, si longior pars adhuc sufficiat. Aliqui tamen cum Sa n. 12. existimant, adhuc sufficere, si priùs, quàm omnino dividatur, connectantur, nam si post ruptionem necstenda sit, etiam ipse putat, amitti benedictionem, nec amplius usui esse posse, si alterna pars non sufficiat. Vide Dian. p. 2. tr. 14. Res. 57. v. *Notatertiò.*

285. *Celebravi sine ministro bis.* Ministriū sub sacrificio adhibendum esse, communis est Ecclesiæ consuetudo. Et peccatum veniale est, eum sine justa causa non adhibere: imò Bonac. de Sacrif. D. 4. q. ult. p. 9. n. 33. putat esse mortale: sed paulò rigidius. Debet autem esse maculus, non fæmina, adeo quidem ut Suar. D. 87. f. 1. Laym. n. 13. & alii apud ipsum existimant, melius esse sine ministro celebrare, quàm fæminam ad altare respondere, porrigere urceolos, &c. interim tamen nihil obstat, si fæminæ, præsertim Moniales, ex loco remoto sacrificanti respondeant. Suar. l. c. Imò in quibusdam locis, præsertim in pagis, consuetudo ab Episcopis cognita & tolerata habet, ut sacerdos sine ministro respondente celebret. Porro Minister debet esse talis, I. qui audientibus non sit offenculo. Unde Theisites aut valde deformes ad hoc ministerium non sunt admittendi: & qui ejusmodi ministros constituunt, aut admittunt, satis indicant, se de tanti mysterij, quod geritur, Majestate non habere debitam existimationem.

tionem. II. Debet Sacerdoti præeunti respondere posse, & quidem tam aptè, ut verba non detruncet, malè non proferat, aut etiam omnino omitat. Non est tamen talis ad ipsum altare publicè corrigendus: id enim fieri nequit sine ipsius celebrantis, aut audientium perturbatione; corrigatur privatim, & suos dedoceatur errores. III. Debet, quæ ad sacrificium Missæ spectant, posse peragere, v. g. librum deferre, porrigere urceolos, & reliquas ad ipsum pertinentes cæremonias callere. Aliàs, si materiam ineptam suâ culpâ tradat, à peccato sacrilegij non excusatur: Bonac. n. 35. Suar. D. 87. f. 1. Reginald. l. 29. n. 165. & alij. Quamvis multi Sacerdotes, præsertim rurales, librum ipsi deferant. Ceterùm præstat, ministrum, si haberi nequeat, omittere, quàm sacrificium, præsertim die festo. Tamb. l. 1. c. 7. §. 5. non enim videtur ab Ecclesiæ usu & ordinatione recedere, qui, ut præcepto de audienda Missa satis faciat, sine Ministro celebrat: tunc autem ipse debet Ministri defectum supplere, & proferre ea, quæ alioqui minister debet.

286. *Celebravi sine libro semel.* Librum adhibendum esse præscribit Regulæ sive ritus Missæ; & per se loquendo, obligant sub peccato mortali, saltem si liber, quo quis utitur, non contineat Canonem; exponit enim se periculo graviter errandi. Coninch. n. 251. Suar. D. 83. f. 6. Navar. c. 25. n. 83. Bonac. n. 29. & plures apud ipsum. Excusari tamen potest, qui cum præstantis & constantis sit memoriæ, meritò confidere potest, se nihil notabile omisurum. Laym. n. 17.

287. *Celebravi sine Crucifixo ter.*

Nam & hujus utrum præscribunt Rubricæ: qui tamen omitteret, non esset peccati, nisi venialis, condemnandus; Suar. l. c. Reginald. n. 197. Vasq. D. 233. n. 26. etiam à veniali absolvit, qui sine Cruce celebrat, si facillè haberi non possit, aut causa honesta subsit: sed si vera sint, quæ statim dicuntur, nunquam occurrerit necessitas aut causa excusans à celebratione sine Cruce. Non debet necessariò referre ipsam Christi Crucifixi imaginem: sufficit si sit simplex Crux è ligno vel charta efformata; vel, si nec talis ad manus haberi possit, creta vel carbone &c. descripta, quod probat P. Georg. Gobat in *alphabeto sacrificant.* n. 171. imò Tamb. l. 1. c. 6. contentus est Cruce vel Crucifixo depicto in pariete vel tabula ad lacus. In altari, in quo prostat venerabile Sacramentum, adhuc Crucifixum collocandum esse, contendit Gavant. in *Rubric. Missal.* p. 1. tit. 20. *Lit. V.* At Pax Jordanus l. 4. tit. 1. n. 236. negat, tum propter Lateranensis & multarum aliarum Ecclesiarum praxin; tum quòd tunc non satis appareat, quo loco commodè collocanda sit Crux. Servetur quoad hoc usus cujusque Ecclesiæ, nec turbetur Sacerdos, si fortè videar abesse Crucem, nec moneat Sacristam, ut apponat.

288. *Celebravi sine luminaribus semel.* Luminaria sub Sacrificio Missæ accendenda jubent Rubricæ, & communis usus, adeo quidem, ut, qui sine omni lumine celebrat, peccet mortaliter. Suar. D. 81. f. 6. ubi testatur, ita sentire oranes. In casu tamen necessitatis etiam non nimis magnæ sufficit unum; & quidem, si cera haberi nequeat, ex oleo; imò & sebo. Laym. n. 17. Dicast. D. 4. d. 4. n.

160. Tamb. l. 1. c. 5. §. 4. Bonac. n. 30. Reginald. n. 196. Quin Suar. D. 72. f. 4. gravis peccati venialis damnat illum, qui sine lumine ministrat Eucharistiam: quod ego intelligo extra sacrificium; licet enim etiam intra illud soleat peculiare lumen accendi pro Communicantibus, ejus tamen omisio per se vacat omni culpa: sicut & si contingat tempore Consecrationis. Dicast. n. 167.

289. *Celebravi, cum altare suis mappis non esset instructum, semel.* Mappæ, quæ & tobalæ appellantur, tres sunt adhibendæ, una, saltem superior, tam longa, ut ex utroque latere ad terram usque pertingat; duæ breviores, vel saltem una duplicata, Corporali subjecta, etsi totum altare non tegat. Laym. n. 11. Bonac. n. 24. Suar. D. 81. f. 6. Sa. V. Missa. n. 7. Reginald. n. 194. & alii, quos tuto sequi licet, quidquid Gavant. p. 1. in Rubr. Miss. tit. 20. Lit. O. sentiat in contrarium. Non est autem necesse, ut hæ mappæ sint benedictæ: quin etiam aliquando ex necessitate poterit adhiberi mappa laicorum, quæ postea rursus ad mentiam profanam adhibeatur. Suar. Laym. ll. cc. Tann. D. 5. q. 10. n. 48. Azor. T. 1. l. 10. c. 28. q. 8. & alii. Porro celebrare sine omni mappa, esset irreverentia quædam, & culpâ saltem veniali non vacaret.

290. *Celebravi semel, cum altare non esset suo pallio ornatum.* Pallium, quod vulgò etiam antependium vocatur, imperant Rubrica cit. Tit. 20. quod ex usu potest etiam esse confectum ex asseribus pictis, aut alia materia, si vel paupertas vel necessitas vel alia causa honesta id permittat, aut requirat, Nec tamen hæc majus,

quàm veniale peccatum committeretur, si nullum adhibeatur pallium; modò, quod in prioribus quoque observandum est, contemptus absit aut scandalum.

291. *Calice non consecrato usus sum inter celebrandum semel.* Etsi ex præscripto Rubricarum tit. de Ritu celebrandi. §. 1. calix deberet esse aureus vel argenteus, vel certè cuppa deberet esse argentea & inaurata; Gavantus tamen p. 2. tit. 1. Tann. n. 52. Laym. n. 11. Bonac. n. 16. & alii admittunt etiam stanneum; Sa. V. Missa n. 18. ob paupertatem etiam plumbeum: sed Suar. sect. 7. Laym. n. 12. & alii, plumbeum rejiciunt, saltem quoad cuppam: nam pedem calicis ex plumbo esse nihil prohibet, Coninch. d. 3. n. 244. Ligneum, etsi olim in usu fuerit, aut etiam vitreum, hodie nemo admittit propter Can. 145. *Ut calix, dist. 1. d. Consecrat.* sicut & si sit ex ære vel aurichalco; nisi, ut Fagund. in 1. præcept. Eccles. l. 1. c. 3. n. 21. advertit, saltem sit inauratus: quod tamen in calice argenteo, vel stanneo nec Doctores requirunt, nec usus. Debet autem consecrari vel sacro chrismate inungi, vel ab Episcopo vel ab alio inferiore habente potestatem, quales sunt multi Abbates. Laym. l. 6. præsertim infulati. Desinit esse consecratus, si tam notabiliter frangatur, ut ad usum constitutum seu sacrum non sit amplius idoneus, Bonac. n. 15. & alii, ut si pes avellatur à cuppa, nisi fortè sit tornatilis, Coninch. n. 248. Quod si verò aurum, quo calix est illitus, paulatim deturatur, & novum inducatur, non est opus nova consecratione, Coninch. n. 246. Sa. V. Calix. n. 2. tum quia calix per inaurationem nec frangitur, nec fit alius: tum quia rota calicis materia cum auro

consecratur; & ideo sacrum ad se trahit non sacrum; sic nimirum & Ecclesia non indiget novâ consecratione, etsi muri ejus sæpius ita dealbentur, ut ex prima dealbatione nihil amplius superfit. *Cominch. l. c.*

292. Ceterum in sacrificio Missæ scienter uti calice non consecrato, peccatum est mortale: ut communis habet sententia, & varii juris textus. Quod si autem quis utatur calice, quem bonâ fide existimat consecratum esse, cum tamen non sit, ipse quidem à peccato immunis est, calix verò per talem usum non consecratur, neque adeo redditur habilis ad usum in sacrificio. *Lugo de Euchar. D. 20. n. 62. Dicast. cit. D. 4. n. 199.* quidquid contradicat *Dian. p. 5. tr. 13. R. 60.* alioqui posset tandem etiam dici omne id, in quod defluit per incuriam sacer sanguis, fieri sacrum: quod nemo admittit. Eadem ratio est patenæ, tam quoad materiam, ex qua fit, quàm quoad ejus consecrationem, & execrationem.

293. *Altari non consecrato pro Missa usus sum semel*: Altare pro sacrificio Missæ adhibendum esse, non est dubium; adeo ut peccet mortaliter, qui absque altari sacrificat. Debet autem id esse consecratum ab Episcopo, vel alio habente potestatem sibi concessam à Pontifice. Hic enim solus ex plenitudine potestatis potest eam concedere etiam simplici Sacerdoti. *Laym. n. 1. & alii.* Item communiter debet esse lapideum, per *Cap. Altaria dist. 1. de consecrat.* vel ut *Laym. l. c. & Dicast. n. 142.* putant ex opere lateritio, vel ex gypso, admixto cemento; & vel firmum, vel portatile, seu, ut vocant viaticum, sufficit autem, si superior tantum pars alterutrius sit lapidea & conse-

crata, & tam ampla, ut saltem majorem, patenæ & calicis partem capere possit. *Laym. l. c. n. 2. & quem refert. Suar. D. 81. f. 1.* si enim tam ampla non sit amplius hæc altaria, amittunt suam consecrationem, nec possunt porro servire ad usum sacrificii. Quin & si fixum à suo stipite seu inferiori structura removeatur, desinit esse consecratum, si simul cum suo illo stipite per modum unius sit consecratum: imò juxta aliquos etiam tunc, si sepulchrum, ut vocant, seu locularamentum, in quo sacræ reliquiæ reconduntur, frangatur, aut removeatur. Verùm *Dicast. n. 138. & 146. Tamb. l. 1. c. 5. §. 1. Cominch. d. 2. n. 240. & alii* id negant, & ideo à peccato absolvunt illum, qui porro pergeret in tali altari celebrare sacrum, cum nullo jure reperiatur imposita necessitas altaribus, dum consecrantur, imponendi sacræ reliquias: id quod multò magis locum habet in altaribus viaticis.

294. *Sacræ vasa & lintea* (quæ nimirum contingunt Corpus Christi, qualia sunt calix, patena, corporale, & purificatorium, & pileolus ille sive lineus, sive argenteus aut aureus, in quo sacræ hostiæ reponuntur.) *sine necessitate, aut alia iusta causa terigi semel.* Ejusmodi vasa aut lintea, dum actu Eucharistiam continent, attingere laicum, aut Clericum Diacono inferiorem, peccatum mortale esse, communis est Theologorum sententia; ita exigente summâ Reverentiâ Christo Domino debitâ: unus est, qui ceteris in hac parte sit clementior, Ochagavia apud P. Georg. Gobat in *Alphab. sacrif.* sed à sententia communi ceterorum omnium non est recedendum, nisi, ut *Navar. c. 7. Man. n. 4.* notat, cogat textus aut ratio, cui

cui commodè responderi nequeat. Unde graviter monendi, & verò etiam reprehendendi sunt illi aditui, seu laici, seu Regulares, qui vasa illa, quibus nocte Nativitatis Domini ablutio asservari solet, absque scrupulo tangunt, & ab altari ad altare transferunt, cum iis adhuc verè contineatur Sanguis Christi: qui tamen à peccato mortali excusari possunt solà bonà fide, & ignorantia invincibili, quam utique depellere debent ii, quorum interest. Excusata etiam potest laicum necessitas, si ipsum Corpus Christi immediate tangat, in peccato etiam mortali constitutus, ut si id è terra vel luto reverenter elevet, cum nullus alius sit, qui hunc Evcharistia, alioqui indignè tractanda, honorem & cultum deferat. Henriq. 18.c.40. n.2.

295. Prædicta verò vasa, cum à sacris speciebus vacua sunt, sicut & corporalia, pallas, purificatoria, ciboria, & similia, etiam postquam sacras species jam semel contigerunt, à laicis, si contempus absit, citra gravem; imò &, si justa causa adsit, citra omnem, etiam venialem culpam tangi posse, ex communi docet Laym. cit. c.6. n.19. quod si verò nulla causa subsit, aut esse peccatum solum veniale. Id quod etiam Azor. T.1. l.9. c.9. q.6. Pahnus T.2. l.8. D.1. p.6. n.24. & T.4. l.22. p.10. n.13. & alii apud ipsos docent, tum propter varia jura desumpta ex *Diss.1. de Consecrat.* quibus id videtur decernum esse: tum ex praxi & stylo Curia Romanæ, à qua sæpe privilegia impetrantur, ut tonsurati, vel in minoribus constituti possint sacra vasa contingere; quod argumento est, sacrorum vasorum, præcipuè sacro chrismate unctorum tactum, non tantum iustis, secluso privilegio, sed etiam

& multo magis laicis esse illicitum. Sed his non obstantibus.

296. Pyxides, ciboria, sphaera seu lunula pio Monstrantibus; ut vocant, compositæ, etsi benedicta sint, possunt ab omnibus sine culpa tangi, quando sacram Evcharistiam nondum continuerunt. Laym. n.22. quod ipsum etiam est decorporalibus, pallas, & purificatoriis, non solum quando ad usum sacrum nondum sunt adhibita, sed etiam quando post sacrum usum jam sunt lota: Bonac. cit. p.9. n.22. & alii. id quod ulus communis & praxis habet: traduntur enim hæc post primam lotionem etiam feminis, præsertim virginibus; denud lavanda, & si opus sit, reficienda. Quin eadem, etiam postquam sacras species attigerunt, possunt ab omnibus, & quidem etiam ante omnem lotionem, sine peccato veniali contingi. Tamb. de sacrif. Miss. l.1.c.2. §.1. n.7. ex una enim parte hæc sacro chrismate non unguuntur: ex altera vero ex solo contactu Evcharistia non videntur tantam dignitatem contrahere, quantum ex sacra unctione calices, aut res alia consecrata: quamquam sola consecratio non sufficit ad laicos prohibendos à contactu rerum chrismate unctorum; alias nec campanas, nec altaria, nec muros templorum possent sine culpa, saltem veniali, contingere; nam hæc sacro chrismate unguuntur. Quod si autem purificatoria ex usu sacro aliquid Sanguinis imbiberint, aut corporalia minimam aliquam Corporis Christi particulam continere queant, non refert: tum quia Sanguis in purificatoriis exsiccat, & sic definit ibi esse; tum quia id, quod de particulis hostia dicitur, est per accidens, & de raro contingitibus, & ideo libertatem

ratem ea tangendi non debet impedire: nisi etiam velis propter simile periculum eadem corporalia, purificatoria & similia non esse amplius reponenda in cistis & arcis profanis, quod tamen passim sine scrupulo & delectu fit. Quando ergo casu fortuito in his continentur sacræ species, Angelorum, qui specialiter dicuntur ad Eucharistiæ custodiam esse deputati, erit, præsentem Christum humiliter venerari, & cavere, ne qua ipsi inferatur irreverentia.

297. Major difficultas est de patenis & calicibus: sed & hæc vasa nudâ manu extra sacrum ministerium sine ullo etiam veniali peccato possunt ab omnibus, etiam laicis, etiam faminis tangi, etsi nulla sit necessitas, modò contemptus absit. Sotus, Bartholomæus ab Angelo, quos refert, & sequitur Tamb. de Sacrif. l. 1. c. 2. §. 1. n. 12. multùm faventibus Sanch. l. 2. Mor. c. 43. n. 27. in fine. Palao T. 2. tr. 8. D. 1. p. 6. n. 24. & Emmanuele Sa in genuina editione. V. sacra n. 3. ubi ait, sacra tangi à laicis sine contemptu, aut nullum esse peccatum, aut levissimum. Et ratio est, quia de obligatione, etiam sub peccato tantùm veniali, abstinendi à simplici istarum rerum contactu, non constat, ut patebit: quod enim nulla lege statutum est, non est asserendum. Cap. Legatur 24. q. 2. & cap. 2. de translac. Episcop. Certè ut S. Thom. quodlib. 9. q. 7. a. 15. apud P. Georgium Gobat in clypeo clementium Judicum. n. 130. ait, periculosè determinatur, aliquid peccatum esse mortale, nisi expressa veritas habeatur: Cui profus affine est illud Gabrielis in 4. dist. 15. a. 2. in fine. apud eundem P. Georgium Gobat. n. 134. id alibi sæpius repe-

tentem & inculcantem pronuntiatum: Theologi, inquit, non debent esse faciles ad asserendum, aliquas actiones, aut omissiones esse peccata mortalia.

298. Sed jam quod attinet ad textus ex cit. Dist. de Consecrat. objici solitos, generatim dico, illos non loqui de simplici contactu, de quo nobis est sermo, sed vel I. de contactu, qui addit gestationem sacrorum vasorum, quæ solet fieri intra sacrum Missæ ministerium, ut text. can. 25. & 23. quod colligitur ex priori textu, qui est de faminis sacratis, quas sacra vasa contingere, & incensum circa altare deferre, Pontifex vocat pestem quàm citissimè reseccandam: quod de simplici ejusmodi vasorum extra ministerium sacrum contactu, in quo nec juxta adversarios alia est, nisi culpa venialis, dici non potest. Vel II. loquuntur de contactu in ordine ad usum profanum, ut textus can. 41. & duo sequentes: Quamquam textus can. 41. quoad vestimenta sacra, v. g. casulas, amictus, albas, ut vocant, non est amplius in usu: hæc enim à laicis passim tanguntur, nemine illis movente scrupulum. Vel III. continent tantùm consilium, ut textus can. 26. 30. & 31. quorum priores duo utuntur verbo non oportet, postremus verò verbo non liceat, & præterea textus can. 42. qui utitur verbo non debent: sed juxta doctrinam de Legibus communiter receptam tam verbum non oportet: quàm non debet, solam denotat convenientiam & decentiam: id quod de verbis quoque imperativi modi ibidem tradi solet: nisi materiæ subjectæ gravitas, vel majorum auctoritas aliud suadeat. Quod si autem omnino contendat quis, etiam his textibus impositum esse præ-

præceptum, id vel grave erit, si de contactu in facto Missæ ministerio sermo sit; vel solùm leve, cujus obligatio ex causa non adeò gravi cessare potest, ut Fagund. in 1. præc. Eccles. l. 3. c. 21. n. 32. notat.

299. Ex eo, quòd privilegia pro licentia tangendi vasa sacra petantur, nihil contra nos infertur; ea enim sæpe petuntur & dantur vel ad tollendos solùm scrupulos, non ad aliquid novum concedendum; vel pro sequentibus contrariam opinionem, ut tradunt Suar. D. 81. de Euchar. f. 8. §. 4. addendum. Lezzana T. 2. q. 99. Regular. c. 8. n. 34.

300. Sed nec textus can. 40. cit. Dist. qui jubet corporalia priùs, quàm laicis dentur, lavanda à Diacono, & aquam lotionis mittendam in sacrarium, obest: quia, ut Suar. l. c. notat, in ea lotione tandem nihil intervenit, quàm simplex contactus, quem graviter prohiberi, ex illis imperativi modi verbis, *Diaconi cum humilibus ministris lavent &c.* non colligitur: ea enim solùm indicant, quæ fuerit mens Pontificis circa ejusmodi rerum contactum, videlicet eum spectare ad Diaconos & alios ministros: an autem is etiam aliis competat, id nec ait, nec negat. Certè si quis diceret; *Ostiarium januas aperiant*, ostenderet quidem ostiariorum officium id esse, non tamen prohiberet, quò minus alii quoque, quamvis non ex officio, januas Ecclesiæ possent aperire. Præterquam quòd canon hic, quoad modum lavandi corporalia, ferè sit abrogatus: ubi enim ea lavantur in sacrario? ubi à Diacono cum ministris? cur non ergo potuerit abrogari etiam quoad lotionem à Diacono faciendam?

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

301. Atque ex his tandem patet, etiam Cereos, quos Agnos DEI vocant, ab omnibus etiam sæminis, cujuscunque status & conditionis, nuda manu tangi posse, modò contemptus absit & irreverentia: non enim extat textus, qui id prohibeat, & ut Sanch. l. 2. Mor. c. 43. n. 27. ait, usus jam sic obtinuit. Sed eosdem cereos liquefacere, & ut plures similes haberi possunt, cum alia cera non benedicta miscere, non licet secluso privilegio: quod inde satis constat, quòd Pontifices sibi solis rigidissimè reservent potestatem benedicendi ejusmodi cereos: satis enim hæc reservatio indicat, Pontificem nolle, ut res profana per commixtionem studio factam convertatur in sacram. Sed nec licet eosdem cereos minio, auro, aliòve colore depingere sub pœna excommunicationis Pæpali, quam incurrunt etiam illi, qui eos vendunt, aut vendendos proponunt, excusari tamen hi possunt, si præcisè materiam vendant, ut expensas, quæ in iis conficiendis fiunt, recuperent. Bonac. de præcept. D. 3. q. 1. p. 4. n. 12.

302. *Reliquias sacras furatus sum semel.* Est hoc furtum sacrilegum, & ex suo genere peccatum mortale. Bonac. n. 9. Sanch. n. 23. Laym. l. 4. tr. 7. c. 5. n. 18. & alii. Excusare tamen potest materiæ parvitas: quæ non est pensanda semper ex quantitate materiæ ablatæ: sed ex estimatione, quam homines de talibus Reliquiis habent, & ex earum raritate. Sanch. Bonac. l. cc. Unde etsi particula ex sanctæ Christi Cruce, vel spinea ejus Corona sit satis modica, peccatum tamen erit mortale eam suffurati. Excusantur autem, qui sacras reliquias ex manibus Infidelium

Dd

extra-

extrahunt; sunt enim hi iniusti earum de-
rentores, nec ullam eis exhibent reveren-
tiam. Laym. n. 17. Sanch. Bonac. ll. cc.

303. *Sacras reliquias vendidi, vel emi
semel.* Est hæc negotiatio in cap. 2. de Reli-
quiis. & in Concilio Trident. Sess. 25. in
Decreto de invocatione &c. & reliquiis
Sanctorum, severe prohibita, & est aper-
tissime simoniaca. Laym. n. 19. ex sensu
omnium. Nihilominus tamen, si ea vel
ab infidelibus, vel hæreticis detineantur,
licitum est eas emere, non quidem ut res
sacras, sed earum quasi vexationem seu in-
dignam tractationem, aut injustam posses-
sionem redimere. Laym. n. 17. Sanch. n. 22.
ubi etiam refert Philarchum de offic. Sa-
cerd. T. 1. p. 2. l. 3. c. 9. ad finem.

304. *Sacras Reliquias, cum fornicar-
er. gestavi semel.* Philarchus l. c. à Sanch.
c. 40. n. 28. & Dicast. tr. 8. D. 9. d. 8. n. 719.
relatus existimat, peccare graviter illum,
qui dum exercet actum venereum, v. g.
fornicationis aut mollitiei, gestat sacras
reliquias, & hanc adeo circumstantiam
in confessione necessariò explicandam
esse: quod ego facile admitterem, si
talis actus ex intentione Sanctorum reli-
quias in honorandi exerceret. Sed exi-
stimo, non facile tam scelestum aliquem
esse, ut tale aliquid audeat vel perpetret.
Cum ergo actus venereus non habeat spe-
cialiorem aliquam & directam oppositio-
nem cum cultu & reverentia Sanctis de-
bita; idcirco sentio cum Sanch. Dicast.
ll. cc. Laym. n. 18. Lugo D. 16. n. 513.
actum turpem exercere gestando simul
Sanctorum reliquias, continere quidem
aliquam irreverentiam, non tamen mor-
talem, quæ sit necessariò in confessione
exponenda. Unde multò minùs conju-

ges carnaliter se cognoscentes, dum sacras
reliquias ad collum deferunt, ad hanc cir-
cumstantiam explicandam urgendi sunt,
nec ea à confessariis per interrogationes
elicienda: hoc est enim inutilis curiosita-
tis. Bonac. n. 8. Poterit tamen ejus, quod
gestatur, sanctitas esse tanta, ut indecentia
in tali actu eoque crescat, ut meritò
centeri possit esse gravissima: ut, si Sacer-
dos secum habens Sanctum Sanctorum
Dominum in Evcharistia fornicaretur;
hunc enim nec Lugo, nec Dicastillo audent
excusare à peccato gravi contra Religio-
nem. De aliis peccatis mortalibus, quæ
à gestante sacras Reliquias committun-
tur, v. g. de detractione, contumelia, furto,
perjurio &c. est eadem ratio, quòd non
videantur continere aliquam erga San-
ctos irreverentiam: nisi fortè, ut Dicast.
notat, Sacerdos deferens, etiam secretò
(quod fieri potest) Evcharistiam, coro-
na hominum aleis, chartis foliis &c. luden-
tium aut rixantium se misceret, & unà lu-
deret, rixas cum aliis ordiretur, verbera
infligendo &c. hæc enim utique graviter
dedecerent talem Sacerdotem.

305. *Sacras Reliquias dedi meæ amasie
semel.* Si dedit ut pretium turpis com-
mercii, utique sædissimam & sacrilegam
commisit simoniam. Si dedit ad turpem
amorem, vel amicitiam & benevolentiam
concedendam, vel conservandam, sacrile-
gium est ob abusum rei sacræ, & pecca-
tum mortale, ob finem, qui intenditur,
graviter malum. Excusabitur à peccato,
si donatio hæc nulla prædictarum, aut
simili aliâ perversâ circumstantiâ vitie-
tur.

306. *Sacrilegè communicavi semel.* Est
hoc peccatum mortale, & contingit, si
quis

quis sine causa accedat ad sacram Evcharistiam malè dispositus. Sunt autem dispositiones ad dignam & fructuosam Evcharistiae sumptionem requisitæ duplicis generis: una se tenent ex parte corporis, altera ex parte animæ. Et quidem ex parte animæ plus non requiritur, quàm ut peccato mortali non sit contaminata: à quo proinde purganda prius est per Confessionem; & quidem, quod probabilius, ex præcepto divino lato à Christo, & per Apostolos tradito, vel, ut Concilium Tridenti *Sess. 13. c. 7.* loquitur, Ecclesiastica consuetudine declarato: nisi necessitas communicandi & defectus Confessarij excuset, de quo infra; sed tunc præmittenda est contritio. Unde indignè & sacrilegè communicat, qui vel in uno tantum, vel etiam in pluribus peccatis mortalibus constitutus communicat. Non autem pro peccatorum pluralitate sæpius peccat, qui pluribus peccatis mortalibus obstrictus communicat. Est tamen eò gravius peccatum, quò plura vel majora sunt peccata, cum quibus quis communicat. Tambur. *in Method. Commun. c. 1. §. 2. n. 3.* Hæc autem gravitas limites circumstantiæ solum aggravantis non excedit. Ceterum si quis inculpate ignoret suum peccatum mortale, & Evcharistiam sumat, non peccat: imò, quæ est probabilior Theologorum sententia, justificatur: ut adeo huic satis sit, solum peccatum, si postea in memoriam redeat, aperire, nullâ factâ mentione nuperæ communionis, utpote culpa omni vacantis.

307. Sed si quis primùm è confessionali egressus turbæ jam statim communicaturorum permixtus sit, aut etiam ad crates jam fleat, tenerè recedere, ut

peccatum, cuius nunc primùm recordatur, aperiat? Etsi non desint, qui talem, saltem dum mensæ Communicantium nondum proximè afflittit, obligent ad hoc peccatum Confessarij prius aperiendum, quàm sacra sumatur Evcharistia, existimo tamen benignius esse, & famæ conservandæ aptius, & humanæ fragilitati conformius, si talis ad confessionem repetendam non compellatur, sed potius, etiam secluso scandalo, permittatur, opus captum prosequi, & Evcharistiam sumere: ex una enim parte indecentia quedam videtur, actionem alioqui tam sanctam & etiam inchoatam abrupte: ex altera verò idem jam est rectè dispositus, cum à tali peccato jam verè, saltem indirectè, sit absolutus. Henriq. *l. 8. c. 46. n. 3.* Tambur. *§. 8. n. 63. Pagund. 3. præc. Eccl. l. 3. c. 9. n. 14.* nec, cum, ut modò dixi, jam sit justus, opus est, ut eliciat novam contritionem: modò intentionem habeat, illud peccatum proximè confitendi.

308. Sed & ex parte corporis ad dignam communionem aliud non requiritur, quàm jejunium, ut constat ex usu Ecclesiæ, & *Cap. 49. Sacramenta.* de Consecrat. *Dist. 1.* Debet autem hoc jejunium esse naturale, situm in carentia omnis cibi & potûs etiam medicinalis: & perfectum, adeo ut excludat quenlibet cibum & potum minimam, per actionem vitalem, quæ sit vera manducatio & potatio, assumptum & in stomachum tractum. Nec datur in hoc jejunio parvitas materiæ, & incipit à media nocte, hoc est, à primo campanæ, etiam minoris, quæ horarum quadrantes indicantur, sono. De quo proinde defectu si constet, eo die non est amplius ad communionem acce-

dendum: Quod si verò quis dubitet, an, quando comedit, aut bibit, media nox jam transierit, Laym. *l. 1. tr. 1. c. 5. §. 4. n. 36.* Dian. *p. 3. tr. 4. R. 29.* Joan. Sancius *in selectis D. 42. n. 9.* talem ad communionem admittunt; quòd sit in possessione suæ libertatis. Sed Sanch. *de Matrim. l. 2. D. 41. n. 40.* Lugo de Evch. *D. 15. §. 2. n. 44.* *Salii* repellunt: & meritò; quia legis ecclesiasticæ, à qua hæc obligatio provenit, possessio est antiquior; & qui liber, qui beneficium aliquod postulat, debet suam illius recipiendi capacitatem probare.

309. Si quis autem communicet non jejunos, peccat mortaliter, quia violat præceptum grave. Causa tamen justa excusare potest; qualis est I. si periculum mortis ex quacunque causa, etiam ex sententia judicis, imminet. Et potest in eodem morbo sapius, post aliquot tamen dies, v. g. sex, vel, ut Laym. *l. 5. tr. 4. c. 6. n. 20.* notat, etiam duos dies viaticum à non jejuno repeti, si sit incommodum jejuno dare Evcharistiam, sive hæc incommoditas ex parte dantis sive ex parte recipientis se teneat. Tamb. *c. 5. §. 10. n. 19. & 20.* Imò Sacerdos non jejunos celebrare potest, si nulla adsit particula consecrata ad dandum alteri viaticum. Tamb. *cit. n. 20. & c. 2. §. 8. n. 32.* Quin' & illud probabile est, quòd etsi non liceat ægro non jejuno ex sola devotione communicare; si tamen morbus sit diuturnus, nec Communio, nisi post sumptam medicinam, sumi possit, id liceat: & quidem, ut Escobar, *tr. 7. Exam. 6. §. quoniam modo,* ex Hurtado tradit, toties, quoties sano jejuno dari potest. Verùm hinc spectanda est loci consuetudo, quæ saltem in longo morbo,

videtur permittere, ut post septem vel octo dies communio detur non jejuno. Lugo *D. 15. §. 3. n. 66.* II. si sit periculum, ne Evcharistia pereat, vel male tractetur; tunc enim etiam à Laico non jejuno, etiam præsentente Sacerdote sumi poterit. Lugo *f. 4. n. 86.* & alij. II. si ex omissione communionis oriturum sit verum & grave scandalum: tunc enim prævalet naturale præceptum, omnibus commune, de scandalo non dando.

310. *Communione paschalem nuper sine ulla causa neglexi.* Est hoc peccatum mortale, utpote contra præceptum grave. Constat ex ipso textu præcepti à fidelibus semperita intellecti: & ex *Cap. omnis utriusq. de pœnit. & remiss.* Duplex est autem sumenda Evcharistiæ præceptum, Ecclesiasticum unum, alterum Divinum. De priori constat ex modò dictis: obligat autem omnes fideles adultos, & rationis capaces: quin & parvulos, qui, cum septennium egressi sunt, majestatem hujus Sacramenti probè nòrunt: in quo discernendo multum tribui potest judicio parentum, ludimagistorum, & Confessoriorum & similibus. Ego, salvo meliori judicio, existimo, istos, si Sacramentalis absolutionis verè sint capaces, ab Evcharistiæ Sacramento non esse facillè repellendos; cum ad hoc multò minùs, quàm ad illam validè, sine conditione &c. dandam requiratur. Et sumenda est Evcharistia, ut præcepto satisfiat, in propria Parochia, nisi vel privilegium, vel licentia Parochi aliud permittat: & quidem intra tempus ab Ecclesia determinatum, quod est paschale à Dominica Palmarum, ad Dominicam in Albis inclusivè durans: nisi fortè in aliquibus locis propter vastitatem, aut

aut difficultatem accedendi ad propriam Ecclesiam Parochialem hic terminus amplietur: quod etiam ipsi Parochi possunt facere. Intra hunc ergo terminum, nisi aliud obstat, paschalis Communio peragenda est: non quasi ei termino sit alligata, & cum eo expiret: neque enim terminus ille positus est ad obligationem finiendam, sed ultra illum præcisè non differendam sine causa. Sic nimirum & juxta *L. 23. §. 1. v. sed ipse. ff. de receptis arbitris.* obligatus solvere debitum certo die, v. g. ad Calendas Majas manet adhuc obligatus, licet eo die omiserit solutionem. Quod si aliquis prævideat, se neque paschali, neque toto reliquo tempore communicare posse, tenetur antevertere, quia totus annus est terminus communionis ab Ecclesia præceptæ: ergo quocumque tempore potest impleri, debet. Potest verò etiam Confessarius ex justa causa differre suo pœnitenti tempus communicandi post pascha, juxta *cir. cap. omnis utriusque.* Et tunc tenetur ille communicare juxta Confessarii dilationem. Satisfieri autem huic præcepto posse per Communionem indignam fuit antehac satis communis sententia, quia etiam per hanc sumitur verum Sacramentum; quod non accidit in Confessione sacrilega: hæc enim, ut constat, non est verum Sacramentum, quale tamen Ecclesia præcipit. Sed jam est 55. inter prohibitas à S. D. N. Innoc. XI. 2. Martii 1679. unde apparet, quòd Ecclesia per suum Præceptum intendat non tantum, ut fideles sumant Evcharistiam, sed ut etiam debitè sumant; sicque jam istud non minùs quàm illud spectet ad substantiam rei præceptæ juxta *n. 390. infr. & seq.*

311. Porro præceptum Divinum sumendi Evcharistiam (tale enim præceptum dari constat ex illis verbis, *Joan. 6. nisi manducaveritis Carnem filii hominis & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*) obligat saltem pro articulo mortis; & si etiam extra quandoque obliget (ut sanè obligare plurimum est sententia) de ejus executione fidelibus non est injiciendus scrupulus; cum vix ullus sit tam frigidè Catholicus, ut non aliquoties per annum in majoribus saltem festivitibus Christi aut B. Virginis communicet: certè si cetera desint omnia, etiam per annuam seu paschalem communionem eidem præcepto abunde satisficit. Alligatum verò illud est huic mortis articulo; ut proinde eo cessante, ejus quoque obligatio cesset. Sed

312. Quid si aliquis paulò ante eum articulum, v. g. ante octo vel etiam decem vel ipso illo die, ante paucas horas communicavit; teneturne etiam tunc, cum primùm in eum articulum incidit, communicare? Laym. *n. 4. Lugo. s. 2. n. 37. Tamb. l. 5. §. 2. n. 5. & alii* probabile esse judicant, non teneri: probabilius tamen mihi est, quod docent alii, teneri: eò quòd tunc præceptum nondum viguerit; & seclusa speciali inter debitorem & creditorem conventionne, (de qua tamen in præsentem non constat) obligationi nondum contractæ sed primùm contrahendæ non satisfiat per opus illam præcedens; sic nimirum hodierna auditione sacri non satisficit obligationi crastinæ diei, in quem incidit festum. Idem est de eo, qui hodie recitat totum officium canonicum, existimans se crastinæ obligationi satisfacere: cum

D d 3

tamen

tamen gravissimè erret. Hinc autem obiter

313. Patet, judicem teneri reo ad mortem condemnato concedere tempus sumendi Evcharistiam. Palau T. 4. tr. 21. p. 20. n. 5. Et alii, etsi timeatur, ut reus concessio illo tempore evadat, aut aliqui scandalum patiantur. Bonac. de Sacram. D. 4. q. 7. p. 1. n. 6. nisi fortè reus intra tempus concessum pertinaciter nolit communicare: tunc enim sententia etiam capitæ executioni mandari poterit, etsi timeatur, ut in malo statu decedat: aliàs daretur malefactoribus per ejusmodi dilationem occasio eludendi publicam potestatem, & evadendi Justitiæ manus non sine periculo gravium in republica incommodorum securorum. Bonac. n. 7.

314. *Communicavi ad captandam vanam gloriam vel benevolentiam apud parentes, praeceptores, superiores &c. bis.* Etsi aliqui majorem hinc culpam agnoscere velint, majorem tamen, quàm venialem non video: quia actus ex objecto seu fine suo suam sumit malitiam; atque adeo major seu gravior non potest esse in actu, quàm sit in objecto: vanam autem gloriam ex suo genere non esse nisi levem culpam, dixi n. 185. Tamb. in Meth. commun. c. 1. §. 4. n. 9.

315. *Sub ipsa sacra communione sui distractus, semel.* Si quis in peccato veniali communicet, dupliciter se habere potest peccatum; vel ut in ipso actu communicandi committatur, ut si quis tunc voluntariè ad alia v. g. profana, quæstiones philosophicas aut Theologicas distrahat; vel ut merè habitualiter, quatenus nimirum commissum quidem est, sed nondum vel expiatum, vel condonatum

aut retractatum. Cum peccato veniali merè habitualiter communicare, nullam novam malitiam continet: quia ex una parte peccatum veniale non impedit primarium Evcharistiæ effectum: ex altera vero non est fundamentum obligandi homines, ad omnem meliorem, quæ esse potest, dispositionem recipiendi Evcharistiam, adeoque ad removendum omne peccatum veniale. Vasq. de Evchar. D. 207. n. 18. Joan. Sancierus in select. D. 22. n. 9. quos refert & sequitur Tambur. l. c. quibus addendus est Dicast. tr. 4. D. 9. d. 3. n. 55.

316. Major est difficultas de peccato veniali sub ipsa communione admisso, v. g. de distractionibus voluntarijs; hæ enim tunc temporis ut plurimum admittuntur. Et quidem culpam venialem in ijs agnoscit Tamb. n. 13. eò quod irreverentia quædam sit, Christum hospitem recipi ab anima, omnia alia præter ipsum aut ad ipsum spectantia, studio cogitate. P. Georg. Gobat prope etiam peccati mortalis damnat ejusmodi voluntarias distractiones; sed non audet propter suum illud familiare pronuntiatum, ex S. Thoma, & Gabriel, n. 297. allatum. Certè nec venialia, quando potest, sunt asserenda. Unde cum Eman. Sa. V. Evchar. n. 22. & alijs, quos ex Dian. p. 4. tr. 4. R. 31. refert Dicast. n. 41. sentio, cum affectu (utique vigente) peccati venialis ad communionem accedere, præter illud, non esse novum irreverentia peccatum: id quod & Joan. Sancierus in select. D. 23. n. 32. in specie admittit de distractionibus voluntarijs. I. quia ex una parte peccatum veniale in ipsa Evcharistiæ sumptione admittitur non im-

pedit

pedit primum eius effectum: ex altera verò non est fundamentum præter propriam ipsius actûs malitiam novam aliam in eundem actum refundendi. II. quia in ipsa communione nullibi præscribitur; nec ipsa communionis natura eam requirit. Et licet communiter specialem aliquam, saltem levem, irreverentiam agnoscant in distractionibus inter orandum voluntariè admissis, id tamen non statim transferendam est ad distractiones itidem voluntarias inter communicandum: oratio enim est locutio ad DEUM, & ideo facilius est agnoscere irreverentiam in iis distractionibus; at verò Eucharistia est cibus, quem si quis distractè sumat, non apparet, quâ ratione novam & specialem malitiam contrahat. Nihilominus tamen utique consulenda est attentio, ut voluntariæ saltem distractiones caveantur: neque enim omnia, quæ peccata non sunt, continuò sunt facienda, vide *infra lib. 2. n. 134.*

317. *Post sacram communionem me statim rebus profanis impendi.* Colloquiis videlicet vanis, jocis, risibus, lusui, computationi indulsi. Hæc enim licentia ab irreverentiæ, saltem venialis, notâ non videtur posse excusari. Multò magis dammandus esset, si quis esset tam sceleratus, & tam effrenatæ libidinis, ut ab ipsa statim communionem ad fornicationem provolaret; hæc enim esset gravissima irreverentia contra sanctitatem tanti Sacramenti. Lugo *D. 16. quod Dicast. cit. D. 9. n. 733.* non improbat. Notent hoc etiam Sacerdotes, qui sacrum vix absolvunt, cum, omittis illis, quæ alioqui post sacrum dici solent, precibus, pronunt ad negotia profana, æconomica, rusti-

cana tractanda, atque utinam non & ad peccata gravia.

318. *Peccati mortalis mihi conscius celebrari semel, Confessione non præmissâ, idque ob defectum Confessarii, & urgente necessitate.* Indubitatum est, eum, qui peccato mortali obstrictus est, teneri ex præcepto Divino confiteri prius, quàm celebret; & id quidem non quia confecturus est Eucharistiæ Sacramentum (quoad hoc enim præcisè non est alia ratio hujus Sacramenti, quàm aliorum) sed quia idem Sacramentum etiam est suscepturus: ad quod requiritur juxta modò dicta status gratiæ recuperandus, si amissus est, per Sacramentum pœnitentiæ; hoc enim est proprium ipsius Eucharistiæ. Et licet hæc obligatio sit communis omnibus Sacerdotibus, quantumvis contriti sibi videantur, celebraturis: specialiter tamen spectat ad illos, qui celebrârunt Confessione non præmissâ, & urgente necessitate: his enim Concilium Trident. *sess. 13. cap. 7.* posuit speciale præceptum his verbis: *quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit, quàm primum confiteatur:* quod postea Rubricis Romani Missalis *tit. de defect. cap. 8.* in hæc verba insertum est: *si quis in casu necessitatis non habens copiam Confessoris in peccato mortali absque contritione celebret, graviter peccat; secus si conteratur: debet tamen, cum primum poterit confiteri.* Quæ verba tam Concilii, quàm Missalis ita olim fuerunt intellecta, ut nec illud *confiteatur*, nec istud *debet*, denotaret verum aliquod & rigidum præceptum sub peccato mortali obligans, sed solummodo vel consilium & piam adhortatio-

tationem, vel præceptum leve sub peccato veniali obligans: id verò quod dicitur *quamprimum*, plus non importaret, quàm Sacerdotem debere confiteri, quando voluerit iterum celebrare, etsi id primum futurum sit post spatium etiam plurimum mensium, ut adeo Sacerdos quoad hoc laicis omnino par esset: utrique enim ante novam Communionem tenentur peccata nondum expiata confiteri. Ita docuerunt graves, nec pauci auctores: fuitque sententia valde plausibilis, & utroque, ut ajunt, brachio excepta.

319. Sed ea hodie nihil ampliùs habet probabilitatis, postquam ab Alexandro VII. non solum doctrina ipsa, sed etiam praxis est prohibita sub Excommunicatione lata sententiæ extra articulum mortis Papæ reservata. Itaque tenendum omnino est, Sacerdotem peccati mortalis sibi consciùm, si urgente necessitate, & Confessario, cui suum delictum patefaciat, non præsentem, celebret, obligatum esse sub gravi peccato ad quamprimum confitendum. De obligatione gravi, seu sub peccato mortali constat ex pœna contra transgressores statutâ: quæ cum gravissima sit, (quæ enim inter pœnas spirituales gravior esse possit excommunicatione lata sententiæ, & ipsi etiam Pontifici reservata?) necessariò supponit culpam gravem, cum pœna ex culpa metienda sit. *Cap. Felicis. de pœn. in 6.*

320. Quando autem Sacerdos, qui necessitate constrictus celebrat, Confessione ex penuria Confessarii non præmissa, teneatur postea confiteri, non aliter seu à Trident. seu à Missali determinatum est, quàm quòd debeat id fieri *quamprimum*: quid verò denotet hæc

particula *quamprimum*, neutro loco determinatum est. Si intelligatur in sensu prædicto, qui est Fagund. *in 3. præ. Eccl. tr. 3. l. 3. c. 8. n. 9.* Binsfeldii & aliorum apud Dianam *p. 2. tr. 14. R. 60.* is est nimis laxus, & post dictam Alexandri VII. declarationem nequit sustineri. Si verò sumatur ita (ut sumit Sancius *in selectis D. 32. n. 14.* & Tann. *T. 4. D. 5. q. 8. n. 27.*) ut statim finito sacro faciendâ sit Confessio, interpretatio memoratâ particula est nimis rigida: si enim ante Missam non erat copia Confessarii, rarissimè erit statim à Missa finita: leges autem non feruntur pro rarò contingentibus.

321. Alius ergo prædictæ vocis *quamprimum*, sensus est, nimirum, intra triduum à tali, de qua sermo est, celebratione missæ, confitendum esse. Diana *1. p. tr. 14. R. 60.* & *p. 9. tr. 3. R. 33.* id enim censetur quamprimum fieri, quod fit intra triduum. *L. fin. C. de error. advoc. & L. fin. C. de judicis.* Et idcirco si quis Sacerdos, intra hoc spatium non confiteatur, peccatum est mortale; & quidem, cum sit speciale præceptum à reliquis distinctum, etiam specialiter in Confessione proxima explicandum. Quod bene notandum est Sacerdotibus: non enim hi, ut aliqui existimant, à gravi peccato excusari possunt propter ignorantiam hujus præcepti invincibilem. Quoniam enim modo hæc excusatio locum habere possit, non video: non enim existimare possum, Theologiæ, etiam Moralis, Professores officii sui tam incurios esse, ut, cum agunt de dispositionibus animæ ad Communionem requisitis, non meminerint tam gravis præcepti, vel saltem, ut olim

olim erat, consilii & exhortationis. Certè etiam libri hâc doctrinâ pleni sunt: quomodo ergo ignorantia invincibilis pro tegumento malitiæ ostendi potest? Eam tamen in nonnullis reperiri non negaverim. Quod si ergo aliqui sint, qui eâ ignorantia verè laborent, Confessarius omnino tenetur, eos de errore, in quo sunt, commonefacere: nam ex una parte non potest quoad hoc deesse spes emendationis secutura; ex altera verò, Confessarius est non solum iudex, sed etiam Magister pœnitentis, atque adeo in tali casu tenetur ex officio eum erudire, & admonere.

322. Ceterum hoc Tridentinum præceptum non obligat I. Laicos in peccato mortali per Confessionem non expiato, sive ex devotione, sive ex præcepto, communicantes. Nec II. Sacerdotes more Laico communicantes, ut fit in feria quinta sanctæ hebdomadæ. Nec III. illos, qui nullâ urgente necessitate, sed ex malitia omittunt Confessionem, quam facile potuissent præmittere. Fill. *tr.* 8. *n.* 22. Lugo *D.* 14. *f.* 7. *n.* 150. *Et alii*: quia Concilium expressè loquitur de eo, qui ex necessitate omisit Confessionem, ac proinde justè accessit: in rebus autem odiosis non sunt extendenda præcepta. Nec IV. illos, qui in ipso Sacrificio sive ante, sive post consecrationem se novo peccato mortali obstrinxerunt: hi tamen tenentur, vel ante consecrationem vel sumptionem hujus Sacramenti contritionem elicere: nisi fortè, quòd intra Sacrificium nanciscantur occasionem confitendi, sine scandalo & murmure populi: quod rarè quidem fiet; fieri tamen poterit, cum Sacrum concione abrum-

R. P. Stoz, Trib. Pœnit.

pitur, & Sacerdos interea ab altari ad Sacristiam ex more consueto recedit. Neque V. illos, qui formaliter integram fecerunt Confessionem, & intra Sacrificium recordantur obliti peccati. Arriaga de *Evchar. D.* 46. *f.* 3. *n.* 35. sed tamen hi poterunt tutò peragere sine nova contritione per ea, quæ *n.* 307. sunt dicta, quibus consonat Arriaga *n.* 34. 28. *Et* 34. Qui verò omittit malitiosè Confessionem Sacrificio Missæ alioqui necessariò præmittendam, non committit plura peccata mortalia, ut aliquibus videtur, sed unum tantum: quia tam Confessio & contritio, quàm oblatio & consecratio ad eandem ordinantur Communionem: ubi autem unum ordinatur ad alterum, in æstimatione morali non censentur esse diversa.

323. Sed jam necessitas, ob quam omitti potest Confessio, non debet esse levis nec gravissima: sufficit, si sit gravis, qualis est I. si pro jam morituro consecranda sit hostia. Bonac. *D.* 4. *q.* 6. *p.* 1. *n.* 22. II. si Sacrificium aut Communio omitti non possit sine gravi infamia, vel scandalo. III. si teneatur Sacerdos ex officio celebrare, ut populus Sacrum audiat: aut fideles id jure suo exigant: neque per alium id perfici possit. Sed & alius Sacerdos, qui non est parochus, idem poterit juxta Dian. *p.* 9. *tr.* 3. *R.* 9. *Et alios.* IV. si urgeat præceptum annuæ Communionis, vel si Sacerdos ipse non possit audire Sacrum, nisi celebret.

324. Neque tamen ad omittendam Confessionem satis est, adesse necessitatem celebrandi (communicandi) sed præterea requiritur, ut desit copia Confessoris. Deesse autem censetur, I. si

Ec verè

verè nullus sit præfens : ad absentem verò ut accedas, temporis angustia non permittunt, vel magna in eo accessu apparet difficultas, quæ pensanda est ex debilitate virium, ætate, aut aliis circumstantiis, v.g. aëris inclementia, ut si densa nix aut pluvia cadat continua, aut distantia, Bonac. *D. 4. q. 6. p. 1. n. 30.* Tamb. *c. 1. §. 6. n. 19.* Quanta autem distantia sufficiat, non omnino convenit. Gavantus *3. p. tit. 8. n. 3. in Rub. Missal.* absolute dicit, tunc non adesse copiam Confessarii, quando is longius abest, quam ut commodè adiri possit. Sed quàm procul debet abesse? Quibusdam nimia videtur, si in ita duæ horæ sint infumendæ, & totidem in reditu, saltem in hyeme. Canus apud Lugo *D. 14. f. 5. n. 83.* & Dicast. *tr. 4. D. 9. d. 6. n. 104.* putat distantiam trium (nempe Italicorum, ut exponit Dicast.) milliariam, quæ conficiunt quinque circiter horæ quadrantes. Alii etiam tunc, cum saltem aliquoties, etsi non singulis diebus, adeundus est; sed quod Canus dicit, Dicast. rejicit: ego tamen existimo, non esse omnino abjiciendum, ne in ejusmodi objectis semper hæreamus ancipites & incerti, an non remotius iter possimus absolvere, ut Sacerdotem, cui confiteamur, reperiamus. Imò censeo adhuc brevius iter quandoque præbere causam ante sacrum non confitendi, ut si Parochus manè primùm mortaliter peccet, & interea dum tempus celebrandi advenit, alii labores parochiales erunt obeundi, qui, ut Confessarium etiam ad unum duntaxat quadrantem horæ dissitum accederet, non permittebant, sed in hoc semper id cavendum, ne habenæ nimium laxentur,

II. si non adsit, nisi idiomatis, quod ego calleo, profus ignarus. III. si non adsit, qui habeat jurisdictionem in peccata mortalia; necis, qui confiteri debet, possit vel ex Jubilæo, vel privilegio dare. Huc reducitur, quando quis tantum habet casum reservatum, nec patet aditus ad Superiorem, vel Superior semel iterumque per pium Confessarium rogatus negat potestatem absolvendi. Quid autem si quis præter peccatum reservatum habet alia seu mortalia seu venialia, fieri possit aut debeat, jam *sup. n. 63.* dictum est. IV. si quis præfenti non possit confiteri sine gravi suo vel alieno damno, quia videlicet probabile periculum est revelationis, vel quid simile. Et quidem si omnium mortalium tale periculum timeatur, potest omitti Confessio: si autem alicujus tantum seu aliorum, potest se gerere, ut *suprà citato loco de casibus reservatis est dictum.* V. non tamen censendum est, deesse Confessorem, si absit is, cui quis solet ordinariè, & nunc etiam cuperet confiteri; vel cui majori cum devotione aut utilitate confiteretur; vel si adesset privilegiatus, & Parochus proprius abesset. Lugo *n. 106.* Tamb. *n. 18.* Bonac. *n. 27.*

325. *Celebravi bis matutino nondum dicto.* Barbosa *de potestate Episc. p. 2. alleg. 24. n. 15.* numerat. 39. autores, inter quos sunt duo Sancti, Antoninus & Raymundus: & duo Pontifices, Innocentius IV. & Pius V. nunc Beatorum numero adscriptus, qui damnant talem peccati mortalis: quibus ex Gavanto *in Rubric. Miss. p. 2. tit. 1.* addendus Francolinus de tempore horarum Canonice, *6. 42.* & ipse etiam Gavantus. Negat tamen

tamen mortale esse, ipse Barbosa, & alii 20. quos citat. quibus plures alios addit Diana. p. 2. rr. 4. R. 36. Utraque sententia ob insignem auctoritatem est valde probabilis, alterutram sequeris tutò. Ego tamen, cum conscientia, quantum fieri potest, non sint gravandæ, posteriorem ceu benigniorem existimo præferendam esse: præsertim cum etiam rigidiores sententia propugnatores à mortali peccato excusent eum, qui ex iusta causa, quæ facile non deerit, celebratio- ni Missæ non præmittit recitationem Matutini & Laudum. Monent etiam ex mitionibus aliqui, hoc non esse in praxin deducendum, cum Missa valde serò, v. g. in meridie celebratur: putant enim hunc talem nimis serum esse, & à peccato non excusandum, quod ego non improbo: non quidem, quòd censeam, recitationem Matutini cum Laudibus necessariò præmittendam esse celebrationi; sed quòd idem Matutinum suo tempore non sit recitatum; quod, si causa honesta non permittat, non licet, ut infra dicetur.

326. In mortali peccato constitutus absolvi aliquem semel. Certum est, eum, qui peccato mortali obstrictus absolvit pœnitentem, peccare mortaliter. Ratio universalis etiam pro administratione seu confectioe aliorum Sacramentorum est: quia actiones Sacramentales, hoc ipso quòd nomine & in persona Christi à Ministro exercentur, censentur mortaliter & specialiter esse ipsius Christi actiones: & ideo ob suam sanctitatem & dignitatem exigunt, ut Minister sit in statu gratiæ; dedecet enim peccatorem & hostem Christi in munere tantæ dignitatis,

& sanctitatis tam immediatè sustinere personam Christi, ut sit unum agens cum Christo. Unde ortum habet illud: Sancta sanctè esse tractanda. Potest tamen esse etiam peccatum veniale, vel omnino nullum; idque vel ob defectum plenæ advertentiæ, vel gravem recipientis necessitatem; potest enim hæc esse tanta, ut minister non habet spatium ad gratiam se præparandi; hoc enim casu Christus clementissimus Dominus potius vult suo jure cedere, quàm velle, ut homini graviter indigenti non succurratur. Lugo de Sacram. in genere D. 8. f. 9. n. 151. & alii, sufficit autem, si minister perfectam contritionem eliciat priùs, quàm Sacramentum conficiat, neque enim ut gratiam recuperet, debet ad confectioem ullius Sacramenti, etiam Eucharistiæ, Confessionem peccati mortalis præmittere: cum hujus obligationis nullum sit fundamentum. Nihilominus tamen Sacerdos celebraturus ad id tenetur, non quidem quia confecturus est Eucharistiam, sed quia eam recipit.

327. Et spectat hæc obligatio conficiendi Sacramentum in statu gratiæ ad quemcunque ministrum, etiam non consecratum, v. g. Laicum, si in statu peccati mortalis baptizet: nisi, ut paulò antè dixi, excuset vel inadvertentiæ, vel gravis necessitas suscipientis non relinquat spatium recuperandi gratiam: quilibet enim, qui conficit Sacramentum, etiam Laicus, & in extrema necessitate est verus Sacramenti minister ad id à Christo institutus, atque adeo sustinet immediatè personam Christi: & ideo contra reverentiam Sacramenti est, ipsum à ministro ad id instituto confici in statu peccati

cati mortalis : quod vel maximè locum habet in Sacerdote peccatore conficiente Sacramentum, quamvis in extrema necessitate, & quamvis non solenniter. Lugo *n. 150. Palauus T. 4. rr. 18. p. 5. n. 10. & 11.*

328. Ceterùm, quæ hæcenus dicta sunt de Sanctitate Ministri conficientis Sacramentum, communia sunt omnibus Sacramentis, ita ut nullum eorum confici possit licitè nisi à ministro in gratia constituto: nam validè à ministro peccatore confici certum est, modò reliquorum, quæ ad Sacramenti valorem requiruntur, nihil desit: inter quæ non postremum locum obtinet Intentio Ministri, quæ est voluntas, non præcisè res & verba, quæ adhibet Ecclesia, adhibendi, sed faciendi id, quod Christus per talem externam ceremoniam instituit.

329. Est autem hæc intentio multiplex. I. directa, cum aliquid in se intenditur. II. indirecta, cum aliquid in alio, velut in sua causa intenditur, quod accidit, cum quis sciens se in somno verba baptismi v.g. proferre, ad somnum se componat animo tunc baptizandi. III. actualis, cum quis actu vult conficere Sacramentum: ad quod sufficit, ut, dum confecturus est Sacramentum, animo præsens sit, & attendat, nec est opus, ut corde vel ore dicat: volo v.g. consecrare: ut scrupulosi faciunt. IV. Habitualis, quæ est intentio præterita non retractata: & alia est merè habitualis, quæ videlicet ita præcessit, ut licet non sit revocata, vi tamen illius opus præsens non fiat: alia verò virtualis, ex præcedenti actuali, relicta in aliquo, vi cuius

conferetur in opus præsens influeret qualem haberet, qui vocatus ad baptizandum infantem, actu veller id facere, & postea vi illius actus accederet ad Ecclesiam, præpararet necessaria, inciperet ceremonias, formam baptismi sine novatione, & attentione, sed ad alia distractus proferreret. Quid virtualis addat supra merè habitualement, non est expeditum dicere. Placet id, quod Dicast. *rr. 1. de Sacram. D. 3. d. 6. §. 2. n. 100. & alii dicunt, intentionem virtualement esse continuam successione intentionum actualium, tam tenuium tamen, ut non advertantur: quod explicari potest familiari exemplo citharædi, qui dum citharam pullat, ad singulos digitorum motus debet habere actualè voluntatem movendi illos: alioqui statim cessaret à pulsatione: cuius ratio est, quòd cum digiti se ipsos ad istum pulsam applicare non possint, indigeant alio principio applicativo, quòd est actus voluntatis imperantis hunc, & non alium motum digitorum; hos enim actus licet citharædus non advertat, verè tamen habet. Est ergo voluntas virtualis in administratione Sacramentorum nihil aliud, quàm voluntas actualis, remissa tamen, & cum remissa advertentia faciendi & habendi ea, quæ aliunde noscuntur esse necessaria ad tale Sacramentum. Sed hæc aliis fusiùs prosequenda & pertractanda relinquamus: non enim ea nostri sunt instituti. Manum ergo à tabula.*

330. V. Conditionata intentio est, quæ habet adjunctam conditionem propriè dictam, seu quæ non est efficax, nisi conditio, sub quæ elicitor, existat. Est autem conditio una de præterito, ut si quis

quis absolvat aliquem, si nondum sit absolutus; alia de presenti, ut si absolvas alium, si sit capax; alia de futuro; ut si absolvas, si dimiserit concubinam, alienum restituerit &c. VI. Absoluta, quæ nimirum est ab omni conditione libera & independens; ut si dicas: Ego te absolvo à peccatis tuis. VII. Implicita, quæ aliquid intendis non in se, sed in alio, in quo inclusum est, seu eum quo alterum connexum est, vel naturaliter, vel per legem humanam: ad quod tamen requiritur, ut tibi hæc connexio sit nota. Hinc qui scit (quis autem hoc nesciat, cum vel in scholis inculcetur.) Subdiaconatus ex lege Ecclesiastica annexum esse votum Castitatis, & illum ordinem recipit, voti reus est; alias non; nisi fortè habeat intentionem sumendi hunc & alios majores ordines eo modo, quo ceteri solent, aut in Ecclesia consuetum est: nam hæc intentio est implicita, quando quis talem actum aut ceremonias vult peragere eo modo, quo apud talem nationem, gentem, Republicam aut communitatem solet peragi. Talem quoque intentionem habetis, qui proferens verba consecratoria vult facere id, quod ceteri Sacerdotes per ea verba solent; item qui habet voluntatem satisfaciendi suo officio &c. VIII. Explicita est, cum quis aliquid in se sub sua specifica ratione intendit: ut si, qui baptismum conferre velit, dicat: *Ego te volo baptizare &c.*

331. Ceterum ex his intentionibus ad valorem Sacramenti non sufficit I. intentio indirecta. Est communis; quia licet illa actio, si extra somnum, aut ebrietatem fieret, esset actio verè sacramentalis, talis tamen modò non est, idque ob

defectum libertatis, quam Christus ad perfectionem Sacramenti requisivit: quia, ut ex usu, sensu, & declaratione Ecclesie constat, voluit, ut ea actio esset humana, qualis non est sine vera libertate. Cur autem somnus & ebrietas tollat libertatem, non autem distractio, explicat Dicast. §. 3. & Lugo D.S. Quòd autem baptismus aut poenitentia conferri possit adulto extra statum usùs rationis, non refert: quia plus requiritur ad agendum, quàm ad recipiendum.

332. Nec sufficit II. merè habitualis: quia hæc non est operativa. Quòd autem eadem sufficiat ad applicandum fructum sacrificii, ratio est, quia ad applicationem sacrificii non requiritur voluntas factiva sacrificii, sed applicativa valoris seu fructus per sacrificium ex alia intentione faciendum obventuri, & respiciens valorem, non ut effectum, sed ut purum objectum.

333. Nec III. requiritur expressa intentio conferendi fructum Sacramenti: hæc enim in voluntate conferendi Sacramentum includitur: qui enim vult alicui Sacramentum conferre, hoc ipso etiam vult effectum, qui ex Sacramento consequitur; juxta illud tritum: qui vult antecedens, vult etiam consequens.

334. Nec IV. requiritur actualis intentio: alias enim omnia plena forent scrupulis: nimis enim pronum est, sub administratione Sacramentorum mentem ad alia averti, & ad id, quod modò in presenti agitur, actu non attendere; actu, inquam, de quo interrogati possumus rationem reddere: quod addo propter intentionem virtuales, quæ semper actum, etsi eum non advertamus, nec de eo ratio-

nem reddere possimus, importat. Actua-
lem verò intentionem ad validam Sacra-
menti confectionem sufficere, nemo negat;
quia melior illa non potest excogitari.

335. Sufficit etiam V. intentio virtualis,
& implicita: illa quidem, tum quia sufficit
ad operandum humano modo: tum quia, ut
paulò ante dixi, ex una parte actualis non
requiritur: ex altera verò intentio virtualis
est ejusmodi, ut vi illius minister verè
moveatur ad legitimam materiam & formam
adhibendam. Jam verò etiam implicitam
sufficere, inde patet, quia alioqui innumeri
orientur scrupuli & dubitationes de valore
Sacramentorum, cum eorum ministri frequen-
tissimè non habeant aliam intentionem, quam
implicitam. Ut nihil dicam de facto S. Athana-
sii, qui in lusu puerili dicitur aquam affudisse,
& verba baptismi protulisse eo solùm modo,
qui aliis baptizantibus communis est & us-
tatus: & tamen hunc baptismum approbavit
Alexander Patriarcha Alexandrinus.

336. Debet verò VI. intentio per se
esse absoluta. Ita enim Christum voluisse,
ut sua Sacramenta independententer ab
omni conditione à Ministro apposita ad-
ministrarentur, & suum haberent effec-
tum, communis est Ecclesiæ & Doctorum
sensus. Dixi autem: *Per se*: quia per
accidens, & ex justa causa fieri potest, ut
Sacramentum conficiatur ex intentione
sub conditione de præterito vel præsentis;
quæ proinde si subsistat, etiam Sacramen-
tum valet & subsistit: talis enim conditio
non suspendit significationem sacramen-
talem, & æquivaleret absolutæ. Idem sumi-
tur ex *Cap. 2. de baptis.* ubi jubemur,

eos, de quibus dubitatur, an sint bap-
tizati, sub conditione baptizare: quod fieri
non possit, si talis baptismus non esset va-
lidus. Nihilominus tamen mortaliter pec-
cat, qui sub conditione præsentis, vel etiam
præteritæ conficit Sacramentum, si nulla
causa justa subsit: si enim subsit (si verè
post omnem diligentiam adhibitam adhuc
dubium sit, an baptismi Sacramentum
v.g. verè sit collatum &c.) licitum est
Sacramentum sic administrare: tunc
enim nulla illi fit irreverentia: perinde au-
tem est, sive conditio mente concipiatur,
sive ore proferatur. De conditione futu-
ra contingente (nam necessaria v.g. si cras
Sol orietur, non apponitur nisi ad signifi-
candam certitudinem actûs, cui proinde
non officit: perinde enim est, ac si dica-
tur, quàm certum est, cras Solem oriturum,
tam certum est, me hoc velle) paulò
aliter est sentiendum: nempe Sacramen-
tum ita collatum nullum est; cum
Christus, quod ex Ecclesiæ & Doctorum
consensu unanimi constat, noluerit suo-
rum Sacramentorum vim & efficaciam
voluntati suorum Ministrorum ita alligare,
ut non haberent quidquam virtutis &
efficaciæ, nisi quatenus Ministri vellent:
hoc enim si esset, quæ tandem certitudo
de Sacramentis ritè susceptis haberi pos-
set? quæ quies animæ? Habent ergo se
Sacramenta ut causæ necessariae, quæ,
ubi omnia ad agendum requisita adsint,
statim suum habent effectum. *Vide inf.*
l. 2. n. 85. Excipiendum hinc tamen est
Sacramentum Matrimonii, cujus funda-
mentum est contractus, cujus naturam
Christus, cum hoc Sacramentum insti-
tuit, non immutavit: ac proinde sicut
contractus iple, ita etiam Sacramentum,
potest

potest alligari conditioni futurae, ut, sicut ab ejus eventu valet valor contractus, ita & Matrimonii valor, quod omnes docent.

337. Debet præterea VII. intentio ministri versari circa materiam & personam certam ac determinatam: ut ex ipsis Sacramentorum formis patet, quæ vel constant pronomine demonstrativo, vel ad certam personam diriguntur. Non est tamen hæc ministri intentio ad certam materiam vel personam alliganda, ut, si ea, quam adesse putat, verè non adsit, Sacramentum nolit conferre: quia se exponeret periculo nihil faciendi. Unde valet absolutio, etsi pœnitens, quem Sacerdos putat esse virum vel Paulum, sit fœmina, vel Petrus. Excipiendum tamen est hic Matrimonium, cujus valori obstat error circa personam: ut si ducas Annam, cum volueris Mariam. Laym. l. 5. tr. 1. c. 4. n. 6. & alii.

338. Quod si autem intentio sufficiens & necessaria desit, mortale peccatum est. Quod nemo negat: qui enim sic administrat Sacramentum, id suo fraudat effectu, quod est grave sacrilegium. Nec est, quod aliqui piè magis, quam doctè & verè docent, dicendum, DEUM pro sua misericordia supplere hunc defectum; non enim id fundatur in ulla lege, promissione, vel necessaria ratione. Unde, si constaret hujusmodi defectus, v.g. baptismum ab aliquo scelerato Sacerdote collatum esse sine ulla debita intentione, Sacramentum denuo esset conferendum absolute, & cum necessaria intentione. Quo modo autem Sacerdos tam sacrilegè baptizans se gerere possit aut teneatur, non est nostri instituti. Fusius & ut solet, doctè id prosequitur P. Georg. Gobat in suo *Baptizantium alphabeto* à n. 210.

339. Quando verò Sacerdos Sacramentum quodcunque sacrilegè, sive deinde ex defectu intentionis, aut alio voluntario circa materiam & formam errore administravit, quomodo se geret, cum se de tanto sacrilegio accusabit apud Confessarium? An explicabit in particulari & enucleatè speciem, & numerum Sacramentorum, dicendo: *Sacramentum baptismi ter: pœnitentia sexies administravi in statu peccati mortalis?* Equidem licet omnia Sacramenta inter se specie distinguantur, modus tamen, quo singula sunt administranda, in omnibus est idem specie: in hoc enim, quod omnia sint sanctè, id est, in statu gratiæ, conficienda, non differunt: etsi pro majori ipsius Sacramenti dignitate gravius sit peccatum hoc, quam illud Sacramentum conficere. Diana tr. 7. R. 59. & p. 5. tr. 14. R. 56. §. Sed quæres quinto. hoc spectat ad circumstantias merè aggravantes, quas necessariam confessionis materiam non esse, jam p. 1. n. 89. diximus. Hic ergo talis satisfaciet, si dicat: *In peccato mortali confisus Sacramenta* (si quidem verè plura administraverit: alias dicit: *Sacramentum*) *administravi semel.* Illud solum hic bene animadvertendum, an unum & idem Sacramentum v.g. Pœnitentiæ, uno quasi continuo & moraliter non interrupto tractu & serie sit pluribus administratum. Illud enim uni duntaxat administrare, etsi specie non differat ab eo, cum pluribus successivè sine morali interruptione administratur, differt tamen, ut infra dicitur, numero: & peccata etiam quoad numericam differentiam distincta in confessione explicanda esse, notum est. Talis ergo sic dicit: *Sacramenta sacrilegè admini-*

ministravi ter : & inter hac unum pluribus successivè.

340. *Audivi confessionem, vel confessiones, in statu peccati mortalis constitutus, semel.* Suar. D. 28. de pœnit. s. 1. n. 3. Bonac. de pœnit. D. 5. q. 4. s. 2. p. 2. §. 3. diff. 2. n. 7. & 8. expriment, peccatum mortale esse, si quis audiat confessiones itidem in peccato mortali constitutus. Sed ego memor illius, quod jam sæpius ex S. Thoma & Gabriele retuli, peccata mortalia non esse sine evidenti ratione, vel auctoritate sufficienti asserenda, judico, benignius esse tractandum hujusmodi Confessarium; modò prius, quàm absolutionem impendat, eliciat contritionem. Et ita judicat etiam Lugo de pœnit. T. 2. D. 8. s. 9. n. 159. & 160. P. Georg. Gobat tr. 1. *Experiment. Theol.* n. 55. ubi in hanc sententiam refert etiam Marchant. in *resol. pastor.* tr. 1. c. 4. n. 3. Quod si tamen aliquis sit, cui rigidior sententia placeat, hoc saltem habebit favoris, quòd unum tantum peccatum committat, etsi multorum confessiones sine morali interruptione excipiat. Dian. p. 1. tr. 7. R. 43. & p. 5. tr. 7. R. 7. §. *Dixerunt.* & p. 9. tr. 8. R. 66. nec proinde teneatur numerum personarum exprimere, quidquid rigidius pronuntiet Bonac. n. 7.

341. *Evcharistia Sacramenti in statu peccati mortalis distribui bis.* Bonac. l. c. etiam hunc damnat peccati mortalis, & adstringit ad numerum personarum, quas successivè hoc Pane Angelico reficit. Sed eum tam gravi noxa absolvent Lugo & alii: quia Sacramentum non conficit, sed aliunde jam confectum distribuit. Sed sistendo etiam in Bonac. sententia, satis est dicere, se, cum esset extra statum gratiæ,

pluribus successivè sine interruptione notabili Eucharistiam præbuisse, absque ulla necessitate scrupulosè dicendi, quoniam fuerint illæ personæ. Hic autem obiter ex occasione addendum, nullum exercitium Ordinis aut alterius Sacramenti præter ipsam Sacramenti confessionem à peccatore procedentem esse peccatum mortale. Palaus T. 4. tr. 18. p. 6. n. 2. & alii. Et ideo Episcopus, aut Sacerdos conficiens v. g. chrisma pro confirmatione, consecrationem templi, altarium, sacrorum vasorum, benedictionem virginum, aut populi cum venerabili Sacramento, prædicatores Verbi Divini, Diaconum aut Subdiaconum cantantes solenniter Evangelium, aut Epistolam, non peccant mortaliter, etsi eas functiones peragant in statu peccati mortalis; non enim actiones illæ peculiariter censentur esse actiones Christi, aut ad sanctitatem ex opere operato conferendam ordinatæ. Palaus n. 4. Dian. p. 3. tr. 4. R. 195. in fine, Lugo de Sacram. in genere D. 8. s. 9. n. 152. Coninch. q. 64. a. 6. d. 1. n. 39.

342. *Distrahitus administravi Sacramentum semel.* Sub pronuntiatione ipsius formula, ex qua quodvis Sacramentum constat, voluntariè distrahi ad aliena, peccatum veniale esse, Tamb. l. 1. de Sacram. c. 2. §. 1. asserit: nisi fortassis distractiones tantæ sint, ut secum trahant periculum grave, substantialem errorem committendi: tunc enim utique sub gravi culpa cavendæ sunt. Et ita sentit etiam P. Georg. Gobat in *exper. Theol.* tr. 1. n. 97. & 202. quorum tamen priori loco excipit cum Tamb. confessionem Eucharistiæ: sub hac enim eum, qui voluntarias admittit distractiones, damnat uterque peccati mortalis.

lis. Sed ego super hoc meam mentem jam *supra* n. 109. *Et seq.* aperui: & ab ea recedendi necessitatem nondum video, cum ante oculos verteretur illud, quod Tamb. *de sacrif. l. 1. c. 6. §. 2. n. 4.* scripsit: Nullus, inquit, est obligandus sub culpa lethali, nisi manifestè constet de præcepto obligante: in cuius confirmationem adducit Suarez. *de legib. l. 7. c. 15. Dian. p. 4. tr. 3. R. 58.* Marchant. & Mart. Pro præsentem autem, quam Tamb. agnoscit, obligatione, nullum constat extare præceptum. Multò minùs per voluntarias etiam distractiones essentia ullius Sacramenti destruitur, nisi fortè id velis asserere de Sacramento Extremæ Unctionis; cum enim hoc institutum sit per modum precationis, id per eiusmodi distractiones tolli necesse est, si verum est, quod, ut *supra* n. 103. vidimus, docent non pauci, per easdem substantiam Orationis pessumdari. Sed prædictam Extremæ Unctionis formam destrui per distractiones etiam voluntarias, Lugo, & nisi fallor, cum eo etiam reliqui negant. Unde non parùm roboris accipit sententia benignior, asserens, eum, qui dum horas canonicas recitat, ad longè alia distractus est, adhuc satisfacere præcepto Ecclesiastico de recitandis horis.

343. *Sacrilegè confessus sum semel.* Potest confessio variis modis esse sacrilega, seu invalida; præcipuè verò his. I. Quando quis sciens, ac volens sine ulla iusta causa omittit peccatum aliquod mortale. De quo nemo dubitat. II. quando quis inter confitendum mentitur circa gravem materiam necessariam, seu peccatum mortalis, & quando scit, id esse mortale: vide quæ *supra* diximus, n. 32. *Et seq.*

R. P. Stoz. Trib. Pœnit.

III. Quando quis ad confessionem accedit, nullo præmissio examine, & ea de causa peccatum mortale omittit. Ita quidem communior & vera fert sententia. De necessitate examinandi conscientiam priùs, quàm confessio instituatur *supra* 1. p. à n. 2. dixi. IV. Quando quis sine omni profuso dolore confitetur: est enim, ut p. 2. n. 2. vidimus, dolor seu detestatio peccati ad valorem confessionis tam necessaria, ut si nulla, saltem ut *ibid.* n. 47. diximus, ante absolutionem eliciatur, grave committatur sacrilegium, etsi materia confessionis sint sola peccata venialia. *sup.* n. 3. *Et 65.* Hic autem breviter reprehendendus est, quorundam seu error, seu scrupulus, dum dicunt, se nuper confessos fuisse sine sufficienti dolore. Vel enim hac sua phrasi & modo loquendi indicant, se omnino nullum habuisse dolorem; vel aliquem, qui tamen ad Sacramentum fructuosè percipiendum non suffecerit. Si primum: se ipsos involvunt, & clarè mentiuntur; nam dicunt, se habuisse dolorem, (id enim verba ipsa, quibus utuntur, apertè sonant) cum tamen nullum habuerint; quare tales dupliciter peccant, mentiendo videlicet circa materiam confessionis gravem, & omitrendo necessarium dolorem. Si secundum; manifestè errant: quicunq; enim dolor, modo iis, de quibus *sup.* p. 2. à n. 17. affectus sit conditionibus, sufficit ad valorem confessionis, etsi, ut n. 16. tradidimus, sit remississimus. Imperitè igitur dicunt, se non habuisse dolorem sufficientem. V. Quando quis confitetur sine proposito se emendandi, vel potius, quando quis habet expressum propositum se non emendandi, cum enim juxta dicta n. 90. ad confessionem

Ff

vali-

valide & fructuosè instituendam sufficiat propositum virtuale seu implicitum, inclusum in dolore, non potest debito proposito carere, qui verè de suis peccatis dolet, ac proinde nec confessio reddi invalida ex defectu propositi, nisi tunc, cum expressum propositum elicitur se omnino non emendandi. Sed cum hoc tam malo proposito nec verus dolor consistere potest: nec quisquam facilè tam malus est, ut cum eo confessionem instituat.

344. Ceterùm undecunque proveniat invaliditas confessionis, peccatum grave committitur, quod postea specialiter in confessione explicandum est; & sufficienter dicto modo explicatur. Non est enim necessarium dicere, quænam, aut quotnam peccata sint omiſſa: sive enim unum sive plura peccata, sive hujus aut illius speciei sint omiſſa, ad variandum hoc sacrilegium nihil refert; modò peccata omiſſa aperiantur in nova confessione, & cum iis etiam cetera, quæ jam in priori confessione sacrilega sunt exposita. Cùm enim per ejusmodi confessionem sacrilegam non sint remissa, necesse est, ut, si quæ in ea peccata mortalia fuerint exposita, postea in nova & proxima confessione omnia iterum secundùm numerum, speciem, & circumstantias necessarias aperiantur, unà cum iis, quæ fuerunt sacrilegè omiſſa, & ab ultima confessione de novo sunt perpetrata. Ut autem molestia, quæ alioqui in repetitione peccatorum, jam aliàs quoquo modo confessorum cernitur, haud parùm sublevetur, multùm refert, cuiusmodi Sacerdoti denuo confitearis; eidem nempe, cui priùs confessus es? an alteri? Si enim alteri; singillatim omnia retexenda sunt, priori confessione nihil suffragante. Si eidem;

magno licet compendio uti: nam si is generatim & confusè meminerit statùs & gravitatis peccatorum, vel saltem pœnitentiæ à se injunctæ, vel pœnitens ipse memoriam ejus reficiet, dicendo: hanc & hanc pœnitentiam sibi nuper fuisse impositam, non est necesse, speciatim omnia revolvere. Sufficit, generatim & confusè se accusare de omnibus nuper dictis, addendo prætermiſſa, & interim facta, & ipsam etiam culpam Sacramenti violati. Nam supposità priori speciali confessione, generalia hæc verba sunt virtualis repetitio priorum, & pariunt Confessario sufficientem notitiam ad ferendam sententiam. Quod si autem & iste nec statùs aut peccatorum etiam in confuso, nec pœnitentiæ injunctæ ullam notitiam habeat, aut habere possit, utique confessio illa tota erit repetenda: perinde ac si antea nunquam fuisset facta. Navar. c.9. n.16. Reginald. l.6. n.16. Coninch. P.7. d.10. n.106. & 107. & D.10. d.12. n.102. Bonac. D.5. s.2. p.3. n.15. Henriq. l.5. c.4. n.4. Fill. tr.7. c.4. n.102. si quis verò malè semel confessus postea hujus defectùs immemor, sapius bona fide confiteatur, valebunt posteriores confessiones; & idcirco sola illa, quæ fuit invalida, repetenda est. Quæ verò per inculpata oblivionem, aut legitimam causam in confessione prætermiſſa sunt, ea duntaxat supplenda sunt postea. Quid autem, si sola circumstantia sit omiſſa, fieri possit, dicitur *infra* n.598.

345. Sanctissima Nomina JESUS & MARIA debito honore non sum profectus ter. Potest hoc fieri I. verbo, temerè ea ad quidlibet pronuntiando, quod spectat ad peccata oris, & inter ea referen-

rendum, estque vana Divini nominis usurpatione: vel II. *falso*: ut si quis hæc nomina chartis descripta collo circumferat ad artes superstitionis &c. hoc enim esset sacrilegium grave; item si quis eadem inscribat chartæ, quam quis sciret projiciendam in terram & pedibus passim conculcandam, aut reponendam in loco sordido ad usus non satis mundos &c. in quo nisi bona fides, aut ignorantia ad excusandum sufficiat, peccatum saltem veniale committetur: personam enim, quas hæc nomina repræsentant, dignitas & excellentia meretur, ut nomina earum repræsentativa in majori habeantur honore.

346. *Alicujus beati, nondum canonizati nomen inferni precibus in Missa sacrificio dici solitis semel.* Cultus, qui Beatis, etiam nondum canonizatis, exhiberi potest, alius est privatus, alius publicus; ille est, qui absque ulla majorum auctoritate exhibetur, & verò etiam exhiberi potest à quolibet, etiam si alii sint præsentés, & videant, illum à me deferri Beato: modò non inferantur etiam privatis precibus, quæ sunt aliàs publicæ & publico Ecclesiæ nomine funduntur, ut sunt Litanie Omnium Sanctorum. Cultus publicus est, qui auctoritate & nomine Ecclesiæ aut Pontificis determinatur, à quo proinde, utpote ab eo, ad quem hæc determinatio unice pertinet ex *Cap. Audivimus. de Reliq. & veneratione Sanctorum*, expectandum est, quid liceat; ut adeò, qui sine Pontificia auctoritate ex proprio motu & pietate, quâ erga certum Beatum fertur, tum in Missa v. g. inferat orationi *Acunctis*, aut de eo faciat Commemorationem, non rectè faciat. Sanch.

l. 2. q. Mor. c. 43. n. 5. Bellarm. *l. 1. de Sanctis. c. 10.* Neusserus *de horis canonicis. D. 7. q. 1. n. 12.* loquens quidem de officio canonico; sed par est ratio de alio quocunque publico cultu. *& alii.* Melius ergo, & Beato, ut non dubito, gratius erit, si quis privatam suam pietatem imperio & sanctionibus Ecclesiæ postponat, velut obediens filius. Quod autem altaria Beatis nondum canonizatis erigantur, non refert; hic enim cultus, etsi publicus sit, ab Ecclesia tamen permittitur & conceditur: à concessis autem ad non concessa non valet argumentum; excepto illo cultu, qui licet in bulla non exprimitur, habet tamen cum concessis aliquam connexionem; & hoc ipso etiam conceditur, ut Neusser. *n. 12.* ex Joanne de S. Thoma docet. Deferatur ergo Beatis cultus, quem deferre licet: Certum enim mihi videtur, Beatis non placere cultum, quem nôrunt ex Ecclesiæ placitis sibi non competere. Sed qualis in hoc admittatur culpa, non satis ab auctoribus exprimitur. Existimem veniali non esse majorem. Granadus putat, esse mortalem; cui ego facile accessero, si loquatur de eo, qui ejusmodi cultum velut publicè retinendum in Ecclesia introducere velit: in hoc enim Doctores conveniunt, grave præceptum esse prohibens, introducere novum, & stabilem cultum sine legitima auctoritate. Et hinc Missa de Beatificatione non potest dici extra ejus diem natalem. Bellarm. & Congregatio Rituum apud Dianam *p. 2. tr. 1. Miscell. R. 55.* id, quod apud eundem *4. p. tr. 4. Miscell. R. 231.* docet etiam Granadus. De quibus videri potest declaratio duplex sacre Congregationis Rituum, quarum una ap-

probata est ab Innocentio X. 1652. altera ab Alexandro VII. 1660. ut proinde posthac decreta Beatos aliter aut alibi publice, v.g. per celebrationem Missæ colere non liceat, ante quàm sit à Pontifice permissum.

347. *Votum in re levi violavi ter: in re gravi semel.* Res levis sunt v.g. tria, Pater & Ave, Salve Regina, Ave Maris Stella, De profundis &c. Res verò gravis est v.g. Communio, Confessio, Rosarium B. Virginis, Jejunium. Quia autem vota omnia concipiuntur ex eodem motivo colendi DEUM, atque adeò Religionis, omnia sunt ejusdem speciei, nec est necessarium explicare materiam, nisi fortè voti violationi adjungatur aliud peccatum; ut si is, qui die festo vovit audire sacrum: tunc enim & votum & præceptum Ecclesiæ violabit, & duplicem contrahet malitiam contra duas species Religionis, nempe contra Religionem voti, & obligationem præcepti. Tamb. l. 2. c. 1. §. 16. n. 99. & c. 3. §. 2. n. 20. Lugo de Punit. D. 16. f. 5. n. 255. Idem est de eo, qui jejunium in Vigilia alicujus Apostoli præceptum vovit, & non servavit &c. Est autem votum deliberata promissio DEO facta de meliori bono, hoc est, de tali bono, quod non impedit executionem boni illius, quod vovens hinc & nunc possidet. Sic votum de contrahendo matrimonio est nullum, quia impedit statum calibatus, in quo vovens nunc est, & matrimonio secundum se melior. Sic & votum de re indifferenti, v.g. abstinendi à lusu, quamdiu manet in sua indifferentia est nullum: sic votum de homicidio, quale fuit, quod edidit Jephthe, fuit nullum; quia de re mala, quam tanquam DEO

gratam aut placitum promittere, gravis est blasphemia.

348. Voti obligatio est ex suo genere gravis: potest esse levis. I. ex parvitate materiæ, quæ, ut Tamb. l. 3. in Decal. c. 11. §. 2. n. 4. & l. 1. c. 1. §. 3. n. 13. expendit, delimitur, vel I. ex re absolute in se spectatâ, vel ex comparatione ad totum, quod promittitur, vel ex conducentia seu utilitate, quam habet ad finem. II. ex intentione voventis: etsi enim voti obligatio sit naturalis, pendet tamen ea à voluntate hominis, tanquam conditione prævia, ut tantum vel tantum obliget. Unde si homo velit, potest in materia gravi se tantum leviter velle obligare; non tamen vice versâ graviter, si materia sit levis. Unde in interpretatione voti ferè unicè attenditur ad mentem voventis tanquam veram & sinceram obligationis Regulam ac normam: non enim aliter, quam sic, & in dubio omnium minimè censetur se voluisse gravare. Quando autem de hac mente non constat, ut sanè sape non constat, inspicienda imprimis est natura voti: & videndum, qualis ea sit, & inde de gravitate obligationis judicandum. Deinde etiam verba, quibus vovens est usus, sunt consideranda, & juxta eorum communem & frequentem acceptionem judicandum, Quisque enim censetur sua verba menti velle conformare, & juxta morem patriæ proferre. Debet tamen vovens verborum sensum intelligere, aliàs non poterit illum intendere, quæ sanè notitia semper est præsumenda. Palaus D. r. de voto. p. 12. n. 2. & 4. Sanch. l. 4. Mor. c. 11. Laym. l. 4. tr. 4. c. 3. n. 3. & alii.

349. Sed occurrit jam quæstio huic loco,

loco, ut reor, non importuna, quid, si quis vovit abstinere à vino, tandem censendum sit grave, atque adeo ad peccatum mortale constituendum sufficiens. Palaus. *tr. de voto. D. 1. p. 12. n. 21.* Sanch. *c. 12. n. 21.* eam quantitatem assignant, quæ vino moderatè utentibus sufficiat pro prandio: quod etiam Diana. *p. 5. tr. R. 37.* probat: ut ad eò quidquid notabiliter infra hanc quantitatem est, peccati venialis terminos non excedat. Quantum verò illud sit, quod vino moderatè utentibus sufficiat, non explicant: quid si hoc petamus ex Religioforum ædibus? apud hos enim moderatum vini usum in eorum prandiis vigere, mihi est indubitatum: apud hos ergo modicissima comuniter quantitas est, quæ ad mediam mensuram ascendit. Videtur hoc Tamb. *c. 15. §. 16. n. 15.* justò laxius; quasi non parùm sit, & non materia tantùm peccati venialis, quidquid infra est.

350. Sed hoc præter admirationem nihil continet: & perinde est, ac, si quis in genere furti (in quo ponamus nunc tres julios requiri & sufficere ad quantitatem peccati mortalis constituendam) exclamet, contendarque nimis laxum esse dicere, duos julios cum dimidio esse materiam levem, atque adeo peccati tantùm venialis. Verùm hic scopulus communis est omnibus aliis materiis, in quibus datur peccatum mortale ex gravitate, veniale verò ex levitate. Et is, si ullibi, removendus est in Sacro Confessionis tribunali, in quo cum Confessarius pro tuo officio judicare debeat de gravitate culpæ, necessarium omnino est, ut ipse definiat, quid in similibus materiis magnum sit, quid parvum, ut decerne-

re etiam possit, an pœnitens suus graviter vel tantùm leviter peccaverit. Quod ergo in eo privato & secreto tribunali iudicium ferre licet, cur id non liceat etiam extra? Et ne scrupulis aperiatur viam, non omnia in prudentis arbitrium sunt conjicienda: non enim is semper ad manus erit, cum vel maximè fuerit necessarium. Optandum ergo est, ut in similibus auctores ipsi categoricum & resolutum ferant iudicium, quid ipsi censent. Id quod jam olim etiam optavit P. Simon Felix Magnus in hac nostra Provincia Theologus etiam in Moralibus.

351. Votum quando est absolutum, statim ut editum est, obligat: & quidem si sit negativum, pro quolibet sequenti tempore, juxta capacitatem tamen materiæ: at verò si affirmativum, absque temporis determinatione, implendum est statim, hoc est, quamprimùm commodè fieri potest. Laym. *n. 5.* Tamb. *§. 3. n. 5.* Palaus. *p. 13. n. 4.* aliàs dilatio, si nulla ejus sit justa causa, culpà veniali non carebit: Tamb. *11.* Sanch. *c. 14. n. 21.* modò non sit probabile periculum, votum grave omnino omittendi; & votum ipsum tale sit, ut in ejus dilatione nihil nisi mora temporis appareat, possitque adeo res promissa v.g. jejunium, auditio sacri, peregrinatio, &c. etiam post longam moram adhuc integrè præstari. Quod si autem voto adjicias terminum, id potest dupliciter fieri I. ita ut terminus ille sit ad voti executionem in illum usque diem suspendendam: & tunc ante illum non obligat ad modum voti conditionalis, cui id est simile; nec teneris illum diem prævenire, etsi præ-

Ff 3

videas,

videas, tunc ab impletione voti impediendum: Palus. n.2. Tamb. n.2. *Et alii.* Imò nec si prævenias, tuæ obligationi satisfacis, nisi aliunde constet aliud. II. Terminus præfigi potest ad voti executionem ultra illum non extendendam. Et tunc etsi regulariter non tenearis votum ante implere, potes tamen anticipare. Imò si prævideas, te post illum ab executione voti perpetuò impediendum, etiam teneris. Palus. n.3. Tamb. n.3.

352. Votum conditionale non obligat priùs, quàm conditio, sub qua fit, eveniat, & quidem in sua specifica forma Tamb. §.6. n.4. Palus. p.17. n.5. *Et alii.* Et, si conditio unicè pendeat à voventis arbitrio, potest ea non poni absque ullo peccato, nisi aliunde sit præcepta; tunc enim qui eam non ponit, utique peccat, non quidem contra votum, sed contra præceptum, quo conditio peccaminosa prohibetur; v.g. qui vovet ingressum Religionis, si intra totum annum non fornicetur, non tenetur voto, si fornicetur; peccat tamen nihilominus non quidem contra votum, sed contra naturale præceptum de non fornicando: quia verò hæc vota ut plurimum sunt impeditiva melioris boni, idcirco non obligant. Quod si autem conditionis positio alterius arbitrio commissa sit, adhuc impediti potest; modò vis, fraus, dolus, metus non interveniat. Et ideo si vovisti religionem, si pater non contradixerit; poteris bonis artibus v.g. precibus non importunis &c. hunc consensum impedire: si autem ad hoc fraudibus & dolis fueris usus, à voto non eris liber, etsi pater non consenserit: ut ergo tutus sis, necesse est, ut

dolum, fraudem &c. tollas & patrem in sua contradicendi libertate constituas.

353. Huc spectat votum pœnale, cum res promittitur in pœnam seu vindictam delicti, si fortè committatur: quod duplici modo fieri potest, vel I. ita, ut solum pœna voveatur, non autem evitatio delicti: ut, voveo jejunium, si blasphemavero: & hoc est votum simplex pœnale; nec, qui eo obstrictus blasphemat peccat contra votum, sed quia conditio purificata est, voto tenetur ad eam pœnam subeundam, & si non subeat, tum demum violat votum. II. Ut tam evitacionem delicti, quàm etiam pœnam ipsam in eventum delicti voveat: ut, si voveat, (ex honesto fine) non ludere, & si luserit, jejunium: & hoc votum est duplex, unum absolutum non ludendi, alterum conditionatum de jejunio in eventum lusûs: & ideo si ludat, peccat contra votum absolutum, & quia conditio est impleta, ad pœnam præstandam tenetur; quam proinde si non præster, denuo peccat. Ceterum pœna, si sit moderata, & quæ soleat repeti, toties solvenda est, quoties votum violatur: si autem pœna sit extraordinaria, & quæ non soleat repeti, pro prima tantum transgressione subeunda est: hæc enim, nisi aliud expressè constet, videtur esse mens voventis. Tamb. §.7. n.2. Palus. p.18. n.6. *Et alii.* Si quis autem, dum votum pœnale transgreditur, à culpa excusetur, quacunque de causa; pœna non erit reus: ubi enim nulla culpa est, nulla etiam pœna debetur. Tamb. n.4. Palus. n.3. imò nec pœna reus eris, si dum transgredieris votum, illius non sis memor. Laym. c.5. n.3. Palus. n.3. Tamb.

Tamb. n. 4. §. l. i. c. 2. §. 10. n. 19. §. 25.

354. Ceterum voti obligatio cessat, etsi nullius, eam auferentis, auctoritas intercedat. I. si finis, ob quem editum est, unicus & adæquatus & motivus cesser, aut non obtineatur; cessante enim causa etiam effectum cessare necesse est. II. si materia illius reddatur incapax obligationis vel tota; vel si sit divisibilis & communiter dividi solet, atque etiam divisibiliter sit promissa; tunc enim saltem pars illa, quæ reddita est inepta, amplius non ligat; ligat verò illa, quæ est apta: non enim utile vitari debet per inutile, juxta *Cap. Utile, de Reg. juris in 6.* III. si terminus, qui executioni voti præfixus est, sit lapsus, siquidem designatus is sit ad obligationem finiendam, non merè differendam, de quo n. 351.

355. Quodsi verò jam voti obligatio tollatur alicujus auctoritate, id sit irritatione, dispensatione, & commutatione, qui modi ab aliis fusè expenduntur. Notandum non est, diu illis immorari; pauca & quæ frequentius occurrere possunt, producere lubet. Itaque vota ab impuberibus edita irritari possunt à patre, & hoc deficiente, à tutore, aut alio, qui pupillo ex juris dispositione in vicem patris est: & hoc etiam longo tempore post annos impubertatis Laym. c. 7. n. 6. Palaus. D. 2. p. 8. n. 2. Tamb. c. 16. §. 3. n. 9. Bonac. de prac. D. 4. q. 2. p. 7. §. 2. n. 18. §. alii. modò post eos annos non fuerint obligatorie ratificata; ad quod non sufficit, voluntas ea vota exequendi, nec ipsa eorum executio, nec eorundem etiam frequentissima repetitio: sed

ex parte quidem voventis requiritur, ut sui illius voti debilitatem probè nõrit, & ea non obstante nihilominus se de novo obliget, ac si nunquam fuisset obligatus: vel certè ut, si eam sui voti debilitatem ignoret, intendat illud nihilominus confirmare eo eventu, quo invalidum esset. Tamb. n. 57. §. segg. Bonac. p. 1. n. 16. Nec vota semel irritata reviviscunt: quod intellige de irritatione directâ: per hanc enim voti obligatio omnino tollitur: obligatio autem semel sublata non reviviscit. L. Cum ex causa. C. de remiss. pignorum. Bonac. n. 36. §. alii.

356. Qui dispensat in voto, debet habere justam causam: DEUS enim, cujus nomine aut auctoritate fit dispensatio, non approbat eam, nec acceptat, si temerè & sine causa fiat. Est enim aliàs dissipatio & dissolutio, quæ DEO non potest esse grata. Non est autem necesse, ut de sufficientia causæ evidenter constet, (tunc enim non est opus dispensatione, cum voti obligatio tunc per se cesser, sine ulla alterius auctoritate interveniente) sed sufficit, si bonâ fide de ea constet, etsi postea deprehendatur esse insufficientis. Tamb. §. 4. n. 14. Sanch. l. 4. Mor. c. 45. n. 10. §. alii. ad conciliandam autem causæ sufficientiam plurimum conducet videre: an votum fiat cum imperfecta deliberatione, quæ ortum habere potest ex ætatis teneritudine, tristitiâ, metu, aut aliâ passione mentem perturbante, & voluntarium minuente; item ex facilitate votendi, quod tæminis solet esse proprium. Huc spectat, si notabilis aliqua difficultas, etiã prævisa, superveniat. Tamb. n. 24. si dubium oriatur de intentione se obligandi.

Tamb.

Tamb. *l.c.* Palaus, p. 9. n. 11. Sanch. n. 39. si executio voti cedat in damnum temporale proprium ipsius voventis, vel alienum reipublicæ, vel propriæ domus & familiae. Laym. *l.c.* Tambur. n. 19. Palaus. n. 15. & 16. imò si spectetur major aliqua spiritualis utilitas voventi per concessam dispensationem obventura. Tamb. n. 22. aut, si vovens in executione voti multis scrupulis vexetur: hoc enim est damnum spirituale, cui pium est succurrere. Tamb. n. 23. Si causa dispensationis sit gravis, tum ea danda est absolute: sicut & si plures leves ad constituendam unam gravem concurrant: si secus, admittenda est commutatio. Minor tamen requiritur & sufficit ad dispensandum in tempore exequendi votum, aut circa aliam ejus circumstantiam, quam ad omnino dispensandum in voto. Hinc illi, qui vovit peregrinationem in cilicio, in pane & aqua &c. ex minori causa possunt eæ circumstantiæ tolli, quam ipsa peregrinatio promissa sub illis circumstantiis.

357. Præterea dispensaturus in voto debet habere legitimam potestatem, & jurisdictionem: qualem & quidem ordinariam habent Papa in omnes fideles: Episcopus, etiam non consecratus, in suos diæcesanos: Capitulum sede vacante: Legatus Pontificis in sua provincia: pœnitentiarius summi Pontificis: Prælati Ordinum exemptorum Tamb. §. 4. n. 4. & quidem, ut Tamb. n. 7. notat, etiam respectu Novitiorum circa vota, tam in sæculo, quam in Novitiatu edita. Quinam habeant delegatam in votis dispensandi facultatem, & quantam, noverint illi ipsi, qui eam habent. Certum

est, Parochos nec dispensandi vota, nec commutandi juramenta habere potestatem: cum eam illis consuetudo nondum concesserit, ut concessit circa festa & jejunia. Tamb. *l.c.* Palaus p. 9. n. 1. Sanch. c. 38. n. 25. & l. 8. de *Matrim.* D. 9. n. 27. & alii: multò minùs eam habet simplex Sacerdos, Sanch. *ll. cc.* aut Abbatissæ respectu suarum monialium. Tamb. n. 9. Sanch. *cit. l. 4. c. 39. n. 7.* idque ob defectum spiritualis jurisdictionis.

358. Sed enim & hoc certum est, omnibus, Papâ inferioribus, quinque vota esse reservata, ita ut in iis solus Papa, si quidem facilis ad eum sit accessus, possit dispensare. Si enim ipse adiri non possit nisi difficulter, & causæ extraordinariæ sint, quæ urgeant hoc remedium, & moram non patiantur: poterit Episcopus ex præsumpta Pontificis voluntate dispensare: bonum enim Ecclesiæ regimen postulat, ut in ejusmodi extraordinariis eventibus sit, qui remedium adferre possit. Tamb. §. 4. n. 37. Uti & ille, cui quandoque extraordinaria in iisdem votis, saltem quibusdam, dispensandi potestas conceditur, ut in Jubilæis solet respectu trium peregrinationum. Reservata autem sunt tres peregrinationes, Romana ad limina Apostolorum, Compostellana ad S. Jacobum, & Jerosolymitana ad visitandum Domini sepulchrum; votum item Castitatis & Religionis. Quia verò reservatio odiosa est, erit strictæ interpretationis, ita ut memorata modò vota tunc tantùm censeantur reservata, cum strictè sunt talia. Palaus. p. 11. n. 1. & alii. Qualia sunt I. si sint *absoluta*: Hinc conditionalia

v.g. si voveo religionem, si è naufragio evasero &c. reservationi non subjacent, non tantum, ut Palaus. p. 12. n. 13. Tamb. n. 31. & alii docent, ante, sed etiam post conditionem impletam, Tamb. *ibid.* Palaus. n. 15. Idem est, si votum sit disjunctivum de materia reservata, & non reservata: ut si voveas religionem, aut quavis feriâ sextâ jejunare. Palaus. n. 6. Tamb. n. 30. quod locum habet, etsi pars non reservata reddita sit impossibilis. Palaus. Tamb. *ll. cc.* vel etiam pars reservata fuerit electa, sine novo tamen voto. Tamb. n. 31. & alii. Idem de voto pœnali in materia reservata. Palaus. n. 15. Tamb. *l. c.* II. si sint perfecta. id est, si totam materiam intra terminos illius objecti complectantur. Hinc reservata non sunt vota castitatis temporalis, non fornicandi, non contrahendi matrimonium, non se polluendi, non petendi debitum conjugale, &c. Sanch. c. 20. à n. 48. Palaus. n. 1. votum item virginitatis, intelligendo solum corporis integritatem, in qua virginitas consistit: item votum de voto castitatis faciendo, aut de factis ordinibus suscipiendis. Palaus. *l. c.* III. si non modificata. Hinc votum nudis pedibus visitandi limina Apostolorum, non est reservatum quoad hunc modum adjectum: sicut nec votum determinatæ Religionis v.g. Franciscanorum, Carmelitarum &c. quia determinatio hujus Religionis in particulati ad votum Religionis ut sic, quod est reservatum, revocari potest potiùs ad modum seu circumstantiam accidentalem, quàm ad ipsam Religionis in communi substantiam. Quod bene notandum est: potest enim servire multis, qui postquam fecerunt

R. P. Stoz. Trib. Pœnit.

votum Religionis determinatæ, deinde verò ab eo libenter essent liberi: possunt enim hi dispensari, quoad hunc modum, ut ab eo quidem sint liberi, voto tamen interim Religionis in communi sint & maneant obstricti. Præterea Religio debet esse approbata. Palaus. p. 11. n. 3. Sanch. n. 71. IV. si sint certa, id est, de eorum valore nullum sit dubium: si enim dubium sit (undecunque tandem id oriatur) an votum sit emissum, absolute, an sub conditione, an cum sufficienti libertate aut noticia, quæ, qualis, & quanta esset voti obligatio? gravis an levis? cessat reservatio. Tamb. *in Decal.* l. 1. c. 3. §. 7. V. votum n. 15. sicut & si quis ad materiam reservatam voluisset se solum sub peccato veniali obligare. Palaus. n. 2.

359. Commutatio voti potest fieri vel in opus melius ac perfectius, vel in opus æquale, vel minus. In mensuranda æqualitate non est attendendum, quid in se melius, sed quid omnibus consideratis DEO sit gratius: sæpe enim opus in se melius est, non tamen DEO in præsentii gratius: talis est oratio respectu jejunii, eleemosynæ &c. unde jejunio per votum promisso non rectè semper substituitur oratio, præsertim modica. Sanch. c. 56. n. 6. Bonac. de voto. D. 4. q. 2. p. 7. §. 3. n. 4. alii. sufficit autem, ne via scrupulis aperiatur, si opus bonâ se de iudicetur esse æquale voto. Qui tamen aliquam praxin æqualitatis in commutatione votorum servandæ desiderat, eam exhibet Tamb. l. 3. *in Decal.* c. 16. §. 6. voto, & Sanch. à n. 1.

360. Possunt vota commutare omnes illi, qui habent potestatem, etiam delegatam

Gg

gatam tantum, in iis dispensandi. Palaus p. 14. n. 4. & T. 4. tr. 25. p. 10. n. 3. Laym. l. 4. tr. 4. c. 8. n. 2. cui enim licet, quod est plus, licet utique, quod est minus. juxta Reg. 53. de Reg. juris in 6. in eodem nempe genere: plus autem est tollere voti obligationem dispensando, quam commutando. Vota tamen ipsa non debent esse reservata: tunc enim à solo reservante, vel ejus, si quem habet, superiore, vel alio habente ab ipso potestatem commutari possunt. Nec si in favorem & utilitatem tertii edita sint, ab eoque acceptata, possunt amplius, nisi bonum publicum aliud exigat, commutari; nisi ipso in cujus favorem sunt edita, consentiente: non enim huic semper gratius est, quod est melius: adeoque jus, quod illi per acceptationem acquisitum est, servandum est integrum.

361. Quando verò votum mutatur in opus melius, id est quilibet propria auctoritate. Sanch. c. 49. n. 4. Palaus de voto D. 2. p. 15. n. 2. Laym. n. 19. Tamb. §. 5. n. 3. DEO enim majus bonum est gratius, & ideo illud loco minoris acceptat. Nec ulla ad hoc opus est causa. Imò etiam quisque privatâ suâ auctoritate potest votum suum mutare in æquale: quia DEUM in opere æquè bono acceptando non esse invitum, ut credamus, ejus benignitas suadet. Tamb. n. 14. Bonac. n. 8. & alii: neque hinc opus est magnâ causâ; sufficit vel sola spes (quæ tanè nunquam deerit,) fore, ut vovens materiam subrogatam promptius, alacrius, aut cum majori devotione exequatur. Si denique fiat commutatio in opus notabiliter minus, intervenire debet aliqua dispensatio: ac proinde etiam fieri

non potest, nisi ab habente potestatem dispensandi, nec, nisi causa, quæ ad dispensandum sufficiat, adsit: alioqui ut dispensatio, ut n. 356. dictum est, ita & commutatio est nulla.

362. Quandoque vota commutantur in aliam materiam, absque ullius auctoritate interveniente: possunt enim ex speciali prærogativa Pontificis in Religionis approbata ingressum mutari omnia vota antecedentia tam realia, quam personalia. Laym. Palaus. l. cc. Tamb. n. 4. Sanch. c. 52. n. 6. & quidem, si ingressus hic fiat per solennem professionem, vi ipsius juris saltem Ecclesiastici, sine alio novo profitentis actu, Sanch. l. 5. c. 5. n. 38. vel, si fiat per vota simplicia, ut fit in Societate JESU, vi novæ voluntatis habitæ ab ipsomet ingrediente Religionem. Sanch. n. 96. quali etiam opus erit, si fiat hæc mutatio in simplicem, (qui per Novitiatum fit) ingressum in Religionem approbatam; in hunc enim mutari posse vota indicat. Tamb. l. c. & colligitur, ex cap. scriptura de Voto, etsi sint reservata. Sanch. l. 4. c. 16. n. 23.

363. Factâ autem per legitimam jurisdictionem commutatione, prioris voti obligatio omnino extinguitur, & oritur nova, ita ut materia subrogata etiam vi voti sit executioni mandanda: & quidem sub eadem culpa, sub qua prior erat præstanda. Sanch. c. 55. n. 2. Estne autem etiam posterior materia summo Pontifici reservata, si prior fuit? Palaus p. 11. n. 5. Tamb. §. 4. n. 34. Sanch. c. 40. n. 46. & alii docent, non esse: id enim, quod dici solet, subrogatum induere naturam illius, cujus loco substituitur, non habet locum

locum in odiosis. Sed quid? si materia posterior facta sit voventi inutilis aut impossibilis? an reviviscet prioris voti obligatio? non reviviscere, docent Sanch. n. 15. Laym. n. 28. Palaus. p. 18. n. 2. & alii: obligatio enim semel extincta non reviviscit juxta *L. cum ex causa C. de remiss. pignor.* & *L. qui res, §. arcam. ff. de solution.* Et gratis asseritur, commutationem fieri sub conditione redeundi ad antiquam obligationem, si vovens novam materiam subrogatam non exequatur. Voti tamen posterioris materia subrogata potest rursus commutari in aliam, nisi forte potestas commutandi limitata sit ad unam tantum vicem. Sanch. c. 54. n. 24. Et si quis à materia subrogata velit redire ad priorem, poterit id facere, etiam cum materia substituta fuit melior. Laym. n. 27. Sanch. 55. n. 26. & l. 8. de Matrim. D. 9. n. 21. Palaus. n. 8. & 10. Tamb. §. 7. n. 4. alii. etsi enim prius votum per commutationem omnino extingatur, ex benigno tamen & interpretativo DEI, qui est creditor voti, consensu, & ut fideles ad vovendum alliciantur, præsumimus, DEUM hanc nobis libertatem dedisse, & quidem ita, ut licet in alia & alia opera facta fuisset hæc commutatio, adhuc in nostro arbitrio esset, hanc vel illam ex pluribus materiis subrogatis amplecti. Tamb. l. c. Less. l. 2. c. 40. d. 16. n. 111. Palaus. n. 11. nisi forte vovens cesserit huic juri, quod fecisse censetur, si priorem materiam novo voto promisit, vel usui commutationis renuntiavit. Palaus. l. c.

364. *Juramentum, quod servare tenebar, non servavi, in re gravi semel. vel in re levi bis.* Sermo est de juramento

promissorio de re licita: si enim sit de re illicita, utique non obligat ad sui executionem juxta dicta n. 188. Fit autem juramentum promissorium vel I. soli DEO, & voto æquiparatur: vocaturque *pium*, vel II. in utilitatem ipsius hominis, & est promissio humana sub invocatione testimonii Divini, diciturque *non pium*. Materia juramenti pii est eadem, quæ voti: & ideo debet esse possibilis, licita, & honesta, & melioris boni non impeditiva. Tamb. l. 3. in Dec. c. 3. §. 3. n. 7. Juramenti promissorii non pii principaliter in ipsius hominis utilitatem facti materia est, quæcunque sine peccato potest executioni mandari. Tambur. n. 11.

365. Juramentum promissorium licitum ex natura sua parit obligationem, ut habet communis & certa sententia, eamque ex suo genere gravem; levem ex parvitate materiæ; ut si jures, te recitaturum salutationem angelicam. Imò sæpe omnino non ligat, ut pluribus exemplis monstrat. Sanch. l. 3. Mor. c. 11. n. 16. Sunt verò juramenta promissoria pia omnia, ut n. 347. de votis dictum est, ejusdem speciei, nisi sint de re aliunde etiam v. g. ex Voto, præcepto &c. obligatoria: si enim sint, plures erunt malitiæ speciei diversæ pro specifica obligationum diversitate, ac proinde etiam specialiter in Confessione aperiendæ: ut si quis vovisset, & jurasset die festo audire sacrum.

366. De tempore, quo incipit obligare juramentum, eodem modo sentiendum est, ut supra de voto. n. 351. sed neque de juramenti duratione, seu modo, quo solius temporis lapsu cessat ejusdem obligatio, aliud quam de voto tenendum

nendum est: est enim quoad utrumque hoc punctum eadem juramenti & voti ratio.

367. Sed & juramenti obligatio, etsi nullius interveniat auctoritas, cessat adhuc variis modis. I. Si res, quæ tempore juramenti editi fuit bona, successu temporis fiat illicita, vana, indifferens, impeditoria majoris boni, ad finem intentum inutilis, vel ejusdem potius destructiva &c. II. si res jurata non maneat in eodem statu, sed notabiliter mutetur: modò hæc mutatio non sit prævisa: si enim prævisa sit, juramentum adhuc valebit. Hinc qui juravit dare eleemosynam magnam, ad eam non tenetur, si ipse fiat pauper: nec qui juravit puellæ, se eam ducturum, tenetur, si illa fiat leprosa, si fornicetur &c. rebus enim notabiliter mutatis, nec promissio amplius valet, consequenter nec juramentum, quod illi adjungitur. III. Si causa motiva adæquata & unica cesserit: si enim solùm causa impulsiva cesserit, manet juramenti obligatio; sicut & tunc, cum ex pluribus causis adæquatis una duntaxat cesserit, & istæ plures causæ per modum plurium sint intentæ: si enim indivisibiliter per modum unius omnes intentæ sint, tum vel unâ tantùm deficiente cessat juramentum obligare. IV. Si ita ferant conditiones, quæ in quolibet juramento promissorio tacitè ex natura ipsa, vel Juris dispositione, vel Doctorum consensu subintelliguntur, quales sunt: *si potero: salvo jure & auctoritate Superioris: manente re in eodem statu.*

368. Quod si verò ad juramenti cessationem concurrat alicujus auctoritas, ea

fit irritando, dispensando, seu potius relaxando, & demum etiam commutando. Juramenta non pia irritare possunt, quorum potestati seu jurisdictioni materia jurata subjecta est. Si verò sint pia, & soli DEO facta, possunt irritari ab omnibus, qui vota possunt irritare; si verò eadem minùs principaliter, & secundariò fiant etiam in gratiam hominis, possunt adhuc ab iisdem irritari, si vel versentur circa materiam eorum potestati subjectam (ita enim deciditur in *Cap. venie. no. de jurejur.*) vel circa contractum, vel promissionem, quæ Dominativa Prælati, Patris, Tutoris &c. potestate infirmari potest: juramentum enim sequitur naturam & conditiones actûs, cui apponitur.

369. Omnia juramenta pia possunt dispensari: quia eadem illorum cum votis est ratio. At verò si sint non pia, non possunt, si sint acceptata: quia nemo potest suo jure, quod acquisivit juramentum acceptando, privari, nisi bonum publicum aliud exigat: vel injuria præcesserit: ut si latroni jures dare pecuniam ad vitam conservandam. Imò si nondum sint acceptata, possunt, etsi coram testibus fiant, relaxari: tunc enim solius Religionis vinculum adest, quod ex causa solvi potest. *Tamb. c. 7. §. 3. n. 3.*

370. Potest autem Pontifex omnia omnium fidelium juramenta dispensare, modò in ea cadat dispensatio: qualia etiam sunt, quæ principaliter fiunt DEO; etsi minùs principaliter fiunt etiam homini: si enim principaliter fiant in utilitatem hominis, & hic ea acceptando acquisivit verum jus in rem juratam, nec Pontifex dispensat, nisi salus animæ, aut bonum

bonum publicum exigat. Reliqui verò Papâ inferiores, qui vel ordinariam, vel delegatam potestatem habent (ii verò sunt omnes, quos supra in votis dispensare posse, dixi n. 357.) possunt eorum duntaxat, in quos potestatem habent, juramenta dispensare, cum limitatione tamen paulò antè addita; & exceptis præterea juramentis Papæ specialiter reservatis, qualia sunt, quæ sunt circa materiam, quæ si voto promissa esset, Papæ esset reservata; nempe approbata Religio, castitas absoluta & perpetua, peregrinatio triplex, Compostellana, Jerosolymitana & Romana ad Limina Apostolorum. Circa quæ tamen juramenta

371. Notandum est, juramenti obligationem posse separari ab obligatione voti (vota enim communiter fiunt sine juramento) posse etiam conjungi, & si pia sint juramenta, regulariter conjungi: ea enim juramenta regulariter non fiunt sine promissione: promissio verò in materia Religiosa ordinariè fit DEO, & ideo est votum. Ad hoc autem dignoscendum spectanda præcipuè intentio jurantis. Vel enim tale opus intendit intuitu cultûs Divini; vel ut voluntatem suam in eo proposito ex alia occasione concepto firmet. Si illud, est votum: si istud, juramentum tantum. In dubio præsumendum est pro voto: quia in tali materia frequentius sic evenire solet. Quando ergo ea obligationes, juramenti & voti, in materiâ reservatâ conjunguntur, juramentum est Papæ reservatum: & tam illius, quàm voti obligatio suam retinet rationem: & ideo si votum juratum violetur, dupliciter peccatur contra Religionem: sunt enim duæ rationes specie distinctæ; unde etiam utraque

specialiter in confessione est aperienda. Quod si autem eæ obligationes separantur; & juramento jungatur, non votum, sed simplex & nudum propositum rem faciendi, simplex etiam erit vinculum: & licet sit circa materiam aliâs Papæ reservatam, ipsum tamen non est reservatum: est enim reservatio odiosa, & ad alios casus non expressos, vel ad aliud vinculum diversum non extendenda. Tamb. n. 7. qui postea n. sequenti addit, juramenta pia per se stantia, id est, quæ sunt absque voto, posse dispensari ab habentibus potestatem dispensandi in votis: sunt enim ea juramenta votis affinia, & in communi loquendi modo habentur ut vota, & ideo, qui dat potestatem solvendi unum, censetur dare potestatem solvendi etiam alterum.

372. Eodem modo possunt dispensari juramenta principaliter in obsequium DEI facta, licet minus principaliter ob utilitatem hominis: sive is ea acceptaverit, ut ex Fagund. T. 1. in Dec. l. 2. c. 49. n. 10. docet Tamb. c. 17. n. 15. sive non; ante acceptationem enim homo in eam rem nullum habet jus acquisitum.

373. Ceterum ut dispensatio juramenti sit valida, requiritur causa justa. Est enim dispensatio actus jurisdictionis, quem dispensans nomine DEI exercet: DEUS autem dispensationem sine justa causa factam non acceptat; nec ad eam dedit licentiam. Si juramenta sint pia, requiruntur eadem causæ ad eorum validam dispensationem, quæ ad voti dispensationem requiruntur. Si autem juramenta sint non pia, causæ ea relaxandi sunt ferme hæ. I. Si ex parte extorquentis juramentum sit turpitudine, injuria &c. II. Si temerè, inconsideratè, ex passione

iræ &c. fiant. III. Si dubium sit, an juramentum valeat? an cedat in præjudicium tertii? an ex ejus observatione nascatur occasio peccandi? si enim certum sit, tale periculum nasciturum, non est opus relaxatione: per se enim cessat. Tamb. c. 7 §. 2. n. 16.

374. Juramenta pia cessant per commutationem ob eandem causam, eodem modo in substitutione materiæ, ut vota. Non pia autem principaliter homini facta in ea forma specifica, quæ res jurata est, servanda sunt; cum illi bonum æquale, vel etiam majus sæpe non sit æquæ gratum. Illud hic singulariter

375. Notandum est, materiam, in quam juramentum commutatum est, non esse præstandam sub eodem vinculo juramenti, Tamb. §. 5. n. 1. Res enim substituta nec jurata est, nec sub novo, ut pono, juramento acceptata. Aliud est in voto: nam hoc ipso, quod quis materiam acceptet, censetur eam DEO promittere, atque adeo consentire, ut vinculum prioris voti transferatur in materiam substitutam, quod in juramento non ita se habet: non enim continuo, quod quis promittat aliquid facere, censetur id sub juramento promittere, ut constat. Teneatur ergo solum ex pacto, quoad rem illam materiæ juratæ substitutam consensit. Et ideo si res subrogata sit gravis, peccabit graviter: si levis, leviter.

376. Cessat juramentum etiam remissione; tunc nimirum, cum homo, in cujus favorem principaliter factum est, vel remittit obligationem, vel promissionem non acceptat; quod quemlibet face-re posse, etiam sine causa, docet Tamb. §. 2. n. 1. promissio enim etiam jurata ha-

ber hanc tacitam conditionem: *si alter velit acceptare*. Imò si quis aliquid juret principaliter in suum ipsius commodum, v. g. se, cum pauper sit, petiturum à divite eleemosynam &c. potest sibi ipse hoc juramentum remittere: si enim recipiens alienum juramentum in suam utilitatem factum potest remittere, cur non idem etiam possit recipiens proprium juramentum. Tamb. n. 5. Certè Palau ait T. 2. tr. 13. D. 2. p. 17. §. 2. juramentum de non vendendo minoris posse remitti ab ipso meto jurante, quando in suam ipsius propriam utilitatem est editum: cur ergo & alia similia juramenta non possint ab eodem remitti? Notent hoc mercatores, & similes alii, quibus nihil familiarius est, quam ut jurent, mercem viliori pretio à se vendi non posse.

377. Ad hæc potest juramenti obligatio benignè aliquà interpretatione mitigari: quæ quidem, quantum materia subiecta, vel verborum usus aut proprietas permittit, strictè faciendæ est per *L. quidquid adstringendæ. ff. de verbor. obligat.* In ea autem faciendæ I. mens seu intentio jurantis est attendenda: cum enim juramenti obligatio liberè assumatur, non est ultra jurantis intentionem extendenda. Unde qui fecit juramentum non ludendi, nihil cogitans, an lusus sit moderatus, vel non; potest moderatè ludere; nemo enim, nisi aliud expressè intendat, censetur velle sibi moderatum lulum prohibere. II. Si de mente jurantis non constet, præsumendum est juxta id, quod verba juxta communem usum significant, vel materia jurata permittit vel exigit. Unde qui juravit ingredi Religionem, famulari in hospitali &c. potest ingredi quam-

quamcunque etiam minùs strictam, modò approbatam, non tamen tantùm per paucos dies &c. Laym. l.4. tr.4. c.3. n.1. Palaus T.3. tr.14. D.2. p.14. n.1. alii. III. Restrìgendum est juramentum juxta naturam actùs, cui adjungitur: accessorium enim sequitur suum principale juxta Reg. juris. 42. in 6. Unde juramentum sortitur omnes conditiones, vel restrictiões, quas propositum, aut promissio, cui adjungitur, habet vel ex loquentis mente, vel juris dispositione, vel legitima consuetudine. Hinc qui jurat non expellere conductorem domùs, vel agri &c. potest eum expellere, si biennio solutionem pensionis non præstat: juris enim dispositione potest expelli conductor, si eo tempore non pendat, quod debet. IV. Juramentum non censetur fieri in præjudicium tertii: Hinc qui juravit alteri secretum, potest, si videat id aliis nociturum, revelare iis, qui prodesse possunt. Tamb. n.7. & 8. Palaus n.28.

378. *Officium horarum Canonicarum omisi totum semel: vel: notabilem ejus partem: vel, quod Lugo de Pœnit. D.16. n. 547. Dian. p. 2. tr.12. R. 23. & alii plures ab isto relati tradunt, brevissimè: Omissione Divini Officii peccavi mortaliter bis: quia totalitas est circumstantia tantùm aggravans intra eandem speciem: ac proinde non est necessariò confitenda, juxta p.1. n.86.*

379. Esse autem obligationem recitandi horas canonicas, etiam privatim, constat ex continua praxi Ecclesiæ, & communi sensu omnium Doctorum. Estque ea I. gravis sub peccato mortali: materia enim est gravis. Et licet lex humana possit, ut suppono, etiam cum materia

gravis est, tantùm leviter obligare; gravitas tamen obligationis in præfenti colligitur potissimùm ex Clement. 1. de celebrat. Missar. juxta quam omittens Officium Divinum excommunicari potest; quæ pœna ut culpam, ita & obligationem gravem supponit. Cap. nemo Episcopos. m.11. q.3. Et licet Clementina videatur potius ad publicam Divini Officii recitationem in choro apud Ecclesias Cathedrales & Collegiatas spectare, nihilominus tamen eam etiam ad privatam recitationem pertinere, jam pridem explicavit consuetudo, quæ sanè sola, si cætera desint omnia, sufficit ad gravem obligationem introducendam; vel certè ad ostendendum, eam esse introductam.

380. Excusare tamen potest justa causa, de qua infra: & levitas materiæ: in qua assignanda alii sunt nimis laxi, alii nimis rigidi, alii demum benigni & clementes. Omnium laxissimi sunt Richardus & Angelus, qui dicuntur à peccato mortali excusare illos, qui bis vel ter intra annum omittunt Divinum Officium: si non fiat ex contemptu vel consuetudine. Sed hi non sunt audiendi: si enim omissio illius officii semel non est gravis, nunquam erit gravis: neque enim parvitas materiæ defumenda est ex ordine ad totum annum: aliàs etiam semel vel iterum omittere sacrum die festo, aut comedere carnes in Quadragesima non erit grave. Aliquid his concedi posset, si obligatio recitandi horas, audiendi sacrum diebus festis &c. attingeret totum annum & singulos illius dies indivisibiliter per modum unius, tum enim verò tolerari posset, modicum quid esse, semel vel bis vel etiam sæpiùs intra anni spatium horas omittere. Sed singulis die-

diebus suas singulas obligationes seorsim per modum plurium respondere, dicitur paulò pòst. His alii sunt minùs laxi, nempe Marchinus, & Marchantius, quorum ille apud Dianam 6.p. tr.6. R.6. iste verò apud eundem 7.p. tr.10. R.15. putant, unam ex parvis horis esse materiam levem: quibus consentit in omnem ferè laxitatem projectus Caramuel in Reg. S. Benedicti D. 21. n. 1408. Sed hanc sententiam innumerati auctores, ut ait Tamb. l. 2. in Deca' c. 5. §. 2. n. 11. rejiciunt, & specialiter valde exagitat Pasqualigus in 99. Canon. cent. 1. q. 29. improbatque sacra Congregatio Indicis apud Dian. p. 11. tr. 1. R. 25. cuius decreto omnino standum est.

381. Alii sunt justò rigidiores, si nimirum, qui dicunt, materiam gravis seu mortalis peccati esse, si quis omittat, vel I. totum principium unius horæ usque ad finem ferè primi psalmi, ut Navar. c. 10. de orat. n. 44. imò in Man. c. 25. n. 98. ad eam minus sufficere indicat his verbis: *omittere parvam partem, putà unam dictionem, aut partem versus, etiam sine voluntate repetendi, non est plus quam veniale: quasi omittere aliquid ultra, sit peccato veniali majus.* vel II. decimam partem, ut Moneta apud Bonac. de horis D. 1. q. 5. p. 1. n. 2. vel III. tertiam partem alicujus horæ, ut Azor apud Bonac. de horis D. 1. q. 5. p. 1. n. 2. vel IV. medietatem illius, ut Reginald. l. 18. n. 143. Fill. tr. 23. n. 246.

382. Alii denique benigniores sunt, & medium tenent, dum docent, unam parvam horam esse materiam sufficientem ad committendum in hac re peccatum mortale. Et hi sunt Less. l. 2. c. 37. d. 9. n. 52. Bonac. l. c. Tamb. l. 2. Dec. c. 5. §. 2.

n. 10. Gavant. in Rubric. Breviar. si. c. 5. tit. 1. n. 4. & quem Diana p. 4. tr. 4. R. 216. refert Bonartius c. 19. n. 12. non enim vero simile est, Ecclesiam piam matrem perpetuis gehennæ ignibus subicere illum, qui leviozem partem omittit. Certè scopus Ecclesiæ est, per suas leges animas suavi modo ad Christum ducere: non autem illaqueare eas nimia præceptorum austeritate. Et hæc est sententia in praxi tuta, & tenenda; & meliori jure humaniorem vocare possumus, quàm Angelus suam ita indigitaverit. Qui ergo minus omittit, quàm totam parvam horam, non peccat mortaliter. Nomine verò parvæ horæ veniunt omnes præter Matutinum cum Laudibus. Ne autem quis existimet, ipsam horam parvam omittendam esse, ut peccatum mortale committatur, adeò ut quantumcunque sit, quod ex reliquo officio sparsum & per intervalla omittitur, sit peccatum tantum veniale, (hoc enim esset nimis ridiculum) sciendum est, etiam illum peccare mortaliter, qui interruptim in toto officio omittit tantum, quantum æquat unam integram parvam horam. Tamb. l. c. quia partes diversæ spectantes ad unum ejusdem diei officium coalescunt in unum, & conficiunt tandem notabilem quantitatem, seu æquivalentem uni horæ.

383. Faceffunt hîc negotium Vesperæ Sabbathi sancti: reum enim peccati mortalis facere illum, qui eas omittit, videtur esse durum, propter nimiam earum parvitatem. Sed Theologi communiter adhuc censent, etiam has esse materiam sufficientem ad peccatum mortale: quia etsi ratione quantitatis non sint magnæ, sunt tamen magnæ ratione qualitatis, quatenus

tenus sunt Hora ob certum mysterium certo tempore præscripta. His tamen non obstantibus peccati mortalis damnare illum, qui eas omittit, non audeo Tamb. n. 11. non tantum propter extraordinariam parvitatem, sed etiam, quod propter diem illum tantæ lætitiæ & indulgentiæ, & aliâs prolixas, quæ eo die in Ecclesia præcesserunt, preces, finis & præceptum orandi graviter non videatur lædi. Sed redeamus jam ad reliqua, quæ ad obligationem Officii Divini spectant.

384. Est ergo ea obligatio II. quotidiana, id est, quæ quolibet per annum die, nullo excepto vigeat, urgeatque, adeo ut peccet mortaliter, qui vel uno die omiserit Officium Divinum, vel notabilem ejus partem. Nec tolerandi sunt, qui apud Reginald. n. 143. ausi sunt dicere, omissionem talem non esse peccatum mortale, nisi fiat ex contemptu vel consuetudine. Est enim Officium Canonicum in se spectatum res gravis: præceptum autem de re gravi (nisi aliud de mente Legislatoris constet, ut sanè hic non constat) obligare graviter ex dictis n. 379. patet. Et certè si hæc transgressio ex suo genere non est peccatum mortale, neque tunc erit, cum ex consuetudine iteratur: alioqui peccata venialia ex mera consuetudine repetita facerent unum peccatum mortale. Neque verum est id, quod ex consuetudine fit, fieri ex contemptu: aliâs mentiri jocosè ex consuetudine esset mentiri ex contemptu, & consequenter, juxta hos quidem, peccatum mortale: peccatum enim quancunque leve; imò & omissio consilii, si fiat ex contemptu formali, censetur esse peccatum mortale.

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

385. III. est alligata diei, id est, ut cum die incipiat, & cum die desinat. Cum ergo dies incipiat ab una media nocte, id est ab hora duodecima unius noctis, & duret usque ad duodecimam alterius noctis, ita & pensum Horarum Canoniarum persolvere debet, qui suæ obligationi vult satisfacere; ut adeo qui intra totam hujus temporis latitudinem Officium Divinum, vel partem illius non recitavit, non teneatur defectum istum postero die supplere. Unde nec pridie potes hujus diei officium aut partem illius recitare; sicut nec hodie audire sacrum, ut crastino, qui erit festivus, die ab obligatione audiendi sacrum, sis liber, Bonac. de Horis. D. 1. q. 3. p. 3. n. 3. Reginald. n. 180. & alii, Excipiendum tamen hinc est crastinum Matutinum cum Laudibus, quod potest ex receptâ consuetudine hodie recitari. Paulus de Horis D. 2. p. 4. n. 3. Bonac. Reginald. l. cc. Less. d. 12. n. 79. & quidem horâ quartâ tam in hyeme quàm æstare, ut ex praxi communi tradit Reginald. l. c. referens etiam Azorium T. 1. l. 10. c. 9. q. 5. & Suar. de Relig. tr. 4. l. 4. c. 27. n. 14. vel etiam mediâ quartâ, juxta Bonac. n. 16. vel etiam ipsâ horâ tertiâ juxta Gavantum in Rubr. Breviar. T. 2. f. 1. c. 5. tit. 6. n. 6. vel horâ secundâ juxta Mollesium & Fabrum apud Dianam p. 2. tr. 12. R. 39. imò etiam statim à meridie, præsertim in Quadragesima juxta quendam apud Sanch. T. 2. l. 7. c. 2. dub. 37. quod Tambur. c. 5. §. 5. n. 3. merito dicit esse nimis laxum, cum priora Doctorum placita paulò antè dixerit esse probabilia, & quæalibet posse sequi, quod magis placuerit. Nihilominus tamen crastinum Matutinum non est recitandum prius,

Hh

quàm

Stoz

ibunal
nitentia
F III
314

quàm hodiernum officium totum sit perfolutum: id enim si fiat sine iusta causa, peccatum est veniale: est enim contra intentionem Ecclesiæ, nolentis, ut priùs, quam hodierni diei obligatio extracta sit, sequens impleri incipiat. Palus *p. 4. n. 4.*

386. IV. est de certo & determinato officio, ita ut in ordine ad satisfaciendum præcepto unum brevius non possit substitui in locum longioris. Quando autem queritur, an hæc mutatio aliquando sit licita, non est quæstio I. de eo, qui in itinere constitutus venit ad locum, in quo servatur alius ritus & forma, quàm domi: v. g. domi recitandum est juxta formam Romanam, quæ in loco tui adventus non servatur. Nec II. de eo, qui cum teneatur ad aliam, quàm ad Romanam formam, venit ad locum, in quo Romana forma est usu recepta; uterque enim potest sequi ritum loci, ad quem venit Bonac. *p. 1. n. 7.* Tamb. *§. 2. n. 36.* Hoc enim peregrinis commune est & licitum, ut, quemadmodum in materia de legibus docetur, sui loci legibus non teneantur in territorio alieno, sed possint, si velint, leges loci, ad quem veniunt, sectari, etsi diu & permanenter in eo non sint habitaturi. Nec III. de eo, qui in domo Religiosa exempta aliquamdiu moratur: perinde enim est, ac si extra suum territorium commoretur, & idcirco eodem cum peregrinis jure gaudet. Nec IV. de Capellanis Monialium. Hi enim ut Missam possunt legere de Sancto, quem Moniales per Proprium suum celebrant; ita & possunt officium horarium de eodem recitare: cum correlativorum seu connexorum idem sit judicium. Præterquam quòd Capellanus Monialium æquipare-

tur Beneficiario: Beneficiarius autem potest, imò juxta aliquos etiam debet, Ecclesiæ, cui adscriptus est, officium recitare, ubicunque tandem sit. Tamb. *§. 2. n. 33.* referens pro se etiam Quintanaduen. *r. 8. singul. 7.* Nec V. de Religiosis exemptis, qui utuntur Breviario Romano: hi enim ex concessione Trident. Concilii. possunt omisso officio Sancti vel feriae, quod pro illa die præscribit Romana Ecclesiæ, servare festa Diæcesana, atque adeò de illis recitare officium, non tamen tenentur, nisi sint festa Diæcesana Patronorum, & alia universalia. Tamb. *n. 5.* Palus *p. 2. n. 9.* & alii. Nec VI. de iis, qui recitant cum socio, sive ab eo ad hoc invitentur, sive non: modò aliunde id non sit veritum, Tamb. *n. 27.* Id enim videtur sequi ex natura Societatis, in quo contractu loci sunt pares in lucro. Adde, quòd id, quod lex seu privilegium disponit in uno ex correlativis, extendi solet ad alterum; cum correlativorum eadem sit ratio, *L. 16. ff. de acceptilat.* Nec VII. de Capellano Episcopi: tenetur enim hic Capellanus se conformare Episcopo quoad officium; ut declaravit Sacra Congregatio Rituum *II. Junii 1605.* Nec VIII. de eo, qui habet privilegium recitandi feria V. officium de Venerabili Sacramento, aut die Sabbathi de Immaculata Conceptione: nam & hic non mutat officium unum in aliud: sed recitat id, quod ex privilegio occurrit tali die; quod etsi sit ad libitum, nihilominus ei officium feriae vel simplicis occurrentis cedit. Idem est de eo, qui ex simili privilegio, potest die non impedita recitare Horas de Fundatore sui Ordinis.

387. Sed IX. de eo, qui, cum forma Roma-

Romanâ utatur, eo die, quo de sancto ex præscripto esset recitandum, vult recitare deferia: vel vice versâ. Et de hoc solo præsens quæstio eventilanda est, si quidem nolis aëra verberare. Et licitam esse hanc mutationem unius officii in aliud, docent plurimi Auctores, cum his tamen limitationibus: modò non fiat ex contemptu, nec ex consuetudine & frequenter, nec sine rationabili causa; sed rarò, & ex iusta causa: aliàs agnoscunt in ea mutatione peccatum mortale, si frequenter &c. fiat; veniale verò, si rarò contingat; vel etiam nullum, si fiat ex rationabili causa; qualem putant esse etiam solam majorem devotionem erga certum Sanctum. Ratio est: quia jam impletur præceptum quoad substantiam, licet non quoad modum: substantia enim præcepti consistit in hoc, ut recitentur septem Horæ Canonicæ; ad modum autem spectat, ut eo die recitetur hoc determinatum officium de tali feria, vel de tali Sancto. Hoc tamen non obstante nihilominus

388. Tenendum est, nunquam esse licitum, Officium hujus diei mutare in aliud; & eum, qui hoc scienter facit, peccare mortaliter, & præcepto Ecclesiastico de Horis minimè satisfacere Palau D. 2. p. 1. §. 1. n. 17. Bonac. de Horis D. 1. q. 3. p. 1. n. 17. Gavant. in Rubr. Bre. iar. s. 1. c. 5. tit. 2. n. 7. Tolet. l. 2. c. 13. §. Qualitas. & alii. Ratio est: quia qui non recitat hoc determinatum officium de tali Sancto, de tali feria, constans ex his certis, & non aliis psalmis, lectionibus, Hymnis &c. non exhibet opus ab Ecclesia præscriptum; ergo non satisfacit præcepto; ad hoc enim requiritur, ut opus in sua specifica forma & ratione, & non in

alia exhibeatur, ut notum est, nec id probare pluribus oportet.

389. Ad hoc respondent adversarii, & negant, etsi aliud Officium recitetur, non exhiberi substantiam rei præceptæ; circumstantiam ejusdem operis verò non exhiberi, concedunt. Substantiam autem Officii Divini vocant illud Horarum Canoniarum compositum, quod constat ex septem horis: circumstantiam verò, quod hæ horæ constent ex his psalmis distributis per tempora, festivitates, & dies.

390. Sed facillè refelluntur. Pontifex enim dum præcipit recitationem Officii Canonici, intendit Officium non utcumque indeterminatum, & præcisè ut constans ex septem horis generatim, sed officium determinatum in particulari, constans ex his certis psalmis, hymnis, & lectionibus, prout per dies distribuuntur in Breviario: id quod satis constat ex ipsi Pii V. verbis; quæ in Bulla hac super re editâ & Breviariis præfigi solita sic habent: *Hoc nostrum Breviarium precipimus observari, statuentes, quoscunque, qui Horas Canonicas dicere debent, ad dicendum ex hujus Romani Breviarii præscripto & ratione omnino teneri, neminemque nisi hac formâ satisfacere posse*: ubi per *Rationem Breviarii* intelligitur formula Horarum, ex quibus Officium Divinum constat: per *præscriptum* verò, quòd eadem horæ constant ex iis prorsus, non autem ex aliis psalmis &c. prout in ipso Breviario per tempora & dies distribuuntur: utrumque ergo, *præscriptum* nempe, & *rationem*, substantiam & circumstantiam Pontifex suo præcepto intendit, & complexus est; quod inde potest ulterius sic firmari, An enim circumstantia sit rei præ-

Hh 2   ceptæ

cepræ tantum accidentalis modus, vel potius ad substantiam pertineat, melius & efficacius aliunde colligi non potest, quam ex fine, quem Legislator intendit, ita ut illa sit circumstantia substantialis, quæ ingreditur finis intenti substantiam; illa accidentalis, quæ in eum finem non ingreditur, seu quæ non est pars finis intenti: at qui finis, quem Pontifex in Horis Canonicis intendit præter cultum DEI, est uniformitas Officii Divini, in Ecclesia Romana: & hunc finem Pontifex non assequeretur, si ista mutatio passim, ut aliqui volunt, esset licita: signum ergo est, recitationem de tali Sancto &c. esse de substantia præcepti. Et sanè si uniformitas hæc, quæ in coordinatione Officii ex talibus psalmis &c. per tempora & dies facta consistit, esset tantum mera circumstantia accidentalis, non esset opus tot decretis Pontificum, quibus prohibetur, ne quis recitet Officium de Sancto, quamvis secundum Ritus Romanum, nisi sit in Breviario Romano Pii V. præscriptum, vel ejus Officium à Pontifice aut sacra Rituum Congregatione concessum; item ne Officia, uni Ecclesiæ pro Sancto aliquo concessa, ad aliam ex auctoritate Episcopi extendantur, ut videre est in decreto Urbani VIII. edito 28. Apr. 1628, item non fuisset opus, ut Cardinalium Congregatio specialiter, ut Gavantus l. 6. n. 1. refert, declararet, Officium de Venerabili, de Immaculata Conceptione esse concessum cum restrictione ad certum tempus, & ne recitetur in Adventu &c. Quæ omnia satis denotant Officium non utcumque septem horarum &c. sed talium ex talibus psalmis &c. compositum recitandum esse.

391. Nec novum videri debet, id, quod

alioqui tantum est circumstantia, quandoque esse de circumstantia actûs. Innumera hujus exempla passim sunt obvia. Unum produxisse sufficiat. Solet quandoque Pontifex Magnatibus concedere, ut in privatis Oratoriis, quæ in eorum arcebus, aut castellis extructa sunt, liceat diebus festis sacrum, quod fit, audire, cum expressa declaratione, ut, præter familiares necessarios, nemo alius, et si eo die in tali loco interfit Missa, satisfaciat præcepto: ubi clarum est, ad substantiam actûs, qui est sacrum devotè audire, spectare etiam, ut sacrum non in quocunque indeterminate, sed in certo, hoc & non alio loco, audiatur, ita ut si aliter fiat, præceptum non impleatur. Quando ergo voluntas præcipientis fertur intrinsecè non solum in substantiam actûs, sed etiam in aliquam ipsius actûs circumstantiam, tunc non satis fit præcepto, si actus solus ponatur sine illa circumstantia: hæc enim tunc jam pertinet ad substantiam, cum sit objectum voluntatis, quæ hîc & nunc eodè actu fertur in objectum & illam circumstantiam; neque aliter vult objectum, nisi ut vestitum tali circumstantia. Et si ergo recitare Officium tali die de tali Sancto, vel feria sit circumstantia? sed quia Pontifex vult, ut recitentur Horæ tali circumstantia vestitæ, ideo si aliter ores, non implet in individuo hoc Pontificis præceptum.

392. Manet ergo stabilitum, hoc determinatum Officium ex talibus psalmis &c. concinnatum esse recitandum ex tanta obligatione, ut si aliud recitetur, non satisfiat. Restat nunc id agere, an talis obligatio sit gravis? & an cadat in singulos dies? Et gravem illam esse, sumitur ex dictis n. 379. Non enim so-

lent

lent Pontifices contra culpas veniales sancire peculiare Bullas & decreta, nec tam graves statuere pœnas, quales statuit Pius V. & renovavit Urbanus VIII. Nec Adversarii hinc se opponunt: hoc ipso enim agnoscunt in ea mutatione culpam ex suo genere mortalem, quod dicant, eam posse fieri levem, si mutatio illa fiat ex causa, si fiat rarò, si inæqualitas inter unum & alterum Officium non sit magna. Sed de his limitationibus postea constabit. Interim omnino

393. Censeo, hanc obligationem cadere in singulos dies: non enim est ulla, etiam vel apparens ratio, cur ab ea obligatione hic potius quàm ille, tot & non plures sint eximii? certè vel omnes sunt eximendi, vel nullus; quia causa, quæ à peccato mortali hodie excusat, sufficit etiam ad excusandum cras, perendie, & sic deinceps: si ergo semel licet; licet etiam frequenter, etiam semper: cum singulis diebus adsit novum præceptum; sicut in Quadragesima ad jejunandum. Dian. p. 2. tr. 12. R. 3. Nec est, ut Suar. T. 2. de Relig. tr. 4. l. 4. c. 23. n. 15. vult, facienda compensatio, ut recitetur sacrorum verborum moles æqualis ei, quæ præscribitur; nam si aliud Officium recitans satisfacit, ad quid illa compensatio? si verò non satisfacit, nec compensatio juvabit. Nam ideo non satisfacit, quia non recitat, quod est præscriptum. Unde non sufficit recitare vel majus, vel æquale; sicut pro assistentia sacrificii non satisfacit, qui die festo aliud opus rependit, quantumvis majus sit, si tamen detur opus sacrificio hoc incruento majus.

394. Jam quod attinet ad limitationes, ob quas videri possit veniam mereri

illa mutatio, ut non censeatur gravis. I. est, justa causa. Sed quæro, qualis & quàm gravis debet esse causa? Si enim tanta requiritur, quanta requiritur & sufficit ad ipsam Officii omissionem, tum ea potius obligationem illius dici omnino tollet, quàm ut permittat mutationem Officii in Officium: constat enim tali causâ existente cessare obligationem. Ad quid ergo proderit illa mutatio? cur pro Officio, cujus obligatio pro nunc cessat, substituat aliud? si autem sufficit quælibet occasio, aut commoditas occurrens ad mutationem istam aliquoties faciendam, non video, cur non sufficiat ad faciendam semper: nemo enim tam plumbeus erit, qui non possit quotidie sibi causam, qualemcunque demum effingere.

395. Dicunt ergo alii II. eam mutationem, ut à peccato mortali sit immunis, debere fieri rarò, non frequenter. Ergo ut video, qui bis tantum mutaret Officium, jam peccaret mortaliter. Nam particula *sape, multoties, frequenter*, in duobus duntaxat actibus verificantur juxta Gloss. i. in Cap. de Vita & honest. Clericorum. Sed nimis parci sunt hi, qui dum totis viribus contendunt, posse citra culpam gravem unum Officium mutari in aliud, constringunt etiam licentiam ad unum duntaxat actum. Cur non extendunt ad plures? etenim si prima mutatio non excedit culpam levem, nec secunda, nec reliquæ excedent, etiam ut conjunctim sumptæ per modum unius collectionis: non enim mera & sola actus venialiter mali repetitio seu multiplicatio, quantumcunque frequens sit, facere potest, ut grave fiat, quod est leve; saltem cum plu-

res illæ materiæ non coalescunt in unam, simul ex præcepto debitam uno tempore, sed quælibet suum certum tempus respicit, & ejus lapsu cessat obligare: alioqui ex multis peccatis venialibus v.g. mendacis jocosis & officiosis frequentissimè multiplicatis tandem una constitui poterit materia sufficiens ad peccatum mortale: quod à nullo admittitur; & meritò. Est enim sementis plurimorum scrupulorum & perplexitatum, cum quisque metuere possit, ne fortè hoc vel illud peccatum veniale sit ultimum, ex quo cum reliquis præcedentibus consurgat materia gravis. Maneat ergo, mutationem unius officii in aliud, si semel est levis, semper esse levem.

396. Eodem modo expediendi sunt illi, qui dicunt, per frequentem ejusmodi mutationem graviter lædi finem Ecclesiæ, qui est uniformitas in precibus publicis. Nam si in prima mutatione non agnoscunt aliam, quàm venialem læsionem illius finis: nec aliam possunt agnoscere in secunda, tertia, quarta &c. cum enim nulla habeat cum altera ullam connexionem aut coalescentiam, singulæ manent peccata venialia, nec unquam constituent peccatum mortale: perinde ut, qui in quadragesima comedendo parùm carnis lædit præceptum de carnibus non comedendis; licet enim hoc per totam quadragesimam singulis diebus continuet, non tamen committer unquam peccatum mortale, quia singulæ illæ transgressiones sunt & manent leves, & cum suo unaquæque die expirat, ita ut earum objectum nunquam coalescat in unum, quod ad peccatum mortale suf-

ficiat, quantumcunque aliàs materia in fine quadragesimæ futura sit magna. Ita & in præsentis de mutatione Divini officii in aliud. Quod si adversarii admittant, ut sanè videntur debere, incauti incidunt in sententiam Lessii. *l. 2. c. 37. n. 77.* & aliorum plùs quàm triginta apud P. Georgium Gobat in *Disp. problematica 3. n. 161.* docentium, servari substantiam præcepti, quodcunque officium Breviarii concessi dicatur: quam tamen ceu justo laxiorem & consuetudini Ecclesiæ repugnantem, ut apud P. Gobat. *n. 886.* videre est, communiter non probant: in quo nec videntur servare doctrinæ consequentiam, ut apparebit, nisi fallor, si quis ea, quæ hæcenus dicta sunt, perpendent: omnia enim eò tendunt, ut monstrant, obligationem recitandi hoc determinatum officium semper esse levem, si semel est levis: prout etiam paulò supra dictum est: neque enim consuetudo, quantumvis inveterata, ullum peccatum ex suo objecto leve extrahit è genere aut specie venialium, quod bene est notandum & sæpius inculcandum. Suar. *l. 3. de leg. c. 28. n. 9.* Sanch. *l. 1. Mor. c. 5. n. 2.* Bonac. *de peccat. D. 2. q. 3. p. 5. n. 14.* Palau. *T. 1. tr. 2. D. 2. p. 9. §. 2. n. 2.* quin imò nec frequens transgressio legis arguit ejusdem contemptum. Suar. Bonac. Sanch. *ll. cc.* Et licet id, quod alioqui leve est, si ex contemptu formali fiat, peccatum grave evadat, manebit tamen leve, si contemptus absit. Itaque etsi mutatio unius officii in aliud ex levi fiat gravis, si ex contemptu contingat, manebit tamen levis, si ex contemptu non fiat.

397. Sed ego huic tam largæ sententiæ nunquam potui assentiri: sed neque dum possum. Persisto ergo in eo, quod n. 388. dixi, videlicet, illum, qui pro uno officio dicit aliud, præcepto non satisfacere, quia non præstat id, quod est præceptum; & si scienter hoc faciat, peccare mortaliter; quia violat grave præceptum. Dixi: *si scienter id faciat*, quia si ex inculcata inadvertentia id faciat, à peccato excusabitur; nec ad quidquam aliud tenetur, si intra totum vigentis & currentis obligationis tempus nulla erroris commissi memoria occurrat: si enim intra illud tempus occurrat, tenetur illum errorem corrigere ab eo loco, in quo eum deprehendit, & reliquum officium, quod tali diei respondet, profequi & absolvere. Et si verò valde laudabile sit, id, quod per errorem vel etiam sponte recitatum est, repetere totum, sufficit tamen ea duntaxat repetere, quæ ad proprium ipsius diei officium pertinent, quamvis sit solum hymnus, aliqua lectio, Antiphona, oratio in horis. Less. l. 2. c. 37. n. 77. Bonac. de horis D. 1. q. 3. p. 4. n. 6. Tolet. l. 2. c. 13. §. qualitas. Ex dictis

398. Inferitur I. Illum, qui vel scienter vel per errorem etiam inculpatum hodie recitavit Officium, quod primum aliquo ex posterioribus diebus recitandum erat, v. g. de S. Joanne Baptista, omnino obligatum esse ad idem officium de novo repetendum illo ipso die, quo verè occurrit. Lugo in Respons. Moral. l. 5. d. 8. n. 2. & 14. referens etiam Villalobos l. p. 17. 22. n. 3. quia Ecclesia dum præcipit officium, illud non præcipit, ut semel in anno dicatur, sed ut determinatè di-

catur hoc & non alio die: ergo quitali die non recitat hoc determinatum officium de S. Joanne, præcepto Ecclesiæ non satisfacit, quia verè non exhibet, quod est imperatum. Nec excusari potest, quod de eo Sancto jam hodie per errorem etiam inculpatum recitaverit: per hoc enim obligationi, quæ primum cras urgebit, non satisfacit; atque adeo cras iterum de S. Joanne tenetur recitare: perinde ut si quis per errorem quantumvis inculpatum hodie jejunavit, aut sacrum audivit, & à servilibus abstinuit, existimans esse, cum tamen non sit, diem jejunii, aut festivum tenetur cras, cum verè erit dies jejunii, aut festivus iterum jejunare, audire sacrum, & abstinere à servilibus.

399. Inferitur II. Illum, qui hodie non recitavit officium legitimum v. g. de S. Matthæo, non teneri illud cras repetere, imò nec posse cum effectu satisfaciendi hodiernæ obligationi. Lugo. n. 5. quia obligatio recitandi de S. Matthæo erat alligata huic diei: ergo illo transacto cessat: sicut si vigilia sit hodie, & tu bonâ fide putans esse primum cras, non jejunas, non obligaris cras ad jejunandum: sicut nec ad sacrum cras audiendum, si tu hodie illud non audieris, bonâ fide ratus, diem festum hodie, cum tamen sit, non esse, sed primum cras futurum.

400. Inferitur III. Multò minùs rectè facere illum, qui ex devotione, quantumvis non vulgari erga S. Apolloniam Patronam in dolore dentium recitat officium de eadem Sancta Ritu, qui aliàs simplex est, duplicis, quia qui recitat officium totum de Virginibus, recitat officium

Sforz

ibunal
ritentia
F III
314

Pficium longè diversum ab eo, quod hodie v.g. tali feria vel fortè etiam die Dominica, si quidem in eum incidat nona Februarii dies S. Apolloniæ sacra, recitandum erat, ut notum est; ergo non satisfacit præcepto Ecclesiæ; in ordine enim ad satisfaciendum huic præcepto perinde est non recitare, quod præceptum est, ac recitationem omnino omittere. Sed etsi demus ejusmodi mutationem ritus simplicis in duplicem vacare culpâ mortali, adhuc tamen erit illicita, quia contraria Pio V. præcipienti, nullam in officio faciendam esse additionem: notabilis autem & magna esset additio, si ritus officii, quia alioqui simplex est, & maxima ex parte ferialis, mutaretur in ritum duplicem & festivum. Ut taceam, ritum testis non privatâ, sed supræmæ sedis Apostolicæ auctoritate tribui posse, ac debere. Gavant. in Rubr. Breviar. f. 2. c. 2. n. 25. Meminerint ergo hi devoti, meliorem esse obedientiam, quàm victimam. Sed jam

401. Transeamus ad eos, qui sunt obligati ad recitandas horas canonicas. Et hi sunt. I. qui etsi sacris non sint initiati, habent tamen beneficium Ecclesiasticum, modò non sit tam tenue & marcrum, ut saltem tertiam sustentationis honestæ partem non terat. Tamb. l. 2. in Decal. c. 5. §. 1. n. 24. Non est autem obligatio recitandi horas toties, quot quis habeat beneficia. Bonac. de horis. D. 1. q. 2. p. 4. n. 27. & idcirco etiam qui negligit eas horas, committit unum tantum peccatum: nisi fortè præter beneficium habeat adhuc alium titulum. v.g. Ordinis sacri; hunc enim Bonac. q. 5. p. 1. n. 4. duplicis peccati mortalis reum

constituit: sed unius tantum reum esse mitius tradunt Palaus. D. 2. p. 1. n. 3. Diana. p. 2. rr. 12. R. 22. & p. 4. rr. 4. R. 219. & alii. quia etsi tituli diversi sint, principaliter tamen eandem virtutem Religionis respiciunt. Porro incipit obligatio hæc statim à die possessionis pacificè adeptæ. Bonac. p. 5. n. 1. imò ab hora, in qua possessio capta est. Gavant. f. 1. c. 4. n. 5. & alii. II. Initiati sacris Ordinibus, & quidem statim ac ordinati sunt subdiaconi, tenentur ad onus Divini officii ab ea hora, quæ in Choro tunc temporis dicenda esset. Azor. l. 10. c. 13. q. 17. Bonac. n. 10. & alii apud ipsum. Quodsi anticipent recitando horas, prius quàm initientur, tenentur eas iterum recitare. Bonac. n. 11. quia obligationi nondum contractæ non satisfacit per anticipatam solutionem, nisi specialis conventio, de qua tamen hic non constat, inter creditorem & debitorem id permittat. III. Regulares, iique soli professi tam mares, quàm femine choro addicti, ad idem onus adstringuntur, saltem ex usu & consuetudine passim receptâ, & vim legis gravis habente. Incipit in his obligatio ab hora editæ professionis, ut in similibus dictum est paulò antè. Dixi autem I. soli professi: ad excludendos Novitios, qui nomine Religiosi non veniunt, cum de odiosis seu oneribus agitur: nec pro illis est consuetudo. Palaus. D. 2. p. 1. §. 3. n. 1. Dixi II. ad chorum deputati: ad excludendos in primis fratres Laicos seu Conversos, qui non ad chorum, sed ad ministeria temporalia deputati sunt. Deinde ad excludendos etiam quoscunq; alios Religiosos, choro non mancipatos; quales præter alios sunt Religiosi Societatis

JESU,

JESU, qui ad horas canonicas non adstringuntur prius, quam sacris ordinibus sint initiati.

402. Sunt tamen nihilominus causæ, quæ ab obligatione recitandi heras canonicas excusent. I. Est carentia breviarii; quæ si culpabilis sit, v.g. quia abiecasti breviarium, aut domi reliquisti cum prævisione te alibi nullum reperiturum; eo solum tempore peccas, quo reliquisti vel abiecasti, reliquis autem diebus, quibus Breviario cares, non peccas amplius, quia illæ omissiones non sunt voluntariæ. II. Infirmitas: quæ tamen ut excuset, non debet esse levis: hæc enim non adfert morale impedimentum; sed nec debet esse necessariò gravissima: non enim pia Mater Ecclesia cum tanta severitate nobiscum agit: sufficit, si sit notabilis, hoc est, talis, ut ex recitatione officii imminuat aliquod in valetudine malum non parvæ considerationis, v.g. cruditas stomachi, magnus dolor aut gravedo capitis, virium lassitudo &c. Tamb. in Decal. l. 2. c. 5. §. 8. n. 13. Quod si dubium sit, consulatur Medicus, Confessarius, aut Superior, & eorum judicio stetur. Bonart. de horis l. 2. c. 38. n. 13. Quod si & hi dubitent, liber eris ab horis: non enim teneris te gravi periculo exponere. Palaus, p. 6. n. 10. Tamb. l. 1. in Dec. cap. 3. §. 7. V. horæ Canon. n. 2. & alii. Neque ex eo, quod æger cum aliis loqui, aut fabulas & historias profanas legere possit, rectè inferitur, eum etiam cum DEO posse vel debere loqui per recitationem officii: hoc enim mentem collectam requirit, quod ægris difficile accidit; illud autem mentem ægri distrahit. Tamb. l. 2. c. 5. §. 8. n. 14. III. Con-

R. P. Stoz Trib. Penit.

valescentia ex gravi morbo v. g. febris: cum enim imbecillitas illa sit vera infirmitas, pia Mater Ecclesia per aliquod tempus requiem ab officio concedere putanda est: in his autem diebus numerandis non est rigidè procedendum, sed benignè pro gravitate præteritæ infirmitatis & præsentis difficultatis. IV. Cæcitas, aut alia oculorum mala, eaque haud levis dispositio: si tamen occurrat dies, cujus officium integrum memoriâ quis retineat, debet id recitare. Palaus, n. 11. Bonac. D. 1. q. 6. p. 2. n. 6. Dian. p. 4. tr. 4. R. 11. & p. 5. tr. 6. R. 16. & alii. Non tamen tenetur recitare integrum commune aut speciale officium, quod hoc die non occurrit, etsi illud memoriâ teneat. Escobar. tr. 5. Exam. 6. n. 61. quia Ecclesia præscribit variationem officii per ferias, & Sanctorum solennitates. V. occupatio repentina, & gravis, quæ omitti nequit, aut differri sine aliorum offensione, estque tam longa, ut tempus, quod recitationi officii sufficiat, totum sibi vendicat. VI. surdus tamen non excusatur, cum per se legere possit. An autem seipsum audiat, nec ne, parùm refert; cum facilè percipere possit, quid dicat. Præterquam quòd non sit necessarium, seipsum audire. Azor. T. 1. l. 10. c. 11. q. 4. & alii, rati sufficere solam verborum articulationem, licet ab ipso etiam recitante percipi nequeant. VII. Iter etiam longum aliquot dierum facientes, aut gravibus laboribus aut negotiis intenti non excusantur, nisi fortè ita lassati sint, ut horas, quas in vespèrum distulerunt, non possint, nisi cum magna difficultate recitare: quia hæc lassitudo infirmitati comparatur. Ita Coto-

lius,

Stoz

ibunal
nitentia
E M
314

nius, quem refert & sequitur Bruno Neuf-
ser. *de horis. D. 14. q. 9. n. 19.*

403. Quicumque autem legitime ex-
cusatus est ab obligatione recitandi offi-
cium canonicum, non tenetur I. audi-
re alium id recitantem. Bonac. *p. 1. n. 8.*
Navar. *c. 11. de orat. 6.* quia præceptum
est de recitando, non de audiendo.
Nec II. alium, qui sui loco dicat, con-
stituere. Suar. *de horis. l. 4. c. 28. n. 12.*
Bonac. *n. 7.* onus enim recitandi officium
est personale. Nec III. alias preces, quas
facile possit, v. g. rosarium recitare. Bo-
nac. *n. 8.* & plures alii apud ipsum, hæc
enim compensatio nullo jure præcepta
est. Nec IV. mente duntaxat aut visu
percurrere, si voce non possit. Quia
Ecclesia præcipit recitationem, non ut-
cunque, sed vocalem. Nec V. horas,
quas hodie non dixit, cras supplere. Bo-
nac. *n. 6.* & alii; cum enim sit onus al-
ligatum diei, ejus obligatio cum ipso die
transit, & extinguitur. Nec VI. qui so-
lus non potest recitare horas, potest ve-
ro cum socio, sibi eum adfiscere, etsi
alioqui facile possit. Sancius *in select. D.*
15. n. 2. Tamb. *l. 2. in Decal. c. 5. §. 8. n. 11.*
& solitus sit adhibere socium. Palau.
D. 2. p. 6. n. 13. facultas enim admittendi
socium, etiam sponte se offerentem, est
aliquod privilegium: privilegiis autem
tantum utimur, quando volumus. Quæ
ratio locum habet etiam in beneficiatis:
quare & hi eximendi sunt ab obligatione
adhibendi socium.

404. Et quoniam incidit mentio de
socio recitandi horas, pauca de eo hinc
addere opportunum videtur. Quare I.
modus alternandi horas est licitus. Fill.
17. 23. c. 7. n. 240. Suar. *c. 25. n. 2.* Bo-

nac. *q. 3. p. 2. §. 1. n. 5.* Patet ex usu &
conluetudine, quæ toto orbe Christiano
recepta est, atque in rebus incertis inter-
pres certissima. *Cap. Cum dilectus, de*
consuetudine, quod verum est sicut in
aliis rebus, ita etiam in Ecclesiasticis,
ex *Cap. Ecclesiasticarum. dist. 11. II.* Non
est necesse, ut socius, qui adhibetur, sit
ad recitandum obligatus: satis est, si sit
etiam Laicus. Suar. *Fill. l. 60.* Bonac. *n.*
6. tum quia ita in choro fit, ex quo ad
privatam recitationem translatus est iste
alternatim dicendi horas modus: tum
quia consuetudo sic habet. III. si uter-
que socius sit ad recitandum obligatus,
quique suam partem ita recitare debet,
ut alter eam & audire & percipere pos-
sit; cum enim unus alterius socii partem
physicè non recitet, debet eam moraliter
recitare & suam facere, quod ex be-
nigna Ecclesiæ concessione fit auscultan-
do. IV. si plures sint futuri socii, labo-
rem recitandi horas ita partiuntur, ut
duos constituent choros, in quorum uno
unus etiam esse potest, in altero reliqui:
vel ita, ut uterque chorus constet ex æ-
quali sociorum numero, v. g. hinc tres,
& inde etiam tres. In quo tamen non est
necesse, ut singuli singulos audiant, per-
cipiantque. Bonac. *n. 9.* Illud observa-
re debent, ne, si duo, siue plures si-
mul recitent, ita festinato percurrant
Psalmos, ut dum unus chorus suam par-
tem nondum absolvit, alter suam jam in-
cipiat: hoc enim si in quantitate nota-
bili fieret, chorus ita festinans peccaret
mortaliter: cum enim illam partem au-
dire non possit, non potest etiam in ea
cum altero choro communicare, & con-
sequenter juxta consuetam Ecclesiæ pra-
xin

xin nec recitare. Bonac. n. 3. Reginald. l. 18. c. 11. n. 146. Tamb. §. 3. n. 8. sed Sacerdotes bene morati raro quoad hanc præoccupationem peccant mortaliter; quia ea semper levis est, & solum in aliquibus vesicularum initiis contingere solet. V. sufficit, si una pars recitet antiphonas, capitula, responsoria, lectiones & orationes; altera verò pars hæc eadem solum audiat. Reginald. c. 12. n. 158. Fill. l. c. Bonac. n. 11. & alii: hic enim modus etiam in choro observatur. Excipe, quæ secretò dici solent, ut *Pater, Ave, Credo* & similia: hæc enim à singulis dici debent. Suar. de horis. l. 4. c. 25. n. 5. Fill. n. 241. VI. si plures quàm duo simul recitent, non possunt versus sigillatim juxta numerum sociorum ita partiri, ut unus solus possit dicere unum versum, alter alterum, tertius tertium, & sic deinceps, cæteris audientibus. Reginald. Fill. l. c. Tamb. §. 4. n. 23. Bonac. n. 10. Suar. n. 3. & alii. Hunc enim tertiatim v. g. dicendi horas modum Ecclesia nec in choro permittit. Aliud est de lectionibus: hæc enim singulæ juxta numerum Sociorum à singulis dici possunt, cæteris attentè audientibus; nam & hoc usus Ecclesiæ habet. Suar. n. 4. Azor. T. 1. l. 10. c. 7. q. 9.

405. Sed dubium modò superest: An, qui legitime impediens non potest totum officium recitare, potest partem, ad eam dicendam obligetur? Suar. c. 28. à n. 22. §. n. 27. Bonac. p. 2. n. 7. & alii putant, quemlibet teneri ad eas horas, quas commodè potest recitare; sive illæ majorem, sive minorem Divini officii partem constituent. Sed hæc sententia est nimis rigida, & perplexitatibus

plena: quis enim infirmorum v. g. determinet, quot horæ sint grave nocumentum allatura? aut quis affirmet unam solum horam ex parvis notabiliter obfuturam sanitati &c. His ergo anxietatibus, quibus benigna Mater Ecclesia suos filios utique non intendit implicare, ut obviam eatur,

406. R. Eum, qui majorem officii Divini partem recitare non potest, potest autem minorem, ad neutram obligari: & e contrario eum, qui minorem non potest, potest majorem, obligari ad majorem, omisâ licet minori. Azor. c. 13. q. 4. §. 5. Less. l. 2. c. 37. d. 9. n. 54. Escobar. tr. 5. exam. 6. c. 5. §. non potest, Palaus. D. 2. p. 6. n. 9. Tambur. in Decal. l. 2. c. 5. §. 8. n. 3. & alii: tum quia ita consuetudine videtur receptum; consuetudine autem non est melior legum interpretis: tum quia major pars trahit ad se minorem, non autem vice versâ: tum quia sic suavius redditur onus recitandi horas, & scrupulis minùs obnoxium. Ceterùm minorem officii partem Navar. de orat. c. 11. ait esse solum Matutinum; Laudes verò cum reliquis horis majorem. Garzias de beneficiis. T. 1. p. 3. c. 1. n. 222. quem refert & sequitur Joan. Sancius in select. D. 15. n. 1. ait, Matutinum & Laudes simul esse partem, si non majorem, saltem potiorem. Id quod etiam Escobar. l. c. sentit. Sed inter sententias à S. D. N. Innoc. XI. prohibitas est 54. quæ docet, eum, qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas horas, ad nihil teneri.

407. Non est autem hoc loco omitendum, quod habet Sancius n. 2. & probat

robat Palaus. n. 7. Tamb. n. 10. Diana. p. 2. r. 12. R. 43. eum, qui non potest notabilem ac principalem horæ partem recitare non esse obligatum ad reliquum ejusdem horæ partem solvendum: sine ea enim parte non subsistit hora canonica; & ideo qui potest solos Psalmos Matutini recitare, non verò lectiones, non tenetur Matutinum, etiam feriale recitare, quia psalmi sine lectionibus non constituunt substantialiter Matutinum juxta formam à Pio V. præscriptam. Sancius, Palaus, Tamb. l. cc. Diana. l. c. & p. 9. r. 16. R. 48. Idem est de eo, qui Psalmos horarum scit, nescit verò capitula, & orationes: nam neque hi Psalmi sunt substantialiter horæ canonice juxta Pii V. formam.

408. Hic tamen excipiendus est unicus casus, nempe cum quis in Subdiaconum ordinatur: etsi enim novus hic Subdiaconus primo suæ ordinationis die non teneatur recitare majorem Divini officii partem, nihilominus tamen tenetur minimum ad Vesperas & Completorium ob præceptum superveniens & cadens super eas horas, quæ sine respectu ad reliquas sunt capaces gravis obligationis. Qui tamen hunc Subdiaconum vellet à toto onere pro eo die liberare, Authorem haberet Brunonem Neufferum *ir. de horis. D. 12. n. 2. &*, quem Diana p. 10. r. 11. R. 16. refert, Leandrum. Sed hoc est contra generalem Ecclesiæ consuetudinem, & idcirco nec deducendum in praxin particularem.

409. Denique qui manè tempore adhuc ad dicendas horas opportuno, festo reliquo illius diei tempore legitime impediendum à recitatione prævidet, te-

netur manè prævenire, & si impedimentum exigat, totum officium anticipatò dicere; & vicissim, qui prævidet tantum vespere suppetere tempus, quod horarum penso per solvendo sufficiat, tenetur vespere recitare: quæ est multò probabilior sententia; quia præceptum, quod intra tempus currentis & vigentis obligationis occurrit, debet, quando potest, impleri. Sic qui videt, se non posse sacro, quod horam non à ultimam legitur, interesse, tenetur alicui priori, cui nempe potest, interesse; & vicissim, qui nullum ex prioribus audire potest, tenetur audire ultimum. Tamb. *de imped. commun. c. 2. §. 4. n. 39. & alii communiter.* Neque verum est, quod aliqui putant, quamlibet horam ita certo temporis affixam esse, ut una cum illo etiam cesset obligatio horam ei correspondentem dicendi. Hinc qui manè prævidet fore ut, post prandium vel ob accessum febris, vel ob inhabilitatem ex convivio contrahendam, non possit vespere cum completorio dicere, tenetur eas anticipatò dicere ante prandium.

410. *Horas Canonicas interruptim recitavit.* Matutinum à Laudibus, etiam tota nocte, etsi nulla causa subsit, separari posse, usus & praxis etiam timoratorum habet. Non est tamen necesse, etsi laudabiliter fieri possit, Matutinum ita separatim absolvere cum oratione diei, nisi in Nativitate Domini, ubi id expressè præscribitur: nec Laudes inchoare cum *Pater noster & Ave*; cum nulla de his exstet Rubrica seu consilens, seu dirigens. Bonac. *D. 1. q. 3. p. 3. n. 14.* Azor. *l. 10. c. 8. q. 4.* Tamb. *l. 2. in Decal. c. 5. §. 3. n. 11.* ex Sanch. *l. 7. consil.*

consil. c. 2. d. 20. n. 2. Et idem alio-
qui dici posset, dum reliquæ officii par-
tes aliqua de causa interrumpuntur, quod
tamen hæc tunc nemo dixit. Sed & ho-
ræ reliquæ ab invicem etiam longo tem-
pore separari possunt. Sermo ergo est
de una eademque hora; & quaeritur: An
inter ejus partes fieri possit interruptio?
v. g. si quis inchoato jam Matutino vo-
cetur ab amico ad ludum, negotia, &
similia, vel ad assistendum ægroto ani-
mam agenti? Omnes fatentur hanc in-
terruptionem fieri posse; quantum au-
tem temporis inter partes abruptas in-
tercedere possit, non conveniunt. Ali-
qui putant, duarum; alii summum trium
horarum spatio non posse esse longio-
rem; & tanta si fuerit, peccatum esse
mortale, si pars jam recitata & abrupta
sit notabilis, & non denuo repetatur.
Sed Tamb. *lc.* & alii, quos refert, exi-
stimant nocturnum à nocturno, psalmum
à psalmo, versus ejusdem psalmi à ver-
su posse tam intra, quam extra chorum
(si scandalum absit, & rubricarum con-
temptus) quamcunque longo tempore
separari, modò intra tempus, quo ob-
ligationi quotidianæ recitationis satisfieri
solet ac potest, persolvantur; quia ex
una parte non obstante eâ interruptione
intra latitudinem temporis, quo præcep-
tum impleri potest, totum Officium
persolvitur: ex altera verò parte non ap-
paret gravis irreverentia in eâ interruptio-
ne, ut apparet in interruptione Missæ;
hæc enim non est sola oratio, sed sacri-
ficium, cui plus debetur. Forma autem
Sacramentorum si notabiliter interrup-
patur, redditur irrita, quia amittit suam
significationem: at verò psalmi, imò

versus ejusdem psalmi adhuc suum inte-
grum sensum retinent, quamcunque lon-
go tempore ab invicem separentur. Esset
autem ejusmodi separatio, si sine causa
fieret, peccatum duntaxat veniale, quia
consuetus orandi modus non servaretur.
At si causa aliqua adsit, v. g. itineris, ne-
gotii supervenientis, charitatis, imò &
Eutrapeliæ, id est, affabilitatis, neque
culpa levis committeretur. Tamb. *ibid.*
Hinc qui crastinum Matutinum capisset
recitare hodie, posset ex causa aliqua in
qualibet illius parte cessare, & reliquam
differre in crastinum: nec esset obliga-
tus quidquam ex parte jam recitata re-
petere, etiam tunc, cum eam interrup-
tionem fecisset animo de novo incipien-
di.

411. *Horas Canonicas recitavi ordine
in: c. 50. bis.* Ordo, quo recitandæ sunt
horæ canonicæ, habetur in *Cap. Pres-
byter Dist. 91. & Cap. 1. de celebr. Mis-
sar.* & est iste: ut prius recitentur Ma-
tutinum & Laudes: dein Prima, Tertia,
& sic deinceps. Hic ordo (secluso scan-
dalo & contemptu) non obligat gravi-
ter; cum non sit de substantia officii.
Culpa tamen venialis erit, si fiat sine
causa rationabili. Navar. *de orat. c. 21.
n. 30.* si verò fiat cum causa, omnino nul-
la Tamb. *n. 12.* Hinc qui manè non
habet ad manus, nisi Diurnum, potest sine
serpulo peccati, etiam venialis, recitare
horas, domi recitaturus Matutinum ejus-
dem diei; ea enim carentia Breviarii est
causa sufficiens: qualis etiam est, si quis ab
amico invitetur ad recitandum Primam,
cum ipse nondum recitaverit Matuti-
num.

412. *Horas Canonicas recitavi tempore
inde-*

P.
Poe

indebito semel. Tempus debitum, quo horæ sunt dicendæ, est totum illud, quod ab hora 12. unius noctis fluit usque ad horam itidem duodecimam alterius noctis. Et ideo, licet, si quis intra spatium istud horas recitet, satisfaciatur, nihilominus tamen horæ ipsæ totum hoc tempus ita inter se partiuntur, ut Matutinum cum Laudibus & reliquis horis vendicet sibi tempus Matutinum: Vesperæ verò & Completorium pomeridianum. Noveris tamen, istud non esse terminum finiendæ, sed solum non differendæ obligationis. Sive autem hoc tempus anticipetur, sive invertatur, ita ut quod priori tempore recitandum erat, recites posteriori, & vicissim, si ex aliqua causa v. g. majoris commoditatis in studiis continuandis, parandâ concione &c. id facias, omnino omnino culpâ vacabis: si verò sine causa tempora singulis horis canonicis assignata non observes, peccabis venialiter. Intra latitudinem tamen culpæ venialis, majus peccatum est postponere, quàm anticipare: illud enim negligentia, istud verò providentiæ adscribitur. In quadragesima Vesperæ dici possunt privatim post prandium. Cum Rubrica feria IV. Cinerum nullum præceptum imponat. Qui Matutinum crastinae diei dicturus est hodie, ut juxta n. 385. potest, præcisè ex eo, ut cras suavius & mollius dormire possit, peccat venialiter. Navar. de orat. c. 3. n. 54.

413. *Horas canonicas abscissis, imò etiam omissis verbis recitavi ter.* Si hæc abscissio aut omissio verborum sit voluntaria, & in materia notabili, est peccatum mortale; veniale, si materia sit levis, Tamb. n. 4. si sit involuntaria propter

inadvertentiam, aut nimiam figuræ balbutiem, aut inveteratam & incorrigibilem consuetudinem, excusari potest à peccato. Tamb. n. 6. Nec refert, unde ea verborum omissio proveniat: sæpe nimia linguæ præcipientia illius est causa. Ex abscissione verò syllabarum, etiam cum voluntaria est, non adeo frequenter constituetur materia gravis.

414. *Horas canonicas loco distractionibus obnoxio recitavi, quater.* Etsi perinde sit, quo loco, etiam sordidissimo (de quo Tamb. §. 6. n. 2. cum Palao T. 2. tr. 7. D. 2. p. 4. pronuntiat, illum, qui temerè & sine delectu talem locum ad horas canonicas, aut alias preces recitandas eligit, peccare venialiter) recitentur horæ; tamen venialiter peccabit, si quis eligat locum distractionibus valde expositum; quale est v. g. publicum forum aut platea, ubi frequens est hominum concursus, clamor, aut strepitus profanus, aut quo habentur fervidæ aut clamoræ Disputationes v. g. Philosophicæ; hoc enim loco, qui recitat Officium Divinum, exponit se manifesto periculo plurimarum distractionum, & juxta probabilem aliorum sententiam præcepto etiam non satisfaciendi: cum igitur quisque teneatur officium attentè, sine distractionibus etiam merè internis (si de præcepto Divino loquamur) recitare, teneatur etiam ea cavere, quæ possunt attentionem impedire.

415. *Horas canonicas situ corporis indecenti recitavi ter.* Etsi perinde sit, quo situ corporis recitentur horæ, cum nulla de hoc extet lex; tamen cavendus est etiam hic contemptus & irreverentia; qualis esset, si quis sine necessitate decumbens,

cumbens, vel sub immodestâ corporis positione temerè & sine delectu recitaret: aliàs à peccato veniali non erit immunis, eùm aliquam modicâ in DEUM irreverentiâ suspicionem arguat. Sedere verò, eùm standum; stare aut sedere, eùm ex præscripto Rubricæ genuflectendum est, si absque contemptu fiat, non excedit culpam venialem: imò Bonac. p. 6. n. 1. & Palauus t. 22. p. 10. n. 14. putant, omnino nullum esse peccatum, eùm Rubrica non præceptum, sed solùm consilium dare videatur.

416. *Officium defunctorum, quod nuper secundâ Novembris recitandum erat, omisi.* Est hoc officium pars, & quidem notabilis officii illius diei; & ideo, qui Romano Breviario utuntur, tenentur illud eo die sub peccato mortali recitare. Est sententia communissima, Neque enim Pontifex, dum ob varia vitæ hujus negotia sustulit obligationem recitandi Officium defunctorum sub peccato, comprehendit officium illius diei. Unde & dies secundâ Novembris in Calendario & Martyrologio vocatur commemoratio defunctorum. Potest ex diurna Germaniæ praxi, & jam pridem contra Rubricas præscriptorum defunctorum officium recitari post secundas diei omnium Sanctorum Vesperas. Imò Tamb. §. 2. n. 14. probabile judicat, non esse obligationem ullam eo die recitandi officium defunctorum; eùm Rubrica, quæ eas preces præscribit, non sit præceptiva (neque enim verbo obligationem significante utitur) sed solùm directiva. Videri potest Diana p. 2. rr. 12. R. 42. & p. 4. rr. 4. in fine quæst. un. ubi longam de hac materia instituit Disputationem.

417. *Litanias omnium Sanctorum in*

feriis Rogationum omisi semel. Etiam hæc ex communissima sententia & Cap. Rogationes de Consecr. Dist. 3. sunt pars & quidem notabilis officii illius diei: & ideo quæ eas omittit, peccat mortaliter. Idem est de Litiis in festo S. Marci. Sunt alligatæ diei, ita ut non possint pridie cum Laudibus conjunctim dici, ut de officio defunctorum dixi. Ita contra Gavant. in Rubric. Breviarii. f. 6. c. 16. n. 6. docet Tamb. §. 5. n. 7. tum quia in Rubrica nihil est, ex quo colligi possit, dictas Litanias anticipari posse: tum quia Litiis privatim recitandæ succedunt in locum assistentiæ ad Processionem; ergo sicut processio nequit anticipari, ita nec Litiis: tum quia pro Litiis expressè habetur, eas hodie recitandas esse, ut videre est in Rubrica ad festum S. Marci; quæ particula in Officio defunctorum non habetur. Unde eùm tam in festo S. Marci, quàm in feriis Rogationum dicitur, Litanias ab iis, qui Processioni non interfunt, recitandas esse *Post Laudes*, illud *Post* hunc sensum habet, ut idem sit, quod suo tempore, id est, crastino die, si hodie dicantur Laudes de S. Marco, vel crastinâ Rogationum feriâ.

418. Ceterùm ut clericus assistentiæ ad Processionem satisfaciât, & exinde liber sit à Litiis privatim recitandis, non est satis, quòd corpore duntaxat præsens sit, de reliquo confabulationibus, legendis & narrandis novis, aliisque tractandis intentus, ita ut, quid circa Litanias fiat, profus ignoret; hæc enim est præsentia merè materialis, & perinde se habet, ac si Clericus Processioni omnino non interfuit: neque enim dici potest præsens alicui rei, dum ad aliud attendit. L. Co-

ram

P.
111
Poe

ram Titio. ff. de Verbor. signif. Et possumus in hujus rei confirmationem exemplum petere & adducere ab obligatione, quam Canonici habent, assistendi Officio Divino in Choro; hi enim etsi physicè præsentés sint, moraliter tamen & humano modo non sunt; si actiones externas internæ attentionis impeditivas exercent; & idcirco neque suæ obligationi satisfaciunt, neque quotidianas distributiones suas facere possunt. Ita etiam ii, qui physicè præsentés sunt Processioni, dum tamen ea, quæ dixi, exercent, formaliter, & morali ac humano modo non interfunt; adeoque meritò censeri possunt, processionem omnino omittere; nimirum rem cum substantiali defectu peragere, idem est, ac eam omittere. Et hinc talis fabulator &c. Clericus tenetur adhuc privatim dicere Litanias, si quidem suam conscientiam peccato gravi nolit onerare. Notent hoc Canonici, & alii Clerici, qui etsi eo duntaxat, quo dixi modo interfunt, putant tamen, se rem gessisse præclare. Errant hi, errant! ut ergo securi sint in conscientia, debent Litanias ita alternatim dicere, ut una pars canendo præeat, altera respondendo subsequatur; vel certè ita dum alii alternant Litanias, alii devotè & attentè audiant; si quidem hoc mos ita ferat.

419. *DEO pro acceptis beneficiis ingratus sui bis.* Ut ingritudinis vitium meliùs declaretur, paucis, quodnam gratitudinis officium sit, aperiendum est. Itaque gratitudinis est. I. agnoscere, & æstimare beneficium, saltem ex affectu conferentis. II. Benignè illud acceptare; speciem enim contemptiùs vel exiguæ æstimationis habet repudiatio. III. Gratias agere;

quamvis Magnates erga homines vulgares hoc non soleant. IV. accepti beneficii meminisse; & illud suo loco & tempore laudare. V. Beneficium re vel obsequio referre; sed non statim. Qui enim, ut Seneca *l. 4. de Beneficiis in fine* ait, festinat reddere; non animum habet grati hominis, sed debitoris; non enim videtur æstimare id, quod in beneficio est præcipuum, nempe gratuitum Benefactoris animum: ita enim solvit, ac si ille non gratias, sed intuitu securæ compensationis dedisset. His oppositi sunt ingritudinis gradus; nam I. beneficium non agnoscit, nec æstimat; sed potiùs vilipendit. II. Beneficium dissimulat; non agendo gratias. III. Beneficium non retribuit, sed potiùs malum pro bono reddit. IV. Beneficium vituperat. V. Beneficium loco maleficii habet; qui est summus ingritudinis gradus. Ingritudo itaque erga DEUM. I. est, non conari Divina beneficia obsequio & cultu pro modulo compensare. II. Ratò vel nunquam gratias agere. III. Ratò vel nunquam beneficiorum Divinorum meminisse. IV. Malum pro bono reddere. Huc spectat omne peccatum; quodlibet enim est ingrītudo erga DEUM, sicut & inobedientia; repugnat enim illi obligationi, quæ, ratione beneficiorum à DEO acceptorum, obstringimur ad cavenda illa, quæ eum offendere possunt. V. extenuare, negare, vel vituperare beneficia DEI. Quò spectat, negare beneficium Redemptionis, & Gratiæ necessitatem, quod Pelagiani fecerunt. VI. Illa loco maleficii habere & æstimare; quod damnati faciunt, & nonnulli scelerati homines, qui potiùs pro maleficio quàm beneficio

ficio habent, quòd à DEO non sinantur perpetuò hoc mundo & ejus deliciis frui.

420. Ceterùm ingratitude alia est formalis, alia materialis. Formalis est, quæ oritur ex directa intentione, beneficium vel Benefactoris animum vilipendendi, ne ratione beneficii videaris ei obnoxius. Hoc modo ingrati sunt, qui beneficium vel animum benefactoris extenuant, aut finistrè interpretantur, ne videantur ei quidquam debere, aut ne cogantur esse grati, agendo gratias, aut ne impediatur à malo rependendo. Est peccatum ex suo genere mortale; potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex parvitate materiæ, ut si beneficium sit parvum, vel ab homine privato proficiscatur; nolle enim hominis privati beneficium agnoscere, parùm incommodi videtur illi adferre, sepositâ ejusdem offensâ. Less. l. 2. c. 47. d. 3. n. 16. §. 19. Materialis est, quæ non procedit ex illa, quam dixi, directâ & expressâ intentione vilipendendi beneficium, sed citra omnem contemptum vel omittit debitum gratitudinis officium, vel aliquid contra benefactorem committit: quæ est circumstantia generalis, nec peccatum mortale, nisi ex accidenti, ut si benefactori indigent ex charitate reddendum sit beneficium, & omitatur. Less. n. 18.

421. *Artem divinatoriam exercuisse mel.* Ea est, cum mediis illicitis aut modo indebito futurorum contingentium notitia (quæ alioqui soli DEO propria est) quæritur; sive fiat per somnia, sive per aquam, sive per stellas aut carmina & similia: & ideo hæc non sunt specialiter in confessione explicanda juxta dicta p. 1. n. 65. nisi intercedat pactum cum dæmo-
R. P. Stoer, Trib. Pœnit.

ne, idque vel expressum, vel tacitum: de quo *ibid.* n. 66. Huc spectat, Zingaros de sua aut aliorum fortuna consulere: de quo *ibidem*.

422. *Superstitiosa exercui ter.* Ad verum DEI cultum duo spectant, nimirum I. ut colatur verus DEUS; contra quod peccant idololatræ, magi, malefici, & divinatores: de quorum ultimis jam aliquid *num. precedenti* dictum: de prioribus videri possunt Sanch. l. 1. Mor. c. 38. n. 41. Fill. tr. 24. à c. 7. & alii. II. Ut verus DEUS colatur modo debito, ex cujus defectu consistit cultus falsus, & superfluous. Cultus falsus est, quando res non sacra habetur pro sacra; vel quando Minister non sacer fungitur officio Ministri consecrati. Hac ratione peccant, qui falsas Reliquias exponunt pro veris; qui falsa miracula prædicant; qui ministrant in ordinibus non susceptis. Sanch. l. 2. c. 2. à n. 15. & alii. Hæc ex suo genere sunt peccata mortalia. Laym. l. 4. tr. 10. c. 1. Sanch. c. 37. & alii. Cultus superfluous est, qui à consuetudine Ecclesiæ abhorret; veluti nolle die Sabbathi fila ducere in honorem B. Virginis, cum tamen interim alia ferivitiæ præstes; die Solis ne minimum quidem lignum findere; eodem die jejuna- re, cum alii non jejurent; die communionis nolle incedere nudipedem &c. Huc spectat adhibere sub sacrificio cærimonias contra consuetudinem Ecclesiæ v.g. formare plures cruces, pluries dicere *Alleluja*, dicere *Gloria*, vel *Credo*, cum non est dicendum &c. etsi fiat ex devotione (hæc enim corrigenda est) quia sunt præter consuetudinem Ecclesiæ. Huc etiam spectat Missam audire, non tamen nisi ante Solis ortum, cum certo

certo numero, situ, & ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui vocetur Joannes; vel qui habeat staturam Christi &c. quia hic cultus ex se est inanis, & ad excitandum spiritum inutilis. Hæc sunt ex genere suo peccata tantum venialia: imò sæpe nulla ob simplicitatem vel ignorantiam.

423. *Vanam observantiam exercui bis.* Est hæc observantia superstitio, quæ commoditates humanæ & variæ corporum mutationes quærentur non à DEO, sed per media inutilia, & à DEO non constituta. Est peccatum mortale ex suo genere, nec potest fieri veniale ex parvitate materiæ; quia ejus deformitas consistit in hoc, ut effectus, qui propriè DEI est, demonis potentiæ adscribatur. Potest fieri veniale; vel quia non adhibetur certa fides, licet timeatur ita esse, vel futurum; vel quia intercedit bona fides & ignorantia: modò hæc non sit crassa, nec adsit dolus, ut, si monitur à Parocho, vel aliis, quibus tenentur credere, nolint desistere, vel suborto dubio non inquirent veritatem, Less. d. 10. n. 65. & 66. & alii.

424. Exempla vanæ observantiæ magis obvia sunt, sumere potionem vel bolum ad scientiam aliquam subito acquirendam; gestare Amuleta, ligaturas & involuera falsis characteribus consignata contra vulnera, vel subitam mortem, vel ad conciliandam invisibilitatem, impenetrabilitatem, amorem &c. ex casu fortuito conjicere de eventu v.g. sibi aliquid mali vel boni eventurum, ut: si manè domo egrediens pedem offendas, ideòque domum regrediaris metuens iter infestum fore; si egresso foras prima occurrat virgo, & idcirco putes, diem fore

sterilem & infelicem, prosperum verò & fecundum, si meretrix: quæ exempla & alia affert S. Augustinus à Lessio n. 65, relatus; dies aliquos habere tanquam faustos, aliquos etiam infastos, & idcirco negotium omittere, v.g. die Veneris nolle ungues refecare; faminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbos depellendos adhibere; projicere statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat: credere, Missas defunctis non prodesse, nisi legantur septem cum septem candelis certi coloris, & septem elemosynis; certo festo v.g. S. Joannis certa orare, vel festo S. Matthiæ hederæ folia aquæ imponere, ut cognoscatur, cui debeant nubere: quibusdam precibus, imaginibus, vel characteribus aut crucibus tribuere ceram & infallibilem vim v.g. evadendi hostem, expellendi morbos, non moriendi sine confessione, non incedendi in infortunium &c. vide Sanch, c. 40. à n. 28.

425. Potest autem vanitas observantiæ ex variis signis deprehendi. I. ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum; si nempe nec habent naturalem virtutem, nec de supernaturali legitime constet. II. Ex admixtione falsæ vel vanæ, & ad eum effectum inutilis, tanquam tamen necessariæ circumstantiæ; v.g. si flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro serico; si nomina adhibeantur ignota, vel characteres peregrini, verba & facta falsa, vel apocrypha, v.g. Christum habuisse febrim, spasnum &c. item si ponatur vis in certo modo scribendi, v.g. Evangelium S. Joannis à virgine, oriente Sole &c. si certæ insufflationes adhibeantur, certus situs, motus &c. III. Ex ipsarum vilium personarum, & sæpe de male-

maleficio suspectarum conditione. IV. Ex modo operandi, ut si opus causam applicet in loco ita distante à passo, ut juxta Philosophiam communiter receptam causa in subjectum tam distans non possit operari: secus est, si sub opinione sit, an possit, necne. V. Ex certa formula verborum, quæ si etiam manente eodem sensu mutantur, putantur vim nullam habere.

426. Quod si ex his circumstantiis deprehendi nequeat, an effectus à bono vel malo Angelo, vel causa naturali procedat, in dubio standum est pro causa naturali & in favorem operis judicandum, non esse superstitiosum & à dæmone: dubia enim in meliorem partem sunt explicanda. Quod equidem verum arbitror, si dubium hoc oriatur ex eo, quod non constet, an effectus excedat vires naturales: cum enim innumera agentium naturalium vires nos lateant, non est, quod ex eo, quod virtus illa dubia sit, eam causam naturali negemus; nec est absque necessitate vel ad miraculum, vel ad occultam boni malive Angeli operationem recurrendum. Quod si verò constet, effectum esse supra vires causarum naturalium, in dubio habendus is est pro superstitioso, etiam cum verba sacra adhibentur, nisi maxima operantis sanctitas, vel alia urgentissima indicia suadeant, eum à DEO vel bono Angelo provenire Sanch. n. 44. Ex quibus

427. Patet, non facile superstitionis damnandas quasdam observationes, quas ex devotione populus Christianus bonâ fide frequentat, de quibus non constat, an sint superstitiosæ, si nihil alioqui malum annexum habeant, & bona fide exerceantur.

Talis v.g. est, quod panis & alii cibi in parasceve Crucifixò admoveantur, morborum remedia futuri; de qua re Gretserus de Cruce l. 2. c. 62. Talis etiam videtur, quod res quædam certæ majorem quandam vim & efficaciam habere putentur in certis Sanctorum festis collectæ, vel adhibita: de quo Laym. c. 4. n. 4.

428. An autem vanitas istarum superstitionum populo sit manifestanda, dubium est. Tann. T. 3. D. 5. q. 7. n. 47. etiam apertas superstitiones, si bona fide absque expressâ dæmonis invocatione exerceantur, & nulli alioqui sint perniciosæ; privata quidem admonitione non sine debita cautione improbandas esse, ne plus alioqui obsit correptio, quam profit; dum prius populus ob bonam fidem nihil, aut saltem tantum venialiter peccavit; postea sublatâ ignorantia in eadem re peragenda peccat mortaliter. Præstat ergo homines rudes, qui bona fide & ex devotione aliquem Ritum ab Ecclesia non receptum observant, v.g. circa templum alicujus Sancti ter jumentum circumducunt, aliquando in sua simplicitate relinquere cum difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide à suis majoribus acceperunt.

429. Ceterum expedit, imò necessarium est, superstitiones in particulari explicare in confessione, saltem nunc, cum, quod frequenter contingit, novam speciem v.g. sacrilegii, continent. De reliquo, si nulla circumstantia specifica concurrat, satis erit dicere, ut supra, *exercui superstitiosa &c.* Tamb. l. 2. c. 1. §. 5. n. 15. Reginald. l. 6. c. 4. n. 114. ita ut non sit necesse dicere: *semel per pyromantiam, bis per hydromantiam, ter per necromantiam &c.*

P
430. *DEUM tentavi semel.* Non est sermo de tentatione, prout idem est, ac inductio ad malum seu peccatum; hujus enim DEUS est incapax: sed prout idem est, ac experimentum capere de alicujus perfectione, viribus &c. Est ergo tentatio DEI dictum vel factum, quo quis experimentum capit de Divina perfectione, v.g. potentiâ, sapientiâ, justitiâ, misericordiâ &c. an videlicet ex verè infint DEO. Sanch. *l. 2. Mor. c. 34. n. 1.* Palauus *17. 17. D. 2. p. 1. n. 4.* Est duplex, una formalis & expressa, altera, tacita & interpretativa. Formalis est, cum quis expressâ & directâ intentione aliquid facit ad sumendum de DEI perfectione experimentum; ut, si petat miraculum, quo innotescat, Catholicam fidem esse veram; si te precipitem des è turri, vel in puteum salias, ut experiaris, an DEUS sit misericors, ut non sinat te lædi. Coniungitur quandoque cum infidelitate, ut si procedat ex dubio pertinaci de Divina aliqua perfectione, num ea DEO verè infint. Tacita est, quando aliquid fit absque expressa intentione capiendi experimenti de Divina quapiam perfectione; illud tamen, quod fit, ejusmodi est, ut suâ præ naturâ ad nihil aliud referri possit, quàm ad sumendum de Divina perfectione experimentum; ut si quis velit à cibo abstinere totis quadraginta diebus ad imitationem Christi; aut periculo se committat, è quo vel nullo modo, vel non nisi miraculosè possit eripi; vel si media naturalia omitat, sperans à solo DEO effectum, v.g. in morbo periculoso respiciens medicinam, petensque ac sperans ab eo solo sanitatem. Less. *l. 2. c. 45. d. 1. n. 4.* Item si homo rudis sine causa & necessitate velit absque

præparatione concionari, sperans à DEO sibi suggerendos esse conceptus.

431. Formalis tentatio DEI est ex genere suo peccatum mortale, in quacunque etiam materia; quia continent tum dubitationem de perfectionibus Divinis, quæ in gravem DEI contemptum redundat; tum etiam magnam irreverentiam, curiositatis agendo cum DEO, tanquam cum ludione aut fautore curiosorum.

432. At verò tentatio DEI interpretativa, cui dubitatio illa non est conjuncta, plerumque est peccatum duntaxat veniale ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconsiderationem, vel parvitatem periculi. Imò sæpe nullum, quando scilicet justa causa subest, v.g. DEI instinctus, necessitas, vel pia utilitas. De reliquo est etiam ex suo genere peccatum mortale. Huc pertinent vulgares purgationes, quæ solent fieri ferro candenti, vel aquâ fervente, in quibus expectatur iocolumitas ope Divina, extraordinario modo præstanda, quæ reprobandur *Cap. Omnibus & Cap. Consulisti. 2. q. 4.* Item purgationes, quæ fiebant duello, in quo expectabatur, ut DEUS partem innocentem tueretur; quod damnatur *Cap. Monachiam ibidem & Cap. 1. c. 2. de purgatione vulgari & à Concilio Trident. Sess. 25. c. 19. de reform.*

433. Expressa DEI tentatio specie differt ab interpretativa. Sinar. *de relig. T. 1. 17. 3. l. 1. c. 3. n. 6.* Sanch. *n. 11.* Palauus *n. 7.* Illa enim procedit ex dubio de perfectione Divina, ejusmodi dubium continet malitiam specie distinctam contra fidem. Et licet non procedat ex tali dubio, tamen speciali modo repugnat reverentiæ erga DEUM; & ideo adhuc differt specie ab inter-

interpretativa, & est specialiter in confessione explicanda. Suarez, l.c.

§. II.

Peccata operis contra proximum.

434. *Parentes torvo vultu ferè semper intuitus sum, Etiam asserè allocutus, ac si eos odio haberem.* Est hoc contra amorem, quem parentibus debemus, & peccatum mortale. Tolet. l. 5. c. 1. Tambur. in Decal. l. 5. c. 2. §. 2. n. 4. Bonac. in 4. precept. Dec. D. 4. p. 3. n. 3. Navar. in Man. c. 14. n. 11. & alii. *Manum ad percussendum patrem vel matrem sustuli semel: vel: isdem injuriosè minatus sum.* Repugnat hoc reverentia, quam parentibus exhibere tenemur: & est peccatum mortale. Tolet. l. c. Bonac. D. 6. p. 2. n. 4. Tamb. n. 12. Fill. tr. 28. c. 1. n. 17. & alii. *Patrem vel matrem leviter percussi semel.* Etiam hoc est peccatum mortale: quia injuria hoc ipso, quod parentibus inferatur, censetur continere gravem malitiam. Fill. l. c. Tamb. l. cc. Navar. n. 12. si tamen filius id agat ad necessariam sui defensionem, non peccat. Covar. in cap. Rayntrius. de testam. n. 9. Idem est ad defendendam patriam vel rem publicam, cujus pater est hostis: bonum enim privatum cedit publico, & Patriæ plus quam parentibus sumus obstricti. *Parentes graviter contristavi semel.* Peccat mortaliter, qui parentibus notabilem maestitiam affert. Reginald. l. 20. n. 24. *Parentes ob eorum paupertatem, vilem statum conditionem, ex contemptu nolui recognoscere semel.* Et hoc reverentia paternæ repugnat, & quidem graviter. Bonac. Tamb. n. 17. Azor. p. 2. l. 2. c. 2.

9. 10. At si non ex contemptu id fiat, sed ad vitandum aliquod incommodum finitæ opinionis, vel detrimentum in vita, honore, aut pecunia, non erit peccatum mortale, dummodo iis filii nihilominus succurrant in rebus necessariis. Tamb. Fill. l. cc.

435. *Parentibus non obedi vi quater.* Et quidem I. si id fiat in iis, quæ spectant ad bonos mores, est peccatum mortale, speciatim in confessione declarandum; ut si filius præcipienti parenti, ne scortetur, ne ludis prohibitis vacet, ne noxias familiaritates foveat &c. non obediat. Quod si pater non præcipiat, sed solum suam interponat auctoritatem, replicatâ etiam admonitione, ipsa inobedientia non erit mortalis. II. si contingat in iis, quæ ad domus gubernationem spectant: hæc si levia sint, obligatio obediendi est tantum levis; gravis verò, si sint gravia, maxime si accedat contemptus, vel pertinax obstinatio. Ceterum in iis, quæ ad negotium animæ & salutis æternæ pertinent, filius est sui juris, nec tenetur obedire, quantumvis exaggerent & multiplicent parentes sua præcepta. Et ideo filii etiam invitibus parentibus (si non egeant; de his longè aliter discurrendum, ut videre est apud Auctores) possunt ingredi religionem; & parentes ipsi, si vel vi, vel dolo, vel fraude aut metu abstrahant suos liberos ab ingressu ad religionem, peccant graviter; & tenentur suum filium sic impeditum in pristinum libertatis statum restituere. Legi potest Epistola S. Hieronymi ad Heliodorum, ubi gravissimis verbis ostendit, DEO in his plus obediendum esse quam hominibus. Deinde etiam in matrimonio contrahendo non potest filius impediri

diri à parentibus: etsi enim peccet graviter, si contra voluntatem parentum indignam; familiae futuram opprobrio ducat, matrimonium tamen tenet, nec potest idcirco exhereditari. Quod si tamen parentum consilium exquirat, nec consensum impetret, potest contrahere eum se digna: quia electio status est omnino libera, Less. l. 2. c. 40. n. 43. Sanch. l. 4. Mor. c. 15. Fill. n. 20. Unde ad istam electionem non requiritur facultas parentum, nisi ex quadam decentia.

436. *Præceptoribus* (vel pædagogis) non exhibebitur debitum honorem & reverentiam ter. Possunt hujus rei exempla esse, quæ supra de Parentibus dixi, præsertim autem, si discipuli non obediunt mandatis Præceptorum in materia spectante ad bonos mores. Et potest hæc inobedientia esse peccatum mortale, vel veniale pro ratione materiae, in qua versatur præceptoris voluntas.

437. *Negligenter studui: Scholarum, aut studiorum tempore lusu vacavi, vel otio semel.* Potest esse grave vel leve, prout fuerit obligatio studendi, vel profectum scholasticum procurandi. Haud dubie enim si filius multo tempore in Academia versetur, & in recessu ab ea ad ædes paternas nihilo doctior sit, quam fuerit in accessu, gravi peccato se obstringit, quia verè sumptus, eosque non leves fecit frustra: perinde est, ac si eam pecuniam sit verè furatus.

438. *Subsannavi alterum semel.* Subsannatio est actus, quo quis alterius honorem violat cum intentione ipsum confundendi, vel inducendi erubescerentiam non sine perturbatione pacis internæ, & tranquillitatis animi; & contingit, cum quis

motu corporis, vel membrorum v.g. naso rugato; labiis extensis &c. ludibrio aliquem habet. Ab hoc specie non differt irrisio & illusio: differt tamen, quòd subsannatio factis; irrisio verbis fiat. Bonac. de restit. D. 2. q. 5. p. 1. n. 15. Est peccatum mortale ex suo genere, Bonac. n. 2. Nec tamen una ab altera differt specie, nisi ratione alterius circumstantiæ adjunctæ; si enim fiat in Sanctos, continet malitiam irreligiositatis; impietatis, si fiat in parentes &c. Et sunt hæc circumstantiæ speciatim exprimendæ in hunc modum, *Subsannavi Sanctos semel; parentes bis &c.* Potest tamen subsannatio & derisio fieri peccatum veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiae; si defectus & contemptus sit parvus. Quandoque etiam nullum peccatum, ut si fiat moderatæ correctionis causâ cum debitis circumstantiis, vel ob convenientem recreationem vel jocum, opportuno loco, & tempore, ac festivè cum debita moderatione, sine derisi contemptu & offensione, in quo tamen diligens cautio est adhibenda.

439. *Alterius confessionem sciens legi semel.* Confessionem alterius scripto consignatam studio legere, grave peccatum est. Reginald. l. 24. c. 6. n. 121. præsertim si peccata gravia seu infamantia continentur: si enim moraliter certus sit (quod tamen vix contingere potest) non nisi minutissima & minimè infamantia eo scripto contineri, tunc si ex mera curiositate legat, non est censendus plus quam venialiter peccasse. Laym. l. 5. tr. 6. c. 14. n. 19. An autem hic teneatur sigillo, quod est confessionis, nondum desinio. Quid quid verò sit, certissimum est, eum teneri sigillo

figillo, seu secreto naturali arctissimo; cuius tamen obligatio ob parvitatem materiam minuitur; imò si bonum publicum exigat, etiam tollitur. Et hinc licet, qui peccata mortalia lecta aliis evulgat, peccet mortaliter; solum tamen venialiter peccat, qui venalia ex tali scheda cognita manifestat. Laym. *l.c.* quin & ab omni peccato excusatur, si ejusmodi evulgatio ad publicum bonum conservandum sit necessaria. Interim tamen nec Judex, nec Prælati ex sola tali noticia ad criminis inquisitionem aut punitionem procedere potest; imò si processus jam sit institutus, rescindi debet, & pro infecto haberi. Laym. *ibid.* Lugo *de Just. Diss. 37. sect. 12. n. 147. & seqq.* Atque hoc secreto obligatur etiam is, qui schedam Confessionis casu & ignorans legit; licet enim talis non peccet, cum incipit legere, teneri tamen, postquam advertit, qualis sit scriptura, abstinere; alioqui si pergat legere peccabit.

440. *Litteras alienas aperiri, & legi sine rationabili causa, & absque invito vel expresso illius, à quo vel ad quem scriptæ sunt, consensu semel: vel brevius: aperiri & legi injustè.* Aperire litteras alienas & legere, illo, à quo vel ad quem datæ sunt, rationabiliter invito, est peccatum mortale. Navar. *in cap. Sacerdos. de Pœnit. d. 8. n. 10. & 11. & in Man. c. 18. n. 53.* Reginald. *n. 11. & alii, & quidem apud quosdam Religiosos, etiam reservatum, si litteræ sint à subdito ad superiorem, vel vice versâ, & dolosè retardentur, quò minus ad eum, ad quem sunt destinatæ, perveniant, vel aperiantur, licet iterùm claudantur & mittantur.* Suar. *T. 4. de Relig. 17. 8. l. 2. c. 18. n. 13.*

Idem est de litteris, si adhuc clausæ legantur ad candelam vel solem: tum quia ex tali lectione sequuntur eadem incommoda: tum quia apertio litterarum est prohibita propter lectionem; ergo si hæc sequitur etiam sine apertione, erit illicita: tum quia quæ in fraudem legis fiunt, à lege prohibita censi debent. Ceterum ejusmodi litterarum apertio & lectio verè mortale est peccatum, quando timeri potest, futurum inde notabile damnum infamiae, aut quodcumque aliud; vel quando justè timeri potest, eà vià deveniri posse in notitiam alicujus rei, quam secretam esse multùm expediat; vel quam is, à quo, vel ad quem mittuntur litteræ ita clausæ, optat vel maximè esse occultam; & damnum, quod ex ejusmodi apertione verè ac re ipsa sequitur, retarciendum est, sive illud sit in bonis futuræ, sive corporis &c. Et licet nullum inde sequatur nocumentum, tamen ipsa injuria, quæ fit aperiendo litteras, tanta esse potest, ut nihilominus attentà qualitate rei, quam quis vult esse secretam, pertingat ad culpam mortalem.

441. Potest verò hæc apertio vel lectio alienarum litterarum quandoque esse tantùm venialiter mala, vel ob inadvertentiam actûs, vel parvitatem materiam, ut si res contenta sit exigui momenti, quàmque adeò parvi æstimet tam scribens: quam accipiens litteras: hoc enim peccatum, si nihil aliud accedat, nec prudenter timeatur, solius est curiositatis. Navar. *l.c.* Lugo, *de Just. D. 14. n. 148.*

442. Imò quandoque omni culpa vacat eadem apertio & lectio, ut si fiat I. tempore

P tempore belli ad avertendum damnum exercitus, reipublicæ. Sic princeps potest aperire litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli ex finitimis hostium locis veniunt. Idem etiam possunt ministri Principum, quoties bono publico judicant esse necessarium. Navar. l. c. Reginald. n. 120. Teneantur tamen hi ministri secreta, quæ legerunt, non propalare perinde ac alia secreta. Imò si certò scirent, nihil in talibus litteris contineri, quod esset reipublicæ damnosum, tenerentur desistere ab earum lectione, quia illud solùm licitum est, quatenus est necessarium ad bonum publicum conservandum. Et idcirco etiam non plus possunt legere, quam quantum ad hunc finem sufficit. Reginald. l. c. Quin & privatus potest alienas litteras aperire, ex quibus justè timet, aliquod sibi aut proximo damnum parari, ut illud fugiat, aut impediatur. II. Superiores Regularium possunt suorum subditorum litteras (modò non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licitè aperire & legere, sive ex Religionis statuto, sive ex consuetudine. Dian. p. 3. tr. R. 55. III. si ejus, qui mittit litteras, vel ad quem mittuntur, accedat tacitus vel expressus consensus, ut cum amicus litteras ad amicum, vel socium missas aperiat, ne illius negotia gravem jacturam patiantur, vel ut melius peragantur: bonà interim fide credens, nihil iis contineri, quod is, ad quem mittuntur, velit ab altero ignorari, sed potiùs talem apertionem placitaram. Navar. ad cap. cit. Sacerdos. de pœnit. dist. 6. n. 10. & seq.

443. Quodsi litteras dilaceratas, & ab ipsomet Domino in locum publicum abjectas recolligas, & junctis partibus legas, à peccato saltem mortali excusant te Laym. l. 3. tr. 3. p. 1. c. 4. n. 4. & alii, quia hæc litteræ pro derelictis habentur. Nihilominus tamen Rebell. de just. p. 3. l. 9. q. 7. n. 8. & alii putant, ejusmodi collectorem peccare graviter & leviter, pro ratione damni &c. ex litteris sic collectis & lectis secuti: & merito; non enim talis projectio in publicum videtur esse signum sufficiens, quòd, qui sparsit, velit talia fragmenta habere pro derelictis, & esse primò occupantis, ut iis possit pro suo libitu uti: aliàs licitum quoque esset, fragmenta Confessionis Sacramentalis scripto consignata in publicum projecta colligere & legere, quod non est ulla ratio admittendum. Vide P. Gobat in perdocto suo Quinario tr. 5. c. 19. n. 80. & in experient. tr. 7. n. 857.

444. Ex occasione prædictorum obiter moneo, fas non esse, publicum instrumentum aut chirographum creditoris de præstita solutione, testimonium de nobilitate, doctoratu &c. amissum suppleri substituto in locum prioris, quod deinceps pro authentico & originali habeatur: esset enim ejusmodi praxis reipub. tam perniciofa, quam ulla alia. Covar. var. resol. c. 2. n. 3. quem refert & sequitur Laym. n. 3. quibus adde Sà V. sol. farinus. Mendo.

445. Furtum grave commissi semel, leviter. Non est hic necessariò dicendum, quantum id fuerit, quod furto ablatum est v. g. an decem, triginta, octoginta &c. floreni fuerint; est enim hæc circumstantia merè aggravans, quam Confessio

fessionis materiam necessariam, non esse, jam p. 1. n. 86. dixi, Tamb. in *Meth. Conf.* l. 2. c. 8. §. 1. n. 1. Multò minus necessarium est dicere, an fuerit aurum, vel argentum, aut pannus aut aliud simile: modo explicetur, an fuerit quantitatis notabilis. Reginald. l. 6. n. 114.

446. Quanam verò materia in genere furti notabilis sit, sufficiens ad constituendum mortale? quæ modica nullo jure seu naturali, seu divino, aut humano definitum est; & idcirco iudicio viri prudentis decidendum relinquitur; quæ enim indefinita relinquitur à lege, arbitrio viri boni sunt definienda. L. 1. ff. de jure delib. & cap. de censuris, de offic. deleg. Variæ ergo de hoc sunt sententiæ; quarum aliæ sunt nimis laxæ, ut eorum, qui cum Bannes apud Tamb. in *Decal.* respectu ditissimi Regis admittunt centum aureos; aliæ nimis rigidæ; eorum nempe, qui cum Navar. in *Man. c. 17. n. 3. lit. F.* dimidium Julium vel unum, vel etiam duos admittunt: aliæ mediæ, & moderatæ; & hæc ipsæ adhuc valde diversæ, aliis plus, aliis minus requirentibus, ut videre est apud Lugo de *just. D. 16. s. 2. n. 22.* Alii reducunt has sententiæ ad duas fere classes, quarum una gravitatem materiæ in furto delumit ex respectu ad diversas circumstantias, præcipuè personarum, quibus aliquid furto auferitur, scilicet, an sint divites, an pauperes &c. altera absolute & absque respectu ad has vel illas circumstantias.

447. Verùm ego cum Tamb. n. 1. & Reginald. l. 23. c. 1. n. 18. existimo, in definienda quantitate mortalis furti necessario attendendum esse ad perso-

R. P. Stoz Trib. Pœnit,

nam, seu Dominum rei ablatæ, & ad rem ipsam ablatam: furtum enim in duobus fundatur, videlicet in detrimento, quod proximo infertur, & in ejusdem rationabili involuntario, seu displicentia seu molestia, quam proximus ob rem ablatam, percipit: in quo ipso duo adhuc sunt attendenda, quorum unum est, quàm res ablatæ Domino fuerit necessaria; alterum, quanti idem eam rem æstimaverit: si enim ea res neque necessaria est Domino, neque is eam magni facit, non censetur gravis fieri injuria per eam ablationem. Unde minus requiritur ad furtum mortale respectu pauperis, quàm respectu divitis; quam enim quantitatem homo dives parvi facit, alius, qui est mediocris fortis seu fortunæ, magni æstimat; & quam hic parvi, pauper magni facit. Ad discernendum autem, quam quisque quantitatem pro magna habeat, putem, potissimum attendendum ad id, quod cuique pro sua persona & conditione sufficiat ab hominem non infimæ sortis sustentandum per integrum diem: talis enim quantitas humano modo non solet reputari modica.

448. Itaque materiam ad furtum mortale sufficientem, secluso omni alio externo damno, iudico, esse unum circiter aureum: respectu communium personarum quatuor vel quinque regales seu julios: respectu demum pauperum, unum vel duos julios. Est autem julius juxta nostram monetam Germanicam decem assium seu crucigerorum, quorum sexaginta faciunt unum florenum, in Imperio Romano usitatum. Addidi autem *Circiter, & Vel,* quia quantitas hæc non potest statui mathematicè, sed mo-

LI

raliter

Stoz

Bun
nitentia
F III
314

raliter tantum; perinde ut nec iusta pretia consistunt in indivisibili, nisi sint à lege vel consuetudine taxata. Hinc cum malitia & gravitas furti dependeat fere à qualitate personarum, non censenda est quantitas esse parva, nec ab ipsis contemnenda, per quam possint comparare sibi bona ad personales suos usus notabiliter utilia. Et quia, quoad pauperes & personas mediocri fortunæ, quantitas proposita videtur sufficere, ad se iuxta conditionem suam honestè uno die sustentandum; respectu verò personarum divitum ad alios usus, quia licet si spectes usum personalem ipsarum, non multum noceat surreptio unius aurei, notabiliter tamen nocet, si spectes alios usus, ad quos per talem quantitatem notabiliter juvarentur, v.g. ad solvendum servo stipendium, aut ad subveniendam alteri cuiusdam domesticæ necessitati &c. Neque si illi abundant, flocci faciunt rerum suarum abusum, sed eas non minus tutas esse volunt ab injuria, quam velint alii. Et hæc de quantitate furti mortalis: quæ minorem qui assignaret, nimis durus esset, quòd ob rem tam parvam peccati mortalis, atque adeo æterni supplicii reum constitueret: qui verò majorem assignaret, in qua daretur excusatio à mortalitatem aperiret ad furtum liberioris perpetranda.

449. Nec solum in furto attendendum est ad qualitatem ipsius personæ, sed etiam ad voluntatem ejusdem, quàm ei surreptio displiceat & adversetur; sicut enim potest in furto fieri peccatum veniale ratione parvæ materiæ, ita etiam ex imperfectione invitæ voluntatis domini peccatum veniale fieri potest, quod

alioqui mortale foret. Nam ad acceptionem, in qua consistit natura furti, perinde requiritur, ut ipsa fiat domino invito, ac ut sit rei alienæ: quod bene notandum est uxoribus, liberis, domesticis, inter quos etiam amici sunt reputandi; in his enim major quantitas ad furtum mortale, requiritur, quam in extraneis.

450. Et quoniam furta minuta frequentissima sunt, quæ à fidelibus ad Sacrum poenitentia tribunal perferuntur, idcirco, ut, quid de his tenendum sit, sub unum conspectum dem, rem sic accipe. I. qui rem exigui valoris surripit, cum adfuerit animus surripiendi in notabili quantitate, v.g. qui cum surripit nummulum plumbeum, voluit furari aureum, peccat mortaliter, non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur, ut ex S. Hieronymo habetur. *l. q. 6. cap. fin.* II. qui animo furandi magnam quantitatem, incipit furari modicam, in singulis peccat mortaliter; voluntas enim tendit in objectum grave: singula tamen illæ acceptiones non habent gravem furti externi malitiam. III. qui sine dicta intentione successivè pervenit ad materiam notabilem, peccat mortaliter ultima acceptione: nisi vel inter hanc & priores acceptiones intercedat mora notabilis, ratione cujus lapsus non videatur graviter ferre ultimum furtum, vel ante eandem ultimam acceptionem habuerit quis seriam voluntatem restituendi priorum furtorum materiam: propter ejusmodi enim retractationem ultima illa surreptio nullam amplius cum prioribus habet connexionem, & ipsa in se est levis. *Dian. p. 3. tr. 6. R. 25.* Idem est, si quis in aliis materiis in unam coalescen-

lescentibus, ante ultimam actionem, quâ completur sufficiens ad peccatum mortale materia, de prioribus culpis doleat, & restituendi habeat voluntatem. IV. qui ex industria & consilio congregandi magnam summam à diversis modicum quid furatur, peccat mortaliter, v. g. utendo staterâ vel mensurâ dolosâ, accipiendo à pluribus modicam gabellam &c. modus enim iste augendi rem suam humana societati valde repugnat, & est omni reipublicâ bene institutâ apprime perniciosus, quin & DEO exosus juxta illud *Proverb. 20.* Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud DELIM. V. si plures communi consilio simul vel successivè faciant uni eidemque personâ plura furta parva, quæ simul sumpta graviter noceant, peccant singuli mortaliter; singuli enim sunt causa totius damni. At si singuli seorsim & independentè ab aliis modicum quid furentur, nullus eorum, etsi furti ab aliis commissi sit conscius, peccat mortaliter, nisi fortè videat simul ab aliis modicum accipientibus vastari v. g. vineam, exhausti ærarium &c. ratio enim tunc dicitur, singulos graviter obligari ad abstinendum, nisi enim singuli prohiberentur graviter, damnum gravissimum inferretur domino. VI. qui, postquam pervenit ad materiam notabilem, committit rursus furta levia, peccat in singulis mortaliter, si memor prioris furti, & cum possit, nolens illud restituere, furetur: quia voluntas in posterius furtum non fertur solitariè, sed simul cum præcedente summa, quæ gravis est. VII. Furta esculentorum, & poculentorum, quæ à famu-

lis committuntur, si sint de rebus ordinariis claudi non solitis, & in proprium commodum auferantur, non autem ut vendantur, etsi paulatim perveniant ad notabilem quantitatem, non sunt peccata mortalia, quia tunc censetur dominus tantum quoad modum, non quoad substantiam invitus. Sanch. *l. 7. Mor. n. 31.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 1. c. 1. n. 8.* Less. *l. 2. c. 12. n. 48.* qui tamen *n. 50.* monet Confessarios, nefacile in furtis etiam minutis dissimulent, sed pro conditione & capacitate personarum, semper aliquam restitutionem injungant, quæ fiat vel reddendo eandem rem, si extet, vel pretium rei; vel jubeant majori obsequio, quàm ex contractu teneantur, compensare, ut hoc modo ab hujusmodi peccatis absterreantur. VIII. Famuli tenentur ex lege charitatis, ne res dominorum per fures auferantur, impedire, si facile & sine notabili suo damno possint: ex justitia verò solus ille, cui cura penùs custodiendæ demandata est: qui proinde solus ad restitutionem tenetur. Less. *c. 15. n. 74.* Laym. *tr. 2. c. 5. n. 7.*

451. Sed jam redeamus ad principium, & quid furtum sit, quale peccatum, & quotuplex, paucis explicemus. Est ergo furtum rei alienæ acceptio domino rationabiliter invito. Est peccatum ex suo genere mortale: potest fieri veniale ex parvitate materiæ, & ex imperfectione voluntatis invitæ. Imò potest esse omnino nullum, ut si dominus sit irrationabiliter invitus, quod contingere potest, cum quis in extrema necessitate constitutus accipit id, quod ad eam depellendam sufficit, & requiritur: imò hoc casu omnino non est furtum. Pri-

S 702

Gunnal
nitentia
E M
3 14

ma enim rerum divisio facta est ea conditione, ut, si necessitas occurreret, antiquum suum statum recuperarent, & de novo, saltem quoad usum, inciperent esse communes pro articulo præsentis necessitatis. Quod si aliquis necessitatem etiam extremam patiat in bonis, quæ natura non voluit esse omnibus communia, qualis est status nobilis aut opulentus, non poterit propria auctoritate alteri quidquam surripere, quod ad eum statum conservandum est necessarium. Lugo *D. 16. de just. f. 7. n. 160.*

452. Præter varias furti divisiones duæ sunt præcipuæ & huc faciunt. Una est in furtum simplex & qualificatum. Simplex est, quod supra definitum est, & nullâ circumstantiâ, quæ speciem mutet, vestitum. Qualificatum est, quod eum circumstantia alia & quandoque tali, quæ etiam speciem mutet, conjunctum est: & est præcipuè duplex, sacrilegum, & violentum; istud est, quod fit per quandam violentiam, & dicitur Rapina; illud verò tripliciter fit. I. Cùm res sacra v.g. calix consecratus, in quocunque loco existat, surripitur. II. Cùm res sacra, v.g. idem calix, vel res Ecclesiæ propria, v.g. pecunia ex loco sacro, nempe ex Ecclesia, furto sublegitur. III. Cùm res profana quidem est, sed Ecclesiæ per modum custodiæ singulariter tradita; vel per modum pignoris, depositi, mutui &c. accommodata. In aliis casibus ratio sacrilegii in furto non reperitur: & ideo si quis alicui diviti in Ecclesia esistenti crumenam, aut sellam ad majorem ejusdem commoditatem in Ecclesia positam furetur, non committit sacrilegium: sicut nec is, qui Parocho,

quancunque demum rem, quam ille proprio, non Ecclesiæ nomine, possidet, turatur: & ideo non debet ista, nisi ut simplex furtum confiteri. At verò furtum sacrilegum unum ab altero non differt specie. Tamb, *l. 2. in Actib. Conf. c. 5. §. 2. n. 5.* Et idcirco sufficit dicere; *Sacri egum furtum grave commissi semel.* Et quoniam rapina etiam continet circumstantiam specificam, ideo & hæc specialiter est manifestanda in hunc fere modum. *Rapinam in re gravi commissi semel.*

453. *Vectigal defraudavi bis.* Sermo est de vectigali evidenter justo: si enim vel certum sit, vel probabile, vel etiam dubium tantum, esse injustum, in conscientia non esse solvendum, etiam cùm petitur, communis est sententia. Vectigal ergo justum eo modo solvendum est in conscientia, quo lex illud imponens obligat. Lugo *D. 36. f. 4. n. 39.* Potest autem ea lex condi vel I. ita, ut solvatur vectigal, licet non petatur; vel II. ita, ut nemo teneatur id solvere, nisi petatur; vel III. ut obliget solum ad penam, si fortè quis deprehendatur id non solvisse. Quoniam autem modo lex hæc de facto obliget, non est facile dicere. Existimem, omnino probabile esse, eam legem in conscientia sub peccato non obligare, cùm sit pœnalis, saltem mixtum: communis autem sententia habet, leges pœnales etiam mixtas, præsertim civiles, sub peccato non obligare. Nihilominus tamen consilium Molinæ apud Lugo *n. 43.* observandum est, nimirum monendum esse populum ad solvenda tributa, & bene de iis judicandum, & antefactum omnino consulendum, ne defraud-

fraudentur : post factum verò & tributum jam defraudatum, posse defraudatorem à restitutione excusari.

454. *Salarii defectum tacite compensari semel.* Salarium est merces laboris, & deberur famulis, & operariis, quamdiu laboraverint, aut per ipsos non steterit, quin, postquam conducti sunt, laboraverint. Nec ferè major querela est, quam ministrorum, qui Principibus aut aliis magnatibus suam locaverunt operam, se non habere competens salarium. Sed hi in memoriam revocent, salaria, etiam cum justa sunt, non consistere in indivisibili, sed suam habere latitudinem, ita ut eorum alia consistant in summo gradu, alia in medio, alia demum in infimo.

455. Jam si quis convenit cum domino de pretio justo, licet infimo, non potest sibi facere compensationem, quia nulla ipsi irrogatur injuria. Bonac. *de restit.* D.3. q.7. p.4. n.3. Hinc factores, qui cum domino vestis convenerunt de justo pretio, quamvis infimo, non possunt absque ipsius voluntate, saltem præsumptâ, retinere sibi reliquias notabiles panni vel serici titulo modici pretii. Dian. p.3. tr.6. R.16. § p.4. R.176.

456. Quod sitamen stipendium sit infimo, sed adhuc justo, minus, duo sunt præcipuè consideranda. I. an famulus, sciens eam tenuitatem, nihilominus spontè, & verò etiam cum precibus, ut admittatur, nullo singulari ipsius domini conductoris commodo, paciscatur de eo stipendio; tenetur enim tunc eo esse contentus, nec potest quidquam amplius petere, aut tacite compensare: sicut enim merces, ita & operæ ultroneæ vilescunt. Bonac. D.3. *de restit.* q.7. p.3.

n.6. Laym. l.3. tr.3. p.1. c.1. n.10. Quod si verò famulus dura necessitate compulsus consentit in tam tenue stipendium, quia nimirum nunc non est, cui suam operam majori pretio locari possit, nec is, cum quo nunc agitur, plus dare vult, stipendium ex justitia supplendum est usque ad æquivalentiam, præsertim si istius famuli opera fuit ipsi necessaria & valde utilis. Less. l.2. c.12. d.10. n.63. Bonac. *de restit.* D.1. q.ult. p.2. n.16.

457. Considerandum est II. an cum tenuitate stipendii conjuncta sint alia emolumenta, eaque non modica, quibus servitium præstitum vel præstandum videtur sufficienter compensari, v.g. commoditas studendi, opificium, artem musicam, seu vocalem seu instrumentalem &c. addiscendi, spes promotionis ad majora officia, beneficium &c. hæc enim sunt magno æstimabilia, & idcirco merito venire possunt in partem stipendii. Quod si jam famulus tali domino suam locet operam cum animo tale aliquod emolumentum percipiendi, & dominus hanc famuli mentem advertat, ex justitia tenetur supplere, si famulus nihil eorum, quæ speravit, percipiat: quia hoc tacite in contractum venit. Less. *loc. modò* interim id sedulo caveat famulus, ne intendat hoc pacto dominum obligare ad procurandum beneficium Ecclesiasticum: hæc enim esset Simonia. Less. c.24. d.4. n.26. Quando verò famulus obsequia, stipendio majora, velit gratis liberali animo, ex pietate &c. præstare, dominus ex justitia illi nihil debet, sed solum ex gratitudine. Bonac. D.1. q.ult. p.2. n.15. § D.3. q.7. p.4. n.5.

458. Sed quid si famulus nullo sui laboris

boris determinato pretio suam alteri ad-
dicat operam, sed in Domini arbitrio re-
linquat, poteritne Dominus dare, quod
lubet? Non poterit: tenetur enim dare
saltem infimum; cum famuli mens nullo
modo sit, ut Dominus quantitate pretii
determinet ex mero suo arbitrio, sed ex
æquitate, quæ omnino requirit, ut detur
saltem infimum justum. Less. n. 24. Bo-
nac. *dicta* p. 4. n. 10.

459. Nec est stipendium, etsi famu-
lus propter morbum, quo detinetur, la-
borare nequeat, diminuendum pro tem-
pore infirmitatis; si quidem consuetudo
& conventio id ita ferat. At seclusa ista
consuetudine vel conventionem non est sol-
venda merces pro tempore morbi: quia
stipendium solvitur ob operas quotidia-
nas. Bonac. n. 13. & alii, quos refert. Ne-
que enim Dominus tenetur ex iustitia fa-
cere expensas in ægrotum famulum; non
enim ullo jure constat, hanc obligatio-
nem, seclusa consuetudine aut pacto, ad
Dominum spectare, modò famulus non
existat in extrema vel gravi necessitate;
tunc enim Dominus tenetur saltem ex le-
ge charitatis famulo ægro subvenire. Bo-
nac. *l. cit.*

460. Quin nec famulo, qui termino
nondum elapso decedit à famulatio, de-
betur tota merces, sed tantum pro rata
temporis præteriti, nisi pactum vel con-
suetudo aliud permittat; aut etiam com-
pensatio damni, quod Dominus ex præ-
maturato isto discessu patitur, exigat: tunc
enim vel totum stipendium negari potest,
vel saltem quantum respondet damno il-
lato. Bonac. n. 12.

461. Ceterum, si operatio, famulo, vel
cuicumque alteri officiali non omnino cer-

tum sit, stipendium constitutum esse infra
infimum justæ mercedis gradum, non po-
terit ex rebus Domini facere compensa-
tionem: quia in dubio, an aliquid ex iusti-
tia debeatur, non habet locum compen-
satio, ut Fill. *tr.* 36. c. 6. n. 103. Less.
dicto dubio 10. n. 48. & alii communiter
merito docent. Quando autem constitu-
tio mercedis clarè injusta est, tunc enim-
verò poterit fieri tacita compensatio. Fill.
n. 105. Less. n. 63. Bonac. *D. 1. de restit.*
quib. p. 2. n. 16. Laym. *l. 3. tr. 3. p. 1. c. 1.*
n. 10. Tolet. *l. 5. c. 15.* qui insuper rectè
monent, id locum duntaxat habere, cùm
modus alius justam mercedem commode
impetrandi non superest (nam si talis
modus superpetat, peccabit quidem occul-
tè accipiendo, sed ad restitutionem non
tenebitur. Tolet. *l. c. & alii.*) nec plus
accipiat, quàm debetur, neque scandala-
rum aut aliud grave incommodum alteri
sequatur. Longè aliter docuerunt illi,
quorum sententia est propositio 37. inter
69. à S. D. N. Innocentio XI. prohibi-
bitas.

462. Eodem modo discurrendum est
de filio v. g. mercatoris, vel cauponis,
qui administrat bona parentis: nam &
hic, seclusa alia seu tacita seu expressa con-
ventionem, potest à patre exigere salarium,
perinde ut alius extraneus, cui quoad hoc
comparatur, & si id impetrare non possit,
vel exigere non ausit, potest clam accipe-
re. Dian. *p. 4. tr. 4. R. 66.* & alii: quod
Laym. *cit. tr. 4. c. 8. n. 6.* iudicat probabile,
& ipsi etiam Confessariis favorabile est,
ut cum tali filio familias mutuus agant,
nec facile urgeant ad restitutionem, nisi
ultra æstimationem sui laboris aliquid
acceperit.

463. Ne verò isti, qui queruntur sua stipendia esse justo minora, seipfos, velut suspecti in propria causa iudices, decipi-
ant, & aequa illis patefiat ad iustam sti-
pendii determinationem, ea non est sti-
pendii arbitrio relinquenda, sed ex loci, in
quo ejusmodi operarii, famuli vel officia-
les occupantur, consuetudine communi-
ter recepta taxandum. Id ergo censebi-
tur esse justam stipendium, quod alii ejus-
dem sortis & conditionis operarii, famu-
li &c. communiter accipiunt; seu quan-
do non desunt quam plurimi alii, qui spon-
te nulla necessitate &c. compulsi intervi-
re velint pro eodem stipendio: res enim
tanti valet, quanti aestimatur: vel quando
de tanto pretio liberè convenitur inter
herum & famulum. Less. c. 24. d. 4.
n. 23. Bonac. d. 3. q. 7. p. 4. n. 9. Fill.
tr. 36. c. 6. n. 102. & seq. sicut enim con-
tractus praesumitur celebrari juxta loci
consuetudinem, ita etiam taxari pretium
rerum, v.g. laborum à famulis exhibitio-
rum. Illud interim extra aestimationem
non est dimittendū, quod etiam jam supra
insinuavi, quòd, sicut multitudo venden-
tium minuit pretium mercis, ita & multi-
tudo cupientium suam alteri operam lo-
sare, quantitatem stipendii seu mercedis.
Molin. T. 1. tr. 2. D. 83. Valq. de restit.
c. 5. §. 1. d. 10. quos refert & sequitur Laym.
tr. 3. p. 1. c. 1. n. 10. quibus adde Lessium c. 12.
d. 10. n. 63.

464. Auxilium pretii ex rebus alienis
venditis comparati mihi servari ter. Sunt
quibus Dominus vestem, libros, aut si-
militudine quid vendendum committit, desi-
gnato pretio: & hi proxeneta vocantur;
suamque domino venditori operam ex-
hibere possunt, vel gratis, vel constituta

mercede pro labore & diligentia in ven-
ditione rei adhibenda, vel cum expreso
vel tacito pacto de retinendo excessu. Si
primum, proxeneta nec excessum pretii
ex re vendita comparati retinere potest,
nec quidquam aliud ex iustitia exigere. Si
secundum, iterum non potest retinere il-
lum excessum. Nec refert, quòd domi-
nus pretium designaverit: non enim ideo
proxeneta praesumere potest, dominum
velle ipsum excessum, velut laboris &
industria praemium relinquere, cum de
mercede sit utrinque conventum: & de-
signatio pretii videatur solum facta, ne
res minori pretio vendatur, non autem ne
majori, si forte occasio terat: hic enim
debet esse sensus mandati. Si tertium,
potest retinere excessum pretii. Tacitum
autem pactum intervenire censetur, si do-
minus commiserit proxeneta venditio-
nem nullo pro ejus labore & diligentia sti-
pendio promisso: censetur enim pro sti-
pendio concedere id, quod ultra pretium
designatum acquisitum est, modò non
nimium excedat diligentiam, & laborem;
non enim mens domini videtur esse, de
excessu nimis magno retinendo, sed de eo,
qui industriae & labori respondeat. Less.
l. 2. c. 21. d. 19. n. 138. Bonac. D. 1. de re-
stit. q. 2. p. 6. n. 16. Fill. tr. 35. c. 6. à n. 144.
Lugo D. 26. de just. s. 9. n. 199. & seqq.
Palau tr. 32. D. 4. p. 16. & alii. Quan-
do autem famulo res committitur ven-
denda, tenetur excessum domino refer-
re, si ordinariam duntaxat & moralem
industriam adhibuit in vendendo; ad hanc
enim ex famulatu tenebatur: si autem
per industriam extraordinariam rem plu-
ris vendidit, quam communiter valeat,
potest retinere, quod superest, ut pote
fru-

fructum suæ industriæ. Tamb. *de sacrif.* l.3. c.1. §.5. n.16. prope finem. Bonac. *D.1. de restit.* q.2. p.6. n.19.

465. Quod si verò proxeneta rem illam pretio à Domino indicato sibi compararet, & postea suo nomine plus venderet, non faceret contra Justitiam, ac proinde nec ad restitutionem obligaretur: quia eam justo pretio sibi à Domino comparavit, & postea justo pretio suo nomine vendidit. Bonac. n.17. nisi fortè Dominus expressè ei mandasset, ut rem venderet tanti, quanti intra latitudinem justii pretii vendi posset: tunc enim teneretur eam diligentiam adhibere, & rem illam eo pretio, quod alii obtulissent, sibi vendicare. Less. n.139. Fill. n.146. Ut autem sciri queat, an mediator ille rem suo vel mandantis nomine vendere voluerit, videndum est, quo animo fuerit, voluissetne rem illam, si quocunque casu vel tempore periret, sibi potius, quàm alteri perire; hic enim animus indicio esset, illum rem, utpote sibi emptam, suo, non alterius nomine vendidisse. Lugo n.152. Ex quibus breviter

466. Patet, quid sentiendum sit de sartoribus, quibus, cum ex mandato alterius emunt pannum vel fericum pro veste conficienda, mercatores solent aliquid de pretio remittere: poterunt enim sartores eam partem retinere, si sincerè ac fidelitè agant negotium illius, pro quo mercem emunt, neque apud alios mercem æque bonam minori illo pretio reperissent. Lugo n.153. Fill. n.149. Dian. p.1. tr.8. R.26. Bonac. n.15. Aliud est, si ejusmodi mandatarius rem mandantis non gerat utilitè, v.g. si accedat ad officinam alicujus, ibique rem majori pretio

emat, quàm empturus fuisset, si ad alterius officinam accessisset: tunc enim teneretur incrementum pretii restituere, eò quòd infcio & invito illo, cujus negotium suscepit, infidelitè egerit: cum mandatum illi commissum intelligatur, ut minoris emat, quantum potest. Bonac. l.c. Idem est de œconomis, & quibuscunque aliis seu famulis seu ancillis ad forum missis, ut cibaria &c. emant: nam & hi non possunt sibi servare eam pretii partem, quam post nundinationem ex pretio astimationis detraxerunt.

467. *Rem furtivam emi semel.* Si quis id bona fide faciat, de vitio rei nihil sciens, vel dubitans, non peccat quidem emendo; tenetur tamen rem illam restituere, si adhuc apud emptorem extet in se vel æquivalenti; vel certè in quantum factus est ditior. Quod si autem mala fides intercessit in ea emptione, emptor & peccavit, & æquè tenetur ad restitutionem faciendam, vel Domino rei, ut Bonac. q.4. p.1. n.1. docet, et si pretium solum non esset recuperaturus; vel, quod Lugo *D.17. s.2. n.37.* Dian. p.2. tr.3. *Miscell. R.4.* & alii docent, ipsi fur, ut ab eo recuperet suum pretium; quia non constituit rem pejori loco, quàm fuerit antè, & consequenter Domino non infert damnum. Ex quibus obiter

Patet, eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni seu vestium, peccare: ut Villalob. apud Dian. p.4. tr.4. R.176. tradit; licet Sanch. apud eundem Dian. excuset eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à mercede justa, quàm mereantur ista fragmenta, adeoque licitè ea retineant.

468. Pecunias à parentibus ad necessaria comparanda (vel ad victum, ad libros emendos) collatas in notabili quantitate inutiliter consumpsi semel: v.g. in lusus, comotationes &c. Et est ipsis facienda restitutio, si constet, eam profusionem contra ipsorum voluntatem esse factam.

469. In lusu defraudavi alium ve gravi semel: re levi ter. Ludus est certamen quoddam susceptum ad competentem animi oblectationem, cui, ne omnino langueat, adjungi quandoque solet pactum vel contractus, ut victori res ab utroque exposita cedat. Ex natura sua non est illicitus, si debita concurrant conditiones, & aliunde non interveniat scandalum, aut justa prohibitio, aut nulla se iniquitas misceat, aut peccandi occasio. Condiciones autem ad ludum justum & licitum requisitæ sunt fere hæc. I. est, ut ludens possit liberè disponere de re, quam ludo exponit: aliàs non poterit dominium rei illius in alium transferre. Et ideo qui à Religioso, non potente alienare, lucratus est, tenetur restituere. Laym. l.3. tr.4. c.21. n.5. & alii. II. Ut alter alterum ad ludum non pertrahat per vim, opprobria, dolum, aut aliam injuriam. Bonac. D.2. de restit. q.3. p.2. n.1. Tamb. l.8. in Decal. tr.2. c.9. §.1. n.5. Lugo de just. D.31. f.2. §.2. n.28. Less. l.2. c.26. d.2. n.9. aliàs qui metu incusso alterum ad ludum pertraxit & lucratus est, tenetur restituere. III. ut ludens non utatur fraudibus: de qua conditione postea pluribus. IV. ut utriusque colludentis sit æqualis conditio: in contractibus enim servanda est æqualitas, nisi contrahentes cedant suo jure. Et ideo qui ludendi peritiã alterũ longè superat, cer-

R. P. Stoz. Trib. Penit.

rúsque adeò mortaliter est, se lucraturum, non potest lucrum acquisitum retinere; etsi nullam aliam fraudem, vel simulationem, quã alium ad ludendum induceret, adhibuerit. Lugo §.4. n.46. Dian. p.4. tr.4. R.186. & p.7. tr.9. R.29. Bonac. n.4. Si tamen imperitior alterius colludentis excessum, vel ab eo monitus, vel alia ratione nõrit, & nihilominus velit ludere, Dian. p.7. tr.9. R.31. Bonac. l.c. & alii communiter docent, peritiorẽ posse lucrari, quia scienti & volenti nulla fit injuria. Sed Lugo n.50. id non admittit, nisi ex circumstantiis præsumatur spontanea donatio, uti præsumi potest, si res sit parva, vel quando alter generosus, & liberalis est, vultque eã jaçturã ludi delectationem emere.

470. Ceterum fraudes, quibus inter ludendum utimur, aliæ sunt licitæ, aliæ illicitæ. Illæ sunt, quæ vel ex mutuo consensu, saltem tacito, vel juxta regulas ludi, aut consuetudinem receptam adhibentur; & numerantur fere hæc. I. si quis advertens, se certò lucraturum, augeat sponsonem, vel, ut augeat adversarius, simulat metum. II. si quis sciat, se inferiores chartas habere, atque ideo se vincendum, potest simulare, & augere sponsonem, ut alter timeat, & recuset, ac relinquat ipsi, quod erat appositum. III. si inspiciat chartas alterius ex sola ipsius negligentia, & absque fraude. IV. Potest tacere, si videat alterum in numerandis signis errare, aut plures accipere chartas, quàm deberet: ob quem excessum debeat postea perdere, quod est appositum. V. si inter ludendum disceat à tergo nõsse chartas, quas antè non signavit, nec novit. VI. Potest quis numerare pauciora pun-

M m

ta,

cta, quàm habet, &, postquam adversarius exhibuerit plura, potest ipse licitè exprimere, quæ habet, & sic lucrari. Lugo *n. 34.* Dicast. *de just. l. 2. D. 5. d. 3. n. 9.* Diana *cit. p. 7. tr. 9. R. 43.* & alii.

471. At verò fraudes illicitæ sunt. I. Si quis chartas occultis notis designet, ut eas à tergo dignoscat. II. Si plura puncta in se numeret, vel pauciora in adversario. Si tamen videat, adversarium non omnia puncta numerare, quæ si numeraret, lucraretur, non tenetur illum admonere; hæc est enim lex ludi, ut error proprius noceat erranti. Sed nec circumstantes tenentur ex justitia de illo errore monere, nisi ea cura illis esset demandata. Lugo *n. 36.* Bonac. *n. 2.* & alii, quos Diana *R. 44.* refert. III. si primum locum ex industria occupet, quando non ad se, sed ad adversarium atinebat: & is multum confert ad lucri eventum. IV. si defraudet numerando pecuniam, ludo perditam, & debitam. V. si arte componat chartas, ut non casu, sed ex certa dispositione sibi meliores obveniant. VI. si dicat & fingat, se habere chartas, quas non habet, & adversario credente & non curante, sua fictione vincat. VII. Si ex industria ita se componat, ut sui adversarii chartas videre possit: secus, si casu & ex negligentia adversarii eas videat. VIII. Si ab aliquo circumstantium per signa accipiat notitiam de chartis adversarii, ut videlicet scire possit, quando debeat acceptare, vel recusare adversarium, augentem sponsonem. Lugo *n. 35.* de quibus etiam Diana *R. 44.* & *seqq.* videndus est. Qui his fraudibus utitur, tenetur restituere saltem id, quod est iniquè lucratus. Bonac. *n. 6.*

472. Denique etiam preces & alia pia opera v.g. pro animabus purgatorii solvenda proponi possunt, modò in iis postea persolvendis debita reverentia adhibeatur. Lugo *f. 1. n. 5.* Bonac. *p. 1. n. 8.* Diana *R. 41.* Nec est, si preces in ludo honesto utrinque solvendæ proponantur, periculum ullius simoniæ incurrendæ; sicut esset, si uno preces proponente, alter quid temporale solvendum proponeret: rem enim spiritualement pro spirituali commutare, non est prohibitum, nisi de Jure humano in certis materiis, v.g. in beneficiis.

473. *Detrahentibus fama aliena in re gravi aures prævni semel: in re levibus.* Qui est causa gravis detractionis, tacite vel expressè ad eam alterum impellendo ac movendo, peccat mortaliter contra charitatem & justitiam: contra charitatem quidem, quia infamanti præbet scandalum. Arg. *cap. Ille, qui & seqq. 22. q. 5.* contra justitiam verò, quia dat causam injustæ infamationis. Lugo *de just. D. 14. f. 8. n. 123.* Laym. *l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 14.* Bonac. *de restit. D. 2. q. 4. p. 11. n. 1.* Fill. *tr. 40. c. 4. n. 121.* Less. *l. 2. c. 11. d. 4. n. 39.* Quod si tamen utrique exiguum detrimentum à delinquente inferatur, veniale tantum peccatum est: sicut & si quis arbitretur, detractionem fore levem, detractor verò præter intentionem erumpat in gravem. Laym. *l. c.*

474. Quin & is, qui, etsi non sit causa detractionis, eam tamen auditâ delectatur, peccat ex suo genere mortaliter contra charitatem: hoc enim ad odium spectat, si delectatio de jactura alienæ famæ per se & directè in eam tendat. Bonac. *n. 4.* si verò per accidens ob detrahentis facun-

facundiam, rei novitatem, est peccatum veniale. Bonac. n. 5. Laym. l. c.

475. Quod si verò auditor neque sit causa injusta infamationis, neque eà audità delectetur, adhuc peccat mortaliter contra charitatem, si, cum absque gravi suo incommodo possit, non impediat, vel redarguat, sive expressè, sive tacitè; quod fit v. g. discedendo, sermonem avertendo, vultum tristem exhibendo: nam aquilo dissipat pluviam, & facies tristes linguas detrahentium. Proverb. 25. At si non impediat, vel ex verecundia rationabili ob auctoritatem detrahentis, vel ex metu alicujus non levis mali, sibi alioqui certò vel probabiliter eventuri; vel quia non sperat, se sua admonitione quidquam profecturum, omnino non peccat. Bonac. n. 7. Lugo à n. 126. Quod autem attinet ad delectationem de detractione, debet se accusare, ut n. præc. dixi: de inductione verò ad detrahendum, ut paulò post de scandalo dicetur.

476. Cum proximo rixatus sum semel. Rixa vulgariter confundi solet cum contentione, sed non rectè: hæc enim in verbis consistit, illa in factis proximum lædentibus; & definiri solet: altercatio factis, quibus unus alterum lædere conatur, exercita, v. g. in lutum projiciendo, cædendo pugnis &c. unde est quoddam bellum auctoritate privata susceptum. Est peccatum mortale ex suo genere, saltem ex parte invadentis. Fill. tr. 28. c. 9, n. 201. nam ex parte invasi vel nullum est peccatum, si sit ad justam sui defensionem, nec excedat modum inculpatæ tutelæ: vel solùm veniale, si eum modum excedat parùm: si enim excedat notabiliter, erit etiam mortale. Fill. n. 202. Po-

test quoque fieri veniale ex parvitate materiæ, ut fit, cum parvi pueri inter se pugnis decertant. Coninch. de charit. D. 32. d. 1. n. 1. Discordiam gravem seminavi semel: levem quinquies. Quid discordia fit, & quale peccatum, n. 145. expliatum est.

477. Inimicitias graves seminavi semel: leves ter. Est autem inimicitia nihil aliud, quàm odium, quo personæ alicui malum volumus, vel quia nobis molesta est, & vocatur odium abominationis; vel præcisè quia malum ipsius est; & vocatur odium inimicitia. Utrumque est ejusdem speciei, & ex suo genere peccatum mortale: fit veniale ex defectu advertentia, vel parvitate materiæ.

478. Et quoniam occasio ita fert, addamus pauca de dilectione inimicorum. Itaque tenemur I. Inimicos non tantum non odio prosequi, sed etiam eos positivè amare: id quod Matth. 5. v. 43. expressum est his verbis: Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros. Hinc de malo inimici non licet gaudere, quia malum ipsius est, v. g. non possumus gaudere, hostem insigni clade esse ad internecionem delerum; præcisè ex eo, quod strages ista sit ipsi illata: hoc enim est peccatum mortale, cum malum sit magnum. At verò de eadem clade gaudere idcirco, quia per eam à Republica remotum est tam grave flagellum, non est peccatum: quia gaudium non tendit in cladis illationem, sed liberationem à malo, quod alioqui incumbebat Reipublicæ. II. Tenemur inimico in necessitate constituto succurrere: & III. eum à generali affectu, & beneficiis, quibus alios prosequimur, non excludere. Coninch. de charit. D. 24.

P
d. 6. n. 85. Suar. *de charit. D. 5. f. 5. n. 7.*
Et alii: nam neque DEUS inimicos suos à generali affectu omnes salvandi, & communibus beneficiis, quæ humano generi præstat, excipit: facit enim Solem suum oriri super bonos & malos, Et ideo peccat, & quidè ex genere suo mortaliter, qui, cum orat pro aliqua comunità, excludit inimicum, nolendo illum esse participem suarum precum. Si tamen causa justa aliud suadeat, non est illicita ea exclusio à communibus beneficiis. Sic si eleemosyna impertienda non sufficiat omnibus, possunt excludi calumniatores: tunc enim excludis inimicos, non quia inimici sunt, sed quia non potes omnibus succurrere. Coninch. *n. 87.*

479. At verò specialia benevolentiae, amicitiae, & familiaritatis signa nemo tenetur inimico exhibere. Coninch. *n. 89.*
Et alii apud ipsum: quia nemo plus tenetur diligere inimicos, quam alios: sed aliis non tenemur semper specialia benevolentiae signa exhibere; ergo nec inimicis. Hinc I. qui dissolutam amicitiam aut familiaritatem, quam cum altero habuit, non vult illum alloqui, salutare, aut in pristinam familiaritatem admittere, non tenetur: sicut nec tenetur inimicum ægrotum invisere, mæstum solari, hospitio excipere &c. hæc enim sunt signa benevolentiae particularia, quæ communiter non solemus omnibus exhibere. Coninch. *n. 91.* Suar. *n. 8. § 9.* Laym. *l. 2. rr. 3. c. 4. n. 2.* Quodsi autem inimicus prius te salutet & alloquatur, non solum contra urbanitatem, sed etiam contra charitatem est, non resalutare. Bonac. *d. 3. de char. q. 4. p. 3. n. 4.* modò, ut idem notat, saluatus non sit longè emi-

nentioris conditionis. Imò si petat veniam, debes eam dare, & injuriam illatam remittere. Bonac. *n. 5.* cum Reginaldo *l. 17. n. 124.* Valen. *T. 3. D. 3. p. 3.* & aliis, quos refert. Regulariter verò is, qui potius offendit, debet veniam & reconciliationem petere. Bonac. *n. 6.* Quodsi tamen negatio reconciliationis ex odio vel vindicta procedat, nec læsus ab eo proposito velit desistere, peccat mortaliter, nec absolvendus est à Confessario, donec deponat odium. Bonac. *n. 3.* Sæpe etiam omisio illa conjunctum habet scandalum non leve, quod similiter ex obligatione gravi auferendum est.

480. II. Etsi decens sit, & christiana charitati conforme, satisfactionem pro injuria illata condonare, quod docent Azor & alii apud Bonac. *n. 5.* læsus tamen ad id non est urgendus importunè; quia cum judex possit injuriantem punire, etiam læsus potest id ipsum petere: modò sine animo vindictæ vel odii; sicut enim non licet vindictam privata auctoritate sumere, ita neque licet aliquid ex odio vel spiritu vindictæ facere. Bonac. *n. 5.* Nihilominus quia pauci sunt, qui sua jura coram iudice prosequi possint, secluso affectu odii, vel vindictæ; idcirco omnino suadenda iis est sententia Azorii. Et licet injuria ex animo condonanda sit; nemo tamen tenetur eò conniti, ut ex memoria pellatur, cum id sit valde difficile, & quibusdam etiam impossibile, ut ex Silvestro *V. Charitas. q. 6.* notat Laym. Alia est ratio parentum, Prælatorum &c. hi enim possunt correctionis causâ subditos in se peccantes à communibus beneficiis, & amoris indicis excludere. Laym. *n. 2.* modò id non fiat ad longum tempus, aut cum scandalo.

481. *Proximum graviter delinquentem non correxi semel.* Correctio fraterna est admonitio per se primò ordinata ad proximum à peccato revocandum. Est actus vel misericordiae, vel Charitatis Theologicae secundum diversa motiva, ex quibus procedit. Darur de ea verum præceptum. Palauus *D.3. p.1. n.2.* Suar. *D.8. s.1. n.3.* & *T.4. de relig. tr.10. l.10. c.7. n.10.* Est affirmativum, ac proinde juxta communem sententiam non semper obligat, sed certò tantum tempore, certisque circumstantiis concurrentibus, quarum alia se ex parte materiae, seu peccati corrigendi; alia ex parte personae corrigentis; alia ex parte personae corrigendae tenent.

482. Ex parte materiae requiritur I. ut peccatum sit commissum. Palauus *p.2. n.2.* colligitur ex illo *Matth. 18.* & *Luca 17.* ubi dicitur, si peccaverit, non si peccaturus est; his enim tacitè insinuatur, correctionem supponere lapsum. Nihilominus si proximus in solo peccati periculo constitutus sit, adhuc id impediendum est, non quidem vi correctionis, sed vi defendendi honoris divini & boni proximi. Palauus *l.c.* Suar. *T.4. de relig. tr.10. l.10. c.8. n.3. & 8.* Coninch. *D.28. d.3. n.35.* & alii. II. ut peccatum nondum sit emendatum, aliàs correctio esset inutilis. Tanner. *T.3. D.2. q.5. d.4. n.78.* Suar. *D.8. s.2. n.1. ex communi.* III. Ut constet, peccatum esse commissum. Tanner. *n.79.* Palauus *p.4.* Coninch. *d.6. n.87.* Suar. *s.3. n.1.* aliàs non poteris corrigere, Nemo privatus, etiam Confessarius, tenetur, imò nec potest in aliorum delicta inquirere. hoc enim esset nimis odiosum, & natum ad alios turbandos, variatque suspiciones & indignationes excitandas.

Prælati tamen & pastores suorum subditorum delicta investigare non prohibentur: ratione enim officii hanc facultatem acquisierunt. Modum autem, quem Prælati in subditorum vitam inquirentes debent servare, fusè explicat Lessius *l.2. c.19. d.12.* Judicia tamen temeraria, & suspiciones vanæ, ne in hoc misericordiae genere bona existimatio, proximo debita, temerè lædatur, diligentissimè sunt cavendæ.

483. Ex parte corrigentis requiritur I. potentia, ut nimirum possit corrigere. Poterit autem quisque, etiam privatus, etiam peccator corrigere; omnes enim tenentur jure divino: & sola Sacramentorum administratio requirit in ministro gratiam. II. ut nullum tum ipsi corripienti, tum aliis notabile damnum, cujus meritò potior habenda sit ratio, immineat ex ea correctione. Tann. *n.79.* Palauus *p.6. n.1.* Coninch. *d.6. n.124.* Bonac. *cit. q.4. p.7. n.11.* Dian. *p.4. tr.4. R.228.* & *p.7. tr.3. R.26.* tam gravis enim obligatio repugnat suavitati legis Christi; non est ergo fidelibus imponenda, nisi fortè in extrema vel quasi extrema necessitate aeternae damnationis proximi: de qua re videndus est Palauus *n.4.* & Diana *cit. p.7. tr.3. R.27.*

484. Ex parte denique corrigendi requiritur I. ut sit probabilis spes secuturae emendationis. Tann. *n.83.* Suar. *s.3. n.2.* & 3. Palauus *p.5. n.1. & 3. ex communi:* aliàs correctio esset otiosa, imò & nociva, cum non in utilitatem, quam detrimentum proximi cessura esset. Si dubium sit, an profutura sit; certum autem non nocituram, adhuc est adhibenda. Palauus *n.5.* Coninch. *n.92.* Dian. *p.3. tr.5. R.93.*

& p. 4. tr. 3. R. 72. omittenda autem in dubio, an sit nocitura. Suar. n. 3. Coninch. n. 93. Palaus n. 4. Dian. p. 7. tr. 3. R. 22. & alii; extra quidem articulum mortis, in hoc enim corrigendus est proximus, etsi timeatur, ut evadat deterior. Palaus n. 6. Coninch. n. 94. Suar. l. 6. II. ut correctio censeatur esse moraliter necessaria, ita ut non sit probabile, peccantem sine ea aliunde, vel à se vel ab alio emendandum. Tan. n. 83. Coninch. n. 115. Palaus p. 6. n. 5. Suar. n. 7. Unde si delinquens sit homo alioqui timorata conscientia, qui speretur facile surrecturus, nec in periculo ulterius ob meam omissionem peccandi constitutus, non teneor illum corrigere; nam sola perseverantia in peccato commisso, non inducit obligationem corrigendi proximum. Palaus p. 2. n. 6. Coninch. n. 117. Dian. R. 11.

485. Jam si prædictæ conditiones concurrant, correctio est omnino adhibenda, & quidem statim. Suar. n. 8. *ex communi*: nisi causa justa suadeat illius dilationem, v. g. si ipse sit, proximum alio tempore fructuosius emendandum. Palaus p. 6. n. 6.

486. Est autem obligatio adhibendæ correctionis fraternæ ex suo genere gravis. Potest fieri levis ex parvitate materiæ, si nimirum materia sit levis: nulla, si vel una ex conditionibus prædictis desit, aut pudor vel verecundia mereret. Suar. n. 5. Palaus. n. 2. Diana p. 4. tr. 4. R. 228. Navar. c. 14. Man. n. 26. Debet tamen hic pudor & verecundia esse gravis, quam etiam cordatus nequeat facile superare: nam ob levem pudor-

rem non est facile omittenda correctio, aliàs nunquam fieret. Si enim in communibus necessitatibus tenetur etiam privatus corrigere peccantem, etsi sit delinquendus, aut aliam levem injuriam passurus; multò magis debet, licet pudorem patiat. Coninch. n. 126. Ex quibus omnibus breviter. Patet, privatum aliquem non facile peccare mortaliter, si omittat correctionem ex aliquo timore: quia facile sibi persuadet, & sæpe probabiliter, se vel nihil effecturum, vel alterum sine sua opera emendandum. Coninch. n. 127. Dian. p. 4. tr. 4. R. 228. & p. 7. tr. 5. R. 61. & alii.

487. Est denique aliquis ordo in fraterna correctione servandus, & quidem ille ipse, quem Christus *Matth. 18.* præscripsit, videlicet I. ut peccatum corripias secretò. II. Si hæc privata monitio non sufficiat, coram testibus. III. Coram Ecclesia, id est, Prælati, & Pastoribus. Potest tamen hic ordo quandoque prætermitti: & quidem I. si delictum sit publicum. II. si quis suo jure cessasset, ut possint sua delicta immediatè ad superiorem deferri; ut cedunt quidam nonnulli Religiosi, præsertim Societatis JESU, quorum constitutiones etiam quoad hoc à summis Pontificibus approbatæ sunt, Tann. n. 106. Suar. f. 6. n. 8. Diana p. 3. tr. 2. R. 37.

488. *Importunis vexationibus creari alteri molestiam, ter: vel concitati ad impatentiam semel.* vexationes si verbis fiant (ut plerumque solent) inter peccata oris recensenda sunt sub nomine verborum charitatem proximi offendentium. Sunt vexationes plerumque tantùm peccata

cata venialia: possunt fieri mortalia, si iis proximus ad peccatum mortale concitetur.

489. *Totam curam animarum Capellano reliqui, ita ut nihil eorum, quæ ad eam spectant, ipse unquam egerim.* Est hæc commissio contra finem residentie in propria parochia. Est etiam contra rationem totius officii Parochialis; qui enim aliquod officium gerendum suscipit, simul etiam tacite obligat suam personam ad proprias illius functiones præstandas: & nisi crederetur id facturum, nunquam ad illud officium eveheretur; nunquam enim Princeps constitueret gubernatores urbium, provinciarum &c. præfectos arcium &c. qui putantur non per se, sed per alios, licet æquè dignos, vel forte etiam digniores administraturi. Unde Parochus, qui licet in loco sui beneficii commoretur, non tamen ipse suum officium in persona præstat, ex mente Concilii Trident. non est censendus residere, ut notat etiam Sylvester V. *Residentia, in principio*: idem enim est inutiliter adesse, quod abesse, ut apud Barbos. *de Parocho c. 8. n. 40.* docet Carranca *de Resid. Episcop. c. 3.* Et ideo non immerito in *cap. Inter corporalia, de Translat. Episcop.* dicitur, illam Ecclesiam viduam esse, quæ licet Episcopum habeat, (idem est de Parocho) inutilem tamen perhibetur habere: quis autem inutilior illo, qui cum alicui ministerio exercendo sit addictus, eorum tamen, quæ ad illud spectant, agit nihil: & ideo tales verè non sunt Parochi, sed umbra potiùs & simulachra Parochorum: & cum in re gravi desint suo officio, peccant mortaliter, & in conscientia non sunt securi. Nec obstat,

quòd juxta 72. *Regulam juris* censeatur quis per se facere, quod per alium sibi substitutum facit; hoc enim tum tantum verum est, cum alicujus cura & industria non eligatur ad personale munus, sicut eligitur in Parocho. Unde in *Cap. quia nonnulli, de Clericis non resident.* dicitur: Cum igitur Ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc quærat persona, quæ residere in loco, & curam ejus valeat per seipsam exercere. Nihilominus tamen possunt Parochi ad majorem suam quietem suis Capellanis, consuetudine ita declarante, multa & magis ardua committere, velut nocte surgere, multas audire Confessiones, procul ire ad ægrotos & similia; dummodo tamen iis non utantur, tanquam hominibus, qui portent pondus diei & æstum, sed ut sociis laboris. *Postev. de officio curati. c. 1. n. 10.*

490. *Abeneficio, quod habeo, diu & ultra tempus concessum absui.* Parochi tenentur, ut Palaus *tr. 13. D. 5. p. 1. ex communi* tradit, jure tam Divino, quam humano in loco sui beneficii parochialis residere, & peccant graviter non residendo: ille tamen, qui mox est reversurus, non censetur à sua Ecclesia abesse, juxta *L. Postliminium, §. captivis, & L. nihil. ff. de captivis & postlim. revers.* Unde tempus, quo Parochus à sua Ecclesia abesse potest, debet esse breve; quale est non tantum paucarum horarum, sed etiam duorum aut plurium, etiam octo dierum; imò ut scrupulus omnis procul esset, Concilium Trident. *sess. 24. c. 12. de reform.* determinavit tempus, & censuit, respectu totius anni modicum esse, quod est duorum mensium,

fium, siue de in hoc spatium continetur,
 siue interpoletur. Quod si Parochus ultra
 hoc tempus abesse velit, necessaria ad id
 est specialis licentia expressa, (neque
 enim tacita sufficit, nisi causa sit notoria,
 & moram accedendi ad Episcopum non
 patiatur,) ab Episcopo etiam obtenta
 (non enim sufficit eam præcisè petere)
 Palauus p. 5. n. 6. & quidem in scripto:
 aliàs erit nulla. Palauus n. 8. Causa verò,
 ob quam hæc licentia dari potest, debet
 esse gravis, qualis est I. Christiana cha-
 ritas. II. urgens necessitas. III. obedi-
 entia debita maioribus, Papæ videlicet aut
 Episcopis. IV. evidens Ecclesiæ, cui quis
 præest, aut reipublicæ, utilitas: desum-
 ptæ sunt hæc causæ ex Concilio Trid.
 Sess. 23. c. 1. & explicantur à Laym. l. 4.
 tr. 2. c. 6. n. 4. & 5. Interea tamen
 dum Parochus abest, substituendus est
 alius vicarius idoneus, vel ab ipso Episco-
 po, si istius ad eam absentiam licentia sit
 necessaria; vel ab ipso Parocho, si ad
 breve à jure concessum tempus absit:
 optimum fuerit, si vicinum Parochum
 substituatur; licet enim ordinariam juris-
 dictionem non habeat, nisi in suum gre-
 gem, jurisdictionis tamen delegandæ est
 capax. Sanch. l. 3. de Matrim. D. 31.
 n. 11.

491. *Ad confessiones meorum subdito-
 rum excipiendas non accessit, licet fuerim
 rogatus & vocatus semel.* Hæc est una
 ex nobilissimis officii pastoralis parti-
 bus; & ad eam explendam Parochus ha-
 bet gravem obligationem, & quidem
 toties, quoties subditi justam causam
 confitendi habent, & opportuno tem-
 pore vel loco petunt. Laym. l. 5. tr. 6. c.
 13. n. 2. Suar. D. 32. s. 1. n. 4. & alii.

Quia tenetur Parochus ex suo officio non
 deesse subditis, quærentibus grande &
 spirituale gratiæ & reconciliationis cum
 DEO commodum, & salutis remedium,
 quale ex Confessione provenire solet.
 Nihilominus tamen quia successu tempo-
 ris Religiosi Mendicantes in partem la-
 borum pastoralium ingressi sunt ex indulto
 Pontificum, varia privilegia iis conce-
 dentium, fideles omnes pro sacro tribu-
 nali audiendi; non potest hinc ulla esse
 difficultas: possunt enim omnes fideles
 hujusmodi Religiosis suam manifestare
 conscientiam, etiam invito & contradi-
 cente Parocho, ut communiter docent:
 quidquid aliqui reclamant, non atten-
 dentes, seu auctoritati, quam Pontifex ve-
 lut summus Ecclesiæ Pastor & Rector
 habet in omnes fideles, haud parùm de-
 rogare.

492. *Evcharistiam petentibus negavi
 quater.* Parochus Evcharistiæ Sacramen-
 tum suis subditis tenetur administrare,
 & quidem non tantum tunc, quando
 subditi tenentur illud recipere, ut in ar-
 ticulo mortis, & tempore paschali; sed
 etiam quoties illud rationabiliter petunt:
 hoc enim pastorale ipsius officium exigit,
 ita ut si illi hinc desit, peccet mortaliter.
 Hic tamen Sancius in *selectis* D. 47. n.
 10. & alii monent, subditos extra mor-
 tis articulum non debere esse nimis im-
 portunos, vel infrequentia petendi, vel
 tempore valde intempestivo, v. g. con-
 cubia nocte; vel cum præstat, Paro-
 chum tunc aliud agere, v. g. conciona-
 ri: tunc enim si Parochus hoc Sacramen-
 tum neget, excusabitur à peccato mor-
 tali; sicut etsi semel aut iterum neget vel
 differat, nisi fortè subditus petat ex gra-
 vi

vi causa, v. g. festi solennis, gravis tentationis, longi itineris &c. Neque excipiens est dies parasceves: nam & hoc die fidelibus etiam sanis Evcharistiam porrigendam esse, si petant, tradunt Laym. l. 5. tr. 5. c. 4. n. 7. Fill. tr. 5. c. 4. n. 106. Dian. p. 4. tr. 4. R. 237. Sancius in *selectis* D. 22. n. 20. Quodsi Parochus hoc Sacramentum (idem est de Pœnitentia) non neget quidem, ostendat tamen se adeo difficilem & asperum, ut subditis præbeat occasionem toties non petendi, quoties aliàs petissent, peccateo modo, quo peccaret, si omnino negaret. Possu. *de offic. curati* c. 5. n. 9.

493. *Ad egrotos, vel ad moribundos etiam vocatus non accessi*: vel certe nimis serò, ut moribundo amplius prodesse non poterim. Inter personas miserabiles, quarum singularem curam Parochi gerere debent, sunt vel maxime illæ, quæ morbis affliguntur, vel sunt morti proximæ. Tenetur ergo Parochus ex visui officii sollicitudine inquirere in ægros suæ Parochiæ, ut tempestivè possit eorum salutem consulere. Valent. T. 3. D. 3. q. 4. p. 3. §. *Porro eorum*. Laym. l. 5. tr. 4. c. 5. n. 6. Palau. tr. 21. p. 20. n. 1. Si quos ergo deprehenderit periculosè decumbere, Sacramenta Confessionis, Communionis & extremæ Unctionis iisdem ministrabit, si petant: sin, persuadebit prudenter & serò, ut admittant; invitis enim, dum rationis usum habent, Sacramenta non sunt administranda: sufficit autem implicita petitio, si de Evcharistia & extremæ Unctione sit sermo: de Pœnitentia quid teneri possit, jam *sup. à n. 57.* dixi. Ceterum animabit morituros ad mortem, & præibit iis frequenter ad eli-
R. P. Stoz Trib. Pœnit.

ciendos actus fidei, spei, charitatis, contritionis perfectæ &c. Commendationem animæ orabit suo tempore; importunitatem domesticorum avertet, ne terrenis affectibus impediatur ægri bonam dispositionem. Non est tamen necesse, ut ægro bene disposito dies noctesque usque ad ultimum halitum assistat; aliud est de indispositis aut graviter tentatis, quos non facile deseret. Postquam æger sensibus defecit, melius est orare ferventer cum adstantibus pro moribundo, quàm stentorea voce vel frustra, vel non sine gravi molestia ægri, & fortè etiam circumstantium in aures inclamare. Ex metu verò irregularitatis contrahendæ non omittet quædam charitatis opera, qualia sunt vertere infirmum ex latere ad latus, transferre ex lecto in lectum &c. hæc enim irregularitas, si qua est, non potest esse alia, quàm ex defectu lenitatis: quæ tamen, ut *Filliuc. tr. 19. c. 10. n. 278.* Dian. p. 3. tr. 5. R. 79. §. 80. & p. 11. tr. 2. R. 63. *Tambur. de censuris l. 10. tr. 4. c. 15. §. 13. n. 7. §. 17.* *Reginald. l. 30. tr. 2. c. 9. n. 102.* & innumeri alii docent, non incurritur, nisi ab iis, qui ex officio, quod gerunt, quoquo modo concurrunt ad alterius necem. Quodsi ergo Parochus suo ægros invisendi officio notabiliter defuit, peccat mortaliter: sicut & tunc, cum ex ipsius culpa accidet, ut æger ex hac vita decedat, Sacramentis necessariis non præmunitus. Anima ægri de ipsius manu requiretur, & gravissimum super caput suum accumulabit iudicium.

494. *Non sum concionatus, cum potui ac debui sexies.* Parochus tenetur concionari, & populum, quæ ad salutem necessaria

Nn

cessaria

cessaria sunt, docere: hoc enim spectat ad ipsius officium. Suar. *T. 1. de Relig. tr. 2. l. 2. c. 16. n. 7.* Possévin, *de offic. curati c. 3. n. 1.* & reliqui communiter. Sumitur ex Trident. Concil. variis locis. Est autem hæc obligatio personalis, ut, nisi aliud obstat impedimentum, aut rationabilis causa, ab ipsa pastoris persona sit implenda; cui, si Parochus præcisè ad suam quietem velit id munus temper aliis exercendum committere, non satisfacit. Non est autem hæc obligatio tam personalis, ut non possit ex mente Concilii & legitima causa in alium idoneum transferri. Cujusmodi causæ sunt I. inhabilitas dicendi. II. consuetudo, quæ saltem in Germania habet, ut in nonnullis locis officium prædicandi separetur à beneficio parochiali, & stabiliter atque ex fundatione alteri Sacerdoti detur: quo casu Parochus ab officio concionandi est immunis, nisi fortassis in defectum teneatur. III. speciale Pontificis indultum, ex quo munus prædicandi alteri committi possit. Sic Religiosi mendicantium Ordinum, qui sunt velut subsidiariæ copię in auxilium Parochorum missæ, stabiliter pro Parocho concionari possunt: quo tamen casu convenit, ut ipsi quoque Parochi quandoque concionentur. Licet autem teneatur Parochus concionari, non est tamen certum tempus huic obligationi implendæ designatum: ne autem tam necessario & utili officio ullus desit, aut id justorariùs exerceatur, Concil. Trid. *Sess. 5. c. 2. & Sess. 24. c. 4.* determinavit saltem singulos dies Dominicos, aut solenniores festivos: ubi tamen non videtur adeo rigorosè præcipi, ut Parochus graviter peccet, nisi singulis diebus festis

& Dominicis concionetur: non enim Concilium utitur verbis tantam obligationem indicantibus; sed tantum mandat, ut faciant illis diebus & aliis per quadagesimam & adventum, si ita opportunum duxerint. Debet ergo Parochus hoc officium non negligere, sed omnino curare, ut, quantum fieri potest, non omitatur; pro singulis autem illis diebus non est præceptum rigorosum, ut consuetudo interpretatur. Suar. *l. c. Palaus tr. 8. D. 2. p. 4. n. 5.* Bonac. *de præcept. D. 5. q. un. p. 2. n. 28.* At si uno integro mense, vel duobus, aut tribus in uno anno omitat concionem, peccat mortaliter; quia grave damnum infert populo, si tanto tempore privetur celestis doctrinæ pabulo. Palaus *l. c.* Bonac. *n. 31.*

495. *Doctrinæ Catechetica tradende exiguam vel omnino nullam curam habui.* Et si in hoc puncto à Concil. Trident. *Sess. 24. c. 4.* pro Parochis nihil sit statutum; nihilominus tamen eosdem ad docenda fidei Christianæ rudimenta obligatos esse, docent Laym. *l. 2. tr. 1. c. 9. n. 4.* & alii. Officium enim Parochi est, ut parvulis frangat panem celestis doctrinæ, & eorum, quæ scitu necessaria sunt, ignorantiam ex suorum subditorum mentibus evellat: & praxis ita interpretatur. Peccat ergo Parochus mortaliter, si in hoc notabiliter deficiat: deest enim in re gravi & necessaria; sub interminatione censurarum, si negligentia aut omisso sit magna, id est, si nunquam, aut non nisi rarissimè doceatur Catechismus. Si tamen faciat, quod in se est, vocando pueros, monendo parentes, ut mitant liberos ad catechismum, Parochus videtur esse excusatus; sed torpere non

non debet, aut esse negligens, quin semper urgeat prudenter, invocando etiam, si sit opus, magistratum læcularem. Sed hoc tradendæ doctrinæ catechetice onus, quod alioqui Parochis incumbit, multum est levatum, dum Præceptores, Ludimoderatores, parentes ipsi in se suscipiunt hanc curam, ut liberi bene instruantur.

496. Huc spectat peccatum *scandali*, quod est actio vel omissio minus recta, id est, vel mala, vel mali speciem saltem apparentem habens, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis, seu, quod idem est, peccandi vel mortaliter, vel venialiter. Duplex est, activum & passivum: Activum in eo, qui dat scandalum, reperitur, & propriè tale est. Passivum verò in eo, qui scandalizatur, reperitur; & propriè non est scandalum, sed potiùs ipsa ruina spiritualis seu peccatum proximi. Et aliud est pusillorum, aliud pharisaicum: illud est, cum proximus ex alterius opere sumit occasionem ruinæ, quia fragilis est: istud est, cum proximus nullo dato activo scandalo, ex propria malitia & perversa voluntate ruit, ut olim Pharisei condemnando Christum, quod manducaret cum peccatoribus, benefaceret aliis etiam in Sabbatho &c. Pusillorum scandalum quisque (si sine suo gravi incommodo possit,) tenetur impedire, omittendo etiam actiones ex se quidem honestas, sed respectu ignorantis speciem mali habentes. Sumitur ex illo 1. *Corinth.* 8. ubi Apostolus, *si esca*, inquit, *scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum.* & Christus ipse *Matth.* 17. iussit Petrum solvere didrachma, licèt ipse lege solutus es-

set: charitas enim exigit, ut alterius infirmitati indulgeamus. Pharisaicum non est necessariò vitandum: esset enim nimis grave, si ob aliorum malitiam essent omittendæ actiones alioqui honestæ, vel saltem non illicitæ. Non enim æquum est, ut cum damno proprio spirituali, imò & temporali consulatur alterius malitiæ; id quod satis constat ex illo *Matth.* 15. ubi Christus Phariseorum scandalum non curans: *sinite, inquit, illos; caeci sunt, & duces caecorum.*

497. Sed ut ad scandalum activum redeamus, id duplex est, directum unum, alterum indirectum. Directum est, cum quis alterum expressè & ex proposito inducit ad peccatum, id est, ideo aliquid facit, ut alter peccet, v.g. si quis suadeat, ut alter furetur, fornicetur, omittat die festo sacrum &c. quod potest dupliciter contingere: vel ex formali odio ipsius proximi, nimirum expressè & ex formali intentione desiderando ejus ruinam spirituales (quod gravissimum est peccatum, in hominibus rarum, in diabolis frequentissimum) vel non ex odio proximi, sed ex affectu propriæ commoditatis, vel alterius finis ex peccato proximi alicui obvenientis, v.g. voluptatis carnalis, ut si quis faminam sollicitet ad turpia. Et potest hoc scandalum committi, et si nullum in altero sit periculum lapsus, ut patet in Petro, qui, cum *Matth.* 16. iussit Christo, ut mortem subterfugeret, meritis est audire: *vade post me Satana: scandalum es mihi.*

498. Scandalum indirectum est, cum quis aliquid, quod ex se aptum natum est ad causandum alterius peccatum, operatur, licèt eam ruinam expressè non intendat;

rendat; ut, si quis turpia coram aliis loquatur, pingat, exhibeat: item si Clericus domi suæ aliam feminam suspectam populo, vel licet eam domi suæ non teneat, cum ea tamen nimiam aliam familiaritatem; et si absit omne peccatum vel peccandi periculum. Ad hoc scandalum duo requiruntur: unum est, ut vera ruina spiritualis in proximo vel subsequatur, vel probabiliter subsequatur prævideatur. Alterum est, ut nulla sit justa causa ponendi vel omitendi opus, ex quo illa alterius ruina videatur secutura. Atque utrumque hoc ad scandalum indirectum ita requiritur, ut, si alterutrum eorum desit, cesset etiam ratio istius scandali. Et ideo si ex alicujus dicto, facto nihil aliud præter admirationem aut rumorem in videntibus excitetur, non est scandalum. Suar. *D. 10. f. 1. n. 1.* Sancius in *Select. D. 48. n. 45.* quia admiratio, rumor & suspicio de delicto, si fundamentum non præbeas, non est peccatum. Similiter nec scandalum reus erit, qui coram aliis exercet actionem, ex se quidem & natura sua inductivam ad peccatum; sed hi in bono tam firmi sint, ut visus aliorum peccatis non censeantur ad peccatum permovendi, nec ad malum tam projecti, ut ipsos aliorum peccata immutent vel pervertant. Sanch. *l. 1. Mor. c. 6. n. 7.* Bonac. *de peccat. D. 2. q. 4. p. 2. §. 11. n. 43.* Sancius *D. 46. n. 11.* Palaus *D. 6. p. 1. n. 4. §. p. 4. n. 5.*

499. Ceterum scandalum directum semper est peccatum, & quidem ex suo genere mortale, & si quis actionem ad peccandum inductivam coram aliis eo animo exercent, ut affectus cuiusque præsentium conditioni proportionatos exci-

pet, præter malitiam scandali contrahit etiam specialem malitiam illiusmet peccati, ad quod proximus inducitur, v. g. furti, adulterii, incestus, blasphemiarum, detractionis. Tanner. *T. 3. D. 2. q. 6. d. 8. n. 97.* Suar. *cit. D. 10. f. 2. n. 2. §. 3.* Palaus *p. 1. n. 7. §. 8.* Estque hæc circumstantia specialiter in Confessione explicanda in hunc fere modum: *Proximum directè induxi ad omitendum die festo sacrum: ad non jejunandum, cum teneretur: ad alterius (vel aliorum) famam coram uno (vel pluribus) ledendam graviter &c. semel.*

500. Dixi autem supra *ex suo genere:* potest enim fieri veniale ex parvitate materiæ, ut si peccatum, ad quod alter inducitur, sit tantum veniale; tunc enim inductio ad illud, quantumvis alioqui ex directa ejus ruina intentione proveniat, culpæ venialis limites non excedet; quo enim titulo peccati mortalis damnetur, etiam alterius ruina spiritualis, sed levis, directè intendam? certè si ego ipse studio, & ex malitia peccem venialiter, intendamque meam istam ruina spiritualis, nemo me peccati mortalis arguet. Est enim damnum hoc in genere damnorum spiritualium non grave, sed leve tantum: neque enim comparatio damni spiritualis facienda est cum damno temporali; alioqui peccaret mortaliter, qui brevem aliquam orationem, salutationem Angelicam alteri promissam omitteret; privaret enim illum bono spirituali, quod quolibet bono temporali longè majus est & præstantius. Bonac. *n. 10.* Lugo *de just. D. 9. f. 2. n. 18.* Palaus *p. 2. n. 3.* Atque ex his obiter illud deducet, eum, qui coram aliis graviter peccat,

pra-

prævidens illos inde ruinæ tantum venialis occasionem accepturos, in ratione scandali tantum venialiter peccare, neque teneri hanc circumstantiam in Confessione specialiter explicare, licet peccatum ipsum, quod fuit levis illius ruinæ occasio, utique manifestandum sit. Gravitatis enim scandali sumitur ex ruina proximi; quæ proinde cum in proposito sit tantum levis, non poterit esse gravius ipsum scandalum. Sanch. n. 10. Bonac. n. 11.

501. Jam verò quod ad scandalum indirectum attinet, etiam ipsum est speciale peccatum charitati proximi oppositum. Laym. l. 2. tr. 3. c. 13. n. 5. in fine, Suar. n. 5. Lugo Disp. 6. de Pœnit. s. 4. n. 159. Tambur. in Meth. Confess. l. 2. c. 1. §. 17. n. 102. & alii. Neque enim ad hoc scandali genus requiritur, ut formaliter intendatur, sed solum ut causetur ruina spiritualis in proximo: alioqui nunquam vel rarissime contingeret hoc scandalum. Nemo enim vel non nisi raro tam perversus est, ut, dum peccat, expressè petat ruinam spiritualem proximi, præcipuè propter ipsam: & tamen peccatum scandali frequentissimum est, necesse enim est, ut scandala veniant.

502. Sed enim scandalum indirectum præter propriam malitiam non continet malitiam illius peccati, ad quod proximus inducitur, Lugo l. c. Tamb. n. 105. & alii: quia per hoc scandalum nulli alteri obligationi contravenitur, præterquam charitatis, quæ obligat hominem ad averendum malum spirituale proximi, cum facile & sine ullo notabili incommodo, seu proprio seu alieno, & cum spe securi profectus potest. Et ideo qui spurcissimo suo sermone &c. pluribus scanda-

lum præbuit, non debet personarum scandalizatarum numerum vel conditionem explicare; modò, quod omnino necessarium est, ut Lugo s. 3. n. 141. bene docet, explicetur, an uni tantum vel pluribus scandalum sit datum: alioqui non satis explicaret quis numericam peccati differentiam, cum, si dicturus esset, scandalizavi alterum, Confessarius intelligeret, unum duntaxat hominem scandalizatum esse, cum tamen plures sint scandalizati: scandalum enim uni datum individualiter differt à scandalo pluribus dato.

503. Est autem & hoc scandalum peccatum ex suo genere mortale: potest fieri veniale ex parvitate materiæ: nullam ei, præter propriam, inesse specificam malitiam, jam paulò antè dixi. Quæ doctrina tam Confessariis, quam pœnitentibus valde est notanda, cum utrisque sit perquam favorabilis. Lugo l. c. Tamb. in Meth. Conf. l. 2. c. 1. §. 17. n. 105. & seqq. & alii: quidquid Dian. p. 3. tr. 4. R. 114. frustra reclamet, graviter excandescens in Confessarios, qui in scandalo indirecto neque speciem peccati, neque conditionem aut numerum personarum scandalizatarum exprimenda curant, vocans eos cæcos, & duces cæcorum: sed hæc censura & excandescencia utique nimia est, cum solido fundamento sit destituta. At scandalizans speciem sui operis, ex quo prævidebat securam ruinam proximi, utique debet, si quidem ipsum graviter malum fuerit, explicare in hunc fere modum. *Mea turpi locutione* (vel alio peccato, quod, ut modò dixi, exprimendum est,) *causa fui semel, ut unus* (vel plures) *in peccatum grave* (vel leve)

leve) rueret: vel brevius & melius; *Mea turpi locutione &c. uni* (vel pluribus) *gravi* (vel levi) *scandalo fui ter.*

504. Nihilominus tamen circumstantia scandali seu inductionis ad peccandum non est in confessione necessariò explicanda, si explicato actuprincipali sufficienter etiam ipsa censeatur intelligi, quod plerumque contingit in peccatis tam inducenti quàm inducto communibus, ita ut non nisi operâ utriusque conjunctâ committantur, quale est, v.g. fornicatio aut confabulatio tempore Missæ. Bonac. *de pœnit. D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 3. diffi. 3. n. 20.* Palaut *tr. 23. p. 9. n. 12.* Lugo *D. 18. de pœnit. s. 4. n. 142.* Tamb. *in eodem libro c. 7. §. 4. n. 25.* Sed hoc intellige, si actus ipse, ad quem alter inducitur, subsequatur: si enim hic re ipsa non subsequatur, vel non nisi post longam & notabiliter interpositam moram, inductio ipsa est explicanda.

505. Sed enim illud hoc loco addendum videtur, nempe scandalum indirectum non esse ita malum, ut, si justa aliqua causa subsit, non liceat agere vel omittere, ex quo quis videat (modò non intendat) alterius ruinam spiritualem secuturam: esset enim nimis dura & gravis obligatio; imò & præcepto charitatis de peccato proximi impediendo minùs conveniens: id enim, utpote affirmativum, more aliorum similium præceptorum, non obligat in omni casu. Unde non teneor cum notabili meo damno abstinere à publico, v.g. ab aditu Ecclesiæ, aut cum magno meo dedecore ab ornatu corporis competente, vel etiam superfluo, (qualis est, fucare faciem) adhuc tamen honesto, etsi videam, aliquos ea occasione

spiritualiter ruituros; modò ut dixi, id semper caveam, ne eam ruinam intendam. Hæc ex communi sententia.

506. Multò minùs ob scandalum merè passivum, seu, quod idem est, pharisaicum omitti debet opus, quod est in præcepto; imò & in consilio tantum, ut est audire sacrum die profano, aut honestæ alicui, & quidem etiam publicæ recreationi operam dare: at ob scandalum pusillorum in particulari, v.g. Petri, Pauli, (nam ob metum scandali, secuturi in aliquo vel etiam pluribus ex communitate in genere seu indeterminatè, abstinere, esset nimis difficile, & scrupulis plenum) debet utrumque opus, consilii nempe & præcepti, omitti aut differri, saltem aliquoties, quia si sæpe esset & hoc nimis durum & grave. Plus tamen requiritur ad permitendum scandalum pusillorum, quàm pharisaicum. Et universim si nulla causa rationabilis adsit, non est licitum, quidquam facere, ex quo alterius, quantumvis præter meam intentionem, ruina spiritualis prævideatur secutura: quisque enim ex charitate tenetur, si facile possit, peccatum proximi impedire.

507. Scandalum directum nunquam est licitum. Est communis. Repugnat enim legi naturali, quæ dicitur, nemini esse nocuum aliquid, præsertim spirituale, inferendum. Et hinc actioni malæ nemo unquam ex causa etiam urgentissima potest cooperari, si ea intrinsecè mala sit, ita ut, dum fit, malitia ab ea non possit separari.

508. At verò, si actiones indifferentes sint, hoc est, tales, quas licèt quis videat, alterum malè & cum peccato exercituum, possit tamen, si velit, etiam sine peccato

cato exercere, licitum est, ex justa causa ad eas concurrere, præsertim si cooperatio sit remota tantum. Est communis; fit enim, quod est utile, & alter bene facere potest; quod si ergo id non faciat, sibi imputet. Quò verò propinquior est tua ad alterius peccatum cooperatio, eò gravior causa requiritur. Ex quo varii casus resolvi poterunt: speciatim verò ex dictis obiter

509. Infertur, neminem absque peccato scandali posse alteri suadere minus malum facere, facturo aliàs liberè majus: quia illius peccati, quod suades, verè causas, & positivè ac directè proximum ad illud inducis; ergo peccas. Quod si verò ad utrumque ita paratus sit ac determinatus, ut alià vià diverti non possit, suaderi posse minus malum, communiter docent auctores relati à Dian. p. 3. tr. 5. R. 37. eò quòd tunc suadeatur minus peccatum, non quidem quatenus malum est, sed quatenus bonum, id est, majoris peccati impeditivum: ex duobus enim malis minus eligendum est. Sed hi non placent, cum ad Rom. 3. dicatur, non esse faciendâ mala, ut eveniant bona; neque bonum dici possit, cui adjuncta est malitia, licet non suadeatur ut malum; neque unquam necessarium sit, ex duobus peccatis alterum eligere, secluso casu perplexitatis, de quo aliàs. Itaque cum Tanner. T. 3. D. 2. q. 6. d. 8. n. 102. existimo, verba talium suavorum non esse accipiendâ, ut sonant, quasi consilium contineant aut suasionem, sed in sensu permissivo, quasi dicerent, si utrumque malum non vis vitare, saltem cave majus: quod est suadere omissionem majoris mali cum permissione minoris.

510. His omnibus pro coronide addendum est, posse aliquem, si is, cui inferendum est malum, possit ad eam actionem dare licentiam, etiam juvare injultum aggressorem; v.g. si Petrus determinatus sit, Paulum occidere, vel pecunias furari, poteris Petrum in furto committendo juvare: non enim illa actio, ut à te procedit, est illicita; procedit enim ex consensu saltem tacito ipsius Pauli dantis tibi facultatem, ut Petrum nolentem ab utraque injuria, furti & homicidii, abstinere, etiam juves furari, ad impediendum nimirum majus malum. At in illis actionibus, ad quas alter licentiam dare non potest, non potes iniquum aggressorem juvare. Et ideo Petrum in mutilando Paulo non potes juvare, licet juxta sensum paulò antè dictum suadere, hoc est, permittere possis. Palau de charit. D. 6. p. 6. n. 8. apud quem per plura puncta videre est alia plura, ad præsentem de scandalo materiam pertinentia.

§. III.

Peccata operis contra meipsum.

511. Ex aliquo facto vanam gloriam (laudem, vel favorem hominum) quasi viter: v.g. simulavi devotionem, ut aliorum oculis placerem; confessus sum & communicavi, ut parentibus, Confessario, Prælato, hero &c. placerem. Spectant hæc ad hypocrisim, quæ nihil aliud est, quàm simulatio virtutis & sanctitatis, quam aliquis fingit se habere, cum non habeat, & occultare vitium, quod habet, quasi non haberet, idque ex intentione captandæ apud homines gloriæ. Et hæc est propriè dicta Hypocrisis. Satis autem est,

est, si modo hic proposito explicetur: neque enim necesse est speciatim exprimere, quale opus fuerit, quod factum est ad gloriam vel laudem captandam. Ad vanam quoque gloriam spectat, appetere laudem ex eo, quod vel malum est, vel non dignum laude. Porro Hypocrisis (quocunque fine, etiam bono fiat, v.g. si quis fingat virtutem, ne alios scandalizet) semper est peccatum, & quidem ex se tantum veniale. Less. *l. 2. c. 47. d. 6. n. 45. Toler. de septem peccatis. c. 9. & alii.* Potest fieri mortale I. ratione finis graviter mali: ut si quis fingat se justum, veritatis Doctorem, ut falsam doctrinam seminet: quod faciunt hæretici, præsertim Ministri; item si eadem simulet, ut ad dignitatem aliquam v.g. Ecclesiasticam indignus promoveatur. II. ratione nocimenti, ut si quis fingat in aliqua scientia v.g. medica, juridica, aliquem se esse, & magnum, cum sit vel nullus, vel modicus; hi enim cum simulant se tales esse, alliciunt suam famam alios, ut ad ipsos accedant, non tamen nisi cum gravi nocimento corporis & crumenæ, cum auxilium, quod simulatores illi ob incitiam ferre non possunt, ab iis non sint relaturi. III. Si simul involvat contemptum sanctitatis vel religionis internæ, quo modo multi politici hujus temporis sunt Hypocritæ: solum enim curant, ut exterius videantur esse justi, vel Catholici, cum tamen sint lupi rapaces, & internam religionem nihili faciant. Less. *n. 46.*

312. *In ornatu corporis vanitatem aliquam quesivi ter.* Ornatus corporis, si sit moderatus, & statui, in quo est, conveniens, licitus est, & spectat ad virtutem, quæ Modestia cultus vocatur, & deco-

rum in cultu corporis & reliquo externo apparatu juxta cujusque status conditionem servat. Si sit superfluus, est ex suo genere peccatum tantum veniale. Potest fieri mortale I. ratione finis, ut si quis se ornet, animo inducendi faminam ad turpem amorem. Hinc si feminae utantur vestitu scandaloso, valde ad libidinem provocativo, peccant mortaliter. Talis est denudatio, totius præsertim pectoris & mamillarum: etsi enim hæc pars corporis honesta sit, nec natura aut pudor humanus petat eam absolute tegi; & ideo tolerari possit in loco, ubi ea consuetudo jam est (quamvis & hic præstaret eam eliminari) recepta, tamen hujusmodi morem in provinciam, in qua hætenus nondum viguit, introducere, est peccatum mortale. Less. *l. 4. c. 4. d. 14. n. 13. Laym. l. 2. r. 3. c. 13. n. 11.* prope finem & alii communiter: tum quia ejusmodi inductio est ex se perniciosa, & consequenter bono publico & spiritali proximorum saluti perniciosa; tum quia usus novus & insolitus efficacius movet, quam usitatus, & consuetudine inverteratur. Quod si tamen mulier aliqua se ornet, faciem fucis & variis pigmentis depingat, præcisè alicujus vanæ, & venialis gloriolæ aut solius pulchritudinis conciliandæ desiderio tacta, non peccat mortaliter: licet credat, aliquos, qui ipsam sic ornatam videbunt, in ejus concupiscentiam exarsuros. Navar. *c. 14. Man. n. 26.* De reliquo novam aliquam & eo loco non usitam, honestam tamen vestium formam introducere, ex se non est peccatum mortale. Unde nec inventores novarum formarum peccant graviter: quia illæ formæ per se malæ non sunt; & bonum usum

usum habere possunt, licet multi abutantur ad vanam gloriam, aut alium finem malum, Less. n. 111. & alij. II. Si cedat in grave præjudicium rei domesticæ, item liberorum, creditorum &c. aliàs usus vestium pretiosarum, annulorum, catenarum, aliorumque monilium, non est nisi veniale peccatum: imò etiam nullum, si fiat ex fine honesto, ut in Judith & Hester apparet. III. Si talis excessus lege aliqua sub pœna excommunicationis prohiberetur, eaque servaretur. Quodsi tamen non habeat annexam pœnam vel saltem non gravem, erit veniale duntaxat peccatum: imò si lex prohibens talem excessum sit civilis, erit pœnalis, nec obligabit nisi ad pœnam, more aliarum legum civilium, seu purè seu mixtim pœnalia, quas in conscientia sub peccato jam *sup.* n. 453. dixi non obligare, & credibile reputat Less. n. 112. Eodem modo de viris & adolescentibus discurrendum est; nam & hi se ornare possunt ad venustatem sibi comparandam: nec peccabunt, nisi ad summum venialiter; modò alia circumstantia specifica non accedat. Nihilominus tamen hi compruli reprehendendi sunt, quia pulchritudinem affectare femininarum est, non virorum. Unde illud Poëtæ:

Sint procul à nobis juvenes, ut femina compti.

513. *Vestimento muliebri usus sum rer.* Si id fiat ex levitate, peccatum est, sed tantum veniale: nullum verò, si fiat ex justa causa, v. g. ut se occulter ab hoste; vel quia alia veste caret; vel ob honestam sui vel alterius oblectationem aut repræsentationem, ut in comædijs. Idem est, si facta, P. Stoz Trib. Pœnit.

mina veste virili utatur, Laym. l. c. Less. n. 114. Navar. c. 23. Man. n. 22.

514. *Choreas ex quadam levitate, & vanitate duxi semel.* Hoc peccati venialis limites non excedit: imò choreæ ex se non sunt illicitæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. Possunt tamen fieri malæ, & peccata mortalia. I. si fiant cum periculo, vel ex intentione alicujus inhonestatis, in se vel in alio procurandæ, aut exercendæ: quæ exprimenda est, qualis ea fuerit, oscula, an tactus turpes &c. II. ratione alterius circumstantiæ specificæ; vel loci, ut si fiant in loco sacro, v. g. templo; vel temporis, ut si fiant tempore, quo divina officia peraguntur, & ab ijs abstrahunt: vel personarum, ut si à Clericis exercentur, quibus jure communi prohibita sunt, & speciatim à Concilio Trident. Sess. 22. c. 10. & Sess. 24. c. 12. vel denique ratione modi, si nimirum hic sit impudicus & lascivus. Fill. tr. 30. n. 222. De reliquo rustici diebus festis & Dominicis à choreis non sunt prohibendi: tum quia eas ducunt ad vitandum otium: tum etiam quia serviunt ad honestam oblectationem, & benevolentiam inter adolescentes & puellas in ordine ad matrimonia contrahenda conciliant. Tollendi tamen sunt abusus, & modestia, quantum potest, procuranda; sic enim tolletur & id, quod Tann. T. 3. D. 4. q. 5. n. 125. graviter de choreis pronuntiat, nimirum eas viam sternere diabolo ad homines seducendos ad magiam.

515. *Ad turpia risi quater.* Effundere se in risum petulantem & effusum, peccatum est veniale, etiam cum ea, ad quæ quis ridet, sunt turpia; ut si quis rideat, ne

O o

inur-

P.
 in urbanus videatur, aut jocosus diceris
 & convitiis exprobratur; vel etiam mo-
 dus narrandi sic lepidus & artificiosus, &
 risus ex hoc potius modo, quam ex ipso
 objecto narrato oriatur. Potest tamen
 fieri mortale, vel I. ratione scandali, si
 nimirum persona sit talis, ut risu suo vi-
 deatur verbis turpibus auctoritatem præ-
 bere, eaque approbare. II. ratione ad-
 junctæ delectationis veneræ & compla-
 centiæ in rebus turpibus; vel, etsi hæc ab-
 sint, rideat tamen, ut videatur turpibus de-
 ditus, ob idque magni fieri aut laudari ve-
 lit: gloriam enim quærere & admittere
 ex re mortali & mala, mortale est. Sanch.
 l. 9. de matrim. D. 46. n. 38. Castus verò
 animus hujusmodi narrationibus & joci-
 s, quæcumque aliàs excusari possint, sciens
 & volens nunquam delectabitur.

516. *Somno immoderato indulgi ter.* Et
 si somnus immoderatus ex se sit tantum
 veniale peccatum, Bonac. de pecc. D. 2.
 q. 3. p. 3. n. 8. poterit tamen fieri mortale ra-
 tione temporis, ut si dormias, cum Sacrum,
 quod est ultimum, audire debes, & te vo-
 luntariè ad somnum illo tempore capien-
 dum disponas.

517. *In potu (vel cibo) sumendo ex-
 cessum levem commisi quater: gravem se-
 mel.* Hoc spectat ad vitium Gulae, quæ
 est inordinatus appetitus, & usus cibi &
 potus. Cibus & potus ad corporis su-
 stentationem ordinantur; quando igitur
 ista sumuntur propter hunc finem, modo
 & circumstantiis debitis, non est vitium,
 sed potius virtus; quando verò aliquid
 eorum præmittitur, inordinatio fit, &
 vitium Gulae, committiturque quin-
 que modis, qui hoc versiculo continen-
 tur.

Præproperè, lautè, nimis, ardentè,
 studiosè.

Nam excessus spectari potest, vel circa
 ipsum cibum, vel circa illius sumptionem.
 Et circa cibum quidem potest esse exce-
 ssus I. ratione substantiæ; cum pretiosio-
 res cibi, quam statui convenient, appe-
 tuntur; quod indicatur voce *laute*. II.
 ratione qualitatis; si nempe in condimen-
 tis, & studio præparandi est excessus, ut
 si nolis comedere, nisi multo saccharo,
 vel succis variis conditum sit: hoc indicat
 vox *studiosè*. III. ratione quantitatis;
 cum nimium comeditur, & bibitur, id est,
 plus quam natura ferat, & exigit: qui
 modus est frequentissimus, & indicatur
 voce *nimis*. Circa sumptionem ipsam po-
 test esse excessus. I. Ratione modi, ut,
 si quis voraciter comedat, cibos non
 mansos devorando, seu ingerendo, ut
 canes solent; quod significat vox *ar-
 dentè*. II. ratione temporis, videlicet de-
 bitum tempus præveniendò, vel etiam
 sæpius, quam deceat, comedendo, quod
 indicat vox *præproperè*.

518. Ceterum Gula est ex se peccatum
 tantum veniale: potest tamen fieri mor-
 tale in his fere casibus. I. si quis Gula
 causâ violet jejunia Ecclesiæ. II. si quis
 ex Gula notabiliter ineptus fiat ad fun-
 ctiones, ad quas sub mortali tenetur. III.
 si quis valde graviter noceat valetudini,
 id advertens: secus, si leviter tantum, ut
 si febricitans haustu aquæ morbum au-
 geat. IV. si cum scandalo proximi fiat:
 unde illud 1. Corinth. 8. si esca scandalizet
 fratrem meum, non manducabo car-
 nes in æternum, ne fratrem meum scan-
 dalizem. V. si ex quantitate vel qua-
 litate cibi sumpti probabiliter prævidea-
 tur

rum fecurum peccatum, ut si experientia nosset, te inde ad turpia exstimulari & consentire. At si omnino consideres, te non consenturum, & nihilominus ex solius Gulæ affectu velscereris, non esset mortale. Imò si quis ex certo genere cibi aut potus paret se in somnis passurum pollutionem, non peccat mortaliter, si cibo illo utatur; sed non hoc fine, nec sit periculum consensus ad delectationem. Tolet. *lib. de septem peccatis, cap. 6. Less. l. 4. c. 3. d. 1. n. 7.*

519. Gula duas sub se species continet, quarum una consistit in immoderato cibi usu, & vocatur *Comessatio*, seu *Crapula*: altera verò in potus immoderato usu, diciturque *Ebrietas*, & propriè consistit non in defectu usus rationis, per nimium potum inducto (hic enim effectus potus est peccati, quàm peccatum ipsum) sed in ipsa potatione eum effectum inducente, & sic describitur: est excessus in potu voluptatis causâ usque ad violentam usus rationis privationem. Alia est perfecta; imperfecta alia. Illa est, cum usus rationis plenè sopitur, seu cum proxima potestas utendi ratione ad omnem subitam necessitatem adimitur: & si voluntaria sit, est quidem graviter mala, non tamen ira, ut nullo unquam casu sit licita, ut Less. *l. 4. c. 3. d. 4. n. 37.* ostendit. Ista verò est, cum ratio non ita plenè sopitur. Unde si quis post potam adhuc possit discernere inter bonum & malum, licet phantasia nonnihil turbetur, lingua titubet, pedes vacillent, oculi videant duplicia, vel domus videatur gyrari, non est plena ebrietas, sed peccatum tantum veniale. Sed & *Crapula* non est nisi veniale peccatum: potest tamen fieri mor-

tale, si valetudo inde graviter lædatur. Non censetur verò gravis læsio, si post cibum potumve immoderatè sumptum caput vel stomachus postero die nonnihil doleat. Porro ex dictis breviter

520. Patet, inordinationem seu excessum in quantitate cibi aut potus fieri gravem, si sit nimius, pertingens videlicet usque ad perfectam ebrietatem, vel ad grave valetudinis detrimentum; levem verò esse, si ad neutrum perveniat; reliquos verò excessus communiter veniales reputari, nisi alia adveniat circumstantia; ut si quis aliquid ante Communionem comedat, vel bibat: quod est (nisi necessitas excuset) peccatum mortale non tam in genere Gulæ, quàm sacrilegii. Illud tamen hic obiter adverte, eum, qui in potu excessit, meliùs suum peccatum nomine Ebrietatis explicaturum; sic ergo talis dicet: *Perfèctè* (vel *imperfèctè*) *me inebriavi semel. In loco non competenti bibi* (vel *comedi*) *ter*: v. g. in templo, in foro, in schola &c. hoc enim, si non fiat ex affectu Gulæ (ut quia non potest differre, usque dum veniat domum) non inducit inordinationem contra abstinentiam, sed contra religionem vel modestiam. Less. *n. 5. & alii. Tempore non congruo comedi* (vel *bibi*) *bis*: v. g. sub rebus divinis. Hoc quoque magis Religioni vel alteri cuiquam virtuti, quàm abstinentiæ adversatur.

521. *Jejunium violavi graviter semel: leviter quinquies.* Jejunium Ecclesiasticum (de hoc enim hic sermo est) consistit in tribus. I. In unica per diem refectio- ne: quæ debet esse justa; qualis non est, quæ constat ex solo pane, vel ex oleribus & fructibus, sed ex aliis quoque cibis ma-

gis nutritivis, maxime si vinum vel cerevisia desit. Quod verum est etiam respectu eorum, qui alioqui toto anno ordinariè non solent pro victu habere nisi panem, fructus, vel olera. Pasqual. *decif.* 279. Requiritur autem ea saltem ciborum quantitas, ut omnia, quæ quis pro una refectione habet, adæquent tres circiter libras. II. In abstinentia à certo ciborum genere, nempe à carnibus. III. in observanda refectionis hora, quæ nisi consuetudo loci aliud ferat, est circa meridiem: hæc tertia conditio non ad substantiam jejunii, sed solam ad circumstantiam spectat.

522. Obligat hoc præceptum omnes, qui vigesimum primum ætatis annum expleverunt, quamcunque alioqui robusti sint: cum enim Ecclesia hoc adolescentibus indulserit, quia indigent infra illud tempus alimento multiplicato ad necessariam nutritionem & vires comparandas, voluit, ne scrupulis omnia implerentur, certum tempus, quo ea obligatio stringeret, determinare. Computatur autem dies jejunii ab una media, usque ad alteram mediam noctem. Sed modo dubium est, an hoc fiat vel ad primum statim ictum horologii, vel ad ultimum. Et Bressetus quidem *de Consc. l.4. c.11. n.107.* apud Dianam *in summa v. Jejunium. n.2.* putat, horam durare moraliter usque ad ultimum ictum horologii; sed ad primum terminari longe melius statuunt alii, adeo quidem, ut Lugo *de Eucharist. D.1. s.2. n.37.* rectè existimet, horam terminari ad primum quadrantem, ubi ad pulsum horarum præmitti solent quadrantes: Qui eam ætatem implet in ipsa die jejunii, v.g. circa meridiem, tenetur juxta Sanch. *l.2.*

de Matrim. D.24. n.23. & alios jejunare, si ante meridiem necdum bis comedit: at probabilius est, illa die eum absolute adhuc liberum esse à jejunio, licet summo mane, imo statim post mediam noctem eam ætatem complevisset, & ipse adhuc nihil comedisset; quia præceptum jejunii respicit totam diem, & non tantum unam illius partem. Tamb. *in Decal. l.4. c.5. s.7. n.2.* Sancius *in select. D.54. n.4.* Dian. *p.1. tr.9. R.49.* Qui post adhibitam diligentem indagacionem adhuc dubitat, an vigesimum primum annum compleverit, non tenetur jejunare, quia est in possessione suæ libertatis. Pasqual. *decif.* 255. & alii communiter. Sed & Senescione ætatis à jejunio excusantur: & quidem si viri sint, sexagenarii, licet adhuc robusti sint & vegeti. Sanch. *l.7. de Matrim. D.32. n.17.* Sancius *n.8.* Tamb. *n.1.* & alii: Estque hæc sententia magis conformis temporis & imbecillitati humanæ, & à scrupulis, quibus contraria exponit, remota. Ratio est: quia ab anno sexagesimo natura & vires decrescunt: ergo cum indigeant restauratione percibos, nemo sexagenarius potest sine notabili damno, vel ejus præsentis periculo jejunare. Sed feminas, utpote debiliores, cum sunt quinquagenariæ, à jejunio excusatas esse probabile judicat Sanch. *l.6.* Sancius *n.11.* licet ipsi probabilius esse debeant, eandem in hoc puncto feminarum conditionem esse, quæ est virorum.

523. Jam qui intra hos duos ætatis terminos constituti sunt, tenentur jejunare, nisi justam habeant causam, quæ excuset. Qualis est I. infirmitas, quæ tamen non debet esse gravissima: sufficit, si sit notabilis. Hoc titulo excusantur etiam

etiam convalescentes, debiles, prægnantes, lactantes. Qui cibos quadragesimales jam dudum est expertus sibi noxios esse, non tenetur iis amplius vesci, nec in reliquis Quadragesimis periculum facere: alioqui elus carniū in præsertionem nunquam erit licitus. Sancius *D. 51. n. 9. Dian. p. 3. tr. 5. R. 70. §. Notandum.* II. labor corporalis, si sit gravis, id est, talis, cum quo jejuniū ordinariè servari non possit, nisi difficulter. Hoc titulo excusantur agricolæ, fabri lignarii, ferrarii, scriuarii, murarii, cæmentarii, bajuli gravium onerum, sutores si laborent (nam si non suant, sed tantum scindant corium, & materiam præparent, non sunt ex hoc titulo excusati) universim mechanici artifices, quorum opificia sunt valde laboriosa. An autem his factores quoque sint adnumerandi, dubium est: aliqui & hos à lege jejunii eximunt propter bullam Eugenii IV. apud Navar. in *Man. c. 21. n. 16.* ubi indiscriminatim declaravit, artifices mechanicos non comprehendi hac lege. Et ideo etiam excusari possunt famuli & ancilla, non tantam cum graviore labores domesticos peragunt, ut sunt purgare stabula, portare ligna, verrere domum; sed etiam cum nent, vel fila ducunt, vestes confarciunt tota die, vel saltem majori illius parte: quia etiam isti mechanicis adnumerari debent. III. Labor quoque animi excusat à jejuniō, si gravis sit: per eum enim valde consumuntur spiritus. Cum ergo ab his spiritibus pendeant vires corporis, fieri sepe potest, ut plus fatigetur corpus per laborem animi, quam per laborem corporalem. Hoc titulo excusantur concionatores, qui tota Quadragesima quotidie vel saltem ter in hebdo-

made concionantur: imò universim nullus ea die, quâ concionatur, uti nec pridie tenetur jejunare. Non pridie, ne perdat vires ad concionandum necessarias; non ipsa die, propter laborem corporis & animi in concionando. Pasqual. *decis. 66. & alii.* Eodem titulo excusantur Præceptores, qui quatuor vel quinque horis quotidie docent. Imò & scriba, notarii, & secretarii, qui toto die scribere debent. Labor enim scribendi, præsertim diuturnus, est valde gravis: quo modo videtur etiam excusandus, qui in typographeo, etsi non verset prælum (qui apud omnes excusantur) tamen tota die vel majore illius parte colligit & disponit literas æneas ad typum: nam iste est quasi scriba. Ministri quoque & Lectores mensæ, etsi à jejuniō non omnino excusentur, possunt tamen ante mensam cibum sumere; & quidem non solum modicum, sed etiam quantum volunt, si quidem post peractum ministerium & lectionem sint & ipsi statim mensa accubaturi; quia illa antecedens, & hæc subsequens comestio sunt moraliter una, ob officium ministrandi vel legendi interrupta ex justa causa. Less. *l. 4. c. 2. d. 2. n. 11.* Alii permittunt his lectoribus & ministris parum aliquid cibi ante mensam ad vitandam debilitatem & officium melius peragendum. Sed quod dixi, est universalius & liberius. IV. Iter pedestre, non quidem per tres duntaxat vel quatuor horas peragendum, (nisi labor subsequens sit gravis) sed vel per totam diem, vel majorem illius partem. Fill. *tr. 27. p. 2. n. 122.* De itinere equestri est paulo major difficultas. Sed & hoc, si sit longius ad aliquot dies, excusat Fill. *l. c. si verò sit breve.*

v. g. unius tantum diei, non excusat propter constitutionem Alexandri VII. quâ non paucas sententias justò laxiores damnat. Idem iudicium esto de itinerantibus in curru vel lectica: nam & hoc item si longius sit, solet inducere debilitatem, & defatigationem. V. dispensatio, quam dat Papa pro tota Ecclesia; Episcopi pro sua Diacesi; Prælati Regulares pro suis subditis. Fill. 27. 126. Parochus item pro suis Parochianis, etiam cum facilis est accessus ad Episcopum. In casibus enim frequenter occurrere solitis conveniens fuit, hanc Parocho potestatem committere. Quando causa est evidenter justa, nulla est opus dispensatione; si non sit certa, consulantur viri docti, ut Professores casuum, Doctor Theologiæ, Confessarius & Medicus: si aliquis horum dicat, causam esse sufficientem, non requiritur dispensatio: si causa adhuc dubia sit, recurratur ad superiorem pro dispensatione. Fill. n. 128. *ex communi*. Et si autem nec Medicus, nec Confessarius ob defectum jurisdictionis possit in lege jejunii dispensare, potest tamen declarare, causam, quæ prætenditur, sufficientem.

524. Quoniam ergo constat de substantia & obligatione jejunii, graviter contra eam peccat, I. qui sumit duplicem refectionem, eamque juxta dicta n. 521. justam. Solâ secundâ comestione peccatur, non autem reliquis supra secundam, si quidem cibi sint legales, id est, à lege permitti. Less. d. 3. n. 15. Bonac. *de jejun. q. 1. p. 3. n. 7.* Laym. l. 4. tr. 8. c. 1. n. 13. *& alii*. Nam de comestione carnis est alia ratio, ut mox dicetur. Nominè autem refectionis non intelligitur

Collatiuncula Vespertina, quæ, ut apud Dian. *in summa V. jejunium. n. 59.* videre est, quarta vel quinta integræ cœnæ parte, hoc est duobus vel tribus quadrantibus libræ, taxari solet. Fagund. *in 4. præcept. Ecol. l. 1. c. 1. n. 13.* Tamb. *in Decal. l. 4. c. 5. §. 3. n. 1.* Diana *p. 1. tr. 9. R. 1.* ubi ait, hanc opinionem expansis brachiis amplectendam esse. Et possunt in hac quantitate collationem nocturnam facere omnes, sive amplâ, sive modicâ cœnâ utantur; sive robusti sint, sive valetudinarii, sive iis octo uncias fames extingatur, sive non: ita enim prudenter introductum est pro praxi, ne scilicet paulò religiosiores & timoratiore scrupulis exponantur. Neque verò hæc quantitas ad bilancem ponderanda est; non enim mathematicè pondus judicandum est, sed moraliter, paulò plùs, vel minùs. Unde non essent damnandi peccati mortalis, qui eam quantitatem parùm excederent, addendo unam vel alteram unciam: esset enim materia parva, & ad mortale non sufficiens. Pellizarius, Leander apud Dianam *p. 9. tr. 6. R. 15.* iisdem consentientem. Paulò majorem quantitatem pro collatione pridiana Nativitatis Domini admittunt Dian. *p. 9. tr. 6. R. 17.* Tamb. *§. 4. n. 7. & 8. & alii*. Imò & in Vigilia Paschatis & Pentecostes, ubi legitima consuetudine introducta est, eadem benignitas locum habet. Tamb. *n. 7.* Neque refert, cujus qualitatis cibi (modò esuriales sint, nec in quantitate fiat excessus) adhibeantur. Bonac. *n. 3. & alii*. Sed nec collatio pomeridiana verita est, quæ in aliquibus Communitatibus ratione haustus etiam à timoratis interdium sumi solet, consuetudine & superioribus ita per-

permittentibus ; admittit duas circiter uncias : habet enim ista se aliquo modo ad Collatiunculam nocturnam, sicut hæc ad refectionem meridiamam : ac proinde sicut ex hac pro collatione nocturna summi potest quarta circiter pars , quæ censetur esse octo circiter unciarum ; ita etiam ex collatione nocturna potest pro pomeridiana adhiberi quarta circiter pars , quæ censetur esse duarum circiter unciarum. Certè hanc quantitatem habet quoque Busemb. l. 3. tr. 6. cap. 3. dub. 1. n. 3. cum Dian. & aliis pro parva ; idque etiam dicitur infra n. 529. II. qui per intervalla & tantum comedit, ut æquivalet justæ refectioni , vel magnæ ejus parti ; illæ enim sæpius repetitæ comestiones coalescunt in unam , & constituunt materiam gravem , ad peccatum mortale sufficientem. Less. d. 2. n. 11. *Et reliqui communiter.* III. Qui vescitur carne in notabili quantitate sed hic talis non satisfacit dicendo :

525. *Fregi jejunium* : sed debet addere : *esu carniū in quantitate notabili bis.* Toties enim peccat mortaliter, quoties sumit notabilem carniū , aut aliorum , si quæ prohibita sunt , eduliorum quantitatem. Est enim præceptum abstinendi à carniū negativum , & more aliorum similium præceptorum obligat quolibet momento , adeo ut quocunque aliquid contra ipsum admittatur, peccetur. Hoc autem intellige de jejunio, quod ex Ecclesiæ præcepto servandum est : si enim sit solum vel ex voto , vel ex pœnitentia Sacramentali servandum, solum in prima vice , quâ comeduntur carnes, peccatur. Nam in jejunio Ecclesiastico duo principaliter continentur

præcepta, eaque, ut jam memini, distincta ; unum negativum non comedendi carnes ; alterum positivum, sumendi semel justam refectionem , seu potius non bis per legalia : ut inde patet, quòd ii, qui annum ætatis vigesimum primum nondum expleverunt, teneantur ad abstinentiam à carniū , non autem à duplici , vel etiam frequentiori refectione. At in jejunio solum debito ex voto aliter contingit : qui enim vovet jejunium , non vovet abstinentiam carniū per se , sed quatenus includitur essentialiter in jejunio : quare violato semel hoc jejunio per primum carniū esum, cessat obligatio de comestione intra eandem diem non iteranda. Tamb. in *Meth. Conf.* l. 2. c. 4. §. 2. n. 6. Dian. p. 1. tr. 9. R. 45. §. *Notandum.* Imò contingere potest, ut neque cum prima vice carnes comedit, peccet, si nimirum jam antè substantiam jejunii violarit iterando comestionem legalium : hæc enim semel violatâ præceptum servatu est impossibile. At qui jejunium ab Ecclesia præceptum carniū comestione frangit, meritò dicitur toties peccare, quoties comedit carnes, propter causam illatam.

526. Ceterum jam diu dubitant DD. quæ hic in comestione carnis materia sit magna ad peccatum mortale sufficiens ; & hætenus non resolverunt , contenti, eos , qui hoc indagant, mittere ad virum prudentem & ejus arbitrium exquirere. Ego, ut in aliis similibus, malo resolutum judicium vel accipere , vel dare. Et Merolla quidem T. 1. D. 2. c. 4. d. 7. n. 11. & Leone qq. *moral. de chocolata* p. 3. n. 3. apud Dianam p. 5. tr. 5. R. 32. putant , eam quantitatem parvam esse,

quæ

quæ coco ad gustandum, & libatoribus Principum ad affecurandum sufficit, ut adeo illa, quæ hac major est, censenda sit magna, & ad constituendum mortale peccatum sufficiens. Verùm si hi loquantur de uno duntaxat cibo gustando vel libando, utique nimis sunt rigidi: quis enim credat, id, quod tantillo carnis majus est, esse tam grave, ut gehennam mereatur, qui id sumit; vel si loquantur de singulis cibis, sanè non adeo modicum tandem erit, quod fuit gustatum vel libatum, maximè si multi cibi gustandi sint vel libandi. Quæro ergo ex Merolla & Leone, an tota illa materia, quæ ex pluribus illis modicis coaluit, sit magna & sufficiens ad peccatum mortale, vel non? Illud non dicent hi auctores; vel si dicant, dum è peccati mortalis barathro volunt eripere bonos coquos & Principum pincernas, eosdem in illud præcipitant. Ergo dicant, necesse est, adhuc parùm esse, & consequenter non materiam peccati mortalis, quod ex illis modicis est compositum. At tunc satis erunt liberales, & viam sternent ad mentem nostram lubentiùs aperiendam.

527. Mihi, qui hæc scribo, placuit olim dicere, mediam circiter libram esse magnam materiam; parvam, quidquid infra illam est. Et hoc ideo, quòd de mente legislatoris tam benignè, quam potest, præsumendum sit; neque adeo existimandum, illum ita voluisse constringere conscientias, ut peccati mortalis se obstringerent illi, qui non tantum carnis comederent, quantum in justo prahdio sufficeret iis, qui carnibus moderatè vesci solent; hoc autem esse mediam circiter libram, videtur ostendere

communis praxis fidelium, præsertim regularium, qui pro consueto prahdio majorem quantitatem non adhibent, nec facile multò minorem: quod autem hac quantitate minus est, tam parvum esse judicavi, ut ad mortale non sufficeret. Et ad hoc confirmandum usus sum exemplo voti de abstinendo à vino; de quo supra n. 350. Sed hæc opinio, re aliter consideratà, modò non placet; cum videatur esse æquo laxior. Votum abstinendi à vino non videtur hic accomodatè adduci; quia Ecclesia in jejuniis principaliter tanquam finem spectavit macerationem corporis, adeoque abstinentiam ab iis, quæ ad corpus bene nutriendum faciunt: cui quidem fini non obstat usus vini, utpote per se non nutritivi, sicut obest esus carnis per se & ex natura sua satis nutritivæ. Unde non est mirum, quòd in assignanda quantitate carnis non eodem modo discurremus, quo in quantitate vini respectu voti.

528. Ut ergo frantum nec nimium laxemus, nec nimium adstrigamus, media quasi via incedendum erit inter nimis rigidos & paulò laxiores; & ne scrupulis locum demus, si cujusque prudenti judicio juxta proprias corporis vires quantitas illa definienda committatur, determinandum, quæ demum materia sit magna, quæ parva: in quo tamen ipso semper oportet respicere ad dictam Ecclesiæ, imò etiam ipsius Christi bonitatem & benignitatem, cui utique longè consonantius est, si dicamus, Ecclesiæ nolle æternæ pœnæ reum constituere illum, qui die verito tam parùm carnis comedit, ut mediâ librâ multò minus sit: nec Christum dedisse Ecclesiæ tantam potestatem, ut tam par-

vam materiam sub gravis culpæ reatu prohibere queat. Itaque existimo, eam quantitatem, quæ dimidiam partem quadrantis libræ, seu 4. Loff ferè exæquat, sufficere ad peccatum mortale; eam verò, quæ hac notabiliter minor est, peccati venialis limites per se, & secluso scandalo non excedere: sic enim & gravitati legis esum carniū certis diebus prohibentis, & Ecclesiæ benignitati videtur esse satis consultum; nec ostium apertum ad periculosam, imò & damnosam conscientiarum laxitatem introducendam. Equidem, ut verum fatear, pro hoc dicto nullum possum producere Auctorem, sed frangenda demum glacies in his præsertim materiis, quæ admittunt peccatum veniale ex parvitate materiæ: & apertè dicendum, quod occultè in sacro Pœnitentiæ Tribunali decernendum est. Si quis enim se præcisè accuset, quòd comedendo carnes jejunium violaverit, Confessarius nondum scit, (quod tamen velut Judex ex officio saltem regulariter scire debet) an pœnitens peccaverit mortaliter, vel venialiter: debet ergo in hoc secreto foro iudicium sibi formare, quæ materia magna sit, quæ parva. Quod igitur hi privatim sentiunt, quid est, quod in publicum proferre recusant? cum enim in aliis similibus materiis v.g. furtis, neglectu in horis canonicis &c. eam materiam determinat: cur hic sunt tam seu scrupulosi, seu timidi?

529. Jam verò jejunium leviter censetur violare. I. qui horam refectionis ordinariam sine justa causa, etiam notabiliter prævenit. Bonac. *de jejunio*. p. 4. n. 3. Less. l. 4. c. 2. d. 2. n. 13. & alii.
R. P. Stoz Trib. Pœnit.

Quod si autem subsit aliqua justa causa anticipandi, nullum omnino est peccatum. Bonac. Less. *ll. cc.* II. Qui extra consuetudinem tempora aliquid in modica quantitate, sumit, v.g. parum carnis, aut ex aliis cibis quartam partem vespertinæ collationis, unam & duas uncias. Hæc autem omnia intelligenda sunt de eo, qui tenetur jejunare: aliàs nihil eorum, præter esum carniū, aut aliorum ciborum specialiter vitiorum, ad peccatum imputabitur.

530. Opus pœnitentiæ indiscretè feceris: v. g. contra consilium Confessarii indiscretè se flagellando, cilicium satis asperum dies noctesque gestando &c. Hoc est peccatum veniale: nisi excessus tantus sit, ut notabile corpori nocumentum inde adferatur.

531. Legi librum hæreticum semel. Cum Ecclesia id vel maxime spectet, ut Catholica fides in suis subditis integra & inviolata conservetur, meritò id omne, quod huic integritati nocere potest, procul abesse jubet. Et cum inter hæc lectio librorum hæreticorum non occupet ultimum locum, idcirco eam, si libri de Religione tractent, aut hæresin contineant, in Bulla, quam *Cœna Domini* vocant, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & Summo Pontifici reservatæ prohibet, & quidem omnibus fidelibus infra Pontificem, cujuscunque demum statûs sint aut conditionis, adeo ut ab hac obligatione nec ipsi hæretici excipiantur, cum sint subditi Ecclesiæ. Suar. *de fide*. D. 6. s. 2. n. 26. Palaus *tr.* 4. *de fide*. D. 2. p. 10. §. 3. n. 1.

532. Duo autem in præsentia spectavit Ecclesia, ita ut utrumque seorsim, velut

Pp

velut

velut finem adæquatum, intenderit: unum est, ut paulò antè dictum, perversionis periculum, quod incurrere possunt, qui ejusmodi libros hæreticos legunt: alterum est, detestatio hæretici Auctoris, cujus memoriam in odium hæresis ne in libris vult extare. Et licèt prior finis quandoque in particulari verè cesset, & idcirco præcisè ex hoc capite lex non videatur ligare (nam, quæ est communis & recepta doctrina, legis cessat obligatio etiam in particulari, si finis quoque adæquatus cesset) nihilominus alter finis semper manet, atque adeo etiam lex adhuc obligat. Unde etsi aliquis videatur sibi in fide tam firmus esse, ut nullum ipse perversionis periculum timeat, adhuc tenetur ab ea lectione abstinere. Dian. p. 6. tr. 6. R. 49.

533. Libri autem, qui hac constitutione continentur, sunt omnes & quicunque ab hæreticis, etiam de Religione non tractantes, historici, poëtici, juridici, philosophi, si vel unam tantùm contineant hæresin. Suarez. T. 5. D. 21. n. 10. Sanch. l. 2. Mor. c. 10. n. 34. Laym. l. 2. tr. 1. c. 14. n. 4. Bonac. de Cens. D. 2. q. 5. p. 4. n. 20. & alii. Nam in primis qualiscunque sit liber ab Auctore hæretico conscriptus, semper in illo reperitur alter prohibitionis finis, qui est odium & detestatio Auctoris; & videtur esse conformius regulæ secundæ Indicis: deinde in Bulla disertè distinguitur: si aut liber hæresin contineat, aut de Religione tractet, (intellige ex professo) et si totius libri argumentum non sit de Religione. Sanch. l. 6. v. g. de materia Theologiæ seu scholasticæ, seu moralis, ut de mysterio SS. Trinitatis, de prædestinatione, de

Sacramentis, de moribus &c. in alternativis autem sufficit alterutrum verificari.

534. Verùm Laym. n. 4. testatur, constitutionem illam bullarem in tanto rigore in nostris septentrionalibus partibus non esse receptam. Non enim libri medici, juridici &c. ab hæreticis facilè ita eduntur, ut nullam penitus hæresin contineant, tamen passim in Catholicorum bibliothecis publicè asservantur, passim in manibus eorundem versantur, teruntur, & leguntur. Unde multò minùs censendum est, eosdem libros, si nulla penitus hæresis iis inspersa sit, in iisdem prohibitos esse. Hinc tamen idem Laym. excipit, & meritò, historicos, quorum præcipuum studium est, Catholicam Religionem, seu Romanam Ecclesiam, statum Monachorum, & Clericorum convellere, & traducere, ut Sleidanus, Aventinus, Münsterus & similes fecerunt.

535. Ceterùm, qui prædictos libros scienter legunt, peccant mortaliter, si materia sit notabilis, ut desumitur ex pœna, quâ ii lectores afficiuntur: est enim gravissima, & supponit peccatum mortale. Possunt tamen excusari, si materia sit parva: si enim in aliis rebus parvas materia à mortali excusat, cur non etiam in hac? sed quæ sit materia parva, Auctores, ut in similibus solent, sunt valde diversi. Toletus l. 1. c. 19. §. sextum genus. vult unam vel alteram lineam sufficere, eò quòd perfecta hæresis etiam in uno versu contineri possit. Verùm hoc est nimis rigidum: nam lex, præsertim pœnalis, id spectat, quod plerumque non quod rarò usu venit: plerumque autem extam modica lectione nullum oriri potest.

test periculum. Croufers in *Reg. S. Francisci. c. 7. lect. 5.* apud Dian. in *Summa V. hereticorum libri. n. 39.* tantam libri partem, quæ per se sumpta verè possit nomine libri venire, sufficere ad mortale, & quod infra est, ad veniale. Sed hæc sententia uti que nimis laxa est, & minimè toleranda. Manuel, Vivaldus, & Sa apud Sanch. n. 31. putant, paginam integram etiam majoris voluminis, sive in folio impressi, esse materiam sufficientem ad peccatum mortale, non autem quod est infra: quod ipsum etiam Sanch. probat. Sed Laym. id non concedit, licèt fateatur, confessario posse ad hoc servire, ut non statim damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit. Sed si vim hujus dicti bene perpendo, Laym. verè est in sententia Sanchezii, quam tenet etiam Palaus. *T. 1. tr. 4. D. 2. p. 10. §. 2. n. 6.* relatus à Tamb. in *Decal. l. 2. c. 1. §. 7. n. 4.* ubi sententiam hanc idem vocat probabilem.

536. Nomine verò libri non venit quodlibet schediasma, aut epistola; imò nec concio, aut alia papyrus hæretici soluta, & nondum in tractatûs formam redacta: quia hæc communi, & usitato loquendi modo non vocantur libri. Sanch. n. 29. Sed ego judico de concionibus aliter esse sentiendum: quia communiter per modum tractatûs apologetici ad confutandam Catholicam, & stabiliendam hæreticam Religionem eduntur. Similiter & solum proæmium, quo materia libri & mens auctoris explicantur, vel epistola ad Lectorem, vel index summam in libro contentorum complexus cadit sub hanc prohibitionem, neque adeo

possunt innoxie legi. Sanch. n. 30. Laym. n. 3, & alii. Nec refert, an libri sint jam impressi, vel manu scripti tantùm, si enim licitum esset, librum nondum typis impressum legere, facilè elideretur gravissima & sanctissima lex de libris hæreticorum non legendis. Sanch. n. 28.

537. *Jussi alterum mihi prælegere librum hæreticum bis.* Et si non delint, qui existiment, eum, qui mandat lectionem libri hæretici, incurrere censuram. Suar. *de fide. D. 20. f. 2. n. 19.* Laym. n. 6. & alii, quos refert, & sequitur Diana *p. 1. tr. 11. R. 33.* quia si rem moraliter æstimemus, talis mandans censetur verè legere librum, quamvis per alterius ministerium; valet nimirum hîc tritum illud: quod quis per alium facit, per se censetur facere. Nihilominus Palaus n. 4. Sanch. n. 48. Fill. *tr. 16. c. 2. n. 45.* & *tr. 22. c. 7. n. 207.* Coninch. *de fide D. 18. d. 11. n. 178.* Tamb. n. 32. & alii plures meliùs negant, quia verba legis pœnalis non sunt ultra propriam & strictam significationem extendenda: audire autem non est legere. Nec refert, quòd alter mandaverit, ut legeretur: quia cùm lex prohibet actionem aliquam, & non addit extensionem ad facientem per alium, restringenda est ad facientem per seipsum; & ad consulentes, mandantes & similes, nisi exprimantur, non est extendenda, juxta illud, odia sunt restringenda; & in odiosis benignior interpretatio faciendâ: alioqui si quælibet prohibitio etiam ad mandantes spectaret, frustra aliquando exprimeretur, aliquando non: in proposito autem lex, quâ lectio Librorum hæreticorum prohibetur, mandantium, aut consulentium non meminit. Unde

patet, adductam regulam in odiosis non semper valere. Etsi autem talis mandans non peccet legendo; nec incurrat pœnas legentium libros hæreticos; peccat tamen graviter peccato scandali, inducendo alterum ad eam lectionem, modo inductus iste sit gnarus idiomatis, in quo liber scriptus est: hic enim verè communicat per eam lectionem cum hæreticis: si autem idiomatis illius sit ignarus, statim dicetur, quid sit sentiendum.

538. *Ex mandato Domini mei prælegi ipsi librum hæreticum bis.* Mandatarius hic vel intelligit idioma libri, vel non, sed ipsius planè est ignarus. Si I. extra controversiam est, eum incurrare censuram, si quidem secluso metu gravi, & ignorantia saltem invincibili eum librum legerit. Si II. Bonac. *de censuris D.2. q.5. p.4. n.14.* *Et alii* existimant, talem adhuc incurrare censuram, quia Ecclesia in sua illa prohibitione non finem, sed factum spectavit; vel si etiam finem spectavit, is adhuc locum habet: nam Ecclesia absolutè prohibuit eam lectionem, idque in odium & detestationem hæresis; nec distinxit, esse ne lectio formalis, an verò solùm materialis. At verò famulum linguæ, quâ liber, quem legit jussu Domini, scriptus est, prorsus rudem, non incurrare censuram, docent. Suar. *n.18.* Palaus *n.2.* Fill. *tr.22. n.207.* Tamb. *n.31.* *Et alii.* Quia cum Ecclesia prohibuit lectionem librorum hæreticorum, prohibuit veram & formalem lectionem, quæ posset esse communicativa cum hæreticis in doctrina, qualis non potest esse lectio merè materialis: hic enim est finis istius prohibitionis, quem Ecclesia præcipuè spectavit, non merum

factum. Odium verò & detestatio hæresis extendit se ad communicationem cum hæreticis, qualis in præsentia nulla est. Nec refert, quòd Ecclesia non distinxerit inter lectionem materialem & formalem: nam terminus æquivocus accipiendus semper est in propria significatione, nisi forte verba adjuncta aliud suadeant. Unde cum nihil sit, quod vocem *Lectio*, quæ est æquivoca, etiam ad alienam & impropriam significationem determinet, existimandum est, eam ab Ecclesia sumptam esse in sua propria significatione, quæ veram & formalem lectionem significat, & in ea primò fuisse prohibitam; & hoc ideo, quod hæc sola, non autem lectio materialis, sit communicativa cum hæretico, & in hæresu inductiva: cum autem ratio legis statim à sui principio casum aliquem non comprehendit, nec lex aut ejus pœna eum comprehendet. Sanch. *l.2. de Matrim. D. 37. n.3.*

539. *Librum hæreticum per aliquot dies retinui semel.* Prohibita est eadem constitutione etiam retentio librorum hæreticorum: patet ex textu Bullæ, cujus finis est, ut dicti libri non conserventur, sed destruantur. Violant hanc legem, qui libros hæreticorum sive suo, sive alieno nomine, sive in suis, sive in alienis ædibus retinent; etsi nec legant, nec legendi causâ retineant, sed solùm curiositatis, ornandæ bibliothecæ, aut permutandi hæreticorum errores. Palaus *D.2. p.10. §.2. n.7.* *Et 9. Et alii.* Nec excusantur à transgressione hujus legis, qui libros hæreticorum etiam ignoto idioma descriptos retinent. Et habent hæc, quòd
attent.

attendant bibliopola, bibliopegi, aromararii, & similes, qui retinent eos libros ad vendendum, vel ad compingendum, vel ad aromata, caseum &c. eorum folijs involvenda. Sanch. l. 2. Mor. c. 10. n. 53. Laym. c. 14. n. 7. & alii. solus enim finis pro opportunitate illos libros tradendi excusare potest retinentes. Laym. l. c. Sanch. n. 55. Exentat quoque ab hac censura brevitatis seu parvitas temporis: breve autem tempus censetur esse biduum. Palau. §. 2. n. 11. Dian. p. 1. rr. 10. R. 30. Quodsi commoditas tradendi deesset, & illa absque fraude & negligentia diu expectaretur, non esset locus huic censuræ, quia non dicitur verè retinere contra præceptum Ecclesiæ, qui opportunum tempus tradendi expectat.

540. *Periculo peccandi me exposui bis.* Periculum peccandi nihil aliud est, quam occasio peccandi: de cujus divisione, & necessitate eam devitandi jam supra dictum p. 2. à n. 81. Hic solum addendum est, quod, cum exponere se periculo proximo peccandi sit peccatum, & quidem, ut Sanch. l. 1. Mor. c. 8. n. 4. cum Suar. quem refert, T. 5. in 3. p. D. 18. f. 3. n. 16. tradit, ejusdem malitiæ & gravitatis cum ipso peccato, cujus periculo se quis objicit, in Confessione ipsa peccati, cujus periculo se quis exposuit, species cum omnibus suis circumstantijs necessariò explicanda sit, si quidem peccatum illud mortale fuerit. Et quidem si inter periculum & peccatum ipsum non intercessit mora notabilis: (quæ nempe necessaria est ad unum peccatum numero distinguendum ab alio) ea duo, nimirum exponere se periculo peccandi,

& peccare, unum moraliter peccatum constituunt. Lugo de pœnit. D. 16. f. 12. n. 511. Tamb. in Method. Conf. l. 2. c. 7. d. 4. n. 28. Diana in sum. V. circumstantia n. 52. Dicast. rr. 8. D. 9. d. 8. n. 716. proinde non est necesse dicere, v. g. *exposui me periculo peccandi, ingrediendo v. g. domum puella, & dein peccavi cum illa, tangendo v. g. turpiter, osculando &c.* sed satis est dicere. *Tetigi turpiter puellam, osculatus sum &c.* adjecto tamen numero.

541. Quodsi inter ea duo intercedat mora notabilis, duo sunt peccata ejusdem quidem speciei, distinctè tamen confitenda, Lugo. Tamb. Dian. Dicast. ll. cc. Quare in tali casu sic se pœnitens accuset, necesse est: *Exposui me semel periculo ebrietatis, fornicationis, tactuum impudicorum cum puero: vel cum puella: & me inebriavi semel: fornicatus sum bis: tactus impudicos cum puero &c. exercevit, &c.*

NOTA.

Si id, ex quo periculum peccandi imminet, peccatum sit, v. g. lectio obscæni libri, turpiloquium &c. etiam ipsum exprimendum erit in hunc fere modum. *Lectio libri turpis periculum turpium, & morosarum delectationum &c. adii: & rebus ipsis turpibus morosè sum delectatus.* Explicanda hinc quoque sunt peccata, quæ visu, auditu, tactu, lectione librorum obscænorum, aut aliter contra castitatem opere externo commissa essent: & expressè dicendum, quâ intentione v. g. aspexeris turpia? an cum desiderio peccandi? an verò ex simplici complacentiâ circa objectum seu rem visam?

lam? item cum qua persona? soluta? an ligata matrimonio, voto castitatis? &c. tandem etiam quoties? ter scilicet, an quinquies? &c. si dubium aliquod occurrat, vel fati quis non intelligat, an malum sit, vel non; candidè & confidenter interrogandus est Confessarius, & ex eo discenda veritas, intra, vel, quod subinde magis expedit, etiam extra confessionem. Vide *sup. n. 163.*

542. Ceterùm audire, legere, scribere, aspicere &c. turpia, est quid de se indifferens, id est, nec malum nec bonum, ac proinde tota istorum honestas vel malitia pendet ex circumstantiis, & sine audientis, legentis &c. Unde qui talia facit ob finem bonum, v.g. causâ studii, necessitatis, aut magnæ utilitatis (qualis cernitur in audientibus confessiones) non peccat: qui verò ob levitatem vel curiositatem, vel valde obiter, & quasi per transennam eadem facit, non est continuò damnandus peccati mortalis, secluso quidem scandalo, & periculo delectationis venereæ; sicut nec qui ob ruborem turpia loquentibus nec contradicere, nec è loco recedere audent: etsi ad talia audita subrideat, vel aliud quid simile faciat. Idem est de eo, qui talia audit, legit, vel scribit & delectatur non tam ipsa re, v.g. audita, visa, quàm artificio in ea recepto. Vide *cit. n. 163. & seq. Item n. 241. & 515.*

543. Monuerim tamen, eos, quos simile artificio in aliis rebus, præsertim piis, non delectat, meritò sibi posse, ac debere esse suspectos, se non tam ex artificio, quàm ex re visa, audita &c. delectationem cepisse, ac proinde peccasse mortaliter. Id quod multò magis verum

est respectu eorum, quos constat talia solere agere animo verè libidinoso, id est, ad ipsa turpia affecto. Imò absolutè, quia talia plerumque solent adjunctum habere proximum periculum delectationis venereæ, non facilè excusari possunt à peccato mortali, nisi ex gravi causa, vel necessitate fiant. At verò tactus, qui propius ad libidinem ordinatur, longè difficilius à peccato mortali excusari potest, maxime si fiat in alieno corpore, & partibus, quas natura ipsa tectas esse cupit.

544. Consummata verò luxuria species sunt I. Fornicatio, quæ est naturalis concubitus personæ solutæ cum soluta (hoc est, libera à voto, aut matrimonio) ex consensu mutuo. Una ab altera non differt specie, nisi alia circumstantia specifica accedat; qualis est impotentia frigiditatis juxta dicta *p. 1. n. 53.* Non tamen amissio virginitatis juxta *p. 1. n. 50.* Est mortale peccatum: nunquam potest esse licita; nec de ea inter Christianos dari ignorantia invincibilis. *Dian. in sum. V. Fornicatio. n. 4.* II. Stuprum, quæ est violenta Virginis oppressio; differt specie morali à simplici fornicatione propter circumstantiam violentiæ juxta *p. 1. n. 71.* & *Tamb. in Meth. conf. l. 2. c. 7. §. 8. n. 56. & alios.*

545. III. Raptus, qui est peccatum luxuriæ, quo persona aliqua cum violentia abducitur ad turpem actum cum ea exercendum. *Tamb. §. 9. n. 6.* Differt à stupro in duobus: in primis quòd stuprum fit cum virgine violenter oppressa; raptus verò de quacunque muliere sive nupta, sive innupta; imò etiam (quod turpissimum est) masculo. *Tamb. n. 60.* Deinde quod raptus præter violentiam dicat etiam

etiam abductionem, & quidem causâ libidinis cum persona abducta exercendâ. Fill. *tr.* 30. *n.* 108. Tamb. *n.* 61. Unde si quis abducat puellam animo duntaxat matrimonium cum ea contrahendi, non est raptus, prout hîc sumitur; nec si animo redigendi in servitutum abducatur: hoc enim Plagium est, seu furtum hominis, non autem raptus. Less. *l.* 4. *c.* 3. *n.* 66. Sanch. *l.* 7. *de Matrim.* *D.* 12. *à n.* 30. *n.* 110. Non autem requiritur ad raptum, ut concubitus re ipsa sequatur; satis est, eo sine abductam esse fâminam. Less. *l.* 6. Fill. *n.* 108. *& alii.* Differt specie à simplici fornicatione propter violentiam, quam habet adjunctam, quæ proinde specialiter est confitenda. Sanch. *n.* 34. Tamb. *l.* 6. quin & à stupro: hoc enim dicit actuale concubitus cum virgine invita; raptus autem solum animum exercendi libidinem, etsi fâmina rapta non sit amplius virgo, nec concubitus sequatur. Potest adjunctas habere alias malitias v.g. adulterii, fornicationis, sacrilegii &c.

546. IV. Adulterium, quod est inter personas, vel utramque, vel alterutram conjugatam, est peccatum mortale, de quo nemo dubitat, additque supra fornicationis malitiam gravissimam injuriam contra justitiam, etiam cum, ut Fill. *n.* 86. notat, matrimonium tantum est ratum. Si conjugatus peccet cum conjugata, utraque circumstantia est explicanda; duplicem enim malitiam injustitiæ committit: unam, qui in sua persona peccat, & fidem conjugalem propriam, quam nempe suæ conjugi debet, violat: alteram verò, quia cooperatur cum alia persona, ut & illa in semet peccet, & fidem sui conjugii fran-

gat. Fill. *n.* 88. Nec refert, quòd, quando conjugatus cum conjugata peccat, injuriæ illæ non differant; differunt enim saltem numero: est autem in confessione etiam numerus peccatorum, non sola species explicanda.

547. V. Incestus, qui est peccatum luxuriæ inter personas conjunctas, vel carnaliter per consanguinitatem & affinitatem; vel legaliter per adoptionem; vel spiritualiter per administrationem vel receptionem Sacramentorum Baptismi & Confirmationis, non tamen Pœnitentiæ, qua ratione hi incestus inter se differant, satis dictum est, *p.* 1. *n.* 51. & quomodo sint exprimendi in confessione. *ibid.* *à n.* 85.

548. VI. Sacrilegium, prout hîc sumitur, est violatio rei sacræ per actum venerum: specialiter repugnat Religioni; unde & specialiter est explicandum in confessione. Res autem, quæ sic violantur, sunt locus sacræ, & persona voto castitatis seu simplici seu solenni (non enim differunt specie hæc vota. Fill. *c.* 7. *n.* 124.) obstricta: qua de re *p.* 1. *n.* 50. dictum est: quod si utraque persona sit voto castitatis obstricta, utraque circumstantia est exprimenda. Fill. *n.* 128. (ut supra de adulterio dixi sicut & alia quæcunque stupri videlicet, adulterii &c. quæ etiam quandoque in sacrilegio reperitur. Fill. *n.* 136.)

549. VII. Peccatum contranaturam, quod est actus, quo semen humanum sine speculaturæ generationis prodigitur. Est peccatum in genere luxuriæ gravissimum. Fill. *c.* 8. *n.* 138. habetque sub se tres species, easque non quidem physicè, sed moraliter recta hominum æstimatione distinctas. Fill. *n.* 142. Earum prima est

Molli-

P
Mollities, quæ est voluntaria pollutio, seu effusio seminis extra copulam carnalem causâ libidinis venereæ explendæ. Ea semper est peccatum mortale, nullo unquam casu, etiam causâ valetudinis, aut ipsius etiam vitæ conservandæ licita. Quæ est sententia ab omnibus recepta, & indubitatæ veritatis. Una ab altera non differt specie, per se loquendo; Fill. n. 155. per accidens & ratione personarum, quarum congressum aliquis, dum se polluit, cogitat aut desiderat, induit rationem subinde fornicationis, subinde adulterii, subinde etiam sacrilegii, v.g. propter votum personæ se polluentis, quæ proinde malitia præter ipsam pollutionem specialiter est exprimenda. Tamb. §. 10. Fill. n. 154. Sed & si quis in semet excitet pollutionem operâ alicujus rei animatæ, v.g. viri vel feminae, utique hæc personæ circumstantia specialiter est explicanda, non tantum, quia est copula inchoata, & non mera pollutio, sed etiam quia alterius personæ peccato cooperatur: multò magis, si, quod subinde contingit, adjunctus sit affectus erga ipsam personam, eamque vel sexûs debiti, (quo quidem casu habet simul malitiam fornicationis, adulterii &c. juxta conditionem personæ) vel sexûs indebiti; vel erga partes præposteræ sexûs debiti: ut sic enim conjuncta est malitia Sodomie. Quibus verò partibus corporis alieni utaris ad excitandam in te pollutionem, non est necesse speciatim exprimere; non enim inde variatur species; si quidem absit affectus erga personam ipsam, aut partes præposteræ, neque altera persona tuæ pollutioni cooperetur. Tamb. n. 64. Fill. n. 155.

550. Altera species peccati contra na-

turam est Sodomia, quæ si sit concubitus cum persona ejusdem sexûs, est perfecta: imperfecta verò, si seruetur quidem sexus debitus, sed non vas debitum. Tamb. n. 67. Una differt specie ab altera: perfecta enim procedit ex affectu erga sexum indebitum: imperfecta verò ex affectu erga sexum quidem debitum, non tamen ad partem debitam, sed præposteram; unde etiam in confessione utraque speciatim est exprimenda. Tamb. n. 74. At verò intra terminos perfectæ Sodomie (idem est, si sit imperfecta) omnes conveniunt specie, nisi conditio personæ, à qua, vel cum qua exercetur, aut affectus erga personam, ex quo exercetur, aliud ferat. Qui fatetur suum concubitus cum femina, præsumitur, id fecisse modo naturali: ita enim ordinariè fieri solet; ea autem, quæ ordinariè non solent fieri, non sunt præsumenda, nisi aliud expressè constet.

551. Tertia species luxuriæ contranaturam est Bestialitas, quæ est concubitus hominis cum re animata, quæ sit divetæ ab homine speciei. Fill. n. 161. Tamb. n. 78. Huc reducitur concubitus cum dæmone: nondum enim est ejusdem cum homine speciei, etsi formam hominis assumat. Fill. *ibid.* In hoc crimine non est necessarium, ut genus animalis, cum quo exercitur, exprimat: perinde est, sive fuerit equus, sive gallina, sive bos, sive vacca &c. semper enim eadem est specie moralis deformitas. Fill. *l.c.* Tamb. n. 78. At si sit concubitus cum dæmone, debet id explicari: quia additur circumstantia contra Religionem propter commercium cum dæmone. Fill. n. 162. Tamb. *l.c.* specialiter exprimendum erit, fue-

fueritne dæmon in forma viri vel fæminæ, talis conjugati, sanguine juncti, voto obstricti &c. Fill. *ibidem*. quia supra bestialitatem additur affectus erga talem personam.

552. Porro omnes prædictæ species sunt ex genere suo peccata mortalia, & quidem ita, ut nulla probabilitate dici aut judicari queat, eas quandoque ob parvitatem materiæ transire posse in peccatum veniale. Et quoniam etiam singulæ ab invicem verè differunt specie, non est satis dicere, se externo opere contra castitatem peccasse; sed necesse est, ipsam operis externi speciem declarare; aliàs non explicares propriam malitiam, v.g. fornicationis, quæ est specie diversa à quacunquæ alia malitia contra castitatem.

553. Ad hæc, cetera, quæ præcipuè tactu & osculis contra castitatem committuntur, revocantur tanquam dispositiones & præambula; & idcirco seorsim non sunt explicanda: Bonac. *de pœnit.* D. 5. q. 5. s. 2. p. 2. §. 3. diff. 2. n. 12. Reginald. l. 14. n. 55. Fill. *tr.* 21. n. 334. nisi (quod frequens est) tunc, cum reipsum cum actu, ad quem ex intentione fuerunt ordinata, non conjunguntur: vel conjunguntur quidem, exercita tamen sunt sine relatione seu intentione ipsius actûs consummati. Bonac. *ibid.* Coninch. *de Sacram.* D. 7. d. 7. n. 58. Suar. D. 22. s. 5. n. 24. Dian. *in sum.* V. *Circumstantia.* n. 59. Navar. c. 6. n. 7. & alii. Idem est de tactibus, osculis &c. quæ consummatum luxuriæ actum consequuntur, si fiant non ad novam copulam, sed prioris complementum: nam neque hæc distinctum, & in confessione specialiter explicandum peccatum constituunt; nisi notabilis inter

R. P. Stoz. Trib. Pœnit.

ipsa & principalem actum intercedat mora. Navar. c. 6. n. 7. Henriq. l. 5. c. 5. n. 5. & in *Gloss. lit. V.* & c. 8. n. 3. Sancius D. 6. n. 2. Dian. n. 58. Tamb. *in Meth. conf.* l. 2. c. 1. §. 10. n. 72.

Nota, ex supra posito peccatorum Catalogo ad Confessarium non esse deferenda, nisi illa, quæ minori typo, quem *Cursivum* appellant, descripta sunt: hæc enim sola sunt materia confessionis; reliqua verò, quæ caractere, quo ordinariè usi sumus, expressa sunt, declarant peccatorum designatorum naturam & gravitatem, & sunt in confessione prorsus omitenda.

QUÆSTIO IV.

De Multiplicatione Peccatorum.

AD planiorem facilioremque supra positi Syllabi, quo peccata eorumque naturam complexi sumus, usum, non incongruum erit, aliquid addere de peccatorum multiplicatione seu distinctione, quæ generatim duplex, specifica & numerica.

ARTICULUS I.

De specifica peccatorum distinctione.

554. Ut specifica peccatorum distinctio rectè assignetur, breviter advertendum est ex materia de Actibus humanis; eorum alios præcisè malos esse, quia lege aliqua positiva, eaque vel divina, vel humana sunt prohibiti; alios verè independenter ab ea prohibitione malos esse; quales sunt, qui jure naturali sunt illiciti, ut perjurium, pollutio, mendacium &c.

Q9

Hoc